

Oznaka poročila: ARRS-CRP-ZP-2013-02/6

ZAKLJUČNO POROČILO CILJNEGA RAZISKOVALNEGA PROJEKTA

A. PODATKI O RAZISKOVALNEM PROJEKTU

1. Osnovni podatki o raziskovalnem projektu

Šifra projekta	V5-1147
Naslov projekta	Primerjalna analiza delovno- in socialnopravnega položaja kmetov v RS
Vodja projekta	10995 Rado Bohinc
Naziv težišča v okviru CRP	4.01.01 Primerjalno pravni pregled delovne in socialne zakonodaje položaja kmeta s predlogi
Obseg raziskovalnih ur	484
Cenovni razred	A
Trajanje projekta	10.2011 - 09.2012
Nosilna raziskovalna organizacija	7097 Univerza na Primorskem, Fakulteta za management
Raziskovalne organizacije - soizvajalke	592 Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta
Raziskovalno področje po šifrantu ARRS	5 DRUŽBOSLOVJE 5.05 Pravo
Družbeno-ekonomski cilj	08. Kmetijstvo

2. Raziskovalno področje po šifrantu FOS¹

Šifra	5.05
- Veda	5 Družbene vede
- Področje	5.05 Pravo

3. Sofinancerji

	Sofinancerji	
1.	Naziv	
	Naslov	

B. REZULTATI IN DOSEŽKI RAZISKOVALNEGA PROJEKTA

4. Povzetek raziskovalnega projekta²

SLO

Na delovnopravnem področju se je kot izhodiščna izpostavila težava statusne neurejenosti kmetijskega gospodarstva, ki je organizirano kot kmetija. Trenutna zakonodajna ureditev namreč ne daje jasnega odgovora na vprašanja, kdo je na kmetiji pooblaščen za sklepanje delovno- in obligacijskopravnih pogodb, katera fizična oseba lahko v imenu kmetije sklene pogodbo o zaposlitvi ter kdo in v kakšnem obsegu (s katerim premoženjem) odgovarja za obveznosti kmetije do delavca. Posledično prihaja v praksi do različnih interpretacij, kar, nenazadnje, vodi do manjše pravne varnosti posameznikov, ki delajo na družinskih kmetijah.

Na pravno neurejene odnose pri vključevanju oseb v delovni proces na družinskih kmetijah kaže tudi povečan obseg dela na črno. Slednje ni problem zgolj z davčnega vidika, ampak tudi z delovno- in socialnopravnega, kar se kaže zlasti pri nastanku morebitnih poškodb pri delu. Kmetje se zavedajo, da je treba te odnose urejati s pogodbami. V raziskavi so izpostavili, da je najbolj pereča visoka obdavčitev dela na osnovi teh pogodb, zlasti podjemnih. Na sistemski ravni bi bilo zato treba razmisliti v smeri znižanja obdavčitve sezonskega ali drugega občasnega dela na kmetijskih gospodarstvih in bistvene poenostavitve administrativnih obveznosti kmetov v zvezi s takim delom.

Trenutna ureditev zaposlovanja na kmetiji kmete odvrča od zaposlovanja tudi zaradi neupoštevanja posebnosti dela na kmetiji. V veljavni delovnopravni zakonodaji namreč za kmete ne veljajo nobene posebnosti ureditve delovnih razmerjih, čeprav te izhajajo že iz same narave dela.

Na socialnopravnem področju se kaže potreba po obravnavanju družinske kmetije kot celote, torej kot enotnega poslovnega subjekta. Statusnopravna neurejenost namreč sili kmete k posamični obravnavi vprašanj socialno-ekonomskega statusa oseb, ki delajo na kmetiji. Posledično se kmetje pogosto odločijo za neko rešitev (denimo za sklenitev pokojninskega zavarovanja), ki je ustrezna za posameznika, ne pa nujno tudi za kmetijo kot celoto. To zajema tudi urejanje problematike nezavarovanih članov kmetije, ki so najpogosteje ženske na kmetiji in/ali mladi člani kmetije. Pri tem se je izpostavilo tudi, da so kmetje slabo obveščeni o pomenu in vsebini socialnih zavarovanj. Kmetje pogosto ne vedo oziroma ne razumejo, kaj sklenitev določenega zavarovanja pomeni, zlasti kakšne pravice jim pripadajo v primeru nastanka socialnega primera. Institucije, ki so izvajalke državnega sistema zavarovanj, namreč niso dolžne kmetu svetovati glede ustrezne vključitve v zavarovanja, hkrati pa se kaže tudi pomanjkanje drugih virov informacij, na primer s strani nevladnih in stanovskih organizacij.

Pri uvajanju kakršnih koli sprememb, ki vplivajo na delovni in/ali socialni položaj kmeta, je treba ravnati izjemno skrbno. Raziskava je namreč pokazala, da so kmetje v splošnem nezaupljivi in vnaprej negativno nastrojeni glede kakršnih koli sprememb. To velja celo v primerih, ko se uveljavljajo novosti, ki so za kmeta ugodnejše.

ANG

The fundamental issue pertaining to employment legislation is the problem of an unregulated status of an agricultural economy that is organised as a farm. The current legislative regulation does not provide a clear answer to questions, such as who is responsible for concluding employment and obligational contracts, which natural person can conclude an employment contract on behalf of the farm, and who and to what extent (with what assets) will be held responsible for the obligations of the farm towards the employee. As a result, various interpretations have been made in practice, all in all leading to reduced legal security of

individuals working on family farms.

Legally unregulated relationships in the inclusion of persons into the work process at a family farm have also been proven by the increased volume of illegal work. This is not only a tax problem, but also a problem concerning employment and social legislation, which is particularly shown upon the occurrence of injuries at work. Farmers are aware that these relations should be regulated with contracts, i.e. according to the law. In the survey, they stressed that the most acute problem was the high tax on these contracts, especially contracts for seasonal work. It would therefore be wise to consider a systemic tax reduction for seasonal and other part-time work at agricultural economies and a major simplification of the farmers' administrative obligations in relation to such work.

The current employment regulation at a farm deters farmers from employing people, also because it lacks the consideration to the specifics of farm work. The applicable employment legislation does not provide any special features to the regulation of employment relationships for farmers, although the specifics arise from the nature of the work itself.

In social law, there is a need to treat a family farm as a whole, i.e. as a uniform business entity. A non-regulated legal status forces farmers to treat the socio-economic status issues of the persons working at the farm individually. As a result, farmers often decide on a solution (e.g. conclusion of pension insurance) that fits an individual, but not necessarily the farm as a whole. This also includes settling the issue of uninsured farm members who are, most often, women at a farm and/or young members of a farm. The institutions implementing the state insurance system are not obliged to advise farmers regarding their inclusion in insurance schemes and, at the same time, there is a distinct lack of other sources of information, e.g. by NGOs and professional associations.

The introduction of any changes affecting the employment and/or social status of a farmer should be handled with extreme care. The research has shown that, in general, farmers are distrustful and, as a rule, negatively oriented toward any changes. This also applies in cases when new features, which are more favourable for the farmer, are introduced.

5. Poročilo o realizaciji predloženega programa dela na raziskovalnem projektu³

Program dela je bil realiziran v celoti in po predvidenem načrtu, kakor izhaja iz priponke.

6. Ocena stopnje realizacije programa dela na raziskovalnem projektu in zastavljenih raziskovalnih ciljev⁴

Program dela je bil realiziran v celoti in po predvidenem načrtu, raziskovalni cilji so bili v celoti doseženi.

7. Utemeljitev morebitnih sprememb programa raziskovalnega projekta oziroma sprememb, povečanja ali zmanjšanja sestave projektne skupine⁵

Sprememb ni bilo.

8. Najpomembnejši znanstveni rezultati projektne skupine⁶

Znanstveni dosežek			
1.	COBISS ID	4586711	Vir: COBISS.SI
	Naslov	<i>SLO</i>	Empirična raziskava: Aktualna problematika delovno- in socialno pravnega položaja slovenskega kmeta v praksi
		<i>ANG</i>	Empirical survey about the Slovene farmer - social and labour law perspective

Opis	<i>SLO</i>	Empirična raziskava
	<i>ANG</i>	Empirical survey
Objavljeno v	Planet GV, poslovno izobraževanje; Analiza delovno- in socialnopravnega položaja kmetov v Republiki Sloveniji; 2012; Str. 113-146; Avtorji / Authors: Franca Valentina, Krapež Katarina	
Tipologija	1.16 Samostojni znanstveni sestavek ali poglavje v monografski publikaciji	

9. Najpomembnejši družbeno-ekonomski rezultati projektne skupine⁷

Družbeno-ekonomski dosežek		
1.	COBISS ID	
Naslov	<i>SLO</i>	
	<i>ANG</i>	
Opis	<i>SLO</i>	
	<i>ANG</i>	
Šifra		
Objavljeno v		
Tipologija		

10. Drugi pomembni rezultati projektne skupine⁸

Vse je navedeno v poročilu v priponki.

11. Pomen raziskovalnih rezultatov projektne skupine⁹

11.1. Pomen za razvoj znanosti¹⁰

SLO

Navedeno v poročilo v priponki.

ANG

As stated in the attachment.

11.2. Pomen za razvoj Slovenije¹¹

SLO

Navedeno v poročilo v priponki.

ANG

As stated in the attachment.

12. Vpetost raziskovalnih rezultatov projektne skupine.

12.1. Vpetost raziskave v domače okolje

Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

v domačih znanstvenih krogih

pri domačih uporabnikih

Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?¹²

Vse je navedeno v priponki

12.2. Vpetost raziskave v tuje okolje

Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- v mednarodnih znanstvenih krogih
 pri mednarodnih uporabnikih

Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujini raziskovalnimi inštitucijami:¹³

Kateri so rezultati tovrstnega sodelovanja:¹⁴

13. Izjemni dosežek v letu 2012¹⁵

13.1. Izjemni znanstveni dosežek

Objava monografske publikacije.

13.2. Izjemni družbeno-ekonomski dosežek

C. IZJAVE

Podpisani izjavljam/o, da:

- so vsi podatki, ki jih navajamo v poročilu, resnični in točni
- se strinjamo z obdelavo podatkov v skladu z zakonodajo o varstvu osebnih podatkov za potrebe ocenjevanja in obdelavo teh podatkov za evidence ARRS
- so vsi podatki v obrazcu v elektronski obliki identični podatkom v obrazcu v pisni obliki
- so z vsebino zaključnega poročila seznanjeni in se strinjajo vsi soizvajalci projekta
- bomo sofinancerjem istočasno z zaključnim poročilom predložili tudi elaborat na zgoščenki (CD), ki ga bomo posredovali po pošti, skladno z zahtevami sofinancerjev.

Podpisi:

*zastopnik oz. pooblaščen oseba
raziskovalne organizacije:*

in

vodja raziskovalnega projekta:

Univerza na Primorskem, Fakulteta za
management

Rado Bohinc

ŽIG

Kraj in datum:

Oznaka prijave: ARRS-CRP-ZP-2013-02/6

¹ Opredelite raziskovalno področje po klasifikaciji FOS 2007 (Fields of Science). Prevajalna tabela med raziskovalnimi področji po klasifikaciji ARRS ter po klasifikaciji FOS 2007 (Fields of Science) s kategorijami WOS (Web of Science) kot

- podpodročji je dostopna na spletni strani agencije (<http://www.arrs.gov.si/sl/gradivo/sifranti/preslik-vpp-fos-wos.asp>). [Nazaj](#)
- ² Napišite povzetek raziskovalnega projekta (največ 3.000 znakov v slovenskem in angleškem jeziku). [Nazaj](#)
- ³ Napišite kratko vsebinsko poročilo, kjer boste predstavili raziskovalno hipotezo in opis raziskovanja. Navedite ključne ugotovitve, znanstvena spoznanja, rezultate in učinke raziskovalnega projekta in njihovo uporabo ter sodelovanje s tujimi partnerji. Največ 12.000 znakov vključno s presledki (približno dve strani, velikost pisave 11). [Nazaj](#)
- ⁴ Realizacija raziskovalne hipoteze. Največ 3.000 znakov vključno s presledki (približno pol strani, velikost pisave 11). [Nazaj](#)
- ⁵ V primeru bistvenih odstopanj in sprememb od predvidenega programa raziskovalnega projekta, kot je bil zapisan v predlogu raziskovalnega projekta oziroma v primeru sprememb, povečanja ali zmanjšanja sestave projektne skupine v zadnjem letu izvajanja projekta, napišite obrazložitev. V primeru, da sprememb ni bilo, to navedite. Največ 6.000 znakov vključno s presledki (približno ena stran, velikosti pisave 11). [Nazaj](#)
- ⁶ Navedite znanstvene dosežke, ki so nastali v okviru tega projekta.
Raziskovalni dosežek iz obdobja izvajanja projekta (do oddaje zaključnega poročila) vpišete tako, da izpolnite COBISS kodo dosežka – sistem nato sam izpolni naslov objave, naziv, IF in srednjo vrednost revije, naziv FOS področja ter podatek, ali je dosežek uvrščen v A'' ali A'. [Nazaj](#)
- ⁷ Navedite družbeno-ekonomske dosežke, ki so nastali v okviru tega projekta.
Družbeno-ekonomski rezultat iz obdobja izvajanja projekta (do oddaje zaključnega poročila) vpišete tako, da izpolnite COBISS kodo dosežka – sistem nato sam izpolni naslov objave, naziv, IF in srednjo vrednost revije, naziv FOS področja ter podatek, ali je dosežek uvrščen v A'' ali A'.
- Družbeno-ekonomski dosežek je po svoji strukturi drugačen kot znanstveni dosežek. Povzetek znanstvenega dosežka je praviloma povzetek bibliografske enote (članka, knjige), v kateri je dosežek objavljen.
- Povzetek družbeno-ekonomskega dosežka praviloma ni povzetek bibliografske enote, ki ta dosežek dokumentira, ker je dosežek sklop več rezultatov raziskovanja, ki je lahko dokumentiran v različnih bibliografskih enotah. COBISS ID zato ni enoznačen izjemoma pa ga lahko tudi ni (npr. prehod mlajših sodelavcev v gospodarstvo na pomembnih raziskovalnih nalogah, ali ustanovitev podjetja kot rezultat projekta ... - v obeh primerih ni COBISS ID). [Nazaj](#)
- ⁸ Navedite rezultate raziskovalnega projekta iz obdobja izvajanja projekta (do oddaje zaključnega poročila) v primeru, da katerega od rezultatov ni mogoče navesti v točkah 8 in 9 (npr. ker se ga v sistemu COBISS ne vodi). Največ 2.000 znakov, vključno s presledki. [Nazaj](#)
- ⁹ Pomen raziskovalnih rezultatov za razvoj znanosti in za razvoj Slovenije bo objavljen na spletni strani: <http://sicris.izum.si/> za posamezen projekt, ki je predmet poročanja. [Nazaj](#)
- ¹⁰ Največ 4.000 znakov, vključno s presledki. [Nazaj](#)
- ¹¹ Največ 4.000 znakov, vključno s presledki. [Nazaj](#)
- ¹² Največ 500 znakov, vključno s presledki. [Nazaj](#)
- ¹³ Največ 500 znakov, vključno s presledki. [Nazaj](#)
- ¹⁴ Največ 1.000 znakov, vključno s presledki. [Nazaj](#)
- ¹⁵ Navedite en izjemni znanstveni dosežek in/ali en izjemni družbeno-ekonomski dosežek raziskovalnega projekta v letu 2012 (največ 1000 znakov, vključno s presledki). Za dosežek pripravite diapozitiv, ki vsebuje sliko ali drugo slikovno gradivo v zvezi z izjemnim dosežkom (velikost pisave najmanj 16, približno pol strani) in opis izjemnega dosežka (velikost pisave 12, približno pol strani). Diapozitiv/-a priložite kot priložitev/-i k temu poročilu. Vzorec diapozitiva je objavljen na spletni strani ARRS <http://www.arrs.gov.si/sl/gradivo/>, predstavitev dosežkov za pretekla leta pa so objavljena na spletni strani <http://www.arrs.gov.si/sl/analize/dosez/> [Nazaj](#)

Obrazec: ARRS-CRP-ZP/2013-02 v1.00
36-D2-78-49-47-71-76-A7-D3-29-D5-6E-83-44-AB-AA-93-39-6F-7C

Primerjalna analiza delovno- in socialnopravnega položaja kmetov v Republiki Sloveniji

Avtorji: dr. Valentina Franca, mag. Katarina Krapež, dr. Rado Bohinc, dr. Darja Senčur Peček, dr. Elizabeta Zirnstein, dr. Matjaž Nahtigal

Uredila: dr. Valentina Franca

Lektorirala: Sara Božič

SEZNAM SLIK

Slika 1 Opravljanje kmetijske dejavnosti v Italiji z vidika pravnega položaja kmeta kot delavca.....	60
Slika 2 Velikost kmetijskega gospodarstva	79
Slika 3 Velikost gozda.....	80
Slika 4 Statusna oblika kmetijskega gospodarstva	81
Slika 5 Dejavnosti na kmetiji	81
Slika 6 Glavna dejavnost na kmetijskem gospodarstvu	81
Slika 7 Zaposlitev na kmetijskem gospodarstvu	82

KRAJŠAVE

CC	Codice civile (italijanski civilni zakonik)
d. o. o.	družba z omejeno odgovornostjo
DURS	Davčna uprava Republike Slovenije
EU	Evropska unija
GZS	Gospodarska zbornica Slovenije
IAP	Imprenditore agricolo professionale (profesionalni kmetijski podjetnik)
ISTAT	L'istituto nazionale di statistica (italijanski nacionalni urad za statistiko)
KGZS	Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
LAG	Landarbeitsgesetz (avstrijski zakon o kmetijskem delu)
LSV	Landwirtschaftliche Sozialversicherung (nemško posebno kmečko socialno zavarovanje)
RS	Republika Slovenija
SE	Svet Evrope
SVB	Die Sozialversicherungsanstalt der Bauern (avstrijski zavod za socialno zavarovanje kmetov)
ZDA	Združene države Amerike
ZGS	Zavod za gozdove Slovenije
ZKS	Zveza kmetic Slovenije
ZPIZ – 1	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – 1
ZPIZ	Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje
ZRSZZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
ZSPM	Zveza slovenske podeželske mladine
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije

KAZALO VSEBINE

1. UVODNA IZHODIŠČA	7
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	7
1.2 NAMEN IN CILJI.....	10
1.3 METODOLOGIJA	11
1.4 OMEJITVE RAZISKAVE	12
1.5 STRUKTURA DELA.....	13
2. DELOVNO- IN SOCIALNOPRAVNI POLOŽAJ SLOVENSKEGA KMETA.....	14
2.1 PRAVNOORGANIZACIJSKE OBLIKE IZVAJANJA KMETIJSKE DEJAVNOSTI IN PRAVNI POLOŽAJ OSEB, KI SODELUJEJO PRI IZVAJANJU KMETIJSKE DEJAVNOSTI.....	14
2.1.1 <i>(Ne)pridobitnost kmetijske dejavnosti.....</i>	<i>15</i>
2.1.2 <i>Osebe, ki sodelujejo pri izvajanju kmetijske dejavnosti.....</i>	<i>16</i>
2.2 KMETIJSKO GOSPODARSTVO KOT DELODAJALEC	17
2.3 ODGOVORNOST NOSILCA KMETIJSKEGA GOSPODARSTVA ZA POVZROČENO ŠKODO TER ZA VARNOST IN ZDRAVJE PRI DELU NA KMETIJSKEM GOSPODARSTVU V RAZMERJU DO ZAPOSLENIH IN DRUGIH OSEB.....	21
2.3.1 <i>Varnost in zdravje pri delu na kmetijskem gospodarstvu.....</i>	<i>22</i>
2.3.2 <i>Odškodninska odgovornost delodajalca.....</i>	<i>23</i>
2.3.3 <i>Odgovornost za škodo Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije.....</i>	<i>24</i>
2.4 SOCIALNOPRAVNI POLOŽAJ KMETA	25
2.4.1 <i>Pokojninsko in invalidsko zavarovanje.....</i>	<i>25</i>
2.4.2 <i>Zdravstveno zavarovanje kmetov.....</i>	<i>31</i>
2.4.3 <i>Starševsko varstvo.....</i>	<i>34</i>
2.5 KMET KOT BREZPOSELNA OSEBA	34
2.5.1 <i>Zavarovanje za primer brezposelnosti.....</i>	<i>35</i>
2.5.2 <i>Storitve na področju svetovanja o možnostih zaposlovanja oziroma ohranjanja zaposlitve na področju kmetijske dejavnosti.....</i>	<i>35</i>
2.5.3 <i>Potreba po redefiniciji statusa brezposelnega kmeta.....</i>	<i>36</i>
3. DELOVNO- IN SOCIALNOPRAVNI POLOŽAJ KMETA V NEMČIJI.....	37
3.1 PRAVNE OBLIKE OPRAVLJANJE KMETIJSKE DEJAVNOSTI IN UREDITEV OPRAVLJANJA DELA NA KMETIJI	37
3.2 VARNOST IN ZDRAVJE PRI DELU	38
3.3.1 <i>Kmečko zdravstveno zavarovanje.....</i>	<i>42</i>
3.3.2 <i>Kmečko nezgodno zavarovanje.....</i>	<i>43</i>
3.3.3 <i>Kmečko zavarovanje za starost.....</i>	<i>44</i>
3.3.4 <i>Kmečko zavarovanje za nego (pomoč in postrežbo).....</i>	<i>46</i>
3.4 ZAVAROVANJE ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI	47
4. DELOVNO- IN SOCIALNOPRAVNI POLOŽAJ KMETA V AVSTRIJI	48
4.1 PRAVNE OBLIKE OPRAVLJANJE KMETIJSKE DEJAVNOSTI IN UREDITEV OPRAVLJANJA DELA NA KMETIJI	48
4.2 ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI IN ZDRAVJA PRI DELU NA KMETIJI.....	49

4.3	SOCIALNO ZAVAROVANJE KMETOV	50
4.3.1	<i>Zavarovane osebe</i>	50
4.3.2	<i>Kmečko zdravstveno zavarovanje</i>	52
4.3.3	<i>Kmečko nezgodno zavarovanje</i>	53
4.3.4	<i>Kmečko pokojninsko zavarovanje</i>	54
4.3.5	<i>Posebnosti na kmečkem področju</i>	55
4.4	ZAVAROVANJE ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI	56
5.	DELOVNO- IN SOCIALNOPRAVNI POLOŽAJ KMETA V ITALIJI	57
5.1	SPLOŠNO O ITALIJANSKEM KMETIJSTVU IN PRAVNI UREDITVI KMETOVANJA	57
5.2	PRAVNE OBLIKE OPRAVLJANJA KMETIJSKE DEJAVNOSTI V ITALIJI IN UREDITEV OPRAVLJANJA DELA NA KMETIJI	58
5.2.1	<i>Pravne oblike opravljanja kmetijske dejavnosti</i>	58
5.2.2	<i>Kmet kot delodajalec</i>	60
5.3	VARNOST IN ZDRAVJE PRI DELU	61
5.4	SOCIALNA ZAVAROVANJA - SPLOŠNO	62
5.5	KMEČKO ZDRAVSTVENO IN NEZGODNO ZAVAROVANJE	63
5.6	KMEČKO ZAVAROVANJE ZA STAROST	64
5.7	ZAVAROVANJE ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI	64
6.	DELOVNO- IN SOCIALNOPRAVNI POLOŽAJ KMETA NA FINSKEM.....	67
6.1	SPLOŠNO O KMETIJSTVU NA FINSKEM	67
6.2	PRAVNI OKVIR DELOVNEGA IN SOCIALNEGA POLOŽAJA KMETA NA FINSKEM	68
6.3	SOCIALNA ZAVAROVANJA	70
6.3.1	<i>Pokojninsko zavarovanje</i>	70
6.3.2	<i>Zdravstveno in nezgodno zavarovanje</i>	74
6.3.3	<i>Zavarovanje za brezposelnost</i>	74
7.	EMPIRIČNA RAZISKAVA: AKTUALNA PROBLEMATIKA DELOVNO- IN SOCIALNO PRAVNEGA POLOŽAJA SLOVENSKEGA KMETA V PRAKSI.....	77
7.1	METODOLOGIJA	77
7.1.1	<i>Omejitve raziskave</i>	78
7.1.2	<i>Vzorec</i>	79
7.2	ANALIZA DELAVNIC	83
7.2.1	<i>Kmet kot delodajalec</i>	83
7.2.2	<i>Varnost in zdravje pri delu na kmetijskih gospodarstvih</i>	89
7.2.3	<i>Socialna zavarovanja kmeta</i>	93
7.2.4	<i>Kmet kot brezposelna oseba</i>	100
8.	UGOTOVITVE IN PRIPOROČILA	103
	LITERATURA, PRAVNI VIRI IN DRUGI VIRI	111
	LITERATURA	111
	PRAVNI VIRI	112
	<i>Slovenija</i>	112
	<i>Avstrija</i>	113
	<i>Italija</i>	114

<i>Nemčija</i>	115
<i>Finska</i>	116
DRUGI VIRI	117
PRILOGE	122

1. UVODNA IZHODIŠČA

mag. Katarina Krapež, dr. Valentina Franca

Strateški cilji razvoja slovenskega podeželja in kmetijstva, opredeljeni v Resoluciji o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo si hrano za jutri« (ReSURSKŽ, Uradni list RS, št. 25/11), izpostavljajo skrb za *vzdržen ekonomski in socialni položaj* kmetijskih gospodarstev v Sloveniji, s čimer želi Slovenija zagotoviti večjo samooskrbo s hrano in skladnejši razvoj podeželja. Pri tem ima pomembno vlogo ustrezna delovnopravna urejenost položaja delavcev na kmetijah in vzdržnost socialnih modelov, ki prevladujejo v kmetijskih gospodarstvih na slovenskem podeželju.

Namen tega besedila je prispevati k razjasnitvi zakonodajnih vidikov delovno- in socialnopravnega položaja slovenskega kmeta in izpostaviti aktualne probleme uveljavljenih zakonodajnih rešitev. S pomočjo primerjalnopravne analize v štirih evropskih državah (Avstrija, Nemčija, Italija in Finska) so izpostavljeni primeri učinkovitih rešitev in dobrih praks. Uresničevanje v ReSURSKŽ opredeljenih razvojnih ciljev podeželja, tako na zakonodajni ravni kot v praksi, ni mogoče brez celostnega razumevanja in ustreznega vrednotenja aktualnih problemov slovenskih kmetijskih gospodarstev. V ta namen je v okviru raziskave narejena empirična študija. V sklepnem delu študije so podana priporočila, oblikovana na osnovi primerjalnopravne analize in empirične raziskave.

1.1 Opredelitev problema

Kmetijstvo in položaj kmetov ter vseh drugih, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo, so predmet številnih strokovnih, znanstvenih in političnih razprav, tako na ravni Evropske unije (EU) kakor tudi v posameznih državah članicah. To še toliko bolj velja za Slovenijo, ki se je oziroma se bo s položajem kmetov ukvarjala v okviru reforme delovne, pokojninske in zdravstvene zakonodaje ter pri pripravi blažilnih ukrepov v času ekonomske krize. Čeprav EU oblikuje skupno kmetijsko politiko, države članice EU postavljajo različne pravne pogoje za poklicno opredelitev kmetov, kmetom nalagajo različne obveznosti in postavljajo vsaka svoja merila v zvezi s pogoji in višino sofinanciranja iz javnih virov za zagotovitev socialne varnosti kmetov. Slovenija si pri tem aktivno prizadeva za zaščito slovenskega kmeta v času težkih ekonomskih in socialnih razmer ter za povečanje samooskrbe s hrano, kar je izpostavila kot poglobljena interesa tudi v razpravi o skupni kmetijski politiki v EU po letu 2013 (Ministrstvo za kmetijstvo in okolje 2012).

Raziskava se v skladu z navedenimi prioritetami Slovenije v prihodnjih letih osredotoča na delovno- in socialnopravni položaj aktivnega kmeta, ki se neposredno ukvarja s kmetijsko dejavnostjo v okviru kmetije (kot oblike kmetijskega gospodarstva, v katerem se praviloma eno, lahko pa tudi več gospodinjstev, ukvarja s kmetijsko dejavnostjo). Pri tem so bistvenega pomena nekatere posebnosti povprečnega slovenskega kmetijskega gospodarstva in s tem omejitve slovenskega kmeta – med drugim tudi, da so kmetijska gospodarstva občutno manjša od kmetijskih gospodarstev v drugih državah članicah EU, da število kmetijskih gospodarstev v Sloveniji naglo upada, da je kmetovanje ponekod močno oteženo (na primer na območjih z omejenimi dejavniki za pridelavo) in da je kmetijstvo za večino kmetov postranska dejavnost. V skladu s podatki Statističnega urada RS (SURS 2012) na osnovi Popisa kmetijstva 2010 (končni podatki) je povprečno slovensko kmetijsko gospodarstvo v letu 2010 obdelovalo 6,4 hektarov kmetijskih zemljišč in redilo 5,6 glav velike živine. Kmetijskih gospodarstev je bilo 74.646, kar je skoraj 14 % manj kot leta 2000. V letu 2010 se

je s kmetijsko dejavnostjo v Sloveniji ukvarjalo več kot 208.000 delovno aktivnih oseb, in sicer na družinskih kmetijah in v kmetijskih podjetjih. Njihov vložek dela, skupaj s tistimi, ki so delali sezonsko ali priložnostno, je znašal 77.012 polnovrednih delovnih moči (1 PDM = 1800 ur letno). Kmetijsko delo je bilo najpogostejša stranska dejavnost ali se je opravljalo kot pomoč drugim družinskim članom. To velja tudi za tiste posameznike, ki so redno delali na družinskih kmetijah kot glavna delovna sila. Le za 58.000 posameznikov, ki so delali v podjetjih ali na družinskih kmetijah, je bilo kmetijstvo tista dejavnost, v kateri so v letu 2010 porabili polovico ali več polnovredne delovne moči. Med temi zadnjimi je bilo okoli 32.300 posameznikov, ki sodijo v kategorijo delovno aktivnih oseb z vložkom dela od 0,75 do vključno 1 polnovredne delovne moči (PDM). Tudi podatki Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, objavljeni v Letnem poročilu za leto 2011 (2012, 10), kažejo, da je kmetijstvo za vse več kmetov postranska dejavnost. Število posameznikov, ki so pokojninsko in invalidsko zavarovani kot kmeti (kmetijsko dejavnost opravljajo kot edini in glavni poklic in so na tej osnovi vključeni v socialna zavarovanja), naglo upada. Leta 2001 je bilo na tej podlagi zavarovanih 16.506 posameznikov, deset let pozneje, leta 2011, pa le še 7.371 posameznikov, kar je 44,7-odstotno zmanjšanje v desetih letih.

Skladno razvito podeželje in ekonomsko ter socialno vzdržne kmetije so bistveni za ohranitev in razvoj slovenskega kmetijstva, kar izpostavlja vrsta vladnih strateških dokumentov, med njimi tudi ReSURSKŽ. K temu lahko bistveno pripomoreta ustrezna delovna zakonodaja in učinkovit sistem socialne varnosti. Oba morata biti primerna tako s teoretičnega (sistemskega in organizacijskega) vidika kot z vidika uresničevanja predpisov v praksi. V okviru tega dela so bili s ciljem ustrezno osredotočenega raziskovanja identificirani štirje aktualni vsebinski sklopi, na katere se je omejilo raziskovanje. Dva sklopa sta zajela delovnopravno problematiko, dva pa sta izpostavila problematične vidike sistema socialne varnosti. Prvi sklop je bil osredotočen na pravni položaj kmeta kot delodajalca in pravni položaj zaposlenih na kmetiji, članov kmetije in drugih, ki sodelujejo pri kmetijski dejavnosti. V ta namen je bil narejen tudi strnjen pregled različnih pravnoorganizacijskih oblik izvajanja kmetijske dejavnosti. V drugem sklopu je bila obravnavana odgovornost nosilca kmetije za povzročeno škodo in za varnost ter zdravje pri delu na kmetiji. Opredeljene so bile tudi obveznosti nosilca kmetijske dejavnosti na kmetiji v razmerju do zaposlenih in drugih oseb. Osrednja tema tretjega sklopa je bila problematika socialnega položaja kmeta, zlasti v okviru sistema obveznih socialnih zavarovanj. Zadnji sklop je bil namenjen obravnavi kmeta kot brezposelne osebe in modela socialnega zavarovanja za primer brezposelnosti za kmeta in ostale člane kmetije, da bi lahko ti dolgoročno bodisi ohranili kmetijo bodisi kmetijsko dejavnost na novo vzpostavili.

V raziskavi se osredotočamo na analizo delovno- in socialnopravnega položaja slovenskega kmeta in/oziroma družinske kmetije. V nadaljevanju dodajamo nekaj terminoloških pojasnil in izhodišč, ki se nanašajo na raziskavo.

Čeprav se termin »mala kmetija« pogosto uporablja v znanstveni in strokovni literaturi ter v uradnih dokumentih na državni ravni in v EU, znanost in stroka ne poznata enotne definicije. Z izrazom mala kmetija (angl. *small farm*) se najpogosteje označuje kmetijsko gospodarsko skupnost z nizkimi prihodki, ki ima na voljo omejena sredstva (v smislu kakovosti in številčno) in prideluje zlasti za lastno potrošnjo ter je ekonomsko slabo vzdržna ali nevdržna (Sarris in drugi 1999).

V literaturi (na primer Chaplin in drugi 2004; Birol in drugi 2006; Kostov in Lingard 2002) se pogosto uporablja tudi termin »samooskrbno kmetijsko gospodarstvo« (angl. *subsistence farming*) ali »delno samooskrbno kmetijsko gospodarstvo« (angl. *semi-subsistence farming*), praviloma kot sopomenka terminu mala kmetija, zlasti v analizah, ki se osredotočajo na

ekonomsko-socialni položaj malih kmetov v novih državah v srednjem in vzhodnem delu EU. Značilnost teh kmetij je, da kmetije same potrošijo (večji) del tega, kar pridelajo. Za potrebe definicije se delež potrošnje za lastne potrebe kmetije giblje med več kot polovico in 90 odstotki pridelanega. Na ravni EU so delno samooskrbna kmetijska gospodarstva definirana kot »kmetijska gospodarstva, ki proizvajajo predvsem za lastne potrebe in obenem tržijo del svojih proizvodov« (prva točka 34. člena Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005 z dne 20. septembra 2005 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP, Uradni list EU, št. L 277)). Po podatkih Statističnega urada RS, zbranih v Popisu kmetijstva 2010 (SURS 2012), je kar 59,69 % družinskih kmetij v letu 2010 kot pretežni namen kmetijske pridelave opredelilo lastno porabo.

Izraz mala kmetija je pogosto nadomeščen s terminom družinska kmetija (angl. *family farm*), kar pa ni nujno isto (Hill 1993). Povezava med malo in družinsko kmetijo načeloma izhaja ali iz količine dela, ki ga v kmetovanje vložijo družinski člani na kmetijskem gospodarstvu, ali iz deleža dohodka, ki ga kmetovanje prinaša družini. Če torej na mali kmetiji vso delo opravijo družinski člani, vendar pozneje najamejo zunanjo pomoč, ta kmetija ne bo več nujno ustrezala – razmeroma ozki – definiciji »družinske« kmetije (Hill 1993, 361), bo pa zagotovo sodila med »male« kmetije. Gorton in drugi (2009) izpostavljajo, da so družinske kmetije značilne zlasti za države zahodnega dela EU, medtem ko v srednji in vzhodni Evropi prevladujejo kmetije z raznoliko delovno silo. Kljub temu v Sloveniji po podatkih iz Popisa kmetijstva 2010 (SURS 2012) prevladujejo družinske kmetije, le peščica (0,3 % vseh kmetijskih gospodarstev) je kmetijskih podjetij (sem sodijo samostojni podjetniki posamezniki, gospodarske družbe in zadruga, ki opravljajo kmetijsko dejavnost).

Definicija male kmetije je najpogosteje povezana z velikostjo kmetijskega gospodarstva, izraženo v hektarih. Taka opredelitev ima več pomanjkljivosti, saj je poleg velikosti pomembna zlasti produktivna zmogljivost kmetijskega gospodarstva, ki je med drugim odvisna od kakovosti zemlje, dostopnosti sredstev, vremenskih razmer, razvitosti trga in tehnologije ter stroškov kapitala in dela. Vendar pa bi bila definicija, ki bi vsebovala vse navedene spremenljivke, statistično gledano (pre)zapletena in zato ne bi ustrezno služila potrebam mednarodne primerljivosti. Hubbard (2009), na primer, problem reši tako, da za potrebe svoje analize izbere tri spremenljivke, s pomočjo katerih opredeli malo kmetijo, in sicer: velikost kmetije (velikost področja, ki ga kmetijsko gospodarstvo obdeluje v hektarih); ekonomsko moč kmetije (njen letni prihodek v evrih); število polno zaposlenih na kmetiji (v obdobju enega leta).

Glede na navedeno bo ta analiza osredotočena na tiste kmetije, ki v Sloveniji prevladujejo. To so *družinske kmetije*, ki v skladu s trenutno veljavno zakonodajo niso pravne osebe ali samostojni podjetniki posamezniki, torej niso statusnopravno urejene. *Družinske kmetije* so za potrebe te raziskave tiste, na katerih večino dela opravijo družinski člani, pri čemer iz te opredelitve ne izključujemo kmetij, ki ob tem v manjšem delu (stalno ali začasno) najemajo zunanjo pomoč.

Za potrebe raziskave smo posameznike, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo, razdelili v dve skupini, in sicer na kmete in polkmete. Kot glavni kriterij razločevanja smo uporabili delež delovnega časa, ki ga posameznik nameni opravljanju kmetijske dejavnosti. Glede na to je:

- *kmet* posameznik, ki opravlja kmetijsko dejavnost kot svojo prevladujočo dejavnost. Kmet lahko opravlja izključno kmetijsko dejavnost, kar pomeni, da je to njegova edina dejavnost, ali pa opravlja kmetijsko dejavnost vsaj polovico (in več) delovnega časa, zraven pa opravlja tudi druge dejavnosti (je v delovnem razmerju, se šola ipd.). Pri tem ni pomembno, kako je organizirano kmetijsko gospodarstvo, na katerem ta kmet

dela (to je lahko bodisi kmetija brez statusa, samostojni podjetnik ali druga pravna oseba);

- *polkmet* posameznik, ki sicer opravlja kmetijsko dejavnost, vendar to ni njegova prevladujoča dejavnost. Ta posameznik poleg kmetovanja opravlja druge dejavnosti. Te lahko opravlja kot samozaposlen, lahko je v delovnem razmerju ali se šola in podobno.

1.2 Namen in cilji

Poglavitni namen tega besedila je preučiti temeljne vidike delovne- in socialnopravne ureditve položaja kmeta kot nosilca dejavnosti na kmetiji in članov kmetije ter ostalih, ki delajo na slovenskih kmetijah. Problematika je osvetljena tako, da izpostavlja ključne dileme, ki se pri tem pojavljajo. V besedilu so podane ugotovitve in predlogi, kateri namen je pripomoči k preglednejšemu in učinkovitejšemu zakonodajnemu urejanju delovnega in socialnega položaja kmetov (in polkmetov) v Sloveniji.

Pregled slovenske zakonodajne ureditve v teoretičnem delu tega besedila je namenjen izpostavitvi aktualnih problemov. Kmetijska gospodarstva nastopajo v pravnem prometu v različnih vlogah in v različnih statusnopravnih položajih (kot samozaposleni, v obliki gospodarskih družb, kot fizične osebe ipd.). Pri tem nastajajo številne nejasnosti glede pravic in obveznosti v razmerju med tistimi, ki so odgovorni za dejavnost na kmetijskih gospodarstvih (najpogosteje je to nosilec kmetije), in ostalimi, ki sodelujejo pri tej dejavnosti. Posledica so pogosto neurejena delovno- in socialnopravna razmerja na kmetijskih gospodarstvih. Tak položaj vodi v negotovost in hkrati slabi ekonomsko in socialno stabilnost kmetijskih gospodarstev.

Natančna opredelitev in analiza pravic in obveznosti nosilca kmetijske dejavnosti (ali druge odgovorne osebe na kmetijskem gospodarstvu) kot delodajalca je namenjena razjasnitvi položaja odgovornega na kmetiji, da bo ta lahko sprejemal odločitve, ki bodo dolgoročno pripomogle tako k zadostni prožnosti glede potrebe po delovni sili na kmetiji kot k zadostni zaposlitveni varnosti udeležencev kmetijske dejavnosti. K temu sodi tudi natančna opredelitev dolžnosti nosilca kmetijskega gospodarstva za splošno varnost in zdravje vseh, ki delajo na gospodarstvu.

Dodatni vidik stabilizacije dejavnosti kmetijskih gospodarstev, zlasti družinskih kmetij, in pogoj za njihov skladen razvoj je zagotovitev socialne varnosti za vse, ki sodelujejo pri kmetijski dejavnosti. Kmetijska dejavnost prinaša številna tveganja za poškodbe. Poleg tega morajo družinske kmetije skrbno organizirati delovni proces in zagotoviti ustrezno zamenjavo za delavce, ki so odsotni zaradi bolezni, poškodbe ali drugih socialnih primerov. Nevarnost, ki izhaja iz teh izrednih dogodkov in nihanj je, da bi kmetje in polkmetje zaradi kratkoročne ekonomske nevzdržnosti prenehali opravljati kmetijsko dejavnost. Namen tega besedila je izpostaviti problematične vidike slovenskega sistema socialnih zavarovanj za kmete in predlagati ustrezne izboljšave.

Število kmetijskih gospodarstev glede na podatke, predstavljene v prejšnji točki, relativno naglo upada. S tem postaja aktualna problematika kmetov, ki so ostali oziroma ostajajo ali bodo ostali brez dela. Namen tega vsebinskega sklopa raziskave je preučiti ukrepe ali programe, ki bi brezposelnemu kmetu omogočili ponovni vstop na trg in vzpostavitev ter razvoj ekonomsko in socialno vzdržne kmetijske dejavnosti. Pri tem se postavlja vprašanje, kateri mehanizmi in modeli bi najučinkoviteje zagotovili uresničitev teh dolgoročnih ciljev.

Ključni cilj te raziskave je bil analizirati problematične zakonodajne rešitve in oblikovati priporočila glede potrebnih sprememb domače zakonodaje na področju delovnega- in socialnopravnega položaja slovenskega kmeta. Cilji raziskave so bili oblikovani na osnovi in v skladu s poglobljenim namenom raziskave. Na tej osnovi je v teoretičnem delu analiziran delovno- in socialnopravni položaj kmetov v Sloveniji na podlagi domačih pravnih virov. Sledi sistematičen pregled in analiza pravnosistemskih pogojev v delovni in socialni zakonodaji izbranih držav EU (Nemčija – Bavarska, Avstrija, Italija – Furlanija-Juljska krajina in skandinavski model). Cilj tega dela je izpostavitve dobrih tujih praks in oblikovanje sistemskega predloga rešitev za prenos dobrih tujih praks oziroma zakonodajnih rešitev v slovenski pravni red. Empirična analiza omogoča poglobljen vpogled v problematiko delovnega in socialnega položaja kmeta v praksi. Njen cilj je preveriti, na kakšen način se zakonodaja uresničuje v praksi.

1.3 Metodologija

Metodološko preučevanje delovnega- in socialnopravnega položaja slovenskega kmeta je potekalo na dveh osnovnih ravneh, teoretični in empirični.

Teoretični del raziskave obsega dva sklopa. Prvi sklop zajema pregled, analizo, primerjavo, kompilacijo in sintezo teoretičnih spoznanj, ki se nanašajo na kmetovanje na družinskih kmetijah v EU. V tem delu je bila analizirana obstoječa domača in tuja literatura. Ta del raziskave je bil opravljen med oktobrom 2011 in januarjem 2012, pozneje pa je bil sproti dopolnjen. Sledile so priprave na primerjalnopravno analizo, ki predstavlja drugi sklop prvega dela raziskave. Narejena je bila sistematična analiza domače pravne ureditve delovno- in socialnopravnega položaja kmetov glede na štiri vsebinska področja in primerjalnopravna analiza nacionalne ureditve z ureditvami v nekaterih drugih državah. Mednarodna primerjava je bila osredotočena na izbrane države, ki so primerljive s Slovenijo glede na ekonomsko-strukturne razmere, in sicer: Avstrija, Nemčija (zlasti Bavarska), Italija (zlasti Furlanija-Juljska krajina) in Finska. Ta del raziskave je potekal med januarjem 2012 in junijem 2012.

V drugem delu je bila izvedena empirična raziskava, katere cilj je bil ugotoviti in analizirati stališča kmetov ter predstavnikov izbranih institucij (zlasti nosilcev oziroma izvajalcev socialnih zavarovanj, zbornic in zavodov, ki delujejo na področju kmetijstva in gozdarstva) o aktualni problematiki na področju izbranih vsebinskih sklopov delovnega- in socialnopravnega položaja slovenskega kmeta. Raziskava je bila kvalitativna, saj je bil njen cilj pridobiti in analizirati mnenja in stališča kmetov ter strokovnjakov na tem področju. Zbiranje podatkov v okviru raziskave je potekalo prek delavnic, na katerih je bila uporabljena metoda anketiranja in fokusnih skupin. Vprašanja na delavnicah so bila odprta, oblika vprašanj pa polstrukturirana. Izvedba delavnic je potekala na centralni in regijski ravni. Organizirane so bile štiri regijske delavnice, in sicer v Lescah, Gornji Radgoni, Novem mestu in Sežani, in centralna delavnica v Ljubljani. Izvedba delavnic je potekala v obdobju od 26. marca 2012 do 19. aprila 2012. Podatki, zbrani s pomočjo delavnic, so bili analizirani s klasično metodo stalnega primerjanja. Vzorčenje je bilo osredotočeno na manjše družinske kmetije, kar pomeni, da je mogoče rezultate raziskave posplošiti zgolj na takšne kmetije, ne pa na celotno populacijo kmetijskih gospodarstev, kar je glavna omejitev empiričnega dela raziskave. Več o metodologiji empirične raziskave v točki 7.1.

V sklepnem delu analize so oblikovani predlogi sistemskih sprememb, ki izhajajo iz rezultatov, pridobljenih s pomočjo primerjalnopravne študije in empirične raziskave.

1.4 Omejitve raziskave

Pri raziskovanju delovnega- in socialnopravnega položaja kmeta smo se srečali z več omejitvami. Prva omejitev se nanaša na vsebinsko osredotočenost raziskave. Področje preučevanja je bilo namreč opredeljeno zelo široko. Posledično je bilo treba raziskavo vsebinsko omejiti. V ta namen so bile izbrane štiri aktualne tematike, dve na področju delovnega prava in dve na področju prava socialne varnosti. Tematike so bile izbrane na podlagi aktualnosti potrebe po spremembah oziroma po uveljavitvi nove zakonske ureditve. Opisane so v točki 1.1 tega besedila.

Druga vsebinska omejitev raziskave se nanaša na povezanost med statusnopravno in delovno-ter socialnopravno ureditvijo naslovne problematike. Delovno- in socialnopravni položaj kmeta in družinske kmetije je neločljivo povezan s statusno ureditvijo tega področja. Statusna ureditev na področju kmetijstva ni bila predmet raziskave, kljub temu pa iz statusne neurejenosti kmetij izvira vrsta posledic, ki se kažejo na preučevanih področjih. Pomanjkanje ustrezne statusnopravne študije na področju kmetijstva se zato kaže kot pomembna omejitev te analize, saj bi bila študija delovno- in socialnopravnih vidikov v primeru, da bi bila statusna analiza na voljo, bistveno bolj poglobljena in osredotočena. Ta problem je bil v raziskavi deloma rešen tako, da je bil v točki 2.1 tega besedila dodan pregled pravnoorganizacijskih oblik izvajanja kmetijske dejavnosti v Sloveniji, v katerem so izpostavljene pravne praznine in nedoslednosti v zakonskem urejanju. Strnjen pregled pravnoorganizacijskih oblik izvajanja kmetijske dejavnosti je bil podan tudi pri vsaki primerjani državi. Pri posameznih temah, v nadaljnjih točkah tega besedila, kjer se kažejo posledice te neurejenosti, so bila dodana opozorila.

Primerjalnopravna študija se je osredotočila na štiri izbrane države. To je pomembna omejitev, saj bi bila analiza celovitejša, če bi preučili zakonodajne ureditve večih držav. Vendar pa celostni pregled zakonodaj drugih držav ni bil namen študije. Analiza se je namesto na širitev v smislu večjega števila primerjanih držav osredotočila na podrobnejšo in poglobljeno vsebinsko primerjavo. Ta pristop je primernejši, saj je omogočil vpogled v dobre zakonodajne prakse v posameznih državah. Države za primerjavo so bile izbrane na podlagi geografskega kriterija bližine (dve sosedni državi, Italija in Avstrija), na podlagi sistemske primerljivosti zakonodajnih ureditev na delovno- in socialnopravnem področju (Nemčija) ter na podlagi prisotnosti večjega števila dobrih praks, ki so uspešno uveljavljene v praksi (Finska).

Naslednja omejitev se nanaša na samo izvedbo in uporabnost rezultatov primerjalnopravne analize delovno- in socialnopravnega položaja kmetov v izbranih državah. Zaradi različnih kulturnih, zgodovinskih in drugih okoliščin ter zaradi razlik v sistemskih pristopih k urejanju delovnega in socialnega statusa kmeta je bilo neposredno primerjavo težko opraviti. Poleg tega so zakonske rešitve, ki so uveljavljene v primerjalni zakonodaji, prilagojene značilnostim panoge v posameznih državah. Struktura slovenskih kmetijskih gospodarstev se v nekaterih značilnostih bistveno razlikuje od strukture kmetijskih gospodarstev v izbranih državah. Povprečno kmetijsko gospodarstvo obdeluje manjšo površino zemljišč in redi manj glav živine, s kmetijsko dejavnostjo se ukvarja manjše število delovno aktivnih oseb. Zakonske rešitve v primerjanih državah torej niso nujno primerne za urejanje slovenskega kmetijstva, tudi če veljajo v državi, ki jih je uveljavila, za učinkovite in v praksi dobro sprejete. Zato so ureditve v primerjanih zakonodajah izpostavljene le kot zgledi, pri prenosu pa je potrebna zadostna mera kritičnosti in ustrezno prilagajanje.

Omejitev raziskave je predstavljala tudi dostopnost tuje zakonodaje. Predvsem pri zakonodaji, ki je starejšega datuma, so bili v posameznih primerih na voljo le podatki o imenu in številki

predpisa, ki ureja posamezen vidik kmetijske dejavnosti v določeni državi, sam predpis pa na internetu ni bil dostopen, zato je bila v teh primerih primerjalnopravna analiza opravljena iz drugih, posrednih virov, ki niso enako verodostojni kot veljavni predpis. V zvezi s tem je treba tudi opozoriti, da pri raziskavi niso bili pridobljeni primarni podatki, pač pa sekundarni.

Omejitev raziskave predstavlja tudi prevajanje tujih ureditev v slovenski jezik, saj obstaja možnost, da je bil pri prevajanju kakšen pojem neustrezno razumljen ter posledično neustrezno preveden ali izgubljen. Ta omejitev zlasti velja pri analizi finske zakonodaje.

1.5 Struktura dela

Delo je razdeljeno na dva vsebinska dela, teoretičnega in empiričnega. Prvi del obsega primerjalnopravno analizo delovno- in socialnopravnega položaja kmetov v Sloveniji in v štirih različnih evropskih državah. Uvodoma je predstavljena slovenska ureditev, sledijo ji strnjeni prikazi ureditve v Avstriji, Nemčiji, Italiji in na Finskem. Drugi del poročila obsega empirično študijo položaja slovenskega kmeta v praksi.

V uvodnem poglavju so podana izhodišča raziskave, opisan je izhodiščni problem, opredeljeni so namen in cilji teoretičnega in empiričnega dela analize, predstavljena je uporabljena metodologija, dodano je pojasnilo o terminologiji ter opisana struktura dela.

Na podlagi pregleda obstoječe domače in tuje literature ter domačih in tujih pravnih in drugih virov je v sledečih poglavjih prvega dela analiziran delovno- in socialnopravni položaj kmetov v različnih državah. Kot izhodišče je prikazana aktualna ureditev v Sloveniji, kjer so izpostavljeni zlasti problematični vidiki veljavnih zakonodajnih rešitev. Sledijo prikazi ureditev v Avstriji, Nemčiji, Italiji in na Finskem.

Razumevanje kompleksnosti delovno- in socialnopravnega položaja slovenskega kmeta je bistveno bolj poglobljeno, če je na voljo tudi pregled udejanjanja zakonske ureditve v praksi. Pri tem se namreč pokažejo problemi, ki jih zakonodajalec ni predvidel, in ugotovijo morebitna odstopanja od ureditve, pravne praznine in podobno. Temu je namenjen empirični del raziskave v drugem delu poročila. Najprej so predstavljena metodološka izhodišča raziskave z opisom vzorca in omejitve raziskave. Delo se nadaljuje z obširno analizo praktičnih delavnic, ki je razdeljena na štiri vsebinske sklope: kmet kot delodajalec, varnost in zdravje pri delu na kmetiji, socialna zavarovanja kmeta in kmet kot brezposelna oseba.

Ugotovitve in priporočila, ki izhajajo iz teoretičnega in empiričnega dela analize, so obravnavana v sklepnem poglavju tega dela. Izpostavljena so vprašanja, ki so se v obeh delih raziskave izkazala kot najbolj problematična. Na tej osnovi so podana priporočila za prihodnje zakonodajno urejanje. Sklepnemu poglavju sledi popis uporabljene literature in pravnih ter drugih virov. Na koncu so kot priloge dodani: vprašalnika, ki sta bila uporabljena na delavnicah (Priloga 1 in 2) in opis statistične povezave med spremenljivkami, ki se nanaša na enega izmed vprašalnikov (Priloga 3).

2. DELOVNO- IN SOCIALNOPRAVNI POLOŽAJ SLOVENSKEGA KMETA

mag. Katarina Krapež, dr. Rado Bohinc

V tem delu podajamo strnjen pregled ureditve delovno- in socialnopravnega položaja slovenskega kmeta. Vsebinski sklopi in izpostavljena problematika v okviru posameznega sklopa so osnova za poznejšo primerjalnopravno analizo in za empirični del raziskave. Pregled se v prvi točki (2.1) osredotoča na statusnopravno ureditev kmetij, v drugi pa na kmeta kot delodajalca (2.2). Sledi povzetek ureditve na področju varnosti in zdravja na kmetiji v točki 2.3. Točka 2.4 obravnava socialnopravni položaj slovenskega kmeta. Poglavje se sklene z analizo kmeta kot brezposelne osebe v točki 2.5.

2.1 Pravnoorganizacijske oblike izvajanja kmetijske dejavnosti in pravni položaj oseb, ki sodelujejo pri izvajanju kmetijske dejavnosti

Kmetijsko dejavnost, kmetijsko gospodarstvo in kmetijo opredeljuje Zakon o kmetijstvu (ZKme-1, Uradni list RS, št. 45/08, 57/12). ZKme-1 v prvi točki prvega odstavka 3. člena določa, da je *kmetijska dejavnost* gospodarska panoga, ki obsega pridelovanje kmetijskih rastlin oziroma živinorejo ter storitve za rastlinsko pridelavo oziroma živinorejo, pri čemer izvzema veterinarske storitve in nekatere druge, taksativno naštete dejavnosti. Kmetijsko dejavnost izvajajo *kmetijska gospodarstva*, ki so opredeljena v drugi točki prvega odstavka 3. člena ZKme-1. Kmetijsko gospodarstvo ni pravnoorganizacijska (statusnopravna) oblika, temveč *poslovno-organizacijsko zaokrožena gospodarska celota*, ki obsega eno ali več proizvodnih enot in se ukvarja s kmetijsko oziroma kmetijsko in gozdarsko dejavnostjo. Čeprav kmetijsko gospodarstvo ni pravnoorganizacijska oblika, brez nje v pravnem prometu ne more obstajati. Zato ZKme-1 v drugi točki prvega odstavka 3. člena določa, da se mora kmetijsko gospodarstvo organizirati v eni od naslednjih oblik:

- *pravna oseba*;
- *samostojni podjetnik posameznik*;
- *kmetija*, ki ni pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik, pri čemer se za kmetijo šteje tudi čebelar, ki ni samostojni podjetnik posameznik;
- *kmetijsko gospodarstvo – skupni pašnik* (v nadaljevanju skupni pašnik);
- *kmetijsko gospodarstvo – planina* (v nadaljevanju planina).

Navedene oblike organizacije kmetijskega gospodarstva so s pravnoorganizacijskega vidika med sabo zelo različne. Medtem ko zajema *pravna oseba* – na določen namen vezano premoženje ali skupina posameznikov, ki ji pravo priznava lastnosti pravnega subjekta (Pavčnik 2011) – širok krog oseb zasebnega (med drugim gospodarske družbe, društva, zavode, sklade, zadruga) in javnega (med drugim javne zavode in javna podjetja) prava, je v skladu z Zakonom o gospodarskih družbah (ZGD-1, Uradni list RS, št. od 42/06 do 57/12) *samostojni podjetnik posameznik* (samostojni podjetnik) fizična oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost v okviru organiziranega podjetja (člen 3/6 ZGD-1). Prva oblika, določena v ZKme-1, torej obsega vrsto različnih pravnoorganizacijskih oblik, v okviru katerih se lahko organizirajo pravne osebe, druga pa je točno določena oblika organizacije posameznika, ki na trgu opravlja pridobitno dejavnost. Navedeno lahko razumemo tako, da je namen norme med možne pravnoorganizacijske oblike kmetijskega gospodarstva vključiti vse načine organiziranja pravnih oseb in nekatere oblike organizacije fizičnih oseb: samostojnega podjetnika in tri taksativno naštete oblike družbenih tvorb oziroma stvarnih substratov, ki jim pravo sicer ne priznava pravne subjektivitete (kmetija, skupni pašnik in planina). Pri zadnjih treh gre, pravno gledano, za premoženje (premičnine in nepremičnine), ki omogoča opravljanje kmetijske dejavnosti, in fizične osebe, ki to dejavnost opravljajo.

Kmetija je v ZKme-1 (prvi odstavek 4. člena) opredeljena kot oblika kmetijskega gospodarstva, na katerem se eno ali več gospodinjev ukvarja s kmetijsko dejavnostjo. Gre torej za družbeno tvorbo, ki zajema fizične osebe in stvarni substrat (zemljišča, poslopja, stroje in podobno) in omogoča, da ljudje opravljajo kmetijsko dejavnost. Kmetijsko gospodarstvo je lahko organizirano kot pravna oseba ali kot samostojni podjetnik, ZKme-1 pa pušča odprto vprašanje, kaj je s pravnoorganizacijskega stališča kmetijsko gospodarstvo-kmetija, ki ni organizirana v eni izmed teh dveh statusnih oblik ali v kateri koli drugi statusni obliki. ZKme-1 sicer določa, da je kmetija oblika kmetijskega gospodarstva, hkrati pa kmetija v zakonodaji ni urejena (niti v ZKme-1 niti v ZGD-1 niti v drugih zakonih) kot *sui generis pravnoorganizacijska oblika* kmetijskega gospodarstva. To je zakonska nedoslednost, ki povzroča številne praktične probleme (med očitnimi je, na primer, problematika zaposlovanja na kmetiji in vključevanja oseb, ki delajo na kmetiji, v socialna zavarovanja in podobno).

Skupni pašnik je opredeljen kot oblika kmetijskega gospodarstva, kjer se del leta izvaja paša živali in ki obsega enega ali več skupnih pašnikov. Skupni pašnik so zemljišča v skupni uporabi pašnih interesentov, namenjena skupni paši njihovih živali, ter poslopja in naprave na teh zemljiščih (člen 6 ZKme-1). *Planina* je oblika kmetijskega gospodarstva, kjer pašni interesenti del leta izvajajo pašo živali in ki obsega eno ali več planin (člen 7 ZKme-1). To je tradicionalna oblika individualne ali skupne rabe zemljišč, značilna za alpski, predalpski in dinarski svet v Sloveniji.

ZKme-1 med oblike kmetijskega gospodarstva uvršča družbene tvorbe, ki so organizacijskopravno zakonsko urejene (na primer pravne osebe, gospodarske družbe, samostojnega podjetnika posameznika) in tvorbe, ki niso statusno urejene (kmetijo, skupni pašnik in planino). To zakonsko nedoslednost bi bilo treba odpraviti in pri opredeljevanju dopustnih statusnih oblik kmetijskega gospodarstva navesti le tiste, ki so s pravnim redom določene kot pravnoorganizacijske (statusne) oblike ali pa urediti njihov *sui generis* položaj.

Pri analizi delovno- in socialnopravnega položaja oseb, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo, je oblika njihove pravne organizacije dejavnosti bistvenega pomena, saj se nanjo nanašajo številne pravice in dolžnosti. V nadaljevanju so zato podrobneje analizirani nekateri problematični vidiki pravnoorganizacijskih oblik kmetijskega gospodarstva po ZKme-1, ki posledično vplivajo na delovno- in socialnopravni položaj oseb, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo.

2.1.1 (Ne)pridobitnost kmetijske dejavnosti

V ZKme-1 ni opredeljeno, ali kmetijsko gospodarstvo opravlja dejavnost *pridobitno oziroma nepridobitno*.¹ V okviru pravnoorganizacijskih in drugih oblik, ki so našteje v ZKme-1, se lahko kmetijska dejavnost opravlja pridobitno in/ali nepridobitno. Če bi želel zakonodajalec določiti, da kmetijsko gospodarstvo izvaja le pridobitno dejavnost, bi moral to jasno navesti v zakonu. ZKme-1 na to vprašanje ne daje dokončnega odgovora in dopušča različne razlage. V skladu z jezikovno razlago zakonskega besedila, ki kmetijska gospodarstva ne napotuje zgolj na dejavnost z namenom ustvarjanja dobička, so lahko kmetijska gospodarstva pridobitne, nepridobitne ali deloma pridobitne in deloma nepridobitne. Kmetijsko gospodarstvo lahko

---

¹ Pridobitnost opredeljujemo v skladu z ZGD-1, ki v drugem odstavku 3. člena določa, da je pridobitna vsaka dejavnost, ki se opravlja na trgu zaradi pridobivanja dobička. ZGD-1 v četrtem odstavku istega člena pojasnjuje, da se gospodarske družbe, ki jih opredeljuje ZGD-1, štejejo za gospodarske družbe, tudi če v skladu z zakonom v celoti ali deloma opravljajo dejavnost, ki ni pridobitna.

torej opravlja le nepridobitno dejavnost, na primer v pravnoorganizacijski obliki društva ali v obliki kmetije, skupnega pašnika ali planine. Če je kmetijsko gospodarstvo organizirano v obliki gospodarske družbe, pa bo praviloma opravljalo dejavnost z namenom pridobivanja dobička na trgu, ni pa nujno, saj lahko tudi gospodarske družbe deloma ali v celoti opravljajo dejavnosti, ki ni pridobitna (četrti odstavek 3. člena ZGD-1).

Vprašanje (ne)pridobitnosti dejavnosti je pomembno zlasti pri treh oblikah organizacije kmetijskega gospodarstva, ki jim pravo ne priznava pravne subjektivitete (kmetija, skupni pašnik in planina). Skupni pašnik in planina imata v ZKme-1 jasno opredeljen namen, to je skupna paša živali, ki je po svoji naravi nepridobiten. Nejasno torej ostaja zlasti vprašanje (ne)pridobitnosti kmetije.

De lege ferenda bi bilo smiselno razmisliti o uveljavitvi *dolžnosti ustanovitelja kmetijskega gospodarstva*, da ob registraciji v ustanovnem aktu jasno opredeli, ali bo kmetijsko gospodarstvo vodil po načelih in pravilih, ki veljajo za pridobitno oziroma za nepridobitno organizacijo. Iz teh nedoslednosti v statusnem urejanju kmetije izhaja (oziroma je na njej utemeljena) vrsta novih nedoslednosti in pravnih praznin, kar je podrobneje predstavljeno v sledečih poglavjih.

2.1.2 Osebe, ki sodelujejo pri izvajanju kmetijske dejavnosti

ZKme-1 opredeljuje nekatere osebe oziroma skupine oseb, ki sodelujejo pri izvajanju kmetijske dejavnosti na kmetijskem gospodarstvu. Med temi je najpomembnejši nosilec kmetijskega gospodarstva (z namestnikom). *Nosilec kmetijskega gospodarstva* je pravna ali fizična oseba, ki je pooblaščen ali upravičen, da za kmetijsko gospodarstvo vloga vloge iz naslova ukrepov kmetijske politike oziroma sodeluje pri izvajanju ukrepov kmetijske politike (tretja točka prvega odstavka 3. člena ZKme-1). V zakonodaji ni določeno, katera fizična ali pravna oseba bo nosilka posameznega kmetijskega gospodarstva. ZKme-1 določa le, da nosilca in njegovega namestnika določijo člani kmetijskega gospodarstva, ki so lastniki oziroma solastniki kmetijskega gospodarstva. O tem obvestijo organ, ki je pristojen za vodenje registra kmetijskih gospodarstev (prvi odstavek 5. člena ZKme-1). Izbira nosilca je povezana s pravnoorganizacijsko obliko kmetijskega gospodarstva. Če je kmetijsko gospodarstvo organizirano kot samostojni podjetnik, bo posameznik, ki je odgovoren za obveznosti s premoženjem podjetja in z vsem svojim premoženjem, najverjetneje tudi nosilec kmetijskega gospodarstva. Statusna oblika kmetijskega gospodarstva namreč opredeljuje odgovorne (oziroma »upravičene« ali »pooblaščen«) na gospodarstvu. Kmetijsko gospodarstvo, ki je organizirano kot kmetija, je ponovno izjema. V tem primeru bi bilo potrebno zakonsko urediti položaj nosilca kmetijskega gospodarstva, ki je organizirano kot kmetija, kot zastopnika kmetije. Poleg tega bi bilo potrebno urediti razmerje med nosilcem kmetije in lastniki, če ti niso ista oseba. Doslednejša ureditev teh razmerij je pomembna tudi z delovnopravnega vidika. Veljavna zakonodaja namreč ne ponuja jasnega odgovora na vprašanje, kdo lahko na kmetiji zaposluje in katera oseba je odgovorna za obveznosti, ki jih ima kmetija do svojih zaposlenih. Posledično imajo zaposleni na kmetiji manjšo pravno varnost.

ZKme-1 v 4. členu podrobneje opredeljuje osebe, ki opravljajo kmetijsko dejavnost na kmetijskem gospodarstvu, ki je organizirano kot kmetija. Poleg nosilca kmetijskega gospodarstva (nosilca kmetije) ima kmetija tudi člane. To so fizične osebe, ki so člani gospodinjstva po predpisih o prijavi prebivališča in so starejši od 15 let (drugi odstavek 4. člena ZKme-1). ZKme-1 ne postavlja pogoja, da morajo obstajati med člani kmetije sorodstvene vezi, zahteva le, da člani prebivajo v enem od gospodinjstev, ki sodijo v okvir kmetije. Prav tako v ZKme-1 ni pogoja, da morajo te osebe opravljati kmetijsko dejavnost.

ZKme-1 ne opredeljuje, v katerih primerih posameznik, ki prebiva na kmetiji, ne šteje za člana kmetije. Slednje je pomembno zlasti v primerih, ko je ta posameznik na primer zdravstveno nesposoben, se šola, je v delovnem razmerju pri drugem delodajalcu ali opravlja dejavnost.

ZKme-1 in drugi zakoni ne določajo ničesar o delovnopравни vezi med nosilcem kmetije in kmetijo ter člani kmetije in kmetijo. V zakonodaji ni opredeljeno, ali naj bo nosilec kmetije na kmetiji zaposlen ali naj sklene eno od obligacijskopravnih pogodb ali kaj drugega. V podobnem položaju so člani kmetije in nenazadnje tudi lastnik kmetije. Delovno- in socialnopravni položaj teh oseb namreč ne izhajata iz vloge, ki jim jo pripisuje ZKme-1, temveč iz njihovega položaja v okviru statusne ureditve kmetijskega gospodarstva. Če je torej nosilec kmetijskega gospodarstva na primer samostojni podjetnik ali družbenik v družbi z omejeno odgovornostjo in hkrati poslovodna oseba, bo njegov položaj oziroma njegova delovnopravna vez z družbo odločilna pri določanju osnovnega obsega pravic in obveznosti na področju socialne varnosti. Zato je pri določanju delovno- in socialnopravnega položaja oseb, ki sodelujejo pri kmetijski dejavnosti, vprašljivo, kakšna naj bo obravnava oseb na kmetijskem gospodarstvu, ki je organizirano v obliki kmetije. Nosilec in člani kmetije so pravno gledano posamezniki, fizične osebe, ki sodelujejo pri kmetijski dejavnosti, vendar to ne vpliva na njihov siceršnji delovno- in socialnopravni položaj. V praksi so te osebe lahko brezposelne ali nezaposlene, zaposlene pri drugem delodajalcu, dijaki oziroma študenti in podobno.

Pri kmetijski dejavnosti lahko poleg nosilca in članov gospodinjstva na kmetijskem gospodarstvu sodelujejo tudi sezonski delavci, sosedje, študenti in podobno. Pri tem je položaj kmetijskega gospodarstva kot delodajalca in vseh, ki sodelujejo pri opravljanju kmetijske dejavnosti, glede medsebojnih pravic in obveznosti bistveno drugačen.

2.2 Kmetijsko gospodarstvo kot delodajalec

Posamezniki (fizične osebe), ki opravljajo kmetijsko dejavnost, so lahko s kmetijskih gospodarstvom v različnih delovno-, obligacijsko- in gospodarskopravnih razmerjih. Fizična oseba lahko na kmetijskem gospodarstvu (ki je statusno organizirano kot pravna oseba ali samostojni podjetnik) :

- dela na na podlagi pogodbe o zaposlitvi (je v *delovnem razmerju*);
- dela na podlagi *obligacijskopravne pogodbe* (najpogosteje je to podjemna pogodba, lahko pa je tudi mandatna pogodba);
- opravlja *osebno dopolnilno delo*;
- *opravlja storitev* v okviru svoje dejavnosti (če gre na primer za samostojnega podjetnika, družbenika enoosebne d. o. o.);
- opravlja delo v obliki *medsebojne sosedske pomoči* (če gre za soseda) ali *kratkotrajnega dela* (če je kmetijsko gospodarstvo organizirano v obliki gospodarske družbe, samostojnega podjetnika ali zasebnega zavoda z največ 10 zaposlenimi in če gre za delo zakonca ali sorodnika);
- opravlja *študentsko delo* (prek študentskega servisa, z napotnico) ali, če gre za dijaka ali študenta ustrezne študijske smeri, kot *obvezno prakso na kmetijskem gospodarstvu*.

Navedene oblike opravljanja dela na kmetijskem gospodarstvu se razlikujejo glede na pravno podlago, pravice in obveznosti strank, dovoljen obseg dela, trajnost in zahtevnost dela in podobno. Poleg tega so tudi različno davčno obravnavane. V nadaljevanju se, v skladu s cilji in omejitvami projekta, osredotočamo na razlike na delovnopravnem področju. Začenjamo z

osrednjim delovnopravnim institutom, torej s pogodbo o zaposlitvi, ki ji sledi opis in obravnava drugih naštetih oblik dela.

Pravna ureditev *sklepanja delovnega razmerja na kmetijskem gospodarstvu* se razlikuje glede na to, kako je kmetijsko gospodarstvo statusno organizirano (pravna oseba, samostojni podjetnik, kmetija brez statusa in podobno). Pri tem se odpira vprašanje sklepanja delovnega razmerja na kmetiji, kar je posledica statusne neurejenosti.

Zakon o delovnih razmerjih (ZDR, Uradni list RS, št. 42/02, 103/07) v 5. členu opredeljuje delodajalca kot pravno ali fizično osebo (in tudi druge subjekte, kot na primer državne organe, lokalne skupnosti, podružnice tujih podjetij in diplomatska ter konzularna predstavništva), ki zaposluje delavca na podlagi *pogodbe o zaposlitvi*. Tej opredelitvi deloma sledi Zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1, Uradni list RS, št. 43/11), ki v 3. členu določa, da je delodajalec vsaka pravna ali fizična oseba, (in drugi subjekti, naštetih zgoraj) ki zaposluje delavca na podlagi pogodbe o zaposlitvi. ZVZD-1 v nadaljevanju definicijo delodajalca med drugim razširja na osebo, ki na kakršnikoli drugi pravni podlagi zagotavlja delo delavcu, razen oseb, ki zagotavljajo delo delavcem v gospodinjstvu in nosilcev kmetij, ki opravljajo delo z družinskimi člani na kmetijah v skladu s predpisi o kmetijstvu. Nosilec kmetije torej ni delodajalec, ko gre za delo, ki ga opravljajo družinski člani. ZVZD-1 šteje za delodajalca tudi fizično osebo, ki s člani svojih gospodarstev oziroma z družinskimi člani opravlja pridobitno ali drugo dejavnost. Glede na to določilo ZVZD-1 je za potrebe tega zakona delodajalec na kmetijskem gospodarstvu, ki ni organizirano kot pravna oseba ali samostojni podjetnik, fizična oseba, ki vodi posle na kmetijskem gospodarstvu. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1, Uradni list RS, št. od 106/99 do 105/11) sledi ZDR in v 8. členu določa, da je delodajalec pravna ali fizična oseba, ki zaposluje delavce v skladu s predpisi o delovnih razmerjih.

Postavlja se torej vprašanje, kdo lahko v imenu kmetijskega gospodarstva sklene pogodbo o zaposlitvi z delavcem. ZDR v 18. členu določa, da v primerih, ko je delodajalec pravna oseba, lokalna skupnost, podružnica tuje družbe ali druge organizacije, nastopa v imenu delodajalca njegov zastopnik, določen z zakonom ali aktom o ustanovitvi, ali od njega pisno pooblaščen oseba. Kadar se sklepa pogodba o zaposlitvi s poslovodno osebo, v imenu delodajalca nastopa organ, določen z zakonom, aktom o ustanovitvi ali statutom, če tega ni, pa lastnik. Določitev odgovorne osebe za sklepanje pogodbe na strani kmetijskega gospodarstva bo torej odvisna od njene statusne oblike. Če je kmetijsko gospodarstvo organizirano kot kmetija, ki ni statusno urejena, ni jasno, katera fizična oseba je na kmetiji pooblaščen, da z delavcem sklene pogodbo o zaposlitvi. Kmetija namreč nima določenega zastopnika. To bi lahko bil ali nosilec kmetijskega gospodarstva ali lastnik stvarnih sredstev (premičnin in nepremičnin, ki poleg oseb sestavljajo kmetijo) ali morda nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Jasna opredelitev tega, kdo je v primeru zaposlitve na kmetiji delodajalec, je pomembna zaradi ugotavljanja in uveljavljanja odgovornosti, povezane z obveznostmi delodajalca. Ker se delavec ne more zaposliti na kmetiji kot delodajalcu, ga lahko zaposli le kmet posameznik. Kmetija torej ne more biti odgovorna za obveznosti do delavca, ki izhajajo iz delovnega razmerja, na primer za izplačilo plače, regresa za letni dopust in podobno. Zanje je odgovoren kmet posameznik, ki je delavca zaposlil. To je lahko za delavca tveganje, saj ni nujno, da ima kmet delodajalec dovolj premoženja, s katerim bi lahko odgovarjal za obveznosti do delavca. Kmet delodajalec je lahko na primer nosilec dejavnosti na kmetiji, ne pa lastnik stvarnih sredstev, torej premičnega in nepremičnega premoženja, ki je vključeno v kmetijo.

Pogodba o zaposlitvi, ki jo sklepa kmetijsko gospodarstvo kot delodajalec, je lahko tipična pogodba v obsegu polnega delovnega časa in za nedoločen čas, če je dela na kmetijskem gospodarstvu dovolj in je pomoč stalno potrebna. Zaradi večjega obsega sezonskega dela so

za kmetijsko dejavnost primerne tudi atipične pogodbe o zaposlitvi, zlasti za določen čas in krajši delovni čas. V primeru zaposlitve za krajši delovni čas so možne različne kombinacije, na primer delna zaposlitev pri drugem delodajalcu ali delna samozaposlitev. V primeru zaposlitve pri drugem delodajalcu za polni delovni čas je možno hkratno opravljanje osebnega dopolnilnega dela. Kmetijsko gospodarstvo se lahko obrne tudi na agencijo, ki posreduje delo delavcev drugim uporabnikom in z njo sklene dogovor o zagotavljanju dela, če gre za delavce s primernimi znanji. V tem primeru delavec sklene z agencijo (delodajalcem) tako imenovano pogodbo o zaposlitvi med delavcem in delodajalcem, ki opravlja dejavnost zagotavljanja dela delavcev drugemu uporabniku (členi od 57 do 62 ZDR), agencija pa ga napoti na delo na kmetijsko gospodarstvo. Ker je delo v kmetijstvu lahko povezano s številnimi tveganji, mora kmetijsko gospodarstvo (uporabnik), preden začne delavec delati na kmetiji, obvestiti delodajalca (torej agencijo) o vseh pogojih za opravljanje dela, ki jih mora izpolnjevati delavec, in mu predložiti oceno tveganja za nastanek poškodb in zdravstvenih okvar (prvi odstavek 61. člena ZDR).

Če potreba po delavcih na kmetijskem gospodarstvu ni stalna in trajna, so primernejša pravna podlaga za delo *obligacijskopravne pogodbe*. Glede na naravo dela v kmetijstvu je med njimi najprimernejša podjemna pogodba oziroma pogodba o delu, ki jo ureja Obligacijski zakonik (OZ, Uradni list RS, št. od 83/01 do 40/07, členi od 619 do 648). Sklenitev podjemne pogodbe je mogoča tudi v primeru, ko je delavec sicer v delovnem razmerju pri drugem delodajalcu. Če se sklepa pogodba, ki se nanaša na poslovodna dela na kmetijskem gospodarstvu, se lahko sklene pogodbo o poslovođenju, ki je, glede na pravni temelj, pogodba o naročilu ali mandatna pogodba (členi od 766 do 787 OZ).

Nekatera dela na kmetijskem gospodarstvu je mogoče opravljati tudi kot tako imenovano *osebno dopolnilno delo*. Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (ZPDZC, Uradni list RS, št. št. od 36/00 do 57/12) v 12. členu določa, da gre za osebno dopolnilno delo šteje, kadar posameznik osebno sam opravlja dela pomoči v gospodinjstvu in njim podobna dela, nabira in prodaja gozdne sadeže in zelišča ter opravlja druga manjša dela, pod pogojem, da posebni predpisi ne določajo drugače. Oblike dela, ki štejejo za osebno dopolnilno delo, podrobneje obravnava Pravilnik o delih, ki se štejejo za osebno dopolnilno delo in o postopku prigrisatve teh del (Pravilnik, Uradni list RS, št. 30/02). Za osebno dopolnilno delo se šteje, kadar posameznik osebno sam opravlja dela, ki so navedena v prilogi 1, ki je sestavni del Pravilnika. Seznam del, ki se štejejo za osebno dopolnilno delo, je razdeljen v točkah A in B. V točki A so naštetna dela pomoči v gospodinjstvu in njim podobna dela, med drugim tudi delo na kmetiji. Posameznik, ki želi opravljati osebno dopolnilno delo v obliki pomoči na kmetiji, mora opravljanje osebnega dopolnilnega dela pred začetkom prigrisati upravni enoti in se na ta način vpisati na seznam zavezancev, ki opravljajo osebno dopolnilno delo (četrti odstavek 12. člena ZPDZC in 6. člen Pravilnika). Letni prihodki iz naslova tega dela ne smejo presegati minimalne letne plače v Sloveniji iz preteklega leta (tretji odstavek 12. člena ZPDZC).

Delo na kmetijskem gospodarstvu se lahko opravlja tudi neodplačno, vendar zakonodaja obseg takega dela omejuje na sosede oziroma tiste, ki živijo blizu kmetijskega gospodarstva, na katerem neodplačno delajo oziroma pomagajo. Za *medsebojno sosedsko pomoč* se v skladu z 8. členom ZPDZC šteje opravljanje dela med sosedi, kadar med njimi obstaja določena bližina v smislu prebivanja, če med njimi ni sklenjene pogodbe in je delo opravljeno brez plačila ter če ga ne opravi pravna oseba ali podjetnik, ki opravlja dejavnost, ki je neposredno vezana na opravljeno delo, kakor tudi druge oblike medsosedske pomoči, določene v ZPDZC. Opredelitev medsebojne sosedske pomoči je relativno ozka; delo ali pomoč na kmetijskem gospodarstvu namreč v praksi pogosteje izpolnjuje pogoje za osebno dopolnilno delo, ki ga je treba registrirati. Tak primer je posameznik, ki občasno pomaga na kmetijskem gospodarstvu, pa ni sosed in ni član kmetije (torej član gospodinjstva na kmetijskem gospodarstvu, ki je

organizirano kot kmetija, ki je starejši od 15 let, v skladu z drugim odstavkom 4. člena ZKme-1).

Če je kmetijsko gospodarstvo statusno organizirano kot samostojni podjetnik, gospodarska družba ali zasebni zavod, je mogoča še ena oblika opravljanja neodplačnega dela, in sicer *kratkotrajno delo*. To je v skladu z 12a. členom ZPDZC opredeljeno kot brezplačno opravljanje dela v mikro družbi, zasebnem zavodu ali pri podjetniku z največ 10 zaposlenimi, kadar jih opravlja zakonec podjetnika ali lastnika oziroma solastnika gospodarske družbe oziroma zasebnega zavoda ali oseba, s katero je v sorodu v ravni vrsti do prvega kolena, in traja največ 40 ur mesečno. Kratkotrajno delo je treba predhodno prijaviti na upravni enoti, kjer se delo opravlja.

Če osebno dopolnilno delo ali kratkotrajno delo nista registrirana oziroma če medsebojna sosedska pomoč ali kratkotrajno delo presežeta okvir zakonske opredelitve, se lahko pomoč na kmetijskem gospodarstvu (med sosedi ali drugimi) šteje za *delo na črno*. Za delo na črno gre, če posameznik opravlja dejavnost oziroma delo in ni vpisan ali priglašen kot to določa ZPDZC ali drugi zakoni (peta alineja prvega odstavka 3. člena ZPDZC). ZPDZC opredeljuje posameznika kot (domačo ali tujo) osebo, ki opravlja dejavnost oziroma delo brez registracije ali priglasitve in brez izpolnjevanja drugih z zakonom predpisanih pogojev (tretji odstavek 2. člena ZPDZC). Brezplačna pomoč pri delu na kmetijskem gospodarstvu je torej zakonsko zelo omejena.

V okviru kmetijskega gospodarstva načeloma tudi ni mogoče opravljati tako imenovanega *prostovoljskega oziroma prostovoljnega dela*. Prostovoljsko delo opredeljuje 5. člen Zakona o prostovoljstvu (ZProst, Uradni list RS, št. 10/11, 16/11). Gre za delo, ki ga posameznik po svoji svobodni volji in brez pričakovanja plačila ali neposrednih ali posrednih materialnih koristi zase, opravlja v dobro drugih ali v splošno korist. Drugi odstavek 5. člena ZProst določa, da se za prostovoljsko delo ne šteje brezplačno opravljanje dela:

- za katero je pogoj ali se prejme plačilo, druga premoženjska korist, oprostitev materialne obveznosti ali nagrada,
- ki je namenjeno zadovoljevanju zgolj osebnih interesov članov v članski organizaciji in ni v splošno družbeno korist,
- za katero je glede na naravo dela potrebno skleniti pogodbo o zaposlitvi,
- če obveznost opravljanja temelji na pravnem poslu, ki ga ne določa ZProst, ali pa ga je ena oseba dolžna izvajati za drugo fizično ali pravno osebo na temelju zakona ali drugega predpisa ali na podlagi sodne odločbe,
- ki je običajno v sorodstvenih ali prijateljskih odnosih,
- z namenom strokovnega usposabljanja brez sklenitve pogodbe o zaposlitvi (volontersko pripravništvo) v skladu zakonom, ki ureja delovna razmerja ali drugim zakonom.

Prostovoljsko delo dodatno omejuje ZPDZC, le da ta zakon uporablja termin *prostovoljno delo*. ZPDZC v 11. členu opredeljuje prostovoljno delo (skupaj s humanitarnim in karitativnim) relativno ozko, in sicer kot brezplačno opravljanje dela za organizacije, ki so registrirane kot humanitarne ali karitativne in organizirano prostovoljno delo v okviru drugih nevladnih organizacij. Kmetijska gospodarstva so namenjena opravljanju osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti, lahko pa opravljajo druge (zakonsko določene in omejene) dodatne dejavnosti, ki so opredeljene v 2. členu Uredbe o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji. Med njimi ni humanitarnih in karitativnih dejavnosti ter organizacije prostovoljnega (prostovoljskega) dela.

Delo študentov na kmetijskih gospodarstvih lahko poteka v dveh oblikah: v obliki splošnega študentskega dela (preko študentskega servisa, z napotnico) ali v obliki dijaške, vajeniške ali študentske prakse na mojstrskih kmetijah. Pri drugi obliki študent ali dijak opravlja obvezno prakso na mojstrski kmetiji, ki je namenjena praktičnemu usposabljanju v kmetijstvu. Člen 130 ZKme-1 jo opredeljuje kot sodobno tehnološko urejeno kmetijo, ki je usposobljena za uvajanje novih tehnologij pridelave, prireje, predelave kmetijskih pridelkov in izdelkov in kmetijskih storitev, izvajanje demonstracijskih poskusov in ogledov ter testiranja in prikazov tehnologij in opreme v kmetijstvu. Obvezno prakso na mojstrski kmetiji opravijo dijaki, vajenci ali študenti na temelju pogodbe o izobraževanju (na primer učne pogodbe za izvajanje praktičnega dela v strokovnem izobraževanju). Mojstrska kmetija dijaku ali študentu za delo izplača nagrado, ki šteje za davčno olajšavo.

Pri delu na kmetijskih gospodarstvih pogosto pomagajo tudi otroci. Zakonodaja strogo omejuje obseg in zahtevnost dela, ki ga lahko opravljajo otroci. *Delo otrok*, mlajših od 15 let, je prepovedano (člen 214/1 ZDR). Izjemoma lahko v skladu s členom 214/3 ZDR otrok, ki je dopolnil starost 13 let, opravlja lažje delo najdalje 30 dni v posameznem koledarskem letu v času šolskih počitnic tudi v kmetijski in podobnih dejavnostih. Otrok med 13. in 15. letom lahko delo opravlja le na tak način in v takšnem obsegu, da delo ne ogroža njegove varnosti, zdravja, morale, izobraževanja in razvoja. Za tako delo mora biti predhodno na podlagi zahtevka zakonitega zastopnika izdano dovoljenje inšpektorja za delo (četrti odstavek 214. člena ZDR). Lažja dela, ki jih lahko opravlja otrok med 13. in 15. letom, so opredeljena v 3. členu Pravilnika o varovanju zdravja pri delu otrok, mladostnikov in mladih oseb (Pravilnik; Uradni list RS, št. 82/3). V 4. točki tretjega odstavka 3. člena Pravilnika so primeroma naštetla lažja dela v kmetijstvu, gozdarstvu in vrtnarstvu: delo pri hranjenju živali, ročno delo pri setvi in sajenju, odstranjevanje plevela s cvetličnih gred in majhnih nasadov, pobiranje sadja in jagod. V letu 2011 je ameriška vlada v Poročilu o stanju človekovih pravic (angl. Country Reports on Human Rights Practices for 2011) opozorila, da Slovenija sicer spoštuje prepoved zaposlovanja otrok do 15. leta starosti, vendar se kljub temu pojavljajo primeri, da otroci, mlajši od 15. leta, delajo na kmetijskih gospodarstvih, zlasti v času večjega obsega opravil, na primer v času žetve.

2.3 Odgovornost nosilca kmetijskega gospodarstva za povzročeno škodo ter za varnost in zdravje pri delu na kmetijskem gospodarstvu v razmerju do zaposlenih in drugih oseb

Odgovornost za zagotovitev *primerne stopnje varnosti in skrbi za zdravje* pri izvajanju dejavnosti na kmetijskem gospodarstvu je zaupna nosilcu kmetijskega gospodarstva. Zakonske obveznosti, povezane z zagotavljanjem varnosti in zdravja, so različne glede na to, kako je statusno organizirano kmetijsko gospodarstvo, kdo sodeluje pri delu na kmetijskem gospodarstvu in kakšen je status teh oseb. To pa ne velja za varno in zdravo delovno okolje, ki ga mora nosilec kmetijskega gospodarstva zagotavljati vsem, ki delajo na kmetijskem gospodarstvu, med drugim zaposlenim in osebam, ki opravljajo delo v okviru drugih statusov (to so, na primer, družinski člani, ki so sicer v delovnem razmerju pri drugem delodajalcu, hkrati pa tudi kmetujejo; najeti delavci na podlagi civilnih pogodb oziroma brez pogodbene podlage; napoteni delavci s strani agencij za posredovanje delavcev in/ali študenti).

Poleg varnosti in zdravja delavcev na kmetijskem gospodarstvu je nosilec kmetijskega gospodarstva odgovoren tudi za *povzročeno škodo* drugim sodelujočim v kmetijski dejavnosti in tretjim osebam. Nosilec je odgovoren za svoja ravnanja in, kot delodajalec, za ravnanja zaposlenih in drugih, ki delajo na kmetijskem gospodarstvu. Odgovarja tako na podlagi splošnih pravil obligacijskega prava kot tudi predpisov o pokojninskem in invalidskem

zavarovanju. Odškodninska odgovornost nosilca kmetijskega gospodarstva je *subjektivna*, kadar je nosilec kmetijskega gospodarstva povzročitelj nesreče. Odškodninsko pa odgovarja nosilec kmetijskega gospodarstva tudi kot delodajalec, v okviru njegove odgovornosti za delavce, torej *objektivno*, če so izpolnjeni zakonski pogoji za *objektivno* odgovornost v skladu z OZ.

2.3.1 Varnost in zdravje pri delu na kmetijskem gospodarstvu

Novi ZVZD-1 je kmetijska gospodarstva glede obveznosti zagotavljanja varnosti in zdravja pri delu razdelil v tri skupine:

- kmetijska gospodarstva, ki so delodajalci in imajo zaposlene (delodajalci);
- kmetijska gospodarstva, ki nimajo zaposlenih in v delovni proces ne vključujejo tretjih oseb razen članov družine, in katerih nosilci dejavnosti so zavarovani kot kmetje (samozaposleni);
- ostala kmetijska gospodarstva, ki jih upravljajo posamezniki, ki se s kmetovanjem ukvarjajo v prostem času in so v delovnem razmerju pri drugem delodajalcu ter v okviru tega delovnega razmerja tudi pokojninsko in invalidsko zavarovani (teh ZVZD-1 ne ureja).

Kmetijska gospodarstva, ki so delodajalci

Prenovljeni ZVZD-1 vsebuje razširjeno opredelitev delodajalca. V 2. členu opredeljuje delodajalca kot pravno ali fizično osebo (oziroma kot drug subjekt, na primer državni organ, lokalna skupnost, podružnica tujega podjetja ter diplomatsko in konzularno predstavništvo), ki zaposluje delavca *na podlagi pogodbe o zaposlitvi*. Dodatno ZVZD-1 v drugem odstavku istega člena definicijo delodajalca razširi, in sicer z namenom, da zaveže k obveznostim, povezanimi z varnostjo pri delu, širši krog oseb. Kot delodajalec se za potrebe ZVZD-1 šteje tudi oseba, ki *na kakršnikoli drugi pravni podlagi* zagotavlja delo delavcu. ZVZD-1 iz tega kroga izloča nosilce kmetij, ki opravljajo delo z družinskimi člani na kmetijah (druga točka prvega odstavka 3. člena ZVZD-1). Te namreč šteje za samozaposlene osebe, katerih obveznosti se razlikujejo od tistih, ki jih ZVZD-1 predpisuje delodajalcem. Druge pravne podlage, na osnovi katerih lahko fizična oseba dela na kmetijskem gospodarstvu (ki je posledično v smislu ZVZD-1 delodajalec), so bile navedene že v predhodnem poglavju, in sicer v točki 2.2.

V ZVZD-1 (prva točka prvega odstavka 3. člena) je podana tudi široka opredelitev delavca. Delavec je oseba, ki pri delodajalcu opravlja delo na podlagi pogodbe o zaposlitvi. Poleg tega se za delavca za potrebe ZVZD-1 šteje tudi oseba, ki na kakršnikoli drugi pravni podlagi opravlja delo za delodajalca ali oseba, ki pri delodajalcu opravlja delo zaradi usposabljanja.

V skladu s 5. členom ZVZD-1 mora delodajalec zagotoviti varnost in zdravje delavcev pri delu. V ta namen so v zakonu določeni ukrepi, potrebni za zagotovitev varnosti in zdravja *delavcev ter drugih oseb*, ki so *navzoče v delovnem procesu*. Te so med drugim:

- preprečevanje, odpravljanje in obvladovanje nevarnosti pri delu ter
- obveščanje in usposabljanje delavcev.

Delodajalec mora temu primerno prilagoditi organiziranost delovnega procesa in zagotoviti potrebna materialna sredstva.

Odgovornost delodajalca za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu je stalna in trajna. Tudi če delodajalec prenese strokovne naloge na področju varnosti pri delu na druge (na primer na strokovnega delavca ali zunanjo strokovno službo oziroma strokovne naloge v zvezi z izvajanjem zdravstvenih ukrepov na izvajalca medicine dela), ga to ne odvezuje odgovornosti

na tem področju. Tudi obveznosti delavcev glede varnosti in zdravja pri delu ne vplivajo na načelo odgovornosti delodajalca (8. člen ZVZD-1).

Člen 19 ZVZD-1 določa, da mora delodajalec zagotavljati varnost in zdravje pri delu v skladu z *izjavo o varnosti z oceno tveganja*. Delodajalec ima med drugim obveznost, da:

- poveri opravljanje nalog varnosti pri delu strokovnemu delavcu, izvajanje zdravstvenih ukrepov pa izvajalcu medicine dela;
- obvešča delavce o uvajanju novih tehnologij in sredstev za delo ter o nevarnostih za nezgode, poklicne bolezni in bolezni, povezane z delom, ter izdaja navodila za varno delo;
- usposablja delavce za varno in zdravo delo;
- zagotavlja delavcem osebno varovalno opremo in njeno uporabo, če sredstva za delo in delovno okolje kljub varnostnim ukrepom ne zagotavljajo varnosti in zdravja pri delu.

Delodajalec mora zagotavljati tudi varno delovno okolje in uporabo varne delovne opreme. V ta namen mora med drugim zagotoviti redne preiskave škodljivosti delovnega okolja, preverjati ustreznost delovnih razmer, zagotoviti preglede in preizkuse delovne opreme in preveriti njihovo skladnost s predpisi o varnosti in zdravju pri delu (19. člen ZVZD-1).

Kmetije, na katerih delajo samozaposleni

ZVZD-1 z vidika varnosti in zdravja pri delu ločeno obravnava samozaposleno osebo. V 55. členu samozaposleno osebo opredeljuje kot osebo, ki opravlja pridobitno ali drugo poklicno dejavnost kot edini ali glavni poklic, vendar ne zaposluje drugih delavcev in v delovni proces ne vključuje drugih oseb. *Kot samozaposlena oseba se šteje tudi oseba, ki je v skladu s predpisi o pokojninskem in invalidskem zavarovanju zavarovana kot kmet* in ne zaposluje delavcev in v delovni proces ne vključuje drugih oseb, razen družinskih članov na kmetijah, v skladu s predpisi o kmetijstvu.

Samozaposlena oseba je, v skladu s 55. členom ZVZD-1, odgovorna za svojo varnost in zdravje ter za varnost in zdravje drugih oseb, na katere vplivajo njena dejanja ali opustitve. Samozaposlena oseba sicer ni delodajalec, vendar je poleg odgovornosti za svoje zdravje in varnost odgovorna tudi za varnost in zdravje vseh tistih, s katerimi sodeluje v delovnem procesu. Samozaposlena oseba mora oceniti tveganje (56. člen ZVZD-1). Če ugotovi, da obstajajo nevarnosti za nezgode, poklicne bolezni in bolezni, povezane z delom, mora izdelati pisno izjavo o varnosti z oceno tveganja ter določiti ukrepe za zagotovitev varnosti in zdravja pri delu. ZVZD-1 je poenostavil ali odpravil določene obveznosti samozaposlenih kmetov. Med drugim je ZVZD-1 odpravil obveznosti samozaposlenega kmeta glede usposabljanja za delo, zanj ni več predvidenih preventivnih zdravstvenih pregledov in obveznosti glede preverjanja (pregledov in preizkusov) delovne opreme.

Kmetije, ki jih upravljajo kmetovalci v prostem času

ZVZD-1 ne ureja obveznosti kmetij, ki jih upravljajo posamezniki, ki kmetujejo v prostem času in so poleg tega v delovnem razmerju pri drugem delodajalcu ter tako tudi socialno zavarovani (polkmeti). Zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu na teh kmetijah naj bi uredili v drugih predpisih s področja kmetijstva.

2.3.2 Odškodninska odgovornost delodajalca

V skladu s 147. členom OZ za škodo, ki jo povzroči delavec pri delu ali v zvezi z delom tretji osebi, odgovarja delodajalec. OZ določa, da je delodajalec *pravna ali fizična oseba, pri kateri je delavec delal* takrat, ko je bila škoda povzročena. Delodajalec je torej nosilec kmetijskega

gospodarstva, ki je lahko organizirano kot pravna oseba (na primer gospodarska družba) ali kot samostojni podjetnik. Glede tega, ali je lahko delodajalec tudi nosilec kmetijskega gospodarstva na kmetiji, ki se ne organizira kot samostojni podjetnik, zakonodaja (ZKme-1) ni dovolj jasna, kar je bilo že pojasnjeno v točki 2.2. Tudi OZ ne prispeva k razjasnitvi tega vprašanja. Delavca namreč ne opredeljuje kot posameznika, ki dela na temelju pogodbe o zaposlitvi, ki je torej v delovnem razmerju, temveč kot posameznika, ki pri delodajalcu dela. Širša razlaga te določbe bi pomenila, da se odškodninska odgovornost delodajalca (na primer nosilca kmetijskega gospodarstva) nanaša tudi na delavce, ki pri delodajalcu delajo, niso pa v delovnem razmerju (nimajo sklenjene pogodbe o zaposlitvi).

Odškodninske odgovornosti delodajalca ni, če ta dokaže, da je delavec v danih okoliščinah ravnal tako, kot je bilo treba. O tem, kaj natančno pomeni, da je delavec »ravnal tako, kot je bilo treba«, v praksi odločajo sodišča, in sicer glede na dejansko stanje v posameznem primeru. Oškodovanec ima pravico zahtevati povrnitev škode tudi neposredno od delavca, če je ta škodo povzročil namenoma (drugi odstavek 147. člena OZ). OZ določa še, da ima kdorkoli (na primer delodajalec ali kdo drug), ki je oškodovancu povrnil škodo, ki jo je povzročil delavec namenoma ali iz hude malomarnosti, pravico zahtevati od delavca povrnitev plačanega zneska (tretji odstavek 147. člena OZ).

2.3.3 Odgovornost za škodo Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije

V skladu z 272. členom ZPIZ-1 Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (ZPIZ) zahteva povrnitev povzročene škode od delodajalca (tudi nosilca kmetijske dejavnosti), če je:

- zavarovančeva invalidnost, telesna okvara, potreba po tuji pomoči in postrežbi ali smrt posledica tega, ker niso bili izvedeni ukrepi za varnost in zdravje pri delu ali drugi ukrepi, predpisani ali odrejeni za varnost ljudi;
- nastala škoda zaradi tega, ker je bilo delovno razmerje sklenjeno brez predpisanega zdravstvenega pregleda z osebo, ki zdravstveno ni bila zmožna za opravljanje določenih del oziroma nalog, kar se je ugotovilo pozneje ;
- škoda nastala zato, ker mu delodajalec ni dal podatkov oziroma je dal neresnične podatke o dejstvih, od katerih je odvisna pridobitev, odmera ali izguba pravice.

V teh primerih se šteje, da je imel ZPIZ škodo, ne glede na to, da zavarovani primer sodi v obseg zavarovanja (prvi odstavek 273. člena ZPIZ-1).

Člen 271 ZPIZ-1 določa, da ZPIZ zahteva povrnitev povzročene škode od tistega, ki je namenoma ali iz velike malomarnosti povzročil invalidnost, telesno okvaro, potrebo po tuji pomoči in postrežbi ali smrt zavarovanca. Za takšno škodo, ki jo povzroči delavec pri delu ali v zvezi z delom, je odgovoren delodajalec, torej tudi nosilec kmetijske dejavnosti. ZPIZ lahko zahteva povrnitev povzročene škode tudi neposredno od osebe, ki je povzročila invalidnost, telesno okvaro, potrebo po tuji pomoči in postrežbi ali smrt zavarovanca s kaznivim dejanjem (tretji odstavek 271. člena ZPIZ-1).

Pri ugotavljanju pravice do povrnitve škode, povzročene ZPIZ, se uporabljajo določbe OZ, če ni z ZPIZ-1 določeno drugače (prvi odstavek 274. člena ZPIZ-1). Odškodnina, ki jo ima ZPIZ pravico zahtevati, obsega nastale stroške in celotne zneske pokojnine oziroma drugih dajatev, ki jih izplačuje ZPIZ (drugi odstavek 274. člena ZPIZ-1). Če pomeni povzročena škoda obveznost ZPIZ-a za izplačevanje pokojnine ali drugih dolgoročnih dajatev, lahko ZPIZ zahteva odškodnino v skupnem znesku, ki se odmeri tako, da ustreza priznani pokojnini

oziroma drugi dajatvi in povprečnemu trajanju uživanja pokojnine oziroma druge dajatve, ne glede na starost uživalca (tretji odstavek 274. člena ZPIZ-1).

Povrnitev škode ima pravico zahtevati tudi Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS). V skladu z 86. členom Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ, Uradni list RS, št. od 9/92 do 87/11) ima ZZZS pravico zahtevati povrnitev povzročene škode od tistega, ki je namenoma ali iz malomarnosti povzročil okvaro zdravja ali smrt zavarovane osebe. Za škodo, ki jo povzroči delavec pri delu ali v zvezi z delom, je odgovoren delodajalec. ZZZS ima pravico zahtevati povrnitev povzročene škode tudi od delavca, če je povzročil bolezen, poškodbo ali smrt zavarovane osebe s kaznivim dejanjem.

ZZZS ima pravico zahtevati, da povzročeno škodo povrne delodajalec, če:

- je bolezen, poškodba ali smrt zavarovane osebe posledica tega, ker niso bili izvedeni ustrezni higiensko-sanitarni ukrepi, ukrepi varstva pri delu ali drugi ukrepi, predpisani ali odrejeni za varnost ljudi (prvi odstavek 87. člena ZZVZZ);
- nastane škoda zaradi tega, ker je bilo delovno razmerje sklenjeno brez predpisanega zdravstvenega pregleda z osebo, ki zdravstveno ni bila sposobna za opravljanje določenih del oziroma nalog, kar se je pozneje ugotovilo z zdravstvenim pregledom (drugi odstavek 87. člena ZZVZZ);
- če je škoda nastala zato, ker ZZZS ni dobil podatkov ali je dobil neresnične podatke o dejstvih, od katerih je odvisna pravica do zdravstvenega zavarovanja (prvi odstavek 88. člena ZZVZZ). Izjema so primeri, ko je škoda nastala zato, ker zavarovana oseba, ki je sama dolžna dajati podatke o zdravstvenem zavarovanju, ni dala podatkov ali ker je dala neresnične podatke. V tem primeru ima ZZZS pravico zahtevati, da povzročeno škodo povrne zavarovana oseba (drugi odstavek 88. člena ZZVZZ).

Pri ugotavljanju pravice do povrnitve škode, povzročene ZZZS, se uporabljajo določila OZ (90. člen ZZVZZ), razen če ZZVZZ določa drugače. Odškodnina, ki jo ima ZZZS pravico zahtevati v zgoraj naštetih primerih, obsega stroške zdravstvenih in drugih storitevter zneske denarnih nadomestil in drugih dajatev, ki jih plačuje ZZZS (91. člen ZZVZZ).

2.4 Socialnopravni položaj kmeta

Ekonomsko-socialno stanje posameznega kmetijskega gospodarstva je v veliki meri odvisno od tega, ali in kako uspešno se je kmetijsko gospodarstvo sposobno spoprijeti in odzvati na socialna tveganja, povezana s starostjo in boleznimi ter poškodbami ljudi, ki delajo na kmetiji. V nadaljevanju so izpostavljene nekatere značilnosti sistema socialnih zavarovanj v Sloveniji, s poudarkom na tistih, ki se nanašajo na kmete.

2.4.1 Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Eno izmed večjih socialnih tveganj na kmetijskih gospodarstvih, zlasti na družinskih kmetijah, je nezmožnost ali zmanjšana zmožnost opravljanja del na kmetiji, ki je posledica staranja ali invalidnosti. Za uravnavanje tega tveganja je vzpostavljen sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki vključuje tudi kmete.

Socialni položaj kmeta in oseb, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo, z vidika upokojevanja in invalidnosti ureja ZPIZ-1. Za razliko od ZKme-1, ki izraza kmet ne uporablja, ZPIZ-1 opredelitev kmeta veže na davčno zakonodajo. ZPIZ-1 v 8. členu določa, da je *kmet*:

- zavezanec za plačevanje davka iz kmetijske dejavnosti;

- poleg tega pa so kmetje tudi člani kmečkih gospodarstev ter druge osebe, ki v Sloveniji samostojno opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic v skladu s 16. členom ZPIZ-1.

Kmečko gospodarstvo je življenjska skupnost, skupna proizvodnja in poraba prihodkov vseh članov kmečkega gospodarstva, ne glede na sorodstvene vezi, pod pogojem, da se najmanj en član gospodarstva ukvarja s kmetijstvom kot edino ali glavno dejavnostjo (16. člen ZPIZ-1). Za razliko od *kmetijskega gospodarstva*, ki ga opredeljuje ZKme-1, ZPIZ-1 uporablja izraz kmečko gospodarstvo z nekoliko ožjo opredelitvijo. Kmetijsko gospodarstvo je namreč organizacijsko in poslovno zaokrožena gospodarska celota, ki obsega eno ali več proizvodnih enot in se ukvarja s kmetijsko oziroma gozdarsko dejavnostjo. K razjasnitvi ne prispevajo niti zakoni na drugih pravnih področjih, na primer na davčnem. Zakon o dohodnini (Zdoh-2, Uradni list RS, št. od 117/06 do 30/12) opredeljuje pojem *kmečko gospodinjstvo*. Kmečko gospodinjstvo je skupnost ene ali več fizičnih oseb, ki niso najeta delovna sila, imajo na dan 30. junija v davčnem letu skupno stalno ali začasno prebivališče in so prijavljene kot eno gospodinjstvo, se vsaj za enega ali več članov šteje, da opravljajo osnovno kmetijsko in osnovno gozdarsko dejavnost po določbah ZDoh-2 in njihov skupni dohodek iz osnovne kmetijske ter osnovne gozdarske dejavnosti znaša najmanj 200 evrov (drugi odstavek 69. člena ZDoh-2).

Podobna težava se pokaže pri opredeljevanju nosilca kmetijske dejavnosti. Člen 16 ZPIZ-1 govori o kmetu in ne omenja nosilca kmetijske dejavnosti, v praksi pa se šteje, da gre za isto osebo. Nosilec kmetijske dejavnosti ima lahko v pokojninskem in invalidskem zavarovanju več vlog. Nastopa lahko kot:

- zavarovanec (v skladu s 16. ali 34. členom ZPIZ-1),
- zavezanec za prispevek zase (v skladu z 222. členom ZPIZ-1),
- zavezanec za prijavo zavarovanja zase in za člane kmetijskega gospodarstva (6. alineja 22. člena Zakona o matični evidenci zavarovancev in uživalcev pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (ZMEPIZ, Uradni list RS, št. od 80/00 do 25/11)) in
- plačnik prispevkov za socialno varnost za člane kmetijskega gospodarstva.

Nosilca kmetijske dejavnosti opredeljuje ZKme-1 v 3. členu, vendar le za potrebe izvajanja ukrepov kmetijske politike. Na kmetijskem gospodarstvu lahko (so)lastniki določijo enega nosilca, ki pa ni nujno (so)lastnik tega kmetijskega gospodarstva. V 5. členu Zakona o prispevkih za socialno varnost (ZPSV, Uradni list RS, št. od 5/96 do 97/01) je naveden zavezanec-kmet kot oseba, ki plačuje prispevek za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. V skladu s tretjim odstavkom 5. člena ZPSV prispevke zase in za družinske člane plačujejo zavezanci za plačevanje davka od dohodka iz kmetijstva. V skladu z 69. in 72. členom Zakona o dohodnini (ZDoh-2) je zavezanec za davek od dohodka iz osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti fizična oseba, ki ima pravico uporabe zemljišča in se ji na podlagi uporabe tega zemljišča pripiše katastrski dohodek, pavšalna davčna osnova za panj ali davčna osnova od dohodkov od proizvodnje vina. V primeru solastništva kmetijskega gospodarstva je davčnih zavezancev več. Posledično kljub določitvi nosilca kmetijske dejavnosti v ZKme-1 ni jasno, katera oseba je dolžna plačevati prispevke.

Nedosledna uporaba pravnih opredelitev v različnih predpisih na področju kmetijstva ustvarja težave pri razumevanju in razlagi pravnih norm. Pravne definicije posameznih ključnih pojmov (zlasti kmetijskega gospodarstva in kmetije ter nosilca kmetijskega gospodarstva in kmeta) bi bilo treba poenotiti in dosledno uporabiti v vseh pravnih virih, ki urejajo kmetijsko, gozdarsko in z njima povezane dejavnosti.

Obvezno zavarovanje kmetov

Člen 16 ZPIZ-1 določa, da se kmetje in člani kmečkih gospodarstev ter druge osebe, ki v Sloveniji samostojno opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic, obvezno zavarujejo. Zavarovanje navedenih oseb je obvezno, če ob vložitvi prijave v zavarovanje:

- niso mlajše od 15 let,
- imajo zdravstveno sposobnost za opravljanje kmetijske dejavnosti, ki jo ugotavlja služba medicine dela in
- na zavarovanega člana dosegajo najmanj tolikšen katastrski dohodek ali drug dohodek, ki ustreza znesku minimalne plače.

Kot dohodek se štejejo prihodki, od katerih se plačuje davek iz kmetijske dejavnosti, in prihodki iz drugih dejavnosti, kot so prihodki iz perutninarstva, živinoreje, čebelarstva, ribištva in drugih kmetijskih dejavnosti kmečkega gospodarstva. Upošteva se:

- katastrski dohodek kmetijskih in gozdnih zemljišč,
- znesek subvencij, ki so osnova za davek,
- potencialne tržne dohodke iz proizvodnje vina,
- 70 % pavšalne ocene dohodka na panj,
- povprečni znesek subvencij na panje v uporabi,
- dohodek iz dejavnosti (npr. perutninarstva, ribogojstva, ribištva),
- dohodek iz dopolnilne dejavnosti na kmetiji in
- dohodek iz kmetijske dejavnosti, ki je obdavčen na podlagi normiranih stroškov.

Cenzus za obvezno zavarovanje po 16. členu ZPIZ-1 je v skladu z Odredbo o določitvi najnižjega dohodka kmečkega gospodarstva, ki je podlaga za vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje (Uradni list RS, št. 11/03), določen v višini letne bruto minimalne plače za leto 2002. Katastrski dohodek se od 1. januarja 2007 dalje za ugotavljanje dohodka ne preračunava več s količnikom. Cenzus velja do spremembe predpisov in znaša 4.894,06 evrov (1.172.812 SIT oziroma preračunano po tečaju zamenjave). Na kmetiji se lahko zavaruje toliko članov kmečkega gospodarstva, kolikor jih pokrije dohodek kmečkega gospodarstva (večkratnik cenzusa). Glede na to, da so vsi dohodki kmetijskega gospodarstva ugotovljeni na letnem nivoju, se ti primerjajo s cenzusom minimalne plače v letnem znesku.

Za vstop v obvezna socialna zavarovanja med 1. januarjem in 31. majem v tekočem koledarskem letu, ko pri Davčni upravi RS (DURS) še niso pripravljene podatki o dohodkih za preteklo koledarsko leto, se upoštevajo zadnji znani podatki o dohodkih iz kmetijske dejavnosti. Ti se primerjajo s cenzusom, ki je veljal za leto, na katero se dohodki nanašajo. To velja za primere, ko je kmetijsko gospodarstvo pred vključitvijo osebe v zavarovanje že imelo izkazane dohodke. Kadar pa gre za kmetijska gospodarstva, ki dohodkov iz preteklega ali predpreteklega leta ob začetku opravljanja dejavnosti ne izkazujejo (npr. intenzivna reja perutnine, pri kateri kmetijsko gospodarstvo nima katastrskega dohodka), se v prvem koledarskem letu ob vstopu kmeta v zavarovanje šteje, da dohodki kmetije ne dosegajo predpisanega cenzusa. Kmet se zato zavaruje prostovoljno po 34. členu ZPIZ-1. Če v naslednjih letih dohodki kmetijskega gospodarstva presežejo cenzus, se kmet zavaruje obvezno, v skladu s 16. členom ZPIZ-1.

Samozaposleni in kmetje opravljajo samostojno dejavnost kot *edini poklic*, če niso v delovnem razmerju, ne opravljajo druge dejavnosti, na podlagi katere so zavarovani, ali niso na šolanju (17. člen ZPIZ-1). Navedene osebe opravljajo samostojno dejavnost kot *glavni poklic*, če so v delovnem razmerju s polovico ali manj kot polovico polnega delovnega časa in niso na šolanju. Zavarovanci, ki so zavarovani na podlagi delovnega razmerja manj kot polni

delovni čas, se lahko za preostali delovni čas do polnega delovnega časa zavarujejo na podlagi določb, ki urejajo zavarovanje samozaposlenih in kmetov. Na kmetijskih gospodarstvih, ki so statusnopravno organizirana kot samostojni podjetniki ali druge pravne osebe, so nosilci dejavnosti zavarovani na podlagi določb o obveznem zavarovanju samozaposlenih. ZPIZ-1 v 15. členu med samozaposlene uvršča tudi samostojne podjetnike (ki jih ureja ZGD-1 in ki opravljajo pridobitno dejavnost) in dodatno določa, da se obvezno zavarujejo tudi družbeniki zasebnih družb in zavodov v Sloveniji, ki so poslovodne osebe in niso zavarovane na drugi podlagi. Zavarovanje po 16. členu ZPIZ-1 torej velja le za osebe na kmetijskem gospodarstvu, ki je organizirano kot kmetija v smislu ZKme-1.

Obvezno so zavarovani tudi brezposelni, ki prejemajo denarno nadomestilo za primer brezposelnosti in osebe, ki jim Zavod RS za zaposlovanje plačuje prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje do izpolnitve pogojev za priznanje pravice do pokojnine (22. člen ZPIZ-1). Ker kmetje niso obvezno zavarovani za primer brezposelnosti, Zakon o urejanju trga dela (ZUTD, Uradni list RS št. 80/10) pa jih tudi ne našteva med osebami, ki bi se lahko zavarovale prostovoljno, v to skupino sodijo le polkmeti, torej tisti kmeti, ki so tudi sicer zavarovani na drugi podlagi (so v delovnem razmerju pri drugem delodajalcu ali zavarovani kot samozaposleni in podobno).

Osnove za plačilo prispevkov za samozaposlene in kmete

Člen 207 ZPIZ-1 določa, da so osnove za plačilo prispevkov za obvezno zavarovanje kmete in samozaposlene *zavarovalne osnove*. Zavarovalna osnova se za samozaposlene in kmete določi glede na doseženi dobiček zavarovanca, v katerem niso upoštevani obračunani prispevki za obvezno zavarovanje ter znižanje in povečanje davčne osnove, razen razlike v obrestih, skladno z zakonom, ki ureja dohodnino. V 209. členu ZPIZ-1 je določena lestvica glede na doseženo davčno osnovo. Če, na primer, ta ne preseže minimalne letne plače zaposlenih v Sloveniji (8977,2 evra v letu 2011), se določi zavarovalna osnova najmanj v višini minimalne plače; če pa je davčna osnova nad triinpolkratno povprečno letno plačo, se določi zavarovalna osnova najmanj v višini 2,4 povprečne plače za predzadnji mesec pred mesecem, v katerem se določa zavarovalna osnova. Povprečna mesečna bruto plača za leto 2011 je po podatkih Statističnega urada RS (SURS 2012) znašala 1524,65 evra; povprečna letna bruto plača za leto 2011 pa 18295,8 evra. Tiinpolkratna povprečna letna plača za leto 2011 je torej 64035,3 evra.

Uvrstitev v zavarovalno osnovo se določi na podlagi zadnje odmerne odločbe o davku iz dejavnosti oziroma zadnjega obračuna akontacije dohodnine od dohodka, doseženega z opravljanjem dejavnosti, oziroma zadnje odločbe o odmeri dohodnine in glede na podatke o povprečni plači oziroma minimalni plači za leto, na katero se nanaša akontacija dohodnine od dohodka, doseženega z opravljanjem dejavnost (drugi odstavek 209. člena ZPIZ-1). Zavarovanec se lahko zavaruje tudi od zavarovalne osnove, ki presega znesek zavarovalne osnove, v katero je uvrščen, vendar največ od zneska v višini 2,4 povprečne plače za predzadnji mesec pred mesecem, v katerem se določi zavarovalna osnova (četrti odstavek 209. člena ZPIZ-1).

Zavarovanec se ob vstopu v zavarovanje zavaruje najmanj od zneska višine minimalne plače (peti odstavek 209. člena ZPIZ-1). Če zavarovanec oceni, da zavarovalna osnova ne ustreza pričakovanemu poslovnemu izidu v tekočem letu, in bi plačevanje prispevkov od zakonsko določene zavarovalne osnove ogrozilo njegovo nadaljnje poslovanje, lahko po šestem odstavku 209. člena ZPIZ-1 zahteva znižanje zavarovalne osnove, vendar največ do zneska v višini 60 odstotkov povprečne plače. O zahtevi odloči ZPIZ.

RS kot zavezanec za plačilo prispevkov kmetov kot delodajalcev

Člen 223 ZPIZ-1 določa, da je zavezanec za plačilo prispevkov delodajalcev za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni RS, in sicer za *kmete, ki so oproščeni obvezne vključitve v zavarovanje*. To so:

- zavarovane osebe iz 16. člena ZPIZ-1: *kmetje in člani kmečkih gospodarstev ter druge osebe*, ki v Sloveniji samostojno opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic in
- osebe iz 6. alineje prvega odstavka 34. člena ZPIZ-1: osebe, ki opravljajo *samostojno kmetijsko dejavnost* in ne izpolnjujejo pogojev za obvezno zavarovanje kmetov (ne presežejo cenusa) ter se zato zavarujejo prostovoljno.

V skladu z 232. členom ZPIZ-1 *država zagotavlja sredstva iz državnega proračuna za pokrivanje obveznosti obveznega zavarovanja*, ki nastanejo zaradi priznavanja ali odmere pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja pod posebnimi pogoji oziroma zaradi izpada prispevkov, med drugim tudi za:

- prispevek delodajalca za zavarovance, za katere ta prispevek plačuje država;
- kmete in člane kmečkih gospodarstev, ki jim je bil prispevek zmanjšan ali odpisan po zakonu o pogojih, pod katerimi se kmetom zmanjšani ali odpisani prispevki štejejo za plačane.

Prostovoljna vključitev v obvezno zavarovanje kmetov – širši ali ožji obseg

Kmetje, starejši od 15 let, ki opravljajo samostojno kmetijsko dejavnost in ne izpolnjujejo dohodkovnih pogojev za obvezno zavarovanje (torej pogojev iz 16. člena ZPIZ-1), se lahko odločijo za prostovoljno vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje (6. alineja 1. odstavka 34. člena ZPIZ-1). Ti kmetje lahko prosto izberejo zavarovalno osnovo za zavarovanje, s tem pa tudi obseg pravic, pri čemer je za vsak obseg določen najnižji možni znesek osnove. Zavarovalna osnova in obseg pravic se lahko v času trajanja zavarovanja spreminjata.

Širši obseg pravic za prostovoljno zavarovane kmete se deloma razlikuje od pravic, ki se zagotavljajo obvezno zavarovanim kmetom. Razlike so predvsem na področju invalidskega zavarovanja.² Širši obseg pravic se zagotavlja tistim kmetom, ki izberejo zavarovalno osnovo najmanj v višini polovice od 60 % (torej 30 %) povprečne plače zaposlenih v Sloveniji za predzadnji mesec pred mesecem, v katerem se določa zavarovalna osnova (drugi odstavek 210. člena v povezavi s sedmim odstavkom 209. člena ZPIZ-1).

Kmetje pa se lahko zavarujejo tudi za manjšo osnovo, ki pa ne sme biti nižja od zajamčene plače (sedmi odstavek 34. člen ZPIZ-1). Po podatkih DURS (2012) znaša zajamčena plača od avgusta 2006 237,73 evrov. To je *zavarovanje za ožji obseg pravic*, ki ga opredeljuje 8. člen ZPIZ-1. Zavarovanje vključuje omejen obseg pravic, in sicer: pravico do starostne, invalidske,

---

² Razlike nastajajo v položaju oseb v delovnem razmerju, kmetov, ki so obvezno vključeni v zavarovanje, in kmetov, ki so prostovoljno vključeni v zavarovanje. V primeru preostale delovne zmožnosti *obvezno zavarovani kmetje* pridobijo le pravico do krajšega delovnega časa in pripadajočo delno invalidsko pokojnino, ne morejo pa pridobiti pravice do premestitve in nadomestil, ki so vezana na to pravico (ki jo lahko pridobijo osebe v delovnem razmerju). *Zavarovanci iz 34. člena ZPIZ-1* pa (v skladu z 2. odstavkom 66. člena ZPIZ-1) pridobijo le pravice iz invalidskega zavarovanja v primeru I. in II. kategorije invalidnosti. To pomeni, da ne morejo pridobiti niti pravice do krajšega delovnega časa niti pravice do premestitve, ker se šteje, da ne opravljajo dejavnosti in niso v delovnem razmerju. S tega vidika je umestitev kmetov v 34. člen ZPIZ-1 neustrezna, saj zakon ne upošteva statusa, v katerem se dejavnost dejansko opravlja. V odločbi Ustavnega sodišča RS št. U-I-40/09 z dne 4. marca 2010 je bilo odločeno o neustavnosti 3. odstavka 66. člena ZPIZ-1 v primeru kmeta, obvezno zavarovanega po 16. členu ZPIZ-1. Ustavno sodišče RS je zakonodajalcu naložilo obveznost spremembe zakona v roku enega leta, ni pa odločilo, kako se uporablja sporni člen do spremembe zakona.

vdovske ali družinske pokojnine ter pravico do dodatka za pomoč in postrežbo v primeru slepote. Kmet, ki je pretežni del skupnega obveznega zavarovanja do pridobitve pravice do pokojnine dosegel v zavarovanju za ožji obseg pravic, nima pravice do delne pokojnine, odmere pokojnine od najnižje pokojninske osnove, do odpravnine in oskrbnine, do dodatka za pomoč in postrežbo, do invalidnine, do pravic za primer invalidnosti, razen do invalidske pokojnine in do dodatka za rekreacijo (osmi odstavek 34. člena ZPIZ-1).

Prednostne podlage za zavarovanje

Če oseba istočasno izpolnjuje pogoje za vključitev v obvezno zavarovanje po več podlagah, 25. člen ZPIZ-1 določa, da se obvezno zavaruje po tisti podlagi, ki je v ZPIZ-1 navedena pred drugimi podlagami, po katerih bi bila vključena v zavarovanje. Pred podlago iz kmetijske dejavnosti v 16. členu so:

- samozaposleni iz 15. člena ZPIZ-1 (samostojni podjetniki, samostojni kulturni delavci, družbeniki zasebnih družb in zavodov, ki so poslovodne osebe ipd.);
- osebe v delovnem razmerju iz 13. in 14. člena ZPIZ-1 (zaposleni v RS ali državljani RS, zaposleni pri tujcih – le v obsegu iz 14. člena ZPIZ-1).

Oseba, ki na primer opravlja kmetijsko dejavnost in je hkrati samostojni podjetnik ter poslovodna oseba, bo torej zavarovana po tej podlagi in ne na podlagi opravljanja kmetijske dejavnosti. To pomeni, da bo kmet, ki je hkrati družbenik in poslovodna oseba v gospodarski družbi, plačeval višje prispevke. Razlika bo najmanj v višini prispevka delodajalca, ki ga za kmete krije država (člen 223 ZPIZ-1).

Trajanje in prenehanje zavarovanja

Obvezno zavarovanje traja od začetka pravnega razmerja, ki je podlaga za obvezno zavarovanje, do prenehanja tega razmerja (30. člen ZPIZ-1). Prekinitev je možna le v obdobjih:

- neplačanega dopusta, daljšega od 30 dni,
- suspenza pogodbe o zaposlitvi,
- začasne prekinitve pravnega razmerja, ki je podlaga za obvezno zavarovanje (31. člen ZPIZ-1).

Praviloma sta vstop in prenehanje prostovoljnega zavarovanja odvisna od volje zavarovanca. Prenehanje pogojev za prostovoljno zavarovanje se ugotavlja zlasti takrat, ko nastopi obveznost zavarovanja (na primer pri registraciji samostojnega podjetnika, nastopu delovnega razmerja oziroma pri drugih »obveznih« statusih). Izguba zdravstvene sposobnosti ni razlog za prenehanje zavarovanja, temveč za uveljavljanje pravic iz invalidskega zavarovanja.

Zavarovanje nosilca dopolnilne dejavnosti

Nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji je lahko pokojninsko in invalidsko zavarovan kot kmet, vendar to ni pogoj za opravljanje dopolnilne dejavnosti. Pri ugotavljanju premoženjskega pogoja za obvezno vključitev v pokojninsko in invalidsko zavarovanje in pri določanju višine zavarovalne osnove, se dohodki iz dopolnilne dejavnosti na kmetiji upoštevajo kot dohodki iz kmetijske dejavnosti in se prištevajo h katastrskemu dohodku. Osebe, ki ne dosegajo predpisanega katastrskega ali drugega dohodka za obvezno zavarovanje, se lahko vključijo v obvezno zavarovanje prostovoljno.

V skladu s 27. členom ZPIZ-1 lahko nosilec dopolnilne dejavnosti, ki ni zavarovan kot kmet, plačuje pavšalni prispevek za obvezno zavarovanje za invalidnost, telesno okvaro ali smrt, ki je posledica poškodbe pri delu ali poklicne bolezni pri opravljanju dejavnosti. Pavšalni prispevek, ki ga v skladu z 213. členom ZPIZ-1 določi ZPIZ, znaša od 1. aprila 2012 dalje

32,14 evra (DURS 2012). Hkrati mora nosilec dopolnilne dejavnosti obvezno plačevati pavšalni prispevek za obvezno zdravstveno zavarovanje (tretja alineja druge točke 49. člena ZZVZZ), ki znaša v letu 2012 4,53 evra mesečno (DURS 2012).

Vzpodbujanje prenosa kmetijske dejavnosti na mladega prevzemnika

V okviru Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013 (Ministrstvo za kmetijstvo in okolje 2012) je v prvi osi, ki se osredotoča na izboljšanje konkurenčnosti v kmetijstvu in gozdarstvu, predviden ukrep št. 113, s katerim se pospešuje upokojevanje kmetov z namenom prenosa kmetijske (gozdarske) dejavnosti na mladega prevzemnika (16. člen Uredbe o ukrepih 1., 3. in 4. osi Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007–2013 v letih 2011–2013, Uradni list RS, št. 28/11, 37/11, 103/11). Kmet, ki se upokojuje na osnovi tega ukrepa, mora prenehati opravljati kmetijsko in/ali gozdarsko dejavnost ter kmetijo prenesti na mladega prevzemnika. S tem pridobi kmet pravico do rente. Renta je neprenosljiva osebna pravica, ki jo prenosnik lahko prejema največ 10 let oziroma največ do dopolnjenega 70. leta starosti. Rento lahko uživa pod pogojem, da je v času upravičenosti (vendar le do upokojitve po ZPIZ-1) pokojninsko in invalidsko zavarovan. Ker ni pogojev za obvezno zavarovanje po 16. členu ZPIZ-1, je po medresorski uskladitvi omogočen vstop v prostovoljno zavarovanje po 34. členu ZPIZ-1. Ko pridobi tudi pravico do pokojnine, ko so torej izpolnjeni pogoji iz ZPIZ-1, se znesek rente zmanjša za znesek pokojnine (drugi odstavek 20. člena Uredbe).

Nezavarovane osebe

Če oseba, ki sodeluje pri delu na kmetiji, ne izpolnjuje pogojev za obvezno zavarovanje (člen 16 ZPIZ-1) – zlasti, če ne dosega cenzusa glede katastrskega dohodka ali če ni zdravstveno sposobna za opravljanje kmetijske dejavnosti – in se ni prostovoljno zavarovala (34. člen ZPIZ-1), lahko ostane brez pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

2.4.2 Zdravstveno zavarovanje kmetov

Kmetijska gospodarstva, zlasti družinske kmetije, temeljijo na delu, ki ga na kmetiji opravijo nosilec in člani kmetije ter tretji. Bolezni in poškodbe teh oseb lahko bistveno vplivajo na ekonomsko stanje kmetije, zlasti če so dolgotrajne. Nastanejo namreč stroški zdravljenja, ki so lahko za kmeta oziroma kmetijsko gospodarstvo zelo visoki. Poleg tega je kmet v času zdravljenja odsoten, kar je dodatno breme za kmetijsko gospodarstvo, saj mora delo namesto njega opraviti nekdo drug.

Z namenom zagotavljanja najvišje možne stopnje zdravja, tako ljudi, ki delajo na kmetijskih gospodarstvih, kot drugih, je v Sloveniji organiziran sistem zdravstvenega varstva, ki vključuje tudi zdravstveno zavarovanje. V nadaljevanju so izpostavljene nekatere značilnosti sistema zdravstvenega zavarovanja, ki se nanašajo na kmete in so pomembne s stališča obvladovanja tveganj, povezanih z boleznimi in poškodbami na kmetijskih gospodarstvih v Sloveniji.

Sistem zdravstvenega zavarovanja ureja ZZVZZ, ki v 12. členu določa, da je v Sloveniji zdravstveno zavarovanje obvezno in prostovoljno. Nosilec obveznega zavarovanja je ZZVS, prostovoljno zdravstveno zavarovanje pa izvajajo zavarovalnice.

Obvezno zdravstveno zavarovanje kmetov

Obveznost zdravstvenega zavarovanja pomeni, da so v zavarovanje vključene nekatere skupine oseb že na podlagi zakona, in sicer na osnovi določenih dejstev oziroma izpolnitve dejanskega stanja, na primer sklenitve pogodbe o zaposlitvi. Poleg obveznosti je za sistem zdravstvenega zavarovanja v Sloveniji značilna tudi splošnost oziroma generalizacija, kar

pomeni, da ureditev teži k temu, da se v obvezno zdravstveno zavarovanje vključi čim večji delež prebivalstva.

V krog zavarovanih oseb sodijo zavarovanci in njihovi družinski člani (14. člen ZZVZZ). Razlika je v tem, da morajo zavarovanci plačevati prispevke, medtem ko jih družinski člani ne plačujejo. Zavarovanci so tudi kmetje, člani njihovih gospodarstev in druge osebe, ki v Sloveniji opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic (7. točka prvega odstavka 15. člena ZZVZZ). Zavarovanci po ZZVZZ so med drugim:

- *kmetje, člani njihovih gospodarstev in druge osebe*, ki v Sloveniji opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic, ustvarjajo s to dejavnostjo dohodek in so na tej podlagi vključeni v *obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje* ali so se v to zavarovanje vključile *prostovoljno*;
- *kmetje, člani kmečkih gospodarstev in druge osebe*, ki v Sloveniji opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic in *niso pokojninsko in invalidsko zavarovani*, če kmečko gospodarstvo dosega na člana gospodarstva, ki opravlja kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic, mesečno najmanj tolikšen dohodek kmečkega gospodarstva, ki ustreza *četrtni minimalne plače*.

ZZVZZ pri opredelitvi kmečkega gospodarstva sledi definiciji v ZPIZ-1 (16. člen). Kmečko gospodarstvo je življenjska skupnost, skupna proizvodnja in poraba prihodkov vseh članov kmečkega gospodarstva, ne glede na sorodstvene vezi, pod pogojem, da najmanj en član gospodarstva opravlja kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic (15. člen ZZVZZ). Opredelitev edinega oziroma glavnega poklica v obveznem zdravstvenem zavarovanju pa se razlikuje od opredelitve istih pojmov v pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja (Pravila, Uradni list RS, št. od 79/94 do 49/12) določajo, da je edini poklic tisti, ki ga zavarovanec opravlja kot samostojno dejavnost in ni v delovnem razmerju (25. točka 2. člena Pravil), glavni poklic pa tisti, ki ga zavarovanec opravlja kot samostojno dejavnost in je v delovnem razmerju s krajšim delovnim časom od polnega (26. točka 2. člena Pravil).

Kot dohodek kmečkega gospodarstva se šteje vsota vseh dohodkov, ki jih v zvezi z opravljanjem kmetijske, gozdarske in dopolnilnih dejavnosti na kmetiji dosežejo člani kmečkega gospodarstva. Premoženjski cenzus za vključitev v obvezno zdravstveno zavarovanje se ugotavlja po enakih pravilih kot to velja za kmete, ki se vključujejo v pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Ker se katastrski dohodek izračunava za preteklo koledarsko leto, se tudi premoženjski cenzus izračuna v višini 25 % zneska minimalne plače za preteklo leto. Minimalna plača je najnižji znesek plače za polni delovni čas po predpisih o minimalni plači. Minimalna plača za posamezni mesec od 1. januarja do 31. decembra 2011 znaša 748,10 evra (DURS 2012), za dvanajst mesecev skupaj torej 8.977,20 evra. Četrtna letne minimalne plače za leto 2011 torej znaša 2.244,30 evra.

Poleg nosilca kmetije oziroma drugega kmeta, ki dela na kmetiji in je to njegov edini ali glavni poklic, so zavarovani tudi njegovi družinski člani. V skladu z 20. členom ZZVZZ so to:

- ožji družinski člani: zakonec in otroci (zavarovančevi otroci in otroci, ki so z odločbo pristojnega organa nameščeni v družino z namenom posvojitve);
- širši družinski člani: pastorki, ki jih zavarovanec preživlja, vnuki, bratje, sestre in drugi otroci brez staršev, ki jih je zavarovanec vzel k sebi in jih preživlja, ob pogojih, ki jih določa ta zakon za otroke, in starši (oče in mati, zakonec ali zunajzakonski partner očeta oziroma matere, ter posvojitelj), ki živijo z zavarovancem v skupnem gospodinjstvu in jih zavarovanec preživlja ter nimajo za preživljanje dovolj lastnih sredstev in so trajno in popolnoma nezmožni za delo, razen staršev zavarovancev iz

24. točke prvega odstavka 15. člena ZZVZZ. Za otroka brez staršev se šteje tudi otrok, ki ima starše, če so starši popolnoma in trajno nezmožni za delo ali če zaradi drugih okoliščin ne morejo skrbeti za otroka in ga preživljati.

Družinski člani so zavarovani, če imajo stalno prebivališče v Sloveniji, razen če ni za ožje družinske člane z mednarodno pogodbo določeno drugače.

Poleg zavarovancev ZZVZZ opredeljuje tudi to, katere storitve in dajatve so vključene v obvezno zavarovanje. Obvezno zavarovanje obsega zavarovanje za primer bolezni in poškodbe izven dela in zavarovanje za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni (prvi odstavek 13. člena ZZVZZ). Z obveznim zavarovanjem se zavarovanim osebam zagotavlja v obsegu, ki ga določa ZZVZZ:

- plačilo zdravstvenih storitev;
- nadomestilo plače med začasno zadržanostjo od dela;
- pogrebna in posmrtnina;
- povračilo potnih stroškov v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenih storitev (drugi odstavek 13. člena ZZVZZ).

Zavarovalna osnova za kmete je določena v 52. členu ZZVZZ. Kmetje, člani njihovih gospodarstev in druge osebe, ki v Sloveniji opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic, plačujejo prispevek od katastrskega dohodka kmetijskih in gozdnih zemljišč. Izjema so tiste osebe, ki so pokojninsko in invalidsko zavarovane. Te plačujejo prispevek od osnove za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Kmetje, ki so prostovoljno vključeni v pokojninsko in invalidsko zavarovanje, se morajo obvezno vključiti v zdravstveno zavarovanje. Pri tem lahko izbirajo, ali se bodo vključili v zdravstveno zavarovanje za širši (pravica do plačila zdravstvenih storitev, povračilo potnih stroškov, pogrebne in posmrtnine ter nadomestila plače med začasno zadržanostjo od dela) ali ožji obseg pravic (pravica do plačila zdravstvenih storitev in povračilo potnih stroškov).

Splošnost sistema zdravstvenega zavarovanja

Sistem zdravstvenega zavarovanja je zasnovan tako, da zajame čim več oseb, ki jih doleti bolezen ali poškodba. V ta namen vsebuje ZZVZZ dve splošni podlagi zavarovanja. V skladu z 20. točko prvega odstavka 15. člena ZZVZZ so obvezno zdravstveno zavarovane osebe s stalnim prebivališčem v Sloveniji, ki si same plačujejo prispevek. Zavarovanje po 20. točki prvega odstavka 15. člena ZZVZZ od 1. januarja 2009 dalje ni pogojeno z dohodki posameznika, kot je to veljalo do 31. decembra 2009 (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, ZZVZZ-K, Uradni list RS, št. 76/08). V skladu z navedeno določbo se obvezno zavarujejo osebe, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji in ne izpolnjujejo pogojev za zavarovanje po kateri drugi točki prvega odstavka 15. člena ZZVZZ.

V naslednji točki ZZVZZ določa, da so zavarovanci tudi državljani Republike Slovenije s stalnim prebivališčem v Sloveniji, ki niso zavarovanci iz drugega naslova (21. točka prvega odstavka 16. člena). To je druga splošna podlaga zavarovanja, na osnovi katere so obvezno zavarovani vsi državljani, ki prebivajo v Sloveniji, če nimajo dohodkov oziroma ne presežejo določenega cenusa. Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS, Uradni list RS, št. 62/10, 40/11) v deveti točki prvega odstavka 6. člena določa, da o upravičenosti do vključitve v zdravstveno zavarovanje na tej osnovi odločajo centri za socialno delo. Ta zavarovalna podlaga je primerna za kmete z nizkimi dohodki, ki ne zmorejo plačevati prispevkov za zdravstveno zavarovanje. Vsi ostali posamezniki, tudi tisti, ki sicer nimajo dohodka, a niso uveljavili pravice do plačila prispevkov za obvezno zdravstveno zavarovanje po ZUPJS, se zavarujejo v skladu z 20. točko prvega odstavka 15. člena ZZVZZ.

Zadržanje pravice do zdravstvenih storitev v primeru neplačila prispevkov

Če kmetje, člani njihovih gospodarstev in druge osebe, ki v Sloveniji opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic, pravočasno ne poravnajo prispevkov za zdravstveno zavarovanje, se v tem času njihove pravice do zdravstvenih storitev in denarnih dajatev iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja zadržijo, in sicer tako za njih kot za njihove družinske člane (78.a člen ZZVZZ). Do takrat lahko na račun obveznega zdravstvenega zavarovanja uveljavljajo le nujno zdravljenje. Izjeme, pri katerih se storitve in dajatve ne zadržijo, so otroci zavarovanca (zavarovančevi otroci in otroci, ki so z odločbo pristojnega organa nameščeni v družino z namenom posvojitve); pastorki, ki jih zavarovanec preživlja; vnuki, bratje, sestre in drugi otroci brez staršev, ki jih je zavarovanec vzel k sebi in jih preživlja, ob pogojih, ki jih določa ZZVZZ za otroke (drugi odstavek 78.a člena ZZVZZ).

2.4.3 Starševsko varstvo

Pri nastanku socialnega primera starševstva (materinstva in očetovstva) nastanejočasna nezmožnost opravljanja dela na kmetijskem gospodarstvu, potreba po zdravstvenih storitvah in stvareh ter potreba po nadomestilu izpadlega dohodka. V ta namen je v Sloveniji vzpostavljen sistem zavarovanja za starševsko varstvo.

Zavarovanci za starševsko varstvo so opredeljeni v 6. členu Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSVDP, Uradni list RS, št. od 97/01 do 1062/108). Med njimi so v 6. točki prvega odstavka 6. člena ZSVDP navedeni tudi kmetje, člani njihovih gospodarstev in druge osebe, ki v Sloveniji opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic in so vključeni v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Pravice iz zavarovanja so: starševski dopust, starševsko nadomestilo, pravica do krajšega delovnega časa in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva (člen 7 ZSVDP). Kmetje, ki so obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovani po 16. členu ZPIZ-1, in kmetje, ki so prostovoljno vključeni v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje po 6. alineji prvega odstavka 34. člena ZPIZ-1 (ne glede na obseg zavarovanja – širši, ožji v pokojninskem in invalidskem ter zdravstvenem zavarovanju), so zavarovani za enak obseg pravic iz naslova starševskega varstva.

Prispevki se obračunavajo od osnove za plačilo prispevkov, ki je enaka osnovi za plačilo prispevkov, od katere zavarovanci plačujejo prispevke za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje (9. člen ZSVDP). Zavezanec za plačilo prispevkov delodajalcev za kmete je v skladu z 11. členom ZSVDP država.

2.5 Kmet kot brezposelna oseba

V skladu z ZUTD država na področju trga dela zagotavlja več vrst ukrepov, med drugim vseživljenjsko karierno orientacijo in posredovanje zaposlitve (storitvi na trgu dela) ter zavarovanje za primer brezposelnosti, vodi pa tudi aktivno politiko zaposlovanja (15. člen ZUTD).

Zavarovanje za primer brezposelnosti je eno izmed temeljnih socialnih zavarovanj, ki pod določenimi pogoji nudi posamezniku socialno varnost v primeru izgube zaposlitve. Z zavarovanjem za primer brezposelnosti se zavarovancem zagotavljajo pravice za čas, ko so brez svoje krivde ali proti svoji volji brez zaposlitve (členi 3 in nadaljnji ZUTD). Pri nosilcu in članih kmetije ter ostalih, ki sodelujejo pri opravljanju kmetijske dejavnosti, se izpostavljata zlasti dve vprašanji:

- ali in pod katerimi pogoji bi bilo smiselno tem posameznikom omogočiti vključitev v (obvezno oziroma prostovoljno) *zavarovanje za primer brezposelnosti*, in sicer glede na njihov delovno- in socialnopravni položaj ter glede na ekonomsko stanje kmetije;
- ali so, in, če da, v kolikšnem obsegu, bi bilo smiselno vsem, ki sodelujejo pri kmetijski dejavnosti, ponuditi *storitve na področju svetovanja o možnostih zaposlovanja oziroma ohranjanja zaposlitve na področju kmetijske dejavnosti* oziroma druge storitve, ki bi tem osebam omogočile, da ostanejo oziroma se vrnejo v kmetijsko dejavnost.

Kot posledica statusnopravne neopredeljenosti kmetije in neopredeljenosti socialnopravnega položaja kmeta, ZUTD za svoje potrebe opredeljuje kmeta in njegov obseg pravic veže na status posameznega kmeta v okviru pokojninskega in invalidskega zavarovanja. ZUTD (8. točka prvega odstavka 5. člena) opredeljuje kmeta kot osebo, ki opravlja kmetijsko dejavnost in je obvezno ali prostovoljno vključena v pokojninsko in invalidsko zavarovanje po predpisih, ki urejajo pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

2.5.1 Zavarovanje za primer brezposelnosti

Zavarovanje za primer brezposelnosti med drugim zajema upravičenost do premoženjskih pravic, kot so denarno nadomestilo za primer brezposelnosti in plačilo prispevkov za nekatera druga socialna zavarovanja (58. člen ZUTD). Člen 54 ZUTD določa, da se za primer brezposelnosti obvezno zavarujejo delavci v delovnem razmerju; osebe, ki samostojno, z lastnim delom, kot edini in glavni poklic opravljajo pridobitno dejavnost (samozaposlene osebe); poslovodne osebe v osebni družbi in enoosebni družbi z omejeno odgovornostjo ter zavodu; in drugi. ZUTD ne določa obveznosti kmeta, da se obvezno zavaruje za primer brezposelnosti, kmeta pa tudi ne prišteva med tiste skupine oseb, ki se lahko v zavarovanje vključijo prostovoljno (57. člen ZUTD). Posledično ZUTD (8. člen) kmeta izvzema iz kroga oseb, ki se, ob sočasnem izpolnjevanju drugih pogojev, lahko štejejo med brezposelne. Kmet oziroma oseba, ki opravlja kmetijsko dejavnost in je obvezno ali prostovoljno vključena v pokojninsko in invalidsko zavarovanje, torej *ne more biti obvezno ali prostovoljno zavarovana za primer brezposelnosti po ZUTD*. To pomeni, da kmetu po opustitvi dejavnosti ne pripade pravica do nadomestila za primer brezposelnosti in druge premoženjske pravice, ki se zagotavljajo na osnovi zavarovanja. Kmet, ki potrebuje informacije o trgu dela in zaposlovanju ter pomoč pri iskanju zaposlitve, se na Zavodu RS za zaposlovanje ne more prijaviti v evidenco brezposelnih oseb.

Kmeti in druge osebe, ki sodelujejo pri kmetijski dejavnosti in ne izpolnjujejo pogojev iz 16. člena ZPIZ-1 (polkmeti, ki ne opravljajo samostojne kmetijske dejavnosti kot edini ali glavni poklic in podobno) so kljub temu *lahko zavarovani za primer brezposelnosti na osnovi drugih podlag*. To so na primer polkmeti, ki so v delovnem razmerju pri drugem delodajalcu; so samozaposleni; imajo status družinskega pomočnika oziroma katerikoli drugi status, za katerega obstaja obveznost zavarovanja po 54. členu ZUTD oziroma na osnovi katerega se je posameznik prostovoljno vključil na podlagi 57. člena ZUTD.

2.5.2 Storitve na področju svetovanja o možnostih zaposlovanja oziroma ohranjanja zaposlitve na področju kmetijske dejavnosti

ZUTD v 15. členu navaja vrste ukrepov države na trgu dela. Med temi so vseživljenjska karierna orientacija in posredovanje zaposlitve (v okviru storitev za trg dela) in aktivna politika zaposlovanja (APZ). Ukrepi so v ZUTD urejeni splošno in se ne razlikujejo glede na dejavnost. Posledično zakon za osebe, ki začasno prenehajo opravljati kmetijsko dejavnost (bodisi zato, ker so bile odpuščene, jim je pretekla pogodba o zaposlitvi za določen čas, so

opustile dejavnost in podobno), ne predvideva ločene obravnave pri posredovanju zaposlitve ali vseživljenjski karierni orientaciji.

V zakonodaji tudi niso predvidene storitve obveščanja in svetovanja v namen ohranjanja kmetijske dejavnosti na kmetiji v primerih, ko nosilec kmetije in družinski člani pridejo v položaj, da ko s kmetijsko dejavnostjo ne morejo nadaljevati zaradi ekonomsko-socialnih razlogov. V tem primeru bi bilo potrebno obveščanje in svetovanje o možnostih prestrukturiranja kmetije, uvedbe dopolnilnih dejavnosti in podobno.

2.5.3 Potreba po redefiniciji statusa brezposelnega kmeta

V okviru storitev na trgu dela in APZ bi bilo smiselno razmisliti o ukrepih, ki bi osebe, ki so se ukvarjale s kmetijsko dejavnostjo, vzpodbudili k temu, da se vrnejo v kmetijsko dejavnost, med drugim tudi o ločeni obravnavi pri vseživljenjski karierni orientaciji in posredovanju zaposlitve.

Nosilec kmetije in druge osebe, ki sodelujejo pri kmetijski dejavnosti (v okviru kmetijskega gospodarstva, ki je organizirano kot kmetija, nima pa druge statusnopravne oblike) ter so zavarovani na osnovi ZPIZ-1, niso (ne obvezno ne prostovoljno) zavarovani za primer brezposelnosti. To pomeni, da kmetje v primerih opustitve dejavnosti ali odhoda s kmetije (na primer zaradi razveze zakonske zveze) ne prejema nobene premoženjske pravice, ki sicer pripade zavarovancem, zlasti ne denarnega nadomestila. Smiselno bilo razmisliti o uvedbi (obveznega ali prostovoljnega) zavarovanja za primer brezposelnosti za te skupine kmetov. Pri tem bi bilo treba določiti merila in pogoje za status brezposelnega kmeta ter njegove premoženjske in nepremoženjske pravice, ki bi morale biti (vsaj deloma) prilagojene posebnostim dejavnosti.

3. DELOVNO- IN SOCIALNOPRAVNI POLOŽAJ KMETA V NEMČIJI

dr. Darja Senčur Peček

Področje delovnega prava in socialne varnosti sodi v zvezno pristojnost, zato je zakonska ureditev enotna za vse dežele.

3.1 Pravne oblike opravljanje kmetijske dejavnosti in ureditev opravljanja dela na kmetiji

Kot kažejo podatki Nemške kmečke zveze (2011), je bilo leta 2010 v Nemčiji 300.700 kmetijskih obratov. Pri tem so bili zajeti obrati, ki obdelujejo najmanj pet hektarjev kmetijske površine, ostali pa le, če so presegali določene mejne vrednosti (na primer 50 svinj, 10 govedi, 0,5 hektarja posebnih kultur). Zanimivo je, da so pri popisu leta 2007 upoštevali kmetijske obrate, ki so obdelovali najmanj dva hektarja kmetijske površine (takih nad dva in pod pet hektarji je bilo 53.000), pri zadnjem popisu pa se je ta meja povečala na pet hektarjev. Gre torej za kmetijske obrate, ki so večji od večine slovenskih kmetijskih gospodarstev (glede na to, da je povprečno slovensko kmetijsko gospodarstvo v letu 2010 obdelovalo 6,4 hektarov kmetijskih zemljišč, kot kažejo podatki Starističnega urada RS (SURS 2012) na osnovi Popisa kmetijstva 2010).

Med pravnimi oblikami teh obratov prevladujejo samostojna podjetja (nem. Einzelunternehmen), ki so praviloma vodena kot družinski obrati in obdelujejo povprečno 40,7 hektarjev kmetijskih površin. Kmetijskih samostojnih podjetij je bilo 274.600 ali 91,3 % vseh kmetijskih obratov. Kmetijskih obratov v pravni obliki osebnih družb je bilo 21.000 (7 %), kmetijskih obratov – pravnih oseb (kmetijskih zadrug, družb z omejeno odgovornostjo in delniških družb) pa le 5.000 (1,7 %). Zakonodaja ne omejuje pravnih oblik kmetijskih obratov, ampak lahko kmetje izbirajo med vsemi splošnimi oblikami opravljanja gospodarske dejavnosti, kot so samostojno podjetje, osebne družbe (komanditna družba, javna trgovinska družba, tiha družba), kapitalske družbe (družba z omejeno odgovornostjo in delniška družba) in druge oblike pravnih oseb (predvsem zadruga).

Samostojno podjetje je najenostavnejša in najpogostejša pravna oblika podjetja. Gre za podjetje ene same osebe – podjetnika, ki sam vodi posle in neomejeno (z vsem poslovnim in osebnim premoženjem) odgovarja za dolgove podjetja.

Kmetijstvo je gospodarsko področje, v katerem delo povečini opravljajo podjetniki (kmetje) in njihovi družinski člani. Od 1,1 milijona oseb, ki so v letu 2010 opravljale delo v nemškem kmetijstvu, je bilo okrog 568.000 družinskih članov (52 %). Poleg teh je bilo 195.000 stalno zaposlenih delavcev in okrog 334.000 sezonskih delavcev (od teh je 90 % tujih delavcev, predvsem iz Poljske in Romunije). Le dobra tretjina družinskih članov je bilo polno zaposlenih na kmetiji, medtem ko je bil med ostalimi stalno zaposlenimi delavci delež pogodb o zaposlitvi s polnim delovnim časom 62 %. Podatki kažejo, da se z velikostjo obrata znatno povečuje tudi število polno zaposlenih. Razlika je tudi med družinskimi člani le 11 % zaposlenih s polnim delovnim časom, in tistimi, ki pomenijo glavno dejavnost, kjer je med družinskimi člani polno zaposlenih 58 %.

Glede zaposlovanja na kmetiji, ko torej kmet (podjetnik) sklepa pogodbe z drugimi osebami, veljajo določbe delovnopravne zakonodaje in kolektivnih pogodb ter obratnih dogovorov (gre za dogovor, sklenjen med delodajalcem in obratnim svetom, ki predstavlja delavce, v njem pa

so določene pravice in obveznosti delavcev tega obrata; podobno kot so v Sloveniji določene s podjetniško kolektivno pogodbo).

V poštev pridejo predvsem sklenitev pogodbe o zaposlitvi za polni delovni čas ali za krajši delovni čas, poleg pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas pa tudi pogodba o zaposlitvi za določen čas, predvsem t. i. sezonsko delo. Ena od možnosti je tudi neznatna zaposlitev (neznatno plačana zaposlitev, tako imenovan mini-job³ ali kratkotrajna zaposlitev⁴) po določbah Socialnega zakonika (člen 8 SGB IV). Tudi v primeru neznatne zaposlitve gre za pogodbo o zaposlitvi,⁵ njena posebnost pa je nižja davčna obremenitev oziroma obremenitev s prispevki. Neznatna zaposlitev, ki je zelo primerna oblika v primeru kratkotrajnih potreb po delu na kmetiji, je možna v različnih kombinacijah, saj lahko oseba (na primer upokojenec, gospodinja) opravlja delo le v eni neznatni zaposlitvi, v več neznatnih zaposlitvah ali je drugje zaposlena za polni delovni čas in ima hkrati še neznatno zaposlitev.

V zadnjem času se delodajalci v Nemčiji (tudi kmetje) poslužujejo tudi ustanavljanja posebnih delodajalskih združenj oziroma zdruag (nem. Arbeitgeberzusammenschluss), ki zaposlujejo delavce in jih glede na potrebe napotujejo delodajalcem, ustanoviteljem tega združenja.

Tudi za zaposlitev na kmetiji veljajo določbe civilnega zakonika (Bürgerliches Gesetzbuch, BGB) in specialnih zakonov, kot so Zakon o krajšem delovnem času in določenem času (Teilzeit- und Befristungsgesetz TzBfG), Zakon o delovnem času (Arbeitszeitgesetz, ArbZG), Zakon o varstvu pred odpovedjo (Kündigungsschutzgesetz, KschG), Zakon o varstvu mater (Mutterschutzgesetz, MuschG), Zvezni zakon o letnem dopustu (Budesurlaubsgesetz, BUrlG), Zakon o kolektivnih pogodbah (Tarifvertragsgesetz, TVG) in drugi.

Posebnosti delovnopravnega položaja zaposlenih na kmetiji se nanašajo le na delovni čas. Praviloma dnevni delovni čas ne sme presegati 8 ur, lahko pa se podaljša na 10 ur dnevno, če v 6 koledarskih mesecih oziroma v 24 tednih povprečno ne presega 8 ur dnevno (člen 3 Zakona o delovnem času). Delavec mora imeti po dnevnem delu nepretrganih 11 ur počitka, v nekaterih primerih, med drugim tudi v primeru kmetijskega dela, se lahko počitek skrajša za eno uro, pri čemer se mora v enem mesecu oziroma štirih tednih ta primanjkljaj izravnati z 12-urnim počitkom (člen 5). V primeru kmetijskega dela je dopustno, ob pogoju, da sta delavcem zagotovljena varnost in zdravje pri delu, s kolektivno pogodbo oziroma obratnim dogovorom ureditev dnevnega delovnega časa, počitkov, pa tudi nočnega in izmenskega dela (ki je sicer urejeno v členu 6) prilagoditi času obdelovanja, žetve in vremenu (člen 7, odstavek 2, točka 2). Delavci praviloma v nedeljo in na praznike ne smejo delati (člen 9). Med izjemami, ko je nedeljsko delo in delo na praznike dopustno, je tudi kmetijsko delo, vključno z živinorejo (člen 10, odstavek 1, točka 12), pri čemer mora imeti delavec najmanj 15 nedelj na leto prostih, v primeru dela na nedeljo mu mora biti omogočen prost dan v naslednjih dveh tednih, v primeru dela na praznik pa v naslednjih osmih tednih. Dodatno možnost odstopa od zakonskih določb v zvezi z delovnim časom ureja člen 14, ki pride v poštev v primeru izjemnih, nepredvidenih situacij, ki so možne tudi v kmetijstvu. Tudi če pride do odstopanj, maksimalni tedenski delovni čas v obdobju šestih mesecev oziroma 24 tednov ne sme preseči 48 ur.

3.2 Varnost in zdravje pri delu

---

³ Pri kateri prejemek iz delovnega razmerja ne preseže 400 evrov mesečno.

⁴ Pri kateri delo v koledarskem letu traja največ dva meseca ali 50 delovni dni.

⁵ Po tem se ta oblika razlikuje od tako imenovanega malega dela, ki se ga je želelo urediti v Sloveniji.

Delodajalec je odgovoren za zagotovitev ustrezne varnosti in zdravja pri delu v obratu. Pri tem je ključna ocena nevarnosti (nem. Gefährdungsbeurteilung), ki jo mora pripraviti, in na podlagi katere se izvajajo ustrezni zaščitni ukrepi. Pri njihovem izvajanju brez tem delodajalcu svetujejo Zvezni zavod za varnost in zdravje pri delu (nem. Bundesanstalt für Arbeitsschutz und Arbeitsmedizin, BAuA), deželni uradi za varstvo pri delu in nosilci obveznega nezgodnega zavarovanja.

Sistem varstva pri delu v Nemčiji namreč temelji na dveh stebrih. Poleg zakonskega varstva, ki temelji na dveh zveznih zakonih in ga nadzorujejo deželni uradi za varstvo pri delu je tu še varstvo pri delu, nosilec obveznega nezgodnega zavarovanja.

Zakon o izvajanju ukrepov varstva pri delu za izboljšanje varnosti in zaščite zdravja zaposlenih pri delu (nem. Das Gesetz über die Durchführung von Maßnahmen des Arbeitsschutzes zur Verbesserung der Sicherheit und des Gesundheitsschutzes der Beschäftigten bei der Arbeit), imenovan tudi Zakon o varstvu pri delu (nem. Arbeitsschutzgesetz, ArbSchG), ureja temeljne obveznosti delodajalcev (ne glede na dejavnost) v zvezi z zaščito pri delu, pa tudi pravice in obveznosti delavcev. Z zakonom o obratnih zdravnikih, varnostnih inženirjih in drugih strokovnjakih za varnost pri delu (nem. Gesetz über Betriebsärzte, Sicherheitsingenieure und andere Fachkräfte für Arbeitssicherheit), imenovanim tudi Zakon o varnosti pri delu (nem. Arbeitssicherheitgesetz, ASiG), pa je urejena obveznost delodajalcev, da imenujejo obratnega zdravnika in varnostne inženirje. Njihova naloga je pomagati delodajalcu pri zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu in pri preprečevanju nesreč v njegovem obratu. Pri tem so neodvisni od navodil in ne smejo biti zaradi izvajanja svojih nalog postavljeni v slabši položaj.

Zakonska ureditev je konkretizirana s predpisi o preprečevanju nesreč (nem. Unfallverhütungsvorschriften, UVV), ki jih sprejmejo nosilci obveznega nezgodnega zavarovanja, vključeni v Krovno zvezo nemškega obveznega nezgodnega zavarovanja (nem. Spitzenverband "Deutsche Gesetzliche Unfallversicherung", DGUV) in Krovno zvezo kmečkih socialnih zavarovanj (nem. Spitzenverband der landwirtschaftlichen Sozialversicherung, LSV-SpV). V LSV-SpV je vključenih devet deželnih kmečkih socialnih zavarovanj. Med njimi sta tudi Kmečko socialno zavarovanje dežele Frankovske in Gornje Bavarske (nem. Die Land- und forstwirtschaftlichen Sozialversicherungsträger Franken und Oberbayern) ter Kmečko socialno zavarovanje Spodnje Bavarske/Oberpfalz in Švabske (nem. Land- und forstwirtschaftliche Sozialversicherung Niederbayern/Oberpfalz und Schwaben). Oba nosilca kmečkega socialnega zavarovanja (LSV) vključujeta kmetijsko in gozdno poklicno zadrugo (nem. Land- und forstwirtschaftliche Berufsgenossenschaft; LBG), kmetijsko in gozdno pokojninsko blagajno (Land- und forstwirtschaftliche Alterskasse; LAK), kmetijsko in gozdno zdravstveno blagajno (Land- und forstwirtschaftliche Krankenkasse; LKK) ter kmetijsko in gozdno blagajno za nego (Land- und forstwirtschaftliche Pflegekasse; LPK).

Ključno vlogo v zvezi z varnostjo in zdravjem pri delu na kmetiji imajo kmetijske in gozdne poklicne zadruge (LBG), ki si prizadevajo z različnimi sredstvi preprečevati nesreče in poklicne bolezni. V primeru, da do njih pride, pa zagotavljajo ustrezne storitve zavarovancem.

Kmetijske poklicne zadruge, vključene v nosilce kmečkih zavarovanj, sprejemajo podrobne predpise glede varnosti in zdravja pri delu (splošne predpise, predpise glede zagotavljanja tehnične varnosti, označevanja, glede prve pomoči, glede posameznih vprašanj varnosti in zdravja pri delu in posebne predpise, ki se nanašajo na posamezne dejavnosti, kot so gozdarstvo, živinoreja in podobno), ki zavezujejo kmeta-podjetnika. Navedene zadruge (njihovi strokovno usposobljeni nadzorniki) tudi skrbijo za izvajanje teh predpisov, vodijo

preiskave nesreč pri delu in ugotavljajo njihove vzroke, organizirajo usposabljanja, tečaje prve pomoči, svetujejo proizvajalcem kmetijskih strojev.

Glede vprašanja imenovanja obratnih zdravnikov in varnostnih inženirjev so poklicne zadruge in nezgodne blagajne izvedle skupno reformo. S 1. 1. 2011 je namreč pričel veljati DGUV Predpis 2, po katerem se glede obvezne udeležbe strokovnjakov za varnost in zdravje pri delu razlikujejo obrati z do 10 zaposlenimi, do 50 zaposlenimi in nad 50 zaposlenimi.

Predpis kmetijske poklicne zadruge (tako tiste za Gornjo Bavarsko, kot za Spodnjo Bavarsko) glede zagotavljanja tehničnega varstva in medicine dela (nem. Unfallverhütungsvorschrift Sicherheitstechnische und arbeitsmedizinische Betreuung - VSG 1.2) določa, da mora kmet-podjetnik angažirati zdravnika medicine dela in druge strokovnjake za varnost in zdravje pri delu za določeno število ur letno, pri čemer je to število ur odvisno od števila zavarovancev v obratu (med katere se kmet in njegovi družinski člani ne štejejo) in od varnostne obremenitve obrata. Navedene obveznosti je prost le kmet, če je sam aktivno vključen v dogajanje v obratu, če je v obratu povprečno zaposlenih manj kot 16 zaposlenih in pod pogojem, da se vključi v ukrepe za obveščanje in motivacijo pri Kmetijski zadrugi in blagajni za Gornjo Bavarsko in da v določenih obdobjih pri njej opravi izobraževanje. Tudi tak kmet pa je dolžan vključiti zdravnike medicine dela in druge strokovnjake za varnost in zdravje pri delu v določenih primerih, ki so navedeni v predpisu (v primeru spremembe delovnega mesta, uporabe novih strojev, nevarnejših materialov, nesreče pri delu in podobno).

V primeru nesreče pri delu je poškodovani delavec upravičen do prejemkov iz naslova kmečkega nezgodnega zavarovanja, nosilci tega zavarovanja (poklicne zadruge in zdravstvene blagajne) pa v primeru kršitve pravil v zvezi z varnostjo in zdravjem pri delu zahtevajo povrnitev teh zneskov od kmeta. Rešitev za te primere je zavarovanje odgovornosti. Zavarovalnice ponujajo posebna paketna zavarovanja za kmete, ki med drugim vključujejo tudi zavarovanje odgovornosti (tako v zvezi s temi zahtevki, kot tudi glede drugih odgovornosti – na primer s škodo od produktov, od živali, za okoljsko škodo in drugo) ali pa posebno zavarovanje odgovornosti obrata (nem. Betriebshaftpflicht für Landwirte).

3.3 Socialno zavarovanje kmetov

Sistem socialnega zavarovanja v Nemčiji sestavlja pet podsistemov:

- zakonsko zdravstveno zavarovanje (nem. Gesetzliche Krankenversicherung, GKV),
- pokojninsko zavarovanje (nem. Deutsche Rentenversicherung, RV),
- zavarovanje za primer brezposelnosti (nem. Arbeitslosenversicherung, ALV),
- zavarovanje za nego (nem. Pflegeversicherung, PV) in
- zakonsko nezgodno zavarovanje (nem. Gesetzliche Unfallversicherung, UV).

Pravno podlago sistema socialnega zavarovanja predstavlja Socialni zakonik (nem. Sozialgesetzbuch, SGB). Posamezna socialna zavarovanja so urejena v naslednjih delih (knjigah) SGB:

- vsa socialna zavarovanja v četrti knjigi (SGB IV),
- zakonsko zdravstveno zavarovanje v peti knjigi (SGB V),
- pokojninsko zavarovanje v šesti knjigi (SGB VI),
- zakonsko nezgodno zavarovanje v sedmi knjigi (SGB VII),
- zavarovanje za nego v enajsti knjigi (SGB XI) in
- zavarovanje za primer brezposelnosti v tretji knjigi (SGB III).

Poleg splošnega sistema socialnih zavarovanj velja za kmete v Nemčiji posebno socialno zavarovanje, t.i. Kmetijsko (kmečko) socialno zavarovanje (nem. Landwirtschaftliche Sozialversicherung, LSV). To zavarovanje velja za samostojne podjetnike, ki se ukvarjajo s kmetijstvom, gozdarstvom in vrtnarstvom, za njihove zakonce, družinske člane, ki delajo na kmetiji oziroma so upokojeni, pa tudi za po njih zavarovane člane (otroke).

LSV zajema:

- kmetijsko zdravstveno zavarovanje,
- zavarovanje kmetov za starost,
- kmetijsko zavarovanje za nego in
- kmetijsko nezgodno zavarovanje.

Delovanje posameznih nosilcev zavarovanj urejajo specialni zvezni zakoni:

- Kmetijske zdravstvene blagajne (nem. Landwirtschaftliche Krankenkassen,), Zweites Gesetz über die Krankenversicherung der Landwirte (KVLG 1989),
- Kmetijske pokojninske blagajne (nem. Landwirtschaftliche Renten/Alterskassen), Gesetz über die Alterssicherung der Landwirte (ALG 1994),
- (Kmetijske) blagajne za nego (nem. (Landwirtschaftliche) Pflegekassen, SGB XI) in
- (Kmetijske) poklicne zadruge (nem. (Landwirtschaftliche) Berufsgenossenschaften, SGB VII).

Specialna zakona KVLG in ALG upoštevaja § 68 SGB I veljata kot poseben del SGB.

Trenutno obstaja 9 samostojnih upravnih skupnosti (nem. Verwaltungsgemeinschaften) v posameznih deželah, ki izvajajo naloge LSV, ki so torej nosilke socialnega zavarovanja kmetov. Organizirane so kot osebe javnega prava (nem. Körperschaft des öffentlichen Rechts) s samoupravljanjem (nem. mit Selbstverwaltung.) in podvržene nadzoru deželnih ministrstev za delo, socialni red in družino. Vključujejo kmetijske in gozdarske poklicne zadruge ter pokojninske in zdravstvene blagajne in blagajne za nego. V upravljanje pokojninske, zdravstvene in blagajne za nego so (tako v zastopniško skupščino kot upravni odbor) v enakem razmerju vključeni predstavniki delodajalcev in kmetov-podjetnikov (ki ne zaposlujejo delavcev), v upravljanje poklicnih zadrug pa poleg njih tudi predstavniki delavcev (vse tri skupine v enakem razmerju).

Z Zakonom o novi ureditvi organizacije socialnega zavarovanja kmetov (nem. Gesetz zur Neuordnung der Organisation der landwirtschaftlichen Sozialversicherung; LSV-NOG), sprejetim aprila 2012, pa se uvaja nov nosilec socialnega zavarovanja na zveznem nivoju . Od 1. 1. 2013 bo to Socialno zavarovanje v kmetijstvu, gozdarstvu in vrtnarstvu (Sozialversicherung für Landwirtschaft, Forsten und Gartenbau – SVLFG) s sedežem v Kasslu, vanj pa se bodo priključili dosedanji nosilci kmečkega socialnega zavarovanja in njihova krovna zveza – LSV-SpV. Gre le za strukturne, ne pa za vsebinske spremembe pri socialnem zavarovanju kmetov.

Pravne podlage posameznih socialnih zavarovanj kmetov so naslednje:

- za zdravstveno zavarovanje: Zweites Gesetz über die Krankenversicherung der Landwirte (KVLG 1989),
- za nezgodno zavarovanje: SGB VII – Gesetzliche Unfallversicherung,
- za zavarovanje za starost: Gesetz über die Alterssicherung der Landwirte (ALG) in
- za zavarovanje za nego: SGB XI – Soziale Pflegeversicherung.

3.3.1 Kmečko zdravstveno zavarovanje

Kmečko zdravstveno zavarovanje ne zagotavlja le socialne varnosti, ampak se z njim zmanjšuje finančno tveganje za kmetijske obrate, ki bi jih sicer resna bolezen kmeta ali družinskega člana lahko ogrozila. Poleg tega pomeni kmečko zdravstveno zavarovanje pomeni prispevek k izboljšanju prihodkov kmeta. Drugače kot pri splošnem zdravstvenem zavarovanju kmeti pri stroških zdravljenja upokojencev sodelujejo le v manjšem obsegu, medtem ko prevladujoči del pokriva država. Kmeti niso prosti pri izbiri zdravstvene blagajne (kot to velja pri splošnem zdravstvenem zavarovanju), ampak so vezani na kmečke zdravstvene blagajne.

Zavarovanci

Na podlagi KVLG so obvezno zavarovani kmetje - kmetijski podjetniki,⁶ katerih kmetijska podjetja presegajo v Zakonu o starostnem zavarovanju kmetov opredeljeno (s strani pokojninske blagajne določeno) minimalno velikost,⁷ njihovi družinski člani, starejši od 15 let, če redno opravljajo delo v kmetijskem podjetju (kot glavni poklic; nem. Hauptberuflich)⁸ in prejemniki pokojnine iz kmečkega pokojninskega zavarovanja, pod določenimi pogoji pa tudi ostali kmečki upokojenci. Zakonec oziroma življenjski partner in otroci zavarovancev so pod določenimi pogoji brez plačila prispevka vključeni v zavarovanje (družinsko zavarovanje). Kmetijski podjetniki, ki so na drugi podlagi vključeni v katero od obveznih zdravstvenih zavarovanj (ker so v delovnem razmerju, prejemajo nadomestilo kot brezposelni, opravljajo samostojno dejavnost kot glavni poklic), niso vključeni v kmečko zdravstveno zavarovanje. Prav tako niso vključeni sodelujoči družinski člani, če izven kmetije opravljajo samostojno dejavnost kot glavni poklic.⁹

Pod določenimi pogoji se lahko prostovoljno vključijo v kmečko zdravstveno zavarovanje tudi osebe, ki so iz obveznega zavarovanja ali družinskega zavarovanja pri kmetijskih zdravstvenih blagajnah izključene.

Storitve, do katerih so upravičeni zavarovanci

Katalog storitev kmečke zdravstvene blagajne se ne razlikuje bistveno od storitev splošnih zdravstvenih blagajn. Posebnost je le v tem, da so kmetje-podjetniki v primeru bolezni namesto denarnega nadomestila pod določenimi pogoji upravičeni do pomoči pri delu v obratu oziroma gospodinjstvu. Kmet vloži zahtevek pri poklicni zadrugi oziroma kmetijski zdravstveni blagajni (pri kateri je zavarovan), ta pa na podlagi posebnih pravil, ki urejajo pogoje za dodelitev te pomoči, odloči o upravičenosti zahtevka. Gre za zagotovitev osebe, ki opravi nujna dela na kmetiji oziroma v gospodinjstvu, če jih ne morejo opraviti osebe, ki selajo na kmetiji oziroma družinski člani. V nekaterih primerih (na primer, če gre za posebne

---

⁶ Mednje sodijo tako kmetijski kot gozdarski podjetniki, pa tudi tisti, ki se ukvarjajo z vinogradništvom, sadjarstvom in nekaterimi drugimi dejavnostmi, navedenimi v zakonu. Za podjetnika šteje tisti, ki samostojno opravlja poklicno dejavnost (tudi kot zakupnik zemljišča). Prav tako šteje za podjetnika soustanovitelj civilne družbe in osebno odgovoren družbenik katere od osebnih gospodarskih družb, omejeno odgovoren družbenik osebne družbe in družbenik kapitalske družbe (na primer družbe z omejeno odgovornostjo) pa le, če je delo v kmetijskem podjetju zanj glavni poklic (Hauptberuflich) in zaradi tega dela ni vključen v obvezno splošno pokojninsko zavarovanje. Če podjetje vodita zakonca, šteje za podjetnika tisti, ki prevladujoče vodi podjetje. Če tega ni mogoče ugotoviti, zdravstvena blagajna določi, kateri je podjetnik.

⁷ Če kmetijsko podjetje ne doseže minimalne velikosti, je kmetijski podjetnik obvezno zavarovan kot kmetijski mali podjetnik (nem. Landwirtschaftliche Kleinunternehmer), če doseže vsaj polovico te vrednosti in če podjetnikovi dodatni oziroma izvenkmetijski prihodki ne presežejo 15.750 evrov letno (v letu 2012).

⁸ Kot sodelujoči družinski član (nem. mitarbeitende Familienangehörige) se šteje tudi zakonec ali življenjski partner kmetijskega podjetnika, če v kmetijskem podjetju dela za plačilo in ne gre za neznatno zaposlitev.

⁹ Če pa so sodelujoči družinski člani zaposleni tudi izven kmetije, ima kmečko zdravstveno zavarovanje prednost, kar pomeni, da je takšna oseba vključena v kmečko zdravstveno zavarovanje.

kulture, pri katerih se zahtevajo posebna znanja) si kmet sam zagotovi osebo za pomoč, zadruga pa plača stroške.

Financiranje

Tudi za kmečko zdravstveno zavarovanje velja načelo solidarnega financiranja, kar pomeni, da vsak prispeva za izdatke v skladu s svojimi gospodarskimi zmožnostmi. Ker je prihodek kmetov težko izmeriti, uporabljajo zdravstvene blagajne nadomestna merila (gospodarsko vrednost, potrebo po delu in druga ustrezna merila, na primer vrednost kmetijskih površin). Na podlagi teh kriterijev vsaka zdravstvena blagajna določi 20 prispevnih razredov in prispevek za vsak razred. Zakon določa le okvir za določitev višine prispevkov – prispevek najvišjega prispevnega razreda mora biti najmanj šestkratnik najnižjega prispevka, poleg tega mora prispevek najvišjega razreda doseči najmanj 90 % t.i. primerjalnega prispevka (ki se izračuna iz splošnega prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje in povprečnega dodatnega prispevka). Višina prispevka je določena posebej za kmetijskega podjetnika, za družinske člane in druge zavarovance. V letu 2012 znaša za Spodnjo Bavarsko mesečni prispevek za zdravstveno zavarovanje kmetijskega podjetnika v prvem razredu 80 evrov (v 20. razredu pa 488 evrov), prispevek za nego 8,37 evra (v 20. razredu 51,04 evra), prispevek za starševsko varstvo pa 9,44 eur (v 20. razredu 57,58 eur). Prispevki za sodelujoče družinske člane znašajo polovico navedenih zneskov. Če so ti stari manj kot 18 let oziroma se usposabljaajo, pa prispevki znašajo četrtino navedenih zneskov. Prispevek je tako zase kot za sodelujoče družinske člane dolžan plačati kmetijski podjetnik.

Zaradi strukturnih sprememb v kmetijstvu se v kmečkem zdravstvenem zavarovanju število upokojencev v razmerju do aktivnih članov bistveno hitreje povečuje kot v splošnem zdravstvenem zavarovanju. Da ne bi kmečkih družin obremenili s zdravstvenimi stroški naraščajočega števila upokojencev, država financira večino (80 %) stroškov zdravljenja upokojencev. Preostanek prispevajo aktivni člani kmetijskih zdravstvenih blagajn s tem, ko pokrivajo upravljalske stroške za zdravstveno zavarovanje upokojencev in z delom svojih prispevkov (letni solidarnostni pribitek) in so tako v enakem obsegu udeleženi pri izdatkih za upokojence kot zavarovanci v splošnem zdravstvenem zavarovanju.

3.3.2 Kmečko nezgodno zavarovanje

Kmečko nezgodno zavarovanje je združno organizirana solidarna skupnost za zavarovanje pred poklicnimi nezgodnimi tveganji. V glavnem se financira s prispevki kmetijskih in gozdarskih podjetnikov in države (nem. Bundeszuschüssen).

Zavarovanci

Obvezno zavarovani so kmetijski podjetniki, njihovi zakonci oziroma življenjski partnerji (nem. Lebenspartner), ki z njimi delajo v podjetju, stalno sodelujoči družinski člani,¹⁰ delavci in osebe na usposabljanju ter druge osebe, ki pomagajo v kmetijskem podjetju. Za podjetnika in njegovega zakonca oziroma življenjskega partnerja obstaja možnost, da se na njuno prošnjo izvzameta iz obveznega zavarovanja, če obdelovalne površine ne presegajo 0,25 hektarja. Izjema pa ne velja v primeru posebnih kultur.

Kmetijski podjetnik je dolžan v roku enega tedna po ustanovitvi podjetja obvestiti kmečko poklicno zadrugo. Enaka obveznost obstaja v primeru spremembe podjetnika oziroma ob prenehanju podjetja.

---

¹⁰ Niso pa vključeni družinski člani, ki neodplačno pomagajo v podjetju, če že prejemajo oziroma so vložili zahtevek za pokojnino.

Naloga solidarnostne skupnosti za zavarovanje nezgodnih tveganj

Pomembna naloga poklicnih zadrug je preprečevanje nesreč pri delu, poklicnih boleznih in drugih nevarnosti za zdravje, povzročenih pri delu. Pri tem se poslužujejo tečajev, predavanj, izobraževanj, svetovanj izdelovalcev kmetijskih strojev in naprav, preiskav vzrokov nesreč, nadzora nad izvajanjem predpisov, ki se nanašajo na preprečevanje nesreč.

Če pride do nesreče pri delu ali poklicne bolezni, si poklicna zadruga z vsemi primernimi sredstvi prizadeva ponovno vzpostaviti zdravje in delovno sposobnost zavarovanca. Gre predvsem za zdravljenje, nadaljnje storitve medicinske in poklicne rehabilitacije in za plačila poškodovanemu ali njegovim svojcem (renta v primeru zmanjšane pridobitne sposobnosti, plačilo nege, renta za vdovo in sirote), pa tudi za zagotovitev pomoči pri delu v obratu ali gospodinjstvu.

Financiranje

Zavezanec za prispevek je le kmet - podjetnik. Prispevki so odvisni od tveganja glede na merilo potrebe po delu. Merilo potrebe po delu nudi praktično odmero človeškega dela ob upoštevanju različnih gospodarskih oblik in vrst kultur v kmetijstvu. Podlaga za odmero prispevka je tako nezgodno tveganje, upošteva pa se tudi ustrezna solidarnostna izravnava.

Zaradi različnih regionalnih strukturnih dejstev in različno potekajočih strukturnih sprememb obstajajo bistvene razlike v prispevkih med primerljivimi podjetji v različnih nemških regijah. Zato je od leta 2011 v kmečkem nazgodnem zavarovanju prišlo do delne razdelitve bremen, ki vodi k večji solidarnosti znotraj kmetijstva in medregionalni pravičnosti pri prispevkih.

Da bi izboljšala dohodkovno situacijo v kmetijstvu, zvezna vlada že od leta 1963 prispeva k razbremenitvi podjetnikov, ki so zavezani k plačevanju prispevka. Država nadomešča del sredstev, ki bi se morala zbrati s prispevki podjetnikov in s tem znižuje individualni prispevek podjetnikov ter posledično znižuje tudi njihove obratne stroške. Hkrati se z različno stopnjo razbremenitve pri posameznih kmetijskih poklicnih zadrugah zmanjšujejo različne obremenitve zaradi prispevkov za nezgodno zavarovanje po posameznih regijah.

3.3.3 Kmečko zavarovanje za starost

Kmečko zavarovanje za starost (ki je naravnano na potrebe samostojnih podjetnikov) temelji na delnem zavarovanju za omejen obseg storitev, kar se odraža v višini prispevkov, pa tudi v višini pokojnin.

Da bi si zagotovili zadostna sredstva za življenje v starosti, potrebujejo kmečki zavarovanci za starost dodatne vire, kot so prostovoljna vključitev v obvezno (splošno) pokojninsko zavarovanje, zasebna pokojninska zavarovanja in oddajanje kmetijskih zemljišč. Možne so tudi mešane oblike, denimo kmetje, ki so dodatno še zaposleni izven kmetijstva, so vključeni v oba sistema (splošno pokojninsko in kmečko zavarovanje za starost).

Zavarovanci

V kmečkem zavarovanju za starost so obvezno zavarovani kmetje,¹¹ katerih kmetijska podjetja presegajo v Zakonu o starostnem zavarovanju kmetov opredeljeno (s strani

---

¹¹ Kmet je kdor kot podjetnik vodi kmetijsko podjetje. Mednje sodijo tako kmetijski kot gozdarski podjetniki, pa tudi tisti, ki se ukvarjajo z vinogradništvom, sadjarstvom in nekaterimi drugimi dejavnostmi, navedenimi v zakonu. Za podjetnika šteje tisti, ki samostojno opravlja poklicno dejavnost. Omejeno odgovorni družbeniki osebnih družb in družbeniki kapitalskih družb (na primer družbe z omejeno odgovornostjo) se štejejo za

pokojninske blagajne določeno)¹² minimalno velikost,¹³ njihovi zakonci¹⁴ in sodelujoči družinski člani kmeta ali njegovega zakonca, če redno opravljajo delo v kmetijskem podjetju (kot glavni poklic; nem. Hauptberuflich).

V zavarovanje niso vključeni kmetje, njihovi zakonci in družinski člani pred dopolnitvijo 18. leta starosti in po dopolnitvi upokojitvene starosti; osebe, ki ob začetku zavarovanja zaradi zmanjšane pridobitne sposobnosti ne morejo doseči minimalnega zavarovalnega obdobja in nekatere druge, v zakonu opredeljene kategorije.

Na njihovo zahtevo se lahko iz zavarovanja izvzamejo osebe, ki iz izven kmetijske zaposlitve oziroma dejavnosti pridobijo plačilo oziroma prihodek, ki preseže 4.800 evrov letno in osebe, ki so zaradi nege otrok oziroma drugih oseb obvezno pokojninsko zavarovane oziroma si na podoben način drugače zagotovijo varnost za starost.

Prostovoljno se lahko ob določenih pogojih v zavarovanje vključijo zakonci nekdanjih kmetov, pa tudi osebe, ki so bile nazadnje zavarovane kot kmeti in več niso obvezno zavarovane.

Storitve, do katerih so upravičeni zavarovanci

Tako kot pri drugih sistemih zavarovanja za starost so zavarovanci upravičeni do storitev v zvezi z rehabilitacijo, do rente (pokojnine) in do storitev za svojce (umrlega).

Da bi se preprečil predčasni izstop zavarovanca iz pridobitnega dela zaradi zmanjšanja pridobitne sposobnosti, lahko pokojninska blagajna v določenih primerih odobri medicinsko rehabilitacijo. V tem primeru se praviloma zagotovi tudi pomoč za delo v obratu in gospodinjstvu oziroma se povrnejo stroški za tovrstno pomoč.

Za pridobitev pokojnine mora zavarovanec dopolniti upokojitveno starost (ki se je zvišala na 67 let, pri čemer za osebe, rojene pred letom 1947 ostaja 65 let, za tiste, rojene med 1947 in 1964 pa se postopno zvišuje), izkazati, da je najmanj 15 let plačeval prispevke,¹⁵ pogoj pa je tudi, da preda podjetje naslednikom, ga da v najem oziroma ga več ne obdeluje (ohrani lahko le manjšo površino). V določenih primerih (kot so dolgoletno zavarovani kmeti ali njihovi družinski člani) je možna tudi upokojitve pred dosego upokojitvene starosti. Glede na to, da vsi zavarovanci plačujejo enak prispevek, tudi pokojnina ni odvisna od prejemkov zavarovanca, ampak je odvisna od dolžine plačevanja prispevkov. Mesečna pokojnina se izračuna tako, da se pokojninska vrednost, ki se določa letno s posebno uredbo (od 1. 7. 2012 do konca junija 2013 znaša 12,96 evra) pomnoži s številom zviševanja (nem. Steigerungszahl; ki se izračuna tako, da se število mesecev plačevanja prispevkov pomnoži s faktorjem 0,0833) in pokojninskim faktorjem, ki v primeru redne starostne pokojnine in pokojnine v primeru popolnega zmanjšanja pridobitnih sposobnosti znaša 1, v primeru delnega zmanjšanja pridobitne sposobnosti pa 0,5.

---

podjetnika, če je delo v kmetijskem podjetju zanje glavni poklic (Hauptberuflich) in zaradi tega dela niso vključeni v obvezno splošno pokojninsko zavarovanje. Za podjetnika se ne štejejo osebe, ki kmetujejo brez namena pridobivanja dobička.

¹² Glej na primer Sklep pokojninske blagajne Niederbayern/oberpfalz in Schwaben, dostopen na http://www.lsv.de/nos/03mitbe/02lak/01mgl/01pkrs/01bu/mind_nos.html

¹³ Če kmetijsko podjetje ne doseže minimalne velikosti, je kmetijski podjetnik obvezno zavarovan kot kmetijski mali podjetnik (nem. Landwirtschaftliche Kleinunternehmer), če doseže vsaj polovico te vrednosti in če podjetnikovi dodatni oziroma izvenkmetijski prihodki ne presežejo 15.750 evrov letno (v letu 2012).

¹⁴ Zakonci so obvezno zavarovani, če dalj časa ne živijo ločeno s (tukaj neki manjka?) in če niso popolnoma pridobitno nezmožni. Glej 3. odstavek 1. člena ALG.

¹⁵ Vštevajo se tako obdobja plačevanja prispevkov v kmečko pokojninsko blagajno kot v druge pokojninske blagajne.

V primeru, da pride do zmanjšanja zavarovančevih pridobitnih zmožnosti po določbah predpisov, ki se nanašajo na obvezno pokojninsko zavarovanje, je kmečki zavarovanec upravičen do pokojnine pod pogojem, da je bil zavarovan vsaj 5 let in je najmanj 3 leta plačeval prispevke.

Če v primeru smrti kmeta-zavarovanca vodenje kmetijskega podjetja prevzame njegov zakonec oziroma življenjski partner, je le-ta upravičen do zagotovitve pomoči za delo v obratu in gospodinjstvu oziroma do premostitvenih sredstev. Če do tega ne pride, pa pridejo v poštev vdovska renta in renta za sirote.

Financiranje

Kmetje in njihovi zakonci plačujejo prispevek v enotni višini, ki ni odvisna od njihovega prihodka. V primeru obratov s slabšim prihodom pa država zavarovancem (na podlagi njihove prošnje) doplača del prispevka za starostno zavarovanje. Višina tega doplačila je odvisna od višine prihodka obrata (pri tem se vsakemu od zakoncev upošteva polovica skupnega prihodka obrata). Delež, ki ga doplača država, je odvisen od prihodkovnega razreda, v katerega sodi zavarovanec. V letu 2012 znaša prispevek 224 evrov mesečno, pri čemer od tega država doplača do 134 evrov (pri zavarovanih v razredu z najnižjim prihodom), kar pomeni, da mora tak zavarovanec prispevati le 90 evrov. Prispevek za sodelujoče družinske člane znaša polovico kmetovega prispevka (v letu 2012 torej 112 evrov). Prispevek je dolžan plačati kmet, v katerega podjetju dela družinski član, tudi ta prispevek pa sofinancira država.

Položaj kmetovega zakonca

Kmetova žena (praviloma je kmet moški) je obvezno zavarovana, če ni bila na njeno zahtevo izvzeta iz zavarovanja. Na podlagi položaja zavarovanca ima ob izpolnitvi pogojev načeloma pravico do vseh storitev iz naslova zavarovanja za starost. To pomeni, da ima tudi pravico do svoje pokojnine. Pri tem se (brez naknadnega plačila prispevkov) obdobje iz časa zakonske zveze, v katerem je kmet-podjetnik plačeval prispevke, upošteva kot samostojno obdobje plačevanja prispevkov tudi pri izračunu ženine pokojnine. Kmeticam, ki so ob uveljavitvi agrarne socialne reforme (leta 1995) že imele zmanjšano pridobitno sposobnost, je to prištevanje obdobja plačevanja prispevkov prišlo še posebej prav, saj so lahko na tej podlagi zahtevale pokojnino (brez plačila prispevkov za nazaj).

3.3.4 Kmečko zavarovanje za nego (pomoč in postrežbo)

Leta 1995 je bilo uvedeno posebno zavarovanje za nego, kot poseben steber splošnega obveznega socialnega zavarovanja, pa tudi socialnega zavarovanja kmetov. Tako ima vsaka kmetijska zdravstvena blagajna tudi blagajno za nego. Ta vrsta socialnega zavarovanja je ravno na kmetijah, kjer pogosto živi več generacij in je treba skrbeti za osebe, ki so potrebne nege, zelo pomembna.

Zavarovanci

Obvezno zavarovane so vse osebe, ki so obvezno zdravstveno zavarovane, se pravi kmetpodjetnik, družinski člani, ki delajo na kmetiji in prejemniki pokojnine iz kmečkega zavarovanja za starost. Zakonci in mladoletni otroci z nizkimi lastnimi dohodki so zavarovani v okviru družinskega zavarovanja (brez plačila prispevkov).

Storitve

Socialno zavarovanje za nego državljanke in državljanke zavaruje pred finančnim tveganjem, povezanim s potrebo po negi. Storitve niso odvisne od višine prispevka. To velja tudi pri kmečkem zavarovanju za nego. Oseba, potrebna nege, pridobi pravico do storitev takrat, ko

zaradi telesne ali duševne bolezni ali prizadetosti trajno potrebuje pomoč pri običajnih dnevnih opravilih. Na podlagi zdravniškega mnenja se oseba uvrsti v eno izmed treh kategorij (glede na obseg potrebne nege).

Financiranje

Storitve nege se financirajo iz prispevka zavarovancev. Ta prispevek se obračuna kot dodatek k prispevku za zdravstveno zavarovanje (enako velja za prispevek iz naslova starševskega varstva).

3.4 Zavarovanje za primer brezposelnosti

Najpomembnejši predpis na tem področju je tretja knjiga Socialnega zakonika – Pospeševanje zaposlitve (nem. Arbeitsförderung).

V zavarovanje za primer brezposelnosti so vključeni delavci in nekatere druge osebe, ki so obvezno zavarovane za primer brezposelnosti, zakon pa določa tudi pogoje, pod katerimi se lahko nekatere osebe prostovoljno vključijo v zavarovanje (na primer osebe, ki samostojno opravljajo dejavnost, če le-ta znaša najmanj 15 ur tedensko, če so bile v obdobju dveh let pred pričetkom opravljanja dejavnosti najmanj 12 mesecev vključene v obvezno zavarovanje za primer brezposelnosti ali so neposredno pred pričetkom opravljanja dejavnosti prejemale nadomestilo za primer brezposelnosti). Kmetje-podjetniki niso vključeni v zavarovanje za primer brezposelnosti, saj niso obvezno zavarovani, niti se v zavarovanje ne morejo vključiti prostovoljno (kot na primer samozaposleni).

Za zaposlene v kmetijskih podjetjih glede zavarovanja za primer brezposelnosti ni posebnosti, tako da velja splošna ureditev kot za ostale delavce. Zavarovanje za primer brezposelnosti ureja tretja knjiga socialnega zakonika (nem. Sozialgesetzbuch III – Arbeitsförderung, SGB III), brezposelni pa so med drugim upravičeni do posredovanja zaposlitve in do nadomestila za primer brezposelnosti. Konec leta 2011 je bil sprejet Zakon za izboljšanje možnosti vključitve na trg dela (nem. Gesetz zur Verbesserung der Eingliederungschancen am Arbeitsmarkt), ki je s svojimi rešitvami posegel v celo vrsto zakonov.

4. DELOVNO- IN SOCIALNOPRAVNI POLOŽAJ KMETA V AVSTRIJI

dr. Darja Senčur Peček

Tudi v Avstriji spadata področji delovnih razmerij in socialnega zavarovanja kmetov v zvezno pristojnost, obe pa sta tudi urejeni s specialnim zakonom.

4.1 Pravne oblike opravljanje kmetijske dejavnosti in ureditev opravljanja dela na kmetiji

Iz tako imenovanega Zelenega poročila 2011 Zveznega ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo, okolje in vodno gospodarstvo izhaja, da je bilo leta 2007 v Avstriji 187.034 kmetijskih in gozdarskih obratov. Povprečen obrat ima 35 hektarjev površin s kulturami in 18,9 hektarjev drugih kmetijskih površin. Prevladujejo male kmetije (obrati), saj jih kar 61,5 % obdeluje manj kot 20 hektarjev kmetijske površine (s kulturami). Ugotoviti je mogoče, da so v primerjavi s slovenskimi kmetijskimi gospodarstvi to veliki obrati.

Kmetijski in gozdarski obrati delujejo v različnih organizacijsko-pravnih oblikah, njihova struktura pa je podobna kot v Nemčiji. Kar 93,5 % je samostojnih podjetij (nem. Einzelunternehmen), torej družinskih obratov, pri čemer se jih 40,1 % vodi kot glavno dejavnost, 59,9 % pa kot dodatno dejavnost. Le 2,6 % vseh kmetijskih in gozdnih obratov je osebnih družb in 3,8 % obratov je v lasti pravnih oseb.

Najpogostejši so torej kmetje, ki samostojno, na svoj račun in odgovornost vodijo obrate kmetijskega oziroma gozdnega gospodarstva (v nadaljevanju kmetijski obrat), delo v tem kmetijskem obratu pa v prevladujočem obsegu opravljajo s člani svojega gospodinjstva in le v manjšem obsegu s sodelovanjem drugih oseb (zaposlenih). Kot izhaja iz Zelenega poročila (2011), predstavlja v letu 2010 od 159.000 letnih delovnih enot v kmetijstvu neodplačno delo družinskih članov 137.200 enot, odplačno delo pa le 21.900 enot.

Kot odplačno delo (se pravi delo za plačilo, po pogodbi) pride v poštev predvsem delovno razmerje za nedoločen ali določen čas (še posebej sezonsko delo), delovno razmerje za polni ali krajši delovni čas, pa tudi neznatna zaposlitev (podobno kot v Nemčiji).

Delovna razmerja kmetijskih in gozdarskih delavcev in nameščencev celovito ureja zvezni *Zakon o kmetijskem delu* (nem. Landarbeitsgesetz, LAG). Zakon opredeljuje kot kmetijske in gozdarske delavce opredeljuje osebe, ki na podlagi pogodbe odplačno opravljajo delo v obratih v kmetijstvu in gozdarstvu (ki so natančno opredeljeni v 5. členu LAG), in ki so ali niso vključene v gospodinjstvo skupnost (nem. Hausgemeinschaft) delodajalca. Kmetijski in gozdarski nameščenci pa so osebe, ki v teh obratih opravljajo pisarniško delo oziroma strokovnejše naloge (pri čemer zanje nekatere določbe LAG ne veljajo in se uporablja splošna delovna zakonodaja).

Določbe LAG (razen posebej opredeljenih določb) pa ne veljajo za delavce, družinske člane delodajalca–kmeta (zakonec oziroma registrirani partner, otroci in vnuki, zeti in snahe, starši in stari starši), če ti z njim živijo v gospodinjstvi in so redno zaposleni v njegovem kmetijskem oziroma gozdnem obratu.

Za delavce, družinske člane delodajalca se uporabljajo le določbe 13. člena (splošne obveznosti delodajalca), členov 76 do 94e (varnost in zdravje pri delu), členov 109 do 110

(varstvo mladine) ter poglavja 5 (nadzor), 6 (vajeniška razmerja) in 7 (poklicno izobraževanje). Ne glede na navedeno pa se v primeru, da delodajalec ne zaposluje drugih delavcev, za delavce-družinske člane ne uporabljajo določbe členov 93 do 94d (imenovanje strokovnjakov s področja varstva pri delu in medicine dela).

LAG, ki je izjemno obsežen zakon (ima 285 členov), podrobno ureja tako individualna delovna razmerja, vključno z varnostjo in zdravjem pri delu, kot kolektivna delovna razmerja (sklepanje kolektivnih pogodb in obratnih sporazumov, imenovanje obratnih svetov) v kmetijstvu. LAG dopolnjujejo še podrobni izvedbeni zakoni posameznih dežel – zakon dežele Štajerske (nem. Gesetz vom 20. November 2001 über das Arbeitsrecht in der Land und Forstwirtschaft - Steiermärkische Landarbeitsordnung 2001, STLA) ima na primer 311 členov.

LAG v okviru individualnih delovnih razmerij ureja sklenitev pogodbe o zaposlitvi, njeno vsebino in trajanje. Pogodba o zaposlitvi se lahko sklene za nedoločen ali za določen čas. Zakon predvideva tudi sklenitev pogodbe o zaposlitvi s krajšim delovnim časom. Urejeno je plačilo za delo (tudi v naravi), nadomestilo plače v primeru odsotnosti z dela iz različnih razlogov, prenehanje pogodbe o zaposlitvi in pravice delavcev v primeru prenosa podjetja (spremembe delodajalca). Zakon ureja tudi nekatere možnosti prožne ureditve delovnih razmerij (odsotnost zaradi izobraževanja, ureditev delovnega časa) in pa obveznosti delodajalca v zvezi s socialnim zavarovanjem delavcev, zaposlenih v kmetijskem oziroma gozdnem obratu (nem. Betriebliche Mitarbeitervorsorge), pri čemer se del določb v zvezi s socialnim zavarovanjem nanaša tudi na neznatno zaposlene in osebe, ki delo opravljajo na podlagi civilnih pogodb – te se sklepajo le v primeru občasnih del, kjer ni elementov delovnega razmerja).

4.2 Zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu na kmetiji

Področje varnosti in zdravja pri delu je natančno urejeno z Zakonom o kmetijskem delu (LAG).

LAG določa, da se za delodajalca v smislu določb členov 76 do 94f (ki se nanašajo na varnosti in zdravje pri delu) šteje vsaka fizična ali pravna oseba, ki kot pogodbeni stranka zaposlitvenega razmerja nosi odgovornost za podjetje ali obrat.

Določbe členov 76 do 94e veljajo tudi za družinske člane kmeta-delodajalca, le določbe členov od 93 do 94d (ki se nanašajo na imenovanje strokovnjakov za varnost pri delu in zdravnikov medicine dela in na njihovo sodelovanje pri zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu v obratu) se zanje ne uporabljajo, če delodajalec ne zaposluje drugih delavcev.

Iz navedenih določb LAG izhaja, da je delodajalec dolžan skrbeti za varno in zdravo delo v obratu, in to na svoje stroške. Oceniti mora možne nevarnosti in poskrbeti za ustrezne ukrepe. Podrobnosti glede dokumentov, ki se nanašajo na varnost in zdravje pri delu, so določene v izvedbenih predpisih in so odvisne od dejavnosti in velikosti obrata.

V obratih z najmanj 10 zaposlenimi se imenujejo delavski predstavniki za varnosti in zdravje pri delu.

Zakon ureja posamezna vprašanja zagotavljanja tehnične varnosti, pa tudi preprečitve nevarnosti za zdravje, podrobnejšo ureditev pa prepušča izvedbenim predpisom.

4.3 Socialno zavarovanje kmetov

Zakonsko urejanje socialnega zavarovanja sodi v zvezno pristojnost. Najpomembnejši pravni vir na področju socialnega zavarovanja kmetov je Zakon o socialnem zavarovanju kmetov (nem. Bauernsozialversicherungsgesetz, BSVG). Gre za obsežen zakon, ki v 332 členih ureja zdravstveno, nezgodno in pokojninsko zavarovanje kmetov-samostojnih podjetnikov v kmetijstvu in gozdarstvu in njihovih svojcev, ki delajo na kmetijah, pa tudi zdravstveno zavarovanje kmetov-upokojujencev.

Poleg navedenega specialnega zakona je treba glede nekaterih vprašanj upoštevati tudi Splošni zakon o socialnem zavarovanju (nem. Allgemeines Sozialversicherungsgesetz, ASVG), Splošni pokojninski zakon (nem. Allgemeines Pensionsgesetz, APG), Zvezni zakon o dodatku za pomoč in postrežbo (nem. Bundespflegegeldgesetz, BPGG) in druge.

Nosilec socialnega zavarovanja kmetov je Zavod za socialno zavarovanje kmetov (nem. Die Sozialversicherungsanstalt der Bauern, SVB).

4.3.1 Zavarovane osebe

V kmečko socialno zavarovanje so (pod določenimi pogoji) obvezno vključeni vodja kmetije, na kmetiji redno zaposleni zakonci in otroci in sodelujoči družinski člani.

Vodje kmetije oz. vodje obrata (nem. Betriebsführer)

To so osebe, ki vodijo kmetijski (gozdarski) obrat za svoj račun in odgovornost, ali osebe, za katerih račun in odgovornost se takšen obrat vodi. Če vodita zakonca skupaj vodita kmetijski (gozdarski) obrat in je eden ali sta oba zaradi izvenkmetijske dejavnosti že obvezno zavarovana, sta oba zakonca tudi obvezno zavarovana pri kmečkem zdravstvenem in pokojninskem zavarovanju ter nezgodnem zavarovanju. To pomeni, da se pojavi t. i. večkratno zavarovanje.¹⁶

Vodja kmetije je obvezno zavarovan:

- v nezgodnem zavarovanju, če enotna vrednost kmetijskega (gozdarskega) obrata dosega ali presega 150 evrov;
- pri zdravstvenem in pokojninskem zavarovanju, če enotna vrednost kmetijskega (gozdarskega) obrata dosega ali presega 1.500 evrov.

Če se zavarovalne meje sicer ne dosegajo, sredstva za prežvljanje pa se pretežno pridobivajo iz kmetije, prav tako obstaja obvezno zavarovanje v vseh treh vejah kmečkega socialnega zavarovanja. To pravilo je skladno z drobno strukturiranim avstrijskim kmetijstvom, predvsem v predelih z gorskimi kmetijami.

Na kmetiji redno zaposleni zakonci in otroci

Zakonci, otroci, vnuki, posvojenci, pastorki ter zeti in snahe vodje kmetije so prav tako obvezno zavarovani, seveda samo v primeru, če so na kmetiji redno zaposleni. Tudi pri njih pa velja, da pride do večkratnega zavarovanja, če hkrati opravljajo kakšno drugo delo oziroma dejavnost izven kmetije, na podlagi katere so vključeni v obvezno zavarovanje.

---

¹⁶ Če pride v primeru večkratnega zavarovanja do preseganja najvišje prispevne osnove, lahko oseba v kmečkem pokojninskem in zdravstvenem zavarovanju zaprosi za znižanje ali oprostitev prispevka. V nezgodnem zavarovanju te možnosti ni.

Če zakonski partner ali otrok ni zaposlen, nima lastnega zavarovanja. Pri kmečkem zdravstvenem zavarovanju pa obstaja načelno sozavarovanje brez prispevkov. Od leta 2001 obstaja tudi za izročitelje kmetije (stari starši, tašča/tast) v primeru redne zaposlitve na kmetiji pri nasledniku (snahi/zetu) lastnih otrocih oziroma vnukih, obvezno zdravstveno in pokojninsko zavarovanje. Na ta način je zagotovljeno, da je tudi po predaji kmetije možno pridobivati zavarovalno dobo, posebej še za pokojninsko zavarovanje.

Sodelujoči družinski člani

V kmečkem nezgodnem zavarovanju so obvezno zavarovani družinski člani vodje kmetije (zakonec, otroci, vnuki, posvojenci in pastorki, snahe/zeti, starši, stari starši – tudi upokojenci, posvojitelji, mačeha/očim, tašča/tast, bratje in sestre), če (tudi samo občasno) pomagajo v kmetijskem (gozdarskem) obratu.

Prispevek za kmečko nezgodno zavarovanje se ne plača na osebo, temveč samo enkrat za obrat. S tem prispevkom za obrat so za razliko od zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja s kmetijskim nezgodnim zavarovanjem zavarovani vsi družinski člani, ki sodelujejo na kmetiji. Število sorodnikov, ki sodelujejo na kmetiji – in s tem število oseb, ki so zavarovane s kmečkim nezgodnim zavarovanjem – nima nobenega vpliva na višino prispevka.

Kmečki upokojenci

Ti so obvezno zavarovani samo v kmečkem zdravstvenem zavarovanju.

Osnova za prispevek

Ta se pri kmečkih (gozdarskih) obratih načelno izračuna iz enotne vrednosti (pavšalno obračunavanje). Enotna vrednost je vrednost, ki jo ugotovi finančna uprava za davčne namene in izraža donosnost kmečkega (gozdarskega) obrata. Enotna vrednost se na bazi zakonsko določenega ključa preračunava v mesečno osnovo za prispevek.

Vodja kmetije pa se lahko odloči za drugo možnost – da osnovo predstavljajo prihodki iz kmetijske dejavnosti, ki so razvidni iz dohodninske napovedi.

Prispevne osnove so različne za posamezne zavarovance (vodjo kmetije, družinske člane), zakonsko pa sta določeni tudi minimalna in maksimalna osnova.

Višina prispevkov

Pri kmečkem pokojninskem zavarovanju znaša prispevek 16 % od osnove, pri kmečkem zdravstvenem zavarovanju 7,65 % (vključno z dodatnim in dopolnilnim prispevkom za nesreče v prostem času), pri kmečkem nezgodnem zavarovanju 1,9 %. Večkratno zavarovane osebe plačujejo nižji znesek za kmečko zdravstveno zavarovanje.

Prispevek za zdravstveno zavarovanje upokojencev znaša 5 % plus 0,1 % dopolnilnega pokojninskega prispevka. Dodatno morajo odvesti vsi upokojenci solidarnostni znesek v višini 0,5 % pokojnine, ki služi posredno za financiranje varstvenega dodatka v pokojninskem zavarovanju. Prispevek upokojencev skupno znaša 5,6 %.

Zaradi neugodne strukture zavarovancev v socialnem zavarovanju (vedno več upokojencev, vedno manj aktivnih in ni sofinanciranja iz prispevkov delodajalcev) izvaja država na področju kmečkega pokojninskega zavarovanja, enako kot tudi pri pokojninskih zavarovanjih drugih poklicnih skupin, doplačila v obliki zveznih prispevkov. Iz istega razloga prejema kmečko zdravstveno zavarovanje sredstva iz za zdravstvo namenjenega davka na tobak.

Pri kmečkem nezgodnem zavarovanju poteka financiranje poleg prispevkov tudi preko namensko vezanih davčnih sredstev kmetov.

4.3.2 Kmečko zdravstveno zavarovanje¹⁷

Storitve zdravstvenega zavarovanja so usmerjene v odpravo ali vsaj ublažitev posledic nastale bolezni ter preprečevanje nastajanja bolezni. Navedene storitve pripadajo zavarovancem ne glede na to, iz kakšnega razloga je bolezen nastala. Storitve se zagotavljajo obvezno zavarovanim osebam in tudi določenim osebam, ki niso same zavarovane (zakonski partner, otrok), tako imenovanim sozavarovanim svojcem.

Najpomembnejše naloge zdravstvenega zavarovanja so spodbujanje zdravja, zgodnje odkrivanje in zaščita pred boleznimi, storitve pri pojavu zavarovalnih primerov bolezni in porodniškega dopusta (če je govor o dopustu, raje dodamo), pomoč ob izpadu delovne sile zaradi bolezni.

Porodniške storitve

Zdravstveno zavarovanje prevzame v zvezi s porodništvom vse potrebne medicinske ukrepe, kot so zdravniška pomoč, pomoč babice, zdravila ali nega v bolnišnici. Bistvena razlika v primerjavi z zdravljenjem bolnikov je, da za storitve zavarovalnega primera porodniškega dopusta ni soudeležbe pri stroških. Nadalje se zagotavlja kot finančna storitev porodniško nadomestilo ter finančni dodatek za oskrbo otrok (ta pripada po preteku porodniškega nadomestila, v primeru, da so prihodki pod določeno mejo).

Porodniško nadomestilo/pomoč na kmetiji

Pogoj za prejemanje porodniškega nadomestila je obvezno zavarovanje pri kmečkem zdravstvenem zavarovanju. Porodniško nadomestilo je namenjeno razbremenitvi matere pred in po rojstvu otroka. Porodniško nadomestilo pripada za zadnjih osem tednov pred porodom, za dan poroda ter za osem tednov (pri prezgodnjem porodu ali carskem rezu dvanajst tednov) po porodu. Za razliko od porodniškega nadomestila pri delavkah, kjer je višina odvisna od prihodka pred porodniškim staležem, velja na kmečkem področju dnevni fiksni znesek. Namesto porodniškega nadomestila se lahko uveljavlja tudi finančna pomoč na kmetiji (za zagotovitev nadomestne delovne sile).

Pomoč na kmetiji

Če je vodja kmetije ali kdo od redno zaposlenih svojcev zaradi bolezni odsoten več kot dva tedna, SVB zagotovi nadomestila stroškov za pomočnike na kmetiji. Za pomočnika je treba zaprositi in opraviti obračun preko pristojne strojne skupnosti in skupnosti za pomočnike na kmetiji. Nadomestila stroškov za pomočnike na kmetiji se zagotavljajo za čas nesposobnosti za delo, najdlje do konca šestega meseca od pričetka njegovega dela. Po preteku tega obdobja se lahko nadalje zagotavlja nadomestilo samo v primeru, če so izpolnjeni določeni predpisani pogoji, na primer pri poklicni rehabilitaciji.

Preventiva

Kot najpomembnejši ukrep za zgodnje odkrivanje bolezni SVB izvaja preglede za mladino in preventivne preglede za odrasle. Vsi mladi, ki so pri SVB obvezno zavarovani, gredo med 15. in 18. letom enkrat letno na pregled. Po 18. letu lahko gredo vsi zavarovanci SVB in njihovi svojci na letni preventivni pregled (brez soudeležbe pri stroških). V okviru spodbud za zdravje SVB izvaja številne aktivnosti (na primer brošure, dietne akcije, aktivne zdravstvene

---

¹⁷ Povzeto po Zavod za socialno zavarovanje kmetov (SVB).

tedne), da na ta način posreduje zavarovancem in njihovim svojcem boljšo zdravstveno ozaveščenost.

4.3.3 Kmečko nezgodno zavarovanje¹⁸

Kmečko nezgodno zavarovanje je zasnovano kot zavarovanje obrata. Torej ni zaščiten samo vodja kmetije, temveč tudi določeni družinski člani, če vsaj občasno pomagajo na kmetiji.

Nezgodno zavarovanje zajema škodni primer nesreče pri delu in poklicne bolezni. Pri nesrečah pri delu gre za nesreče, ki se zgodijo v krajevni, časovni in vzročni povezavi z dejavnostjo, ki utemeljuje zavarovanje. To pomeni, da mora dogodek, zaradi katerega je nastala škoda, nastopiti pri obratnem delu in ne sme izhajati iz notranjega razloga, kot je na primer obolenje zaradi podedovanega nagnjenja. Poleg tega so v zavarovalno varstvo vključene tudi nesreče, ki se sicer ne zgodijo neposredno pri obratni dejavnosti, so pa v zvezi s kmečkim (gozdarskim) obratom. Najpogostejše poklicne bolezni na kmetijskem področju so "farmerska pljuča", bronhialna astma, kožne bolezni in klopni meningitis.

Zaščita pred nesrečami

Zakonsko obveznost skrbi za preprečevanje delovnih nesreč in poklicnih bolezni v okviru SVB opravljajo strokovnjaki za varnostno svetovanje. Če se v kmetijskem (gozdarskem) obratu ugotovijo pomanjkljivosti, svetuje sodelavec varnostne svetovalne službe SVB, kako se lahko te pomanjkljivosti odpravijo. Poleg tega poteka na tem področju intenzivno sodelovanje z drugimi javnimi institucijami in proizvajalci kmetijskih strojev.

Storitve kmečkega nezgodnega zavarovanja

Če se pojavi eden od obeh škodnih primerov, so iz kmečkega nezgodnega zavarovanja, v odvisnosti od stopnje posledic poškodbe ali bolezni, predvidene naslednje storitve:

- Nezgodno zdravljenje/medicinska rehabilitacija se mora opraviti z vsemi primernimi sredstvi in se zagotavlja tako dolgo in tolikokrat, da je možno pričakovati izboljšanje posledic delovne nesreče oziroma poklicne bolezni. Storitve niso omejene na najnujnejše, kot je to pri zdravstvenem zavarovanju. To je še posebej pomembno pri rehabilitaciji. Participacija zavarovanca v okviru nezgodnega zavarovanja ni predvidena.
- Zagotovitev nadomestne delovne sile: nadomestila stroškov za pomočnike na kmetiji zagotavlja kmečko nezgodno zavarovanje do konca šestega meseca od pričetka pomočnikovega dela kot delno nadomestilo za nadomestno delovno silo. Od sedmega meseca dalje zagotavlja SVB nadomestilo samo v primeru, če so izpolnjeni določeni predpisani pogoji.
- Poklicna in socialna rehabilitacija: s poklicno rehabilitacijo naj bi se invalidu, ki ga telesno ni bilo mogoče popolnoma usposobiti, omogočilo, da opravlja svoj poklic kot kmet ali, če to ni možno, opravlja nov poklic (na primer prekvalifikacija). Ukrepi socialne rehabilitacije pa poleg tega zajemajo storitve, ki spodbujajo cilj ponovne vključitve invalida v družbo (dodatki za pridobitev voznškega izpita, dodatki za adaptiranje obrata in/alidelovne naprave).
- Začasna invalidnina: pod določenimi pogoji lahko invalidi z dolgotrajnimi in hudimi posledicami nesreče v prvem letu po nesreči uveljavljajo finančno podporo v obliki začasne invalidnine do dodelitve obratne rente.

---

¹⁸ Povzeto po Zavod za socialno zavarovanje kmetov (SVB).

- Obratna renta predstavlja nadomestilo trajnega izpada prihodka, do katerega je prišlo zaradi nesreče. Pogoji za uveljavljanje obratne rente je zmanjšana zmožnost za delo za najmanj 20 % za obdobje več kot enega leta po nastanku škodnega primera.

Če pride zaradi delovne nezgode ali poklicne bolezni do smrti zavarovanca, je predvidena vdovska renta in renta za sirote.

4.3.4 Kmečko pokojninsko zavarovanje¹⁹

Pokojnina naj bi bila od časa trajanja zavarovanja odvisno nadomestilo za dohodke iz gospodarske dejavnosti, ki odpadejo zaradi upokojitve. Zaradi nihanj dohodka iz gospodarske dejavnosti, za katerega je treba plačati prispevke, se ne upošteva zadnji dohodek iz dejavnosti pred ključnim dnevom kot osnova za izračun pokojnine, temveč povprečje dohodka iz dejavnosti določenega števila let. Višina pokojnine se izračuna iz zmnožka celotne osnove za izračun in določenega odstotnega deleža (znesek rasti). Za ugotavljanje osnove za izračun se v letu 2012 upošteva 288 mesecev prispevkov (postopno se to obdobje za preračunavanje razširja na 40 let do leta 2028) z najvišjimi mesečnimi skupnimi osnovami za prispevke.

Znesek rasti

Za vsakih 12 zavarovalnih mesecev je predvidena 1,78 % rast celotne osnove za izračun. Ostanek z manj kot 12 zavarovalnimi meseci je treba upoštevati sorazmerno. Znesek rasti ne sme prekoračiti 80 % najvišje osnove za izračun, ki pride v poštev. Pri upokojitvi pred redno starostjo za upokojitev (60 let za ženske/65 let za moške) je treba znižati višino pokojnine za vsakih dvanajst mesecev predčasnega uveljavljanja za 4,2 % (odbitek). Višina odbitka pa je omejena s 15 % pokojnine.

Zavarovanci, ki uveljavljajo starostno upokojitev šele po dosegu redne starosti za upokojitev, prejmejo za vsakih 12 koledarskih mesecev poznejšega uveljavljanja 4,2 % pokojnine. Najvišja vrednost v tem primeru znaša 91,76 % najvišje osnove za izračun, ki pride v poštev.

Starostna pokojnina

Do starostne pokojnine so upravičeni moški ob dopolnjenem 65. letu starosti in ženske ob dopolnjenem 60. letu starosti (od 01. 01. 2024 je predvideno postopno zvišanje na 65. leto starosti do 31. 12. 2033). Splošni pogoji za uveljavljanje so:

- 180 zavarovalnih mesecev v zadnjih 360 koledarskih mesecih (okvirno obdobje) pred ključnim dnevom ali
- 180 mesecev plačevanja prispevkov za obvezno zavarovanje oziroma za prostovoljno zavarovanje ali
- 300 zavarovalnih mesecev do ključnega dneva, pri čemer štejejo nadomestni meseci šele od 1. januarja 1956.

Pokojnina zaradi nezmožnosti za pridobitno dejavnost

Do navedene pokojnine so upravičeni zavarovanci, pri katerih obstaja nezmožnost za pridobitno dejavnost, ki traja predvidoma 6 mesecev. Zavarovanec je nezmožen za pridobitno dejavnost, če zaradi telesne ali duševne bolezni ni v stanju izvajati redne samostojne ali nesamostojne pridobitne dejavnosti (ne glede na poklic). Po dopolnjenem 57. letu starosti obstaja tudi za kmete okrepljena poklicna zaščita. To pomeni, da kmet ni zmožen za

---

¹⁹ Povzeto po Zavod za socialno zavarovanje kmetov (SVB).

pridobitno dejavnost, če zaradi telesne ali duševne bolezni ni v stanju izvajati tiste kmetijske pridobitne dejavnosti, ki jo je v zadnjih 180 koledarskih mesecih pred ključnim dnevom izvajal najmanj 120 koledarskih mesecev.

Splošni pogoji za uveljavljanje so:

- 180 mesecev plačevanja prispevkov v obvezno ali prostovoljno zavarovanje pred ključnim datumom ali
- 300 zavarovalnih mesecev pred ključnim datumom ali
- v primeru, da je ključni dan pred dopolnjenim 50. letom 60 zavarovalnih mesecev v zadnjih 120 koledarskih mesecih pred ključnim dnem, če pa je ključni dan po dopolnjenem 50. letu, je za vsak dopolnjen mesec življenja po 50. letu potreben en dodatni zavarovalni mesec, do največ 180 zavarovalnih mesecev. Okvirno obdobje 120 mesecev se pri tem zviša za dva koledarska meseca na vsak življenjski mesec.

Vdovska pokojnina

Vdovska pokojnina znaša med nič in 60 % pokojnine, do katere je bil ali bi bil umrli upravičen. Višina odstotka se določi na podlagi bruto prihodka (vključno z morebitnimi posebnimi prejemki) umrlega/umrle in bruto prihodka vdove (vdovca) v zadnjih dveh koledarskih letih pred smrtjo.

Pokojnina za sirote

Pokojnina za sirote znaša za vsakega enostransko osirotelega otroka 40 % vdovske pokojnine in za vsakega dvostransko osirotelega otroka 60 % vdovske pokojnine. Pokojnina za sirote je zagotovljena do dopolnjenega 18. leta starosti. Po dopolnjenem 18. letu starosti se nadalje zagotavlja pokojnina za sirote samo, če so izpolnjeni določeni pogoji.

Poleg pokojninskih storitev zagotavlja kmečko pokojninsko zavarovanje naslednje storitve:

- otroško podporo: za vsakega otroka do 18. leta starosti (če so izpolnjeni določeni pogoji, tudi dalje) pripada k vsaki lastni pokojnini še otroška podpora. Za enega otroka pripada otroška podpora samo eni osebi.
- varstveni dodatek: v pokojninskem zavarovanju je predvideno, da prejemniki nizkih pokojnin, ki nimajo nobenih ali samo nižje druge prihodke ali preživnine, prejmejo k svoji pokojnini varstveni dodatek.

Dodatek za pomoč in postrežbo

Namen dodatka za pomoč in postrežbo je pavšalna (v obliki finančne premije) povrnitev dodatnih stroškov, ki nastanejo zaradi nege ter tako osebam, ki potrebujejo pomoč in postrežbo, čim boljše zagotoviti potrebno oskrbo in pomoč ter izboljšati možnost, da lahko vodijo življenje po lastnem odločanju in potrebah. Lahko se uveljavlja (razčlenjeno na sedem stopenj), če bo potreba za nego trajala predvidoma najmanj šest mesecev. Če je v trenutku odobritve ali zvišanja dodatka za pomoč in postrežbo pričakovati, da bo pravica do dodatka odpadla, je možna odobritev za določen čas.

4.3.5 Posebnosti na kmečkem področju²⁰

Delitev pokojnine med zakonskima partnerjema

Polovica lastne pokojnine upravičenca se lahko na zahtevo izplača njegovemu zakonskemu partnerju pod naslednjimi pogoji:

---

²⁰ Povzeto po Zavod za socialno zavarovanje kmetov (SVB).

- zakonski partner je moral kmetijski (gozdarski) obrat voditi s pokojninskim upravičencem najmanj 120 koledarskih mesecev (pri pokojnini zaradi nezmožnosti za pridobitno dejavnost 60 koledarskih mesecev) za skupni račun in tveganje oziroma biti v njem glavno poklicno zaposlen;
- zakonski partner upokojenca ne sme izvajati samostojne ali nesamostojne pridobitne dejavnosti oziroma zanj ne sme obstajati obvezno zavarovanje v pokojninskem zavarovanju in zakonski partner ne sme prejemati lastne pokojnine.

Deli se neto pokojnina (vključno z otroško podporo in morebitnim varstvenim dodatkom). To pomeni, da se pokojnina pred delitvijo zmanjša za zakonske odbitke (na primer prispevek za zdravstveno zavarovanje).

Pokojnina za kmetice

Od 1. 1. 1992 je pri skupnem vodenju kmetije za oba zakonska partnerja možno pridobiti zavarovalne čase v kmečkem pokojninskem zavarovanju. Do tega datuma je to lahko vedno pridobil samo en zakonski partner – v večini primerov mož. Prispevki za ta namen (se obračunajo za vsakega od polovične enotne vrednosti kmetijskega (gozdarskega) obrata) ni jasno, da se prepreči dodatna finančna obremenitev obrata. Prednost je v tem, da lahko s to ureditvijo oba zakonska partnerja pridobita lastno pokojninsko pravico. To je posebej pomembno v primeru bolezni enega izmed zakonskih partnerjev. Poleg tega se je na ta način dvignil pravni položaj kmetice.

4.4 Zavarovanje za primer brezposelnosti

Upošteva se Zakon o zavarovanju za primer brezposelnosti (nem. Arbeitslosenversicherungsgesetz, AIVG) so za primer brezposelnosti obvezno zavarovane predvsem osebe, ki so v delovnem razmerju (delavci) in pa osebe, ki samostojno opravljajo dejavnost, če so obvezno zdravstveno zavarovane.

Kmetje-podjetniki niso vključeni v zavarovanje za primer brezposelnosti, saj jih zakon izrecno izvzema iz obveznega zavarovanja (točka c 2. odstavek 1. člena), prav tako pa nimajo možnosti prostovoljne vključitve v zavarovanje (kot na primer samostojni podjetniki, obrtniki, osebe v samostojnih poklicih). Za zaposlene (delavce) v kmetijskih obratih pa velja splošna ureditev, po kateri imajo predvsem pravico do iskanja zaposlitve in do denarnih prejemkov (nadomestilo za primer brezposelnosti, nujna denarna pomoč in podobno).

Tudi kmetje-podjetniki pa se lahko (podobno kot samostojni podjetniki in druge osebe, ki samostojno opravljajo delo) vključijo v sistem plačevanja odpravnin, urejen z Zakonom o obratni preskrbi sodelavcev in samostojno delujočih (nem. Betriebliches Mitarbeiter- und Selbständigenvorsorgegesetz) iz leta 2002. Na podlagi plačevanja mesečnih prispevkov (v višini 1,53 % zavarovalne osnove) izbrani blagajni (nem. Betriebliche Vorsorgekasse), bodo po poteku dveh let od prenehanja opravljanja kmetijske dejavnosti upravičeni do odpravnine (na podlagi vplačanih prispevkov).

5. DELOVNO- IN SOCIALNOPRAVNI POLOŽAJ KMETA V ITALIJI

Dr. Elizabeta Zirnstein

Italijansko kmetijstvo se iz pokrajine v pokrajino precej razlikuje, kar je posledica razlik v razmerah za kmetovanje, ki jih narekujejo prostor in okolje oziroma klima. Za razliko od Nemčije in Avstrije ter delno Slovenije je za velik del Italije značilno sredozemsko podnebje z njemu značilnimi kmetijskimi kulturami. Tako kot v Sloveniji pa tudi v Italiji število kmetij naglo upada. V nadaljevanju predstavljamo najprej nekaj statističnih podatkov o italijanskem kmetijstvu, nadaljujemo s predstavitvijo pravne ureditve opravljanja kmetijske dejavnosti ter zaključujemo z opisom socialnih zavarovanj.

5.1 Splošno o italijanskem kmetijstvu in pravni ureditvi kmetovanja

Po zadnjih podatkih popisa kmetijske dejavnosti (ital. censimento generale dell' agricoltura) iz leta 2010 (ISTAT 2012) je v Italiji aktivnih 1.630.420 kmetijskih in živinorejskih gospodarstev,²¹ ki obdelujejo 12.885.186 hektarjev kmetijske površine. V regiji Friuli - Venezia - Giulia je bilo leta 2010 aktivnih 22.327 kmetijskih obratov, kar je za tretjino manj kot leta 2000, ko je bil opravljen zadnji popis kmetijske dejavnosti (ta popis se v Italiji opravi vsakih deset let). Tri četrtine kmetijskih površin so namenjene pridelavi žitaric, 14 % kmetijskih gospodarstev vzreja živino za prodajo na trgu.

Največ kmetijskih gospodarstev²² ima italijanska regija Puglia, nato Sicilia, Calabria, Campania in Veneto. V teh regijah deluje dobra polovica vseh italijanskih kmetijskih obratov (Eurostat 2012). V zadnjih desetih letih se je število kmetijskih obratov zmanjšalo za slabo tretjino, pri čemer se je povečala povprečna velikost takega obrata, ki v povprečju obsega 7,9 hektarjev obdelovalne površine (ISTAT 2012). S tem se velikost italijanske kmetije približuje evropskemu povprečju. Izginevanje malih kmetij je posledica kmetijske politike EU, ki favorizira koncentracijo kmetijskih aktivnosti v večjih enotah (Eurostat 2012). Kmetijske enote v velikosti manj kot 1 hektar obdelovalne površine predstavljajo 30,9 % vseh italijanskih kmetijskih obratov (leta 2000 so obsegale 42,9 odstotka). Poseben problem predstavlja kmetijstvo v goratih predelih, ki je od leta 2000 upadlo za polovico (46 % manj kmetijskih obratov, 41 % manj obdelanih površin). Kmetijstvo zato postaja vedno bolj izbira načina življenja, ne pa ekonomska (zaposlitvena) možnost. To potrjujejo tudi podatki, da je v kmetijski dejavnosti zaposlene 3,8 % delovne sile v Italiji (ISTAT 2012). Za primerjavo: leta 1999 je bilo v kmetijstvu zaposlene 4,9 %, leta 2004 pa 4,4 % delovne sile (ISTAT 2012). Kot oblika zaposlitve prevladuje samozaposlitev, leta 2009 je bila v kmetijstvu samozaposlenih dobra polovica vseh samozaposlenih. Kmetijska opravila, ki jih je v preteklosti opravljal predvsem nosilec kmetijske dejavnosti ob pomoči družinskih članov, v vedno večji meri opravlja najeta delovna sila (povečanje za dobro petino). Večinoma se s kmetijstvom ukvarja starejša populacija, saj je samo četrtnina nosilcev kmetijske dejavnosti mlajših od 50 let in 2,5 % mlajših od 30 let (ISTAT 2012).

Kmetijsko pravo v Italiji ni urejeno v posebnem zakonu, pač pa relevantne norme vsebuje kar Civilni zakonik (ital. Codice civile ali CC), izhajajoč iz tradicije rimskega prava, po katerem

---

²¹ Kmetijsko gospodarstvo je opredeljeno kot tehnično–ekonomska enota, ki jo sestavljajo zemljišča, na katerih se uresničuje agrarna, gozdna ali zoootehnična pridelava s strani enega izvajalca, bodisi fizične ali pravne osebe (Palombo, Russo in Sabbatini 2007).

²² Sem spadajo vse oblike opravljanja kmetijske dejavnosti: od samostojnih kmetov kot fizičnih oseb do pravnih oseb – gospodarskih družb, ki opravljajo kmetijsko dejavnost.

med *cives*²³ spadajo tudi kmetje. Za delovnopравни položaj kmetov so najpomembnejše določbe 5. knjige, in sicer 2. poglavja z naslovom *O delu v podjetju* (ital. Dell' lavoro nell' impresa), 3. poglavja z naslovom *O samostojnem (avtonomnem) delu* (ital. Dell' lavoro autonomo) in 5. ter 6. poglavja, ki urejata gospodarske družbe in zadrage.

Obseg zakonodaje, ki ureja položaj kmetov, ni velik. V zakonih, ki urejajo posamezna področja, so kmeti v določenih primerih izvzeti ali pa zanje velja posebna ureditev (na primer prispevki v socialno zavarovanje se vplačujejo kot pavšali; glede varnosti in zdravja pri delu morajo poskrbeti le za osnovne ukrepe, imajo določene davčne olajšave in podobno).

5.2 Pravne oblike opravljanja kmetijske dejavnosti v Italiji in ureditev opravljanja dela na kmetiji

Opravljanje kmetijske dejavnosti v Italiji lahko poteka na različne načine. Pri nekaterih se kmetijska dejavnost opravlja v okviru pravne osebe (na primer osebne ali kapitalske družbe), večinoma pa gre za način opravljanja dejavnosti, ki ni posebej statusnopravno organiziran (klasificiran) oziroma ne gre za pravno osebo. Iz klasifikacije pravnih oblik, ki jih pozna italijansko pravo (ISTAT 2011), je kmetijstvo omenjeno le pri obliki »samostojni kmetijski podjetnik« (ital. imprenditore individuale agricolo), sicer pa se lahko kmetijska dejavnost opravlja tudi v drugih oblikah oziroma na druge pravno urejene načine, ki jih opisujemo spodaj.

5.2.1 Pravne oblike opravljanja kmetijske dejavnosti

Civilni zakonik v peti knjigi (ital. Libro V) pod naslovom »O delu v podjetju« ureja naslednje načine opravljanja kmetijske dejavnosti:

- *malega podjetnika* (ital. imprenditore piccolo), kamor poleg obrtnikov, malih trgovcev in drugih oseb, ki svojo dejavnost opravljajo pretežno sami (z lastnim delom) ali ob pomoči družinskih članov, šteje tudi neposredne obdelovalce kmetij (ital. coltivatori diretti del fondo) (člen 2083 CC) in
- *kmetijsko podjetje* (ital. impresa agricola) in v njenem okviru *kmetijskega podjetnika* (ital. l'imprenditore agricolo) kot osebo, ki se ukvarja z obdelovanjem kmetijskih površin ali vzrejo živine ter s povezanimi dejavnostmi (člen 2135 CC). V primerjavi z ostalimi je posebnost tega načina opravljanja kmetijske dejavnosti v tem, da se za kmetijskega podjetnika ne zahteva registracija v sodnem registru (ital. registro delle imprese) (2136. člen CC). Kmetijski podjetnik je urejen tudi v zakonu 203/1985.

Neposredni obdelovalci kmetije so osebe, ki so lastniki, najemniki ali užitarji kmetijskih površin in njihovi družinski člani (do četrtega kolena), ki se neposredno ukvarjajo z obdelovanjem zemlje, vzrejo živine in s tem povezanimi aktivnostmi tako, da je to njihova izključna dejavnost oziroma glavni vir za pridobivanje dohodka. Kmetijska površina, ki jo obdelujejo, mora zahtevati obdelavo najmanj 104 dneve na leto oziroma kmetijske aktivnosti morajo na letni ravni znašati najmanj 104 dneve. V primeru, ko se s kmetijsko dejavnostjo ukvarja družina, kar pomeni, da poleg neposrednega obdelovalca kmetije to dela še kakšen član družine, pa to ne sme biti manjše od tretjine dela, ki je potrebno za opravljanje normalnih podjetniških aktivnosti. Po drugi strani so *kmetijski podjetniki* (IAP) osebe, ki imajo ustrezna znanja in strokovne kompetence in ki se posvečajo kmetijskim aktivnostim v smislu 2135. člena Civilnega zakonika neposredno oziroma kot družbeniki podjetij, v obsegu vsaj polovice svojega delovnega časa in ki iz kmetijske dejavnosti dobijo vsaj polovico svojih prihodkov iz

---

²³ Cives je izraz, ki je označeval rimske državljane, občane ali meščane.

dela (člen 1 Decreto legislativo 99/2004). Kmetijski podjetniki morajo preko posebnega portala „ComUnica“ (www.inps.it/portale) zahtevati dodelitev podjetniškega položaja (ital. posizione aziendale) ter vložiti zahtevo za izdajo posebne »kmetijske« davčne številke (ital. partita iva agricola) (1. in 2. člen zakona 40/2007). Zanje pa se ne zahteva plačevanje prispevkov za socialno zavarovanje. IAP lahko poleg kmetijske dejavnosti opravlja tudi druge dejavnosti, pod pogojem, da te ne presegajo polovice njegovega delovnega časa.

V Italiji se kmetijska dejavnost lahko opravlja tudi v obliki *kapitalske ali osebne družbe*²⁴ ter *kmetijske zadruga* (ital. cooperativa agricola; urejena v členu 2511 in naslednjih CC).

Pri oblikah opravljanja kmetijske dejavnosti je treba še omeniti določbe 230 bis člena Civilnega zakonika o družinskem podjetju, saj se obdelovanje kmetij v praksi pogosto opravlja v sklopu cele družine. *Družinsko podjetje* po Civilnem zakoniku ni posebna pravnoorganizacijska oblika, pač pa obveznostno razmerje, v katerem ima član družine, ki sodeluje v družinskem podjetju, pravico do vzdrževanja, pravico do sodelovanja pri dobičku takega družinskega podjetja, pravico soodločanja pri vodenju podjetja in podobno. Po podatkih italijanskega statističnega urada ISTAT (2012) *med kmetijskimi gospodarstvi prevladujejo prav družinska podjetja* (skupno 96 % vseh kmetijskih gospodarstev).

Od leta 2004 obstaja tudi *kmetijska družba* (ital. la società agricola), ki prav tako ni posebna organizacijska oblika, pač pa lahko to poimenovanje in ugodnosti, ki so z njim povezane (predvsem davčne), uporabljajo tista podjetja oziroma gospodarske družbe, ki se ukvarjajo izključno s kmetijsko dejavnostjo (2. člen zakonskega dekreta, ital. Decreto Legislativo 99/2004). Ta zakonski dekret (99/2004) pa ureja tudi *profesionalnega kmetijskega podjetnika* (ital. Imprenditore agricolo professionale ali IAP). IAP je oseba, ki ima ustrezna strokovna znanja in kompetence povezane s kmetijstvom in ki posveča kmetijskim dejavnostim neposredno ali kot družbenik v podjetju najmanj polovico svojega delovnega časa in ki iz tega naslova dobi vsaj polovico vseh svojih prihodkov iz naslova dela (1. člen Decreto legislativo 99/2004). Status IAP prinaša davčne ugodnosti in ugodnosti pri najemanju kreditov. Določitev natančnih pogojev glede zahtevanega minimalnega delovnega časa, strokovnih kompetenc (izobrazba, delovne izkušnje) in minimalnega dohodka je v pristojnosti regij (vsaka zase to natančneje določi). Gre torej za vodenje kmetije oziroma kmetijskega gospodarstva v smislu organizacije in koordiniranja aktivnosti na kmetiji in ne vključuje nujno tudi neposrednega izvajanja (ročnega) kmetijskih del in opravil. Za profesionalne kmetijske podjetnike na slabše razvitih območjih, ki so določena v načrtih za ruralni razvoj, sprejetih s strani provinc (ital. zone svantaggiate), se te zahteve ustrezno zmanjšajo.

Kot IAP štejejo tudi pravne osebe in zadruga (ital. cooperative), kadar imajo v ustanovnem aktu predvideno kmetijsko dejavnost kot izključno dejavnost. Pravni status profesionalnega kmetijskega podjetnika lahko pridobijo tudi družbeniki gospodarske družbe. Družbeniki osebne družbe, kapitalske družbe in zadruga se štejejo za profesionalne kmetijske podjetnike (IAP) in imajo vse pravice in ugodnosti kot kmetijski podjetniki, če opravljajo in imajo v druženi pogodbi kmetijsko dejavnost navedeno kot izključno dejavnost (v smislu člena 2135 CC), pod pogojem, da v svoji firmi navajajo, da so kmetijsko podjetje, ter pod pogojem, da vsaj en družbenik (za osebne družbe, pri komanditni družbi mora ta pogoj izpolnjevati komplementar) oziroma vsaj en upravitelj (ital. amministratore; pri zadrugah mora to biti član

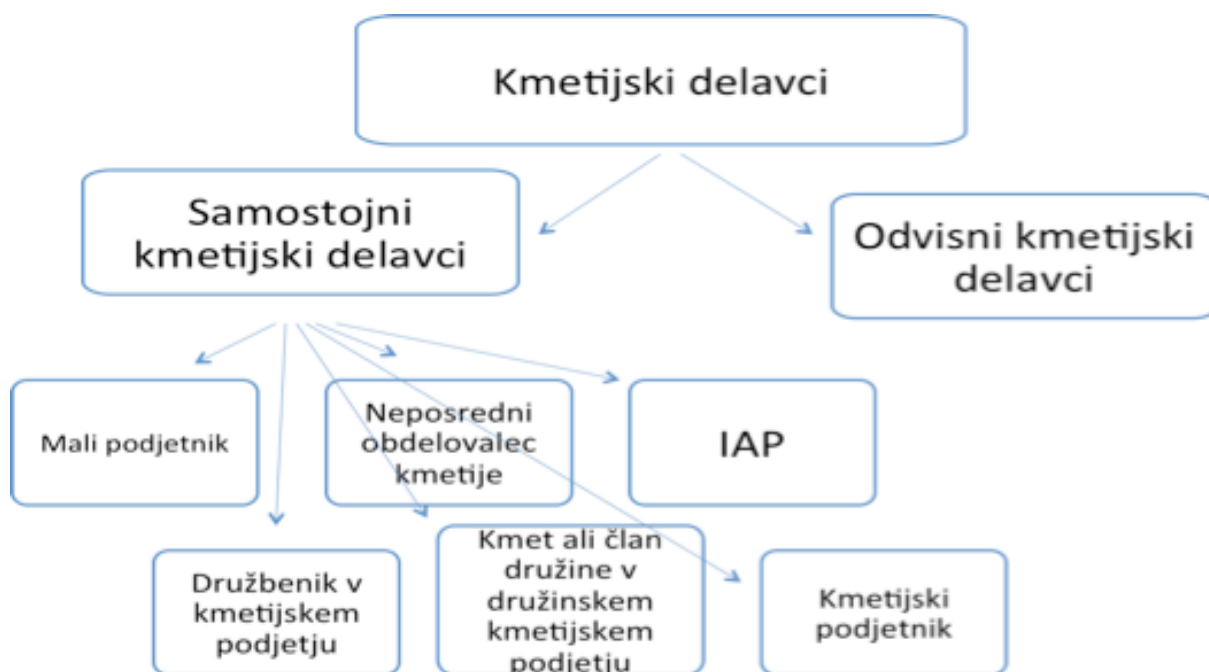
---

²⁴ Pri osebnih družbah je bistven osebni element; te družbe nimajo pravne osebnosti in temeljijo na načelu skupnega upravljanja s strani družbenikov ter poenostavljene notranje strukture. Glede družbene pogodbe ni nobenih formalnih zahtev, osebne družbe nastanejo s trenutkom, ko so izpolnjene določene okoliščine oziroma nastanejo de facto (Alpa in Zeno-Zencovich 2007, 99). Za kapitalske družbe, katerim je priznana pravna osebnost, pa se zahteva pisna družbena pogodba.

zadruga) izpolnjuje pogoje za kmetijskega podjetnika. Izpolnjevanje teh pogojev se dokazuje bodisi z vpisom pri nacionalnem uradu za socialno varstvo (INPS, ital. Istituto nazionale della previdenza sociale) vsaj v trajanju 3 let bodisi z ustrezno izobrazbo (agronom, agrrotehnik, veterinar ipd) bodisi s potrdilom o obiskovanju predpisanih tečajev.

Z vidika delovno- in socialnopravnih norm je pomembna delitev opravljanja dela na kmetiji na delavce, ki to delo opravljajo samostojno in avtonomno (*samostojni kmetijski delavci*, ital. lavoratori autonomi agricoli) in tiste, ki so na kmetiji zaposleni kot najeta delovna sila (*odvisni kmetijski delavci*, ital. lavoratori dipendenti agricoli), kot kaže **Napaka! Vira sklicevanja ni bilo mogoče najti.** Samostojni kmetijski delavci se nato razlikujejo glede na to, kakšen status so glede na zakonodajo pridobili: lahko gre za *neposredne obdelovalce kmetije* (ital. coltivatori diretti), ki delujejo kot mali podjetniki, lahko gre za kmetijske podjetnike ali profesionalne kmetijske podjetnike, lahko so tudi družbeniki v pravnih osebah – kmetijskih podjetjih. V nadaljevanju so ponazorjene te razne oblike opravljanja (udejstvovanja) v kmetijstvu v Italiji (Slika 1).

Slika 1 Opravljanje kmetijske dejavnosti v Italiji z vidika pravnega položaja kmeta kot delavca

5.2.2 Kmet kot delodajalec

V Italiji se delež zaposlenih delavcev na kmetijah iz leta v leto povečuje (ISTAT 2012). Če so včasih kmetijska opravila na kmetiji opravljali le kmetje s svojimi družinskimi člani, je danes zaradi velikost kmetij in možnosti opravljanja te dejavnosti na podjetniški način (predvsem IAP) število *zaposlenih odvisnih delavcev* v tej dejavnosti vse večje. Vendar pa za zaposlene na kmetiji z vidika delovno- in socialnopravnih norm ne veljajo kakšne posebnosti – veljajo določbe delovnopravne zakonodaje in kolektivnih pogodb. V poštev pridejo pogodbe o zaposlitvi za določen čas ali za nedoločen čas, pa tudi vse ostale oblike delovnopravnih pogodb. Posebej pogosto je opravljanje občasnega dodatnega in sezonskega dela, ki je urejeno z Zakonom 230/1962. Občasno dodatno delo (ki pomeni oprostitev plačevanja vseh prispevkov) je omejeno le na gospodinje, študente, upokojence, brezposelne oziroma osebe, ki imajo pravico do socialnih transferjev ter osebe, ki s tem delom ne zaslužijo več kot 7.000

evrov mesečno (Nacionalni urad za socialno varstvo 2012). Za zaposlitev na kmetiji veljajo določbe Civilnega zakonika.

Civilni zakonik ne vsebuje posebnih določb glede delovnega časa delavcev v kmetijstvu, zato tukaj veljajo splošne določbe. V primeru nadur in nočnega dela Civilni zakonik v 2107. členu določa, da mora delavec za to biti ustrezno plačan po tarifi, ki je višja kot za redno delo, omejitve glede tega dela, pravico do dodatnih prostih dnevov in podobno pa urejajo različni akti. Delovni čas v kmetijstvu praviloma traja 39 ur na teden oziroma 6,5 delovnih ur na dan v delovnem tednu, ki šteje 6 delovnih dni. Ta raspored delovnega časa se lahko spremeni s sporazumom med delavcem in delodajalcem. Zaradi posebnosti opravljanja dela na kmetiji italijanska zakonodaja pozna institut tako imenovanega izrednega dela (it. lavoro straordinario), zaradi katerega se delovni čas lahko poveča za največ 2 uri na dan oziroma 12 ur na teden, na letni ravni pa ne več kot 200 ur. Tedenski počitek mora znašati najmanj 24 zaporednih ur, praviloma v nedeljo, če to zaradi utemeljenih okoliščin ni možno, pa kateri drugi dan v tednu. (Civilni zakonik, 2108. člen).

V 1125. členu Civilni zakonik določa, da se prispevki za socialno zavarovanje delijo med delavca in delodajalca v enakem deležu (pol – pol). Za plačilo prispevka je zadolžen delodajalec, ki je odškodninsko odgovoren za kakršnokoli škodo, ki je nastala zato, ker svojega deleža prispevkov ni vplačal.

5.3 Varnost in zdravje pri delu

Obveznost delodajalca, da skrbi za varnost in zdravje pri delu, je urejena v Civilnem zakoniku. Zakonik v 2087. členu delodajalce obvezuje k sprejemu ukrepov, ki so nujni za zaščito fizične in moralne integritete delavcev. Pri določitvi teh ukrepov se upoštevajo izkušnje delodajalca, značilnosti dela pri njem in tehnične možnosti ukrepanja. Skladno s tem je delodajalec dolžan identificirati nevarnosti pri delu, oceniti tveganje za zdravje delavcev in na podlagi tega ustrezno ukrepati, obveščati delavce o tveganjih pri delu, skrbeti za sistem varnosti pri delu v podjetju in podobno (Rocchina 2011, 8-15). Za kršitev te obveznosti je delodajalec odškodninsko odgovoren. Rocchina (2011, 20 – 23) navaja, da ne gre za objektivno, pač pa za subjektivno odgovornost. To pomeni, da je na delavcu breme dokazovanja obstoja predpostavk odškodninske odgovornosti, ki se ji delodajalec lahko izogne, če dokaže, da je sprejel vse potrebne ukrepe za varnost in zdravje pri delu. Delavec pa je dolžan pravilno uporabljati delovne stroje, pripomočke in opremo, nositi varovalno opremo, upoštevati navodila delodajalca glede ravnanja s stroji, se udeleževati izobraževanj, ki jih delodajalec organizira zaradi zagotavljanja varnosti in zdravja pri delu in podobno (ibid). Relevantne kazenske določbe za kršitev teh obveznosti vsebuje Kazenski zakonik (ital. Codice penale). Temeljni pravni akt s področja varnosti in zdravja pri delu pa je zakonski dekret št. 81/2008, ki ureja načine zagotavljanja varnosti in zdravja pri delu, postopke, ukrepe, pristojne organe in podobno. Slednji v 21. členu za kmetijsko dejavnost predvideva nekatere poenostavitve oziroma vsebuje posebne določbe, ki se nanašajo na člane kmetije kot družinskega podjetja v smislu člena 230 bis Civilnega zakonika; avtonomne delavce, ki opravljajo dela v smislu 2222. člena Civilnega zakonika; neposredne obdelovalce kmetij; družbenike osebnih družb, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo; obrtnike in male trgovce. Naštete osebe so po tem zakonu dolžne:

- uporabljati pripomočke pri delu v skladu z določbami III. poglavja zakonskega dekreta št. 81/2008,
- nabaviti osebno varovalno opremo in jo uporabljati skladno z določbami III. poglavja zakonskega dekreta št. 81/2008,
- uporabljati izkaznico z imenom, sliko in ostalimi podatki, kadar nastopajo kot prodajalci (na primer na tržnici),

- kot fakultativna dolžnost je predvidena udeležba na tečajih in usposabljanjih, ki se nanašajo na varnost in zdravje pri delu.

Posameznikom v kmetijstvu, ki zgoraj omenjene določbe kršijo, se lahko izreče upravna kazen v znesku od 300 do 2000 evrov (60. člen zakonskega dekreta št. 1/2008).

Zakonski dekret tudi natančno predvideva, katero zaščitno opremo je treba uporabljati pri delu na kmetiji, tudi v gozdu (priloga IV zakonskega dekreta št. 81/2008).

Zaradi problema številnih delovnih nezgod s smrtnim izidom v kmetijski dejavnosti, je Italija leta 2009 sprejela poseben akcijski načrt za preprečevanje teh nesreč in za povečano varnost in zdravje pri delu v kmetijstvu (CEFPAS 2012). Številne akcije osveščanja in izobraževanja delavcev o pomenu varnosti in zdravja pri delu izvajajo kmetijske zbornice.

5.4 Socialna zavarovanja - splošno

Kmetje v Italiji so vključeni v splošni sistem socialnih zavarovanj. Splošni sistem socialnega zavarovanja vključuje tako zdravstveno zavarovanje kot tudi zavarovanje za primer brezposelnosti in nezgodno zavarovanje. Obvezno splošno zavarovanje za kmete je urejeno z zakonom št. 1047/57 in št. 233/90 (spremembe in dopolnitve) ter z zakonskim dekretom št. 212/1946.

Vključitev v sistem socialnega zavarovanja se opravi z vpisom pri nacionalnem uradu za socialno varstvo (Istituto nazionale per la previdenza sociale – INPS) najkasneje v 90 dneh od začetka opravljanja kmetijske dejavnosti. Za prijavo je pristojen tisti krajevni urad INPS, ki ima sedež na območju, kjer se nahajajo zadevne kmetijske površine. Prav tako morajo kmetje preko posebnega državnega spletnega portala „ComUnica“ (www.inps.it/portale) zahtevati dodelitev podjetniškega položaja (ital. posizione aziendale) v obliki neposrednega obdelovalca kmetije ter vložiti zahtevo za izdajo posebne »kmetijske« davčne številke (ital. partita iva agricola). Osebe, ki so mlajše od 15 let, ne morejo biti subjekt vpisa v splošni sistem socialnega varstva pri nacionalnem uradu za socialno varstvo INPS (Zakon 977/67 o ureditvi mladostniškega dela). Kmetijsko delo pa lahko priložnostno opravljajo tudi družinski člani kmeta in prijatelji ter podobne osebe, brez obveznosti vplačila prispevkov, kadar je takšno delo občasno, traja krajši čas, se opravlja zaradi solidarnosti in je brezplačno (lahko pa se tem osebam povnejo stroški prehrane, prevoza in podobno). Tudi *kmetijski podjetniki* morajo preko portala „Comunica“ zahtevati dodelitev podjetniškega položaja (ital. posizione aziendale) in vložiti zahtevo za izdajo posebne »kmetijske« davčne številke (ital. partita iva agricola). Zanje pa se ne zahteva plačevanje prispevkov za socialno zavarovanje.

Kmeti morajo na podlagi vključitve v socialno zavarovanje plačevati prispevke za socialno varnost. Vplačilo teh prispevkov se opravi štirikrat na leto (16. julija, 16. septembra, 16. novembra in 16. januarja vsako leto). Višina prispevka za socialno varnost se izračuna na podlagi agrarnega prihodka (ital. reddito agrario). Agrarni prihodek se računa tako, da se pavšalni dnevni agrarni prihodek (ital. reddito convenzionale giornaliero), katerega višino vsako leto določi pristojni minister, pomnoži s številom dni, za katere se plačuje prispevke. Prvi obrok prispevka (16. julija) pomeni plačilo za prvih 156 dni, drugi obrok za 208 dni, tretji obrok za 256 dni in četrti obrok za 312 dni. Za leto 2011 je pavšalni dnevni agrarni prihodek znašal 44,49 evra (INPS 2012).

Na tako izračunan agrarni prihodek se plačujejo prispevki v naslednjih prispevnih stopnjah:

- večina podjetij mora plačevati 20,3 % od tako izračunanega zneska (znižana na 17,8 % za mlajše od 21 let),

- podjetja v gorskih območjih oziroma deprivilegiranih področjih (ital. zone svantaggiate) morajo plačevati 17,3 % (znižano na 12,8 % za mlajše od 21 let).

Dodatno k temu se vplačuje:

- 0,55 evrov na dan kot dodatni prispevek (zgornja meja je 156 dni na leto),
- 7,49 evrov kot prispevek za materinstvo,
- 768,5 evrov kot prispevek za zavarovanje za nesreče pri delu in poklicne bolezni (znižano na 532,18 v za tiste na gorskih območjih in deprivilegiranih območjih).

5.5 Kmečko zdravstveno in nezgodno zavarovanje

Zdravstveno zavarovanje

Zdravstveno zavarovanje za kmete je urejeno v zakonskem dekretu št. 212/1946. V sistem zdravstvenega zavarovanja se kmetje vključijo avtomatično, torej z vključitvijo v sistem socialnih zavarovanj. Obseg storitev zdravstvenega zavarovanja za kmete se bistveno ne razlikuje od storitev za zaposlene v drugih dejavnostih. Pravica do denarnega nadomestila v primeru bolezni pa pripada:

- kmetom, zaposlenim za nedoločen čas, s trenutkom začetka delovnega razmerja,
- kmetom, zaposlenim za določen čas, ki so v predhodnem letu (pred boleznijo) delali vsaj 51 dni in
- nezaposlenim kmetom, ki so bili zaposleni za nedoločen čas in jim je zaposlitev prenehala ne prej kot 60 dni pred začetkom bolezni.

Nezgodno zavarovanje

Vsi delodajalci, ki se ukvarjajo z nevarno dejavnostjo, so po zakonu št. 1124/65 (spremembe v zakonskem dekretu št. 38/2000) dolžni zavarovati svoje delavce za primere nesreč pri delu. Zavarovanje se sklene pri Nacionalnem inštitutu za zavarovanje nesreč pri delu (ital. Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro - INAIL). Letna premija, ki pomeni zavarovanje za nesreče pri delu in poklicne bolezni, je določena v pavšalni višini in znaša za vsakega delodajalca 768,5 evrov, za tiste na gorskih območjih in deprivilegiranih območjih pa 532,18 evrov). Zavarovani so vsi tisti delavci, ki za svojega delodajalca opravljajo delo proti plačilu in pri tem uporabljajo stroje, naprave in orodja, ki jih izpostavljajo tveganju. Zakon 1124/65 določa, da je delodajalec dolžan prijaviti vsako nesrečo pri delu oziroma poklicno bolezen. Če kmet ni v odvisnem razmerju, pač pa samostojen kmetijski delavec, je nesrečo pri delu oziroma poklicno bolezen dolžan prijaviti on (kmet) sam oziroma član njegove družine. Delavec, ki zboli za poklicno boleznijo oziroma ki se poškoduje pri delu, ima pravico do odškodnine, četudi njegov delodajalec prispevka za to zavarovanje ni redno vplačeval in četudi delavca sploh ni prijavil. Delavec pa mora vlogo za izplačilo te odškodnine vložiti najkasneje v treh letih od nastanka škodnega dogodka – nezgode na delu ali izbruha poklicne bolezni.

Dolžnost sklenitve nezgodnega zavarovanja zavarovanja velja tako za kmete kot tudi za druge delavce. Vendar pa so tisti kmetje, ki se osebno ne ukvarjajo s kmetijskim delom (to so predvsem kmetijski podjetniki, ki kmetijski obrat vodijo, ne opravljajo pa neposredno kmetijskega dela), oproščeni plačila prispevka za zavarovanje za poklicne bolezni in nesreče pri delu (ročno delo, delo s stroji in podobno).

Obvezno so torej za nesreče pri delu in poklicne bolezni zavarovani vsi delavci, med njimi tudi kmetje. Zavarovanje pa velja tudi za družinske člane kmeta, ki skupaj z njim opravljajo kmetijsko delo. Zavarovanje velja za vsa dela na kmetiji oziroma v gozdu ali pri vzreji živine.

Mednje spada tako neposredna obdelava kmetijskih površin, vzreja živine, pobiranje pridelka, njegovo shranjevanje in transport, obrezovanje dreves in podobno.

5.6 Kmečko zavarovanje za starost²⁵

Pokojninsko zavarovanje za kmete je bilo do leta 2012 urejeno v zakonu št. 1047/1957 o pokojninskem in invalidskem zavarovanju za kmete, spolovinarje in kolone in v zakonu št. 9/1963 o minimalnih pokojninah za kmete. Z letom 2012 je začela veljati italijanska pokojninska reforma, ki predvideva le 2 vrsti pokojnin: starostno in predčasno. Pogoji za upokojitev so za kmete enaki kot za ostale delavce (velja splošni sistem). Novosti, ki jih prinaša pokojninska reforma, se nanašajo na leta delovne dobe in starost za upokojitev. Razlike med zaposlenimi v javnem in zasebnem sektorju, med moškimi in ženskami, med odvisnimi in neodvisnimi delavci bodo do leta 2018 postopoma zmanjšane in s 1. 1. 2018 odpravljene. Novosti so predvidene tudi pri izračunu višine pokojnine, ki po novem temelji na prispevnem sistemu tako, da se upošteva višina vseh prihodkov delavca v celotnem prispevnem obdobju (pred tem sistemom je veljal retributivni sistem, ki je upošteval povprečje dohodkov v zadnjih delovnih letih). Kontributivni oziroma prispevni sistem se bo uporabljal za tiste delavce, ki so prve prispevke za pokojninsko zavarovanje vplačali leta 1995, medtem ko za ostale se uporablja retributivni oziroma mešani sistem.

Pogoj za pravico do *starostne pokojnine* so dosežena leta starosti (najmanj 60 za ženske oziroma 65 za moške) in vsaj 20 let delovne dobe. V določeni izjemnih primerih se pravica do pokojnine lahko pridobi že s 55 letom. Od 1. 7. 2009 se uporablja tako imenovani sistem kvot, po katerem se pravica do upokojitve pridobi z doseženo kvoto, ki pomeni seštevek starosti delavca in prispevnih let. V letih 2011–2012 je bila kvota 96 (kar pomeni 60 let starosti in 36 prispevnih let ali 61 let starosti in 35 prispevnih let). V letih 2012–2014 ta kvota znaša 97, kar pomeni 61 + 36 oziroma 62 + 35. Pravica do pokojnine se pridobi tudi ob izpolnitvi pogoja 40 prispevnih let (ne glede na starost). Poleg te zakonsko določene pokojnine imajo posamezniki s sklenjenim dodatnim pokojninskim zavarovanjem seveda pravico tudi do dodatne pokojnine, do katere so upravičeni ob izpolnitvi pogojev za upokojitev (65 let za moške in 60 let za ženske) in prenehanju zaposlitve.

Predčasno upokojevanje je urejeno v zakonskem dekretu št. 67/2011 o posebej težkih delih in se uporablja za delavce, ki so opravljali posebno težka dela oziroma dela v težkih pogojih. Zakon natančno določa, za koliko se zniža delovna doba, predpisana za upokojitev, ter kako dolgo je moral posameznik opravljati takšno delo, da je pridobil pravico do predčasne upokojitve. Zakon pa kot spodnjo omejitev postavlja najmanj 35 let plačevanja prispevkov za pokojninsko zavarovanje. Pogoj za predčasno upokojitev je vsaj 42 let in en mesec delovne dobe (moški) oziroma 41 let in en mesec (ženske).

5.7 Zavarovanje za primer brezposelnosti²⁶

Italijansko socialno zavarovanje vključuje tudi zavarovanje za primer brezposelnosti. Ker so se neposredni obdelovalci kmetije dolžni vključiti v sistem splošnega zavarovanja, so s tem zavarovani tudi za primer brezposelnosti. Kmetijski podjetniki pa se v splošno zavarovanje niso dolžni vključiti, zato jim pomoč za brezposelnost pripada le v primeru, ko so se v to zavarovanje vključili v drugi vlogi (kot nosilci neke druge dejavnosti, kot zaposleni pri nekem delodajalcu) ali pa prostovoljno.

---

²⁵ Podatki v tej točki so povzeti po Inštitut za pravno varstvo in pravno pomoč delavcem (2012).

²⁶ Podatki v tej točki so povzeti po Inštitut za pravno varstvo in pravno pomoč delavcem (2012).

Sistem zavarovanja za primer brezposelnosti in pravica do nadomestila za primer brezposelnosti sta enotno urejena za vse kategorije delavcev, pri čemer za kmete veljajo nekatere posebnosti glede višine tega nadomestila in pa izkazovanja obstoja delovnega razmerja oziroma „dela v kmetijstvu“. V nadaljevanju povzemamo najprej splošno ureditev in nato še posebnosti, ki se nanašajo na brezposelnost oseb v kmetijstvu.

Pomoč za primer brezposelnosti pripada delavcem, ki so ostali brez dela oziroma zaposlitve zaradi:

- odpovedi pogodbe o zaposlitvi s strani delodajalca (ital. licenziamento),
- suspenza zaradi pomanjkanja dela (ital. sospensione per mancanza di lavoro),
- poteka pogodbe (ital. scadenza del contratto),
- odpovedi s strani delavca zaradi upravičenih razlogov, kot so npr. neplačevanje prispevkov s strani delodajalca, mobing ipd. (ital. dimissioni per giusta causa).

Pogoji za pridobitev nadomestila za brezposelnost, ki se nanašajo na vse brezposelne osebe, ne glede na dejavnost/poklic, so:

- dejstvo brezposelnosti,
- pisna izjava o takojšnji razpoložljivosti za delo, posredovana na zavod za zaposlovanje,
- obstoj delovnega razmerja in plačevanje prispevkov za zavarovanje za primer brezposelnosti vsaj dve leti pred izgubo zaposlitve oziroma vsaj enoletno plačevanje prispevka (kar je enako 52 tedenskim vplačilom) v dveh letih, predhodnih letu, v katerem je prišlo do prenehanja zaposlitve.

Za nadomestilo za primer brezposelnosti je treba zaprositi v 68 dneh od prenehanja zaposlitve oziroma v 98 dneh v primerih odpovedi s strani delavca.

Pravica do prejemanja nadomestila za brezposelnost zaradi odpovedi pogodbe o zaposlitvi s strani delodajalca je časovno omejena na največ 8 mesecev za osebe, mlajše od 50 let, in največ na 12 mesecev za osebe, starejše od 50 let. Izpolnjevanje pogoja glede starosti se preverja v času nastanka brezposelnosti (in ne v času vložitve vloge za prejem nadomestila za brezposelnost). V primeru brezposelnosti zaradi začasnega suspenza pogodbe nadomestilo pripada za čas največ 90 dni in se prične izplačevati osmi dan od začetka brezposelnosti; v primerih odpovedi s strani delavca pa se ta čas pomakne za nadaljnjih 30 dni (nadomestilo torej pripade šele 38 dan).

Znesek pomoči za primer brezposelnosti v prvih 6 mesecih znaša 60 % povprečne letne bruto plače, v nadaljnjih dveh mesecih 50 % povprečne letne bruto plače in 40 % za ostale mesece. Za delavce, ki so suspendirani (ital. sospesi), je ta znesek določen na 50 % povprečne letne bruto plače. Izplačilo pomoči se prekine v primeru nastopa dopusta za nego in varstvo otroka, bolezni in pripadajočega bolniškega nadomestila oziroma namestitve v bolnišnici ali drugem podobnem zavodu, kadar upravičenec ni dolžan preživljati svojih družinskih članov.

Za *kmetijske delavce*, ki so izgubili zaposlitev, veljajo nekatera posebna pravila. Za uveljavljanje pravice do nadomestila za primer brezposelnosti morajo svoj status kmetijskega delavca predhodno dokazati – ob začetku opravljanja dela na kmetiji je namreč obvezen vpis v seznam kmetijskih delavcev (ital. elenchi anagrafici per agricoltura).²⁷ Pravica do nadomestila za brezposelnost pripada tistim delavcem v kmetijstvu, ki so bili v seznam

---

²⁷ Vpis v seznam pa ni pogoj za pridobitev pravice do tega nadomestila, ki nastane na podlagi zakona (Diritto Italiano 2011).

vpisani vsaj dve zaporedni leti oziroma so vplačevali tedenske prispevke za zavarovanje za primer brezposelnosti vsaj dve leti, pred začetkom brezposelnosti oziroma so vplačali vsaj 102 dnevna prispevka v dveh letih pred vložitvijo vloge za to nadomestilo, pri čemer se upoštevajo tudi vplačila, opravljena v času dela v drugih dejavnostih, ne nujno samo kmetijski. Nadomestilo za čas brezposelnosti za kmetijske delavce znaša 40 % povprečne letne bruto plače in se izračuna glede na število vpisanih dni v seznam kmetijskih delavcev oziroma se od 365 dni odšteje dneve, ko je taka oseba opravljala kmetijsko delo.

6. DELOVNO- IN SOCIALNOPRAVNI POLOŽAJ KMETA NA FINSKEM

dr. Valentina Franca

V okviru primerjalno pravne raziskave smo kot eno od tujih držav oziroma tujih ureditev vključili tudi Finsko kot predstavnicu skandinavskih držav, h katerim se z željo po boljši pravni ureditvi pogosto sklicujemo in zgledujemo. Tako v uvodnem delu tega poglavja predstavljamo nekaj splošnih podatkov o kmetijstvu na Finskem, nadaljujemo s predstavitvijo splošnih pravnih okvirjev delovanja finskih kmetij in zaključujemo z opisom socialnih zavarovanj.

6.1 Splošno o kmetijstvu na Finskem

Finska je najsevernejša država na svetu, ki lahko proizvede večino hrane, ki jo potrebuje. Leta 2007 je bilo na Finskem 68.200 kmetij,²⁸ kar predstavlja 3 % manj v primerjavi z letom 2005 (Eurostat 2008). Spremenila se je tudi struktura finskega kmetijstva. Po podatkih finskega ministrstva za kmetijstvo (2011) število kmetij vsako leto upade za okrog 3 %, v živinoreji pa je letni padec 7 %. Hkrati pa se povečuje velikost kmetij. Povprečna velikost finske kmetije je 33.5 hektarov, gozda pa 48 hektarov. Večina finskih kmetij proizvaja mleko (vsaka peta kmetija, predvsem na vzhodu in severu Finske) in prideluje žitarice, med katerimi najbolj uspevajo ječmen, oves, rž in pšenica (večinoma na jugu države). Zaradi zahtevnejše pokrajine in drugih naravnih pogojev so finski kmetje upravičeni do posebnih pomoči tako s strani EU kakor s strani same države. Dobro tretjino prihodkov kmetij predstavlja prodaja izdelkov, slabo desetino gozdovi, finančna pomoč pa predstavlja 29 %, ostalo so drugi viri. Ti izvirajo iz drugih dejavnosti kmetije, saj vsaka tretja kmetija na Finskem opravlja tudi druge poslovne dejavnosti, kot so prodaja strojev, turizem, priprava hrane za pogostitve (angl. catering), gozdarstvo in lesarstvo, proizvodnja energije, proizvodnja krzna in podobno. Dve tretjini kmetijskih površin obdelujejo njihovi lastniki.

Kmetije so leta 2007 zabeležile 67.400 zaposlitev za polni delovni čas,²⁹ kar je 14 % manj kot v letu 2005 (Eurostat 2008). Dobra polovica kmetij ima manj kot eno zaposlitev za polni delovni čas, medtem ko ima dobra petina dve ali več zaposlitev za polni delovni čas. Več kot 80 % teh zaposlitev predstavljajo družinski člani; od tega prevladujejo *nosilci* kmetijske dejavnosti. Slabi dve tretjini teh je zaposlenih za krajši delovni čas, tretjina za polni delovni čas, ostali pa niso zaposleni oziroma so upokojeni. Podobno je z drugo skupino družinskih članov, ki so zakonski oziroma zunajzakonski partnerji nosilca kmetijske dejavnosti. Ti so tudi večinoma zaposleni za krajši delovni čas. Enako velja za ostale družinske člane, ki delajo na kmetiji. Dve tretjini ostalih zaposlenih na kmetiji, ki niso družinski člani, je ravno tako zaposlenih za krajši delovni čas. V vseh skupinah prevladujejo moški oziroma ženskih je največ dobra tretjina. Med nosilci kmetij, ki so edini zaposleni na kmetiji, je 11 % žensk; dobra tretjina je starejših od 55 let in slaba desetina mlajših od 35 let; 41 % pa ima poleg kmetij še drugo pridobitno dejavnost.

V okviru finskega ministrstva za kmetijstvo in gozdarstvo usmerja finsko kmetijstvo in podeželsko politiko poseben oddelek za kmetijstvo. Poleg tega Agencija za podeželje skrbi za izvedbo evropskih in nacionalnih programov podpore in izvaja plačila, saj deluje tudi kot

---

²⁸ Definicija kmetije (ang. agricultural holding), ki jo uporablja Eurostat v svoji analizi, zajema vsa podjetja, ki uporabljajo najmanj en hektar ali eno enoto živine ali enote za vrt, ki ne presega enega hektarja, a proizvajajo za uporabo. Kmetije, ki pridelujejo zgolj za lastno uporabo, v analizo niso zajeti.

²⁹ Zaposlitev za polni delovni čas (ang. annual work unit) pomeni zaposlenega za polni delovni čas za obdobje enega leta. Na Finskem je to 1.800 ur (225 delovnih dni po 8 ur dnevno).

finska plačilna agencija. Na regijskem področju za izvajanje vseh dejavnosti je odgovornih 15 centrov za zaposlovanje in ekonomski razvoj. Občine skrbijo za naloge na lokalni ravni. Za kakovost hrane in nadzor skrbita oddelek za hrano in zdravje ter agencija za varnost hrane.

Finsko kmetijstvo še vedno temelji na družinskih kmetijah. Skoraj 90 % kmetij je v zasebni lasti, povprečna starost kmeta je 50 let. V povprečju je sta na kmetiji zaposlena dva človeka.

6.2 Pravni okvir delovnega in socialnega položaja kmeta na Finskem

Kmetije na Finskem so statusno urejeni podobno kot v Sloveniji. Kmetija oziroma kmetijsko gospodarstvo je lahko organizirano kot:

- kmetija, ki nima statusnopravne oblike,
- pravna oseba zasebnega ali javnega prava, kot so različne oblike gospodarskih družb in druge pravne oblike, ki jih pozna finska pravna ureditev in
- samostojni podjetniki.

Večino kmetij na Finskem vodijo člani družine brez zunanjih sodelavcev oziroma zaposlenih (Virta 2012).

Za kmete kot delodajalce veljajo enaka pravila kot za ostale delodajalce v državi. Z delovno pravnega vidika nimajo Finci nobenega posebnega zakona oziroma predpisa, ki bi urejal specifično delovno pravne vidike kmetijske dejavnosti. Temeljni pravni viri, ki urejajo delovno in socialno pravni položaj kmetov, so:

- *Zakon o delovnih razmerjih* (angl. Employment Contracts Act),
- *Zakon o kolektivnih pogodbah* (angl. Collective Agreements Act),
- *Zakon o delovnem času* (angl. Working Hours Act),
- *Zakon o letnem dopustu* (angl. Annual Holidays Act),
- *Zakon o varnosti in zdravju pri delu* (angl. Occupational Safety and Health Act)
- *Zakon o zdravstvenem varstvu pri delu* (angl. Occupational Health Care Act),
- *Zakon o pokojninskem zavarovanju kmetov* (angl. Farmers' Pension Act) in
- *Zakon o poklicnem nezgodnem zavarovanju kmetov* (ang. Farmers' Employment Accident Insurance Act).

Zakon o delovnih razmerjih

Po finskem zakonu o delovnih razmerjih so temeljne dolžnosti delodajalca (in s tem tudi kmeta kot delodajalca):

- spoštovanje delovne zakonodaje, sklenjenih kolektivnih pogodb in pogodb o zaposlitvi;
- plačilo plač ter davkov in prispevkov za socialna zavarovanja;
- mesečno in letno poročanje izplačanih plač davčni upravi ter zavarovalnicam za pokojninsko in nezgodno zavarovanje,
- enako obravnavanje zaposlenih in kandidatov za zaposlitev ter
- zagotavljanje varnosti in zdravja zaposlenih na delu.

Zaposleni na kmetiji lahko sklenejo pogodbo za nedoločen ali določen čas. V primeru sklenitve pogodbe za določen čas mora biti podan utemeljen razlog, kot je na primer nadomeščanje odsotnega delavca ali sezonsko delo, ki je pri kmetijski dejavnosti običajno. Zlasti slednje pride v poštev pri kmetijski dejavnosti. Delodajalec – kmet mora svojim zaposlenim podati pisna navodila za delo, med katerimi so tudi dolžnosti delavca, veljavnost kolektivnih pogodb, delovni čas, plačilo za delo, določitev letnega dopusta in podobno. Ravno tako ima dolžnost obveščanja o kateri koli spremembi pogojev dela.

Zakon o delovnih razmerjih določa, da je delodajalec odgovoren za škodo, ki jo namenoma ali malomarno povzroči s kršitvijo svojih obveznosti iz delovnega razmerja. Med slednje lahko uvrstimo tudi zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu oziroma v zvezi s tem povezanimi nezgodami. Podobno velja tudi za zaposlenega.

Zakon o kolektivnih pogodbah (angl. Collective Agreements Act) ureja na splošno sklepanje kolektivnih pogodb. Ne vsebuje nobenih posebnih določil za kmetijsko dejavnost. Na Finskem nimajo sklenjene nobene posebne kolektivne pogodbe za kmete, imajo pa kolektivne pogodbe, ki veljajo za zaposlene v kmetijski dejavnosti (Virta 2012). Kolektivno pogodbo s strani delodajalcev podpisuje kmetijska delodajalska organizacija. Trenutno veljavna kolektivna pogodba je sklenjena za določen čas, in sicer do 31. 1. 2013.

Zakon o delovnem času (angl. Working Hours Act) ureja določitev in razporeditev delovnega časa. Med drugim določa, kdaj je dovoljeno nočno delo. Za področje kmetijske dejavnosti je pomembno določilo, da lahko delodajalec ob predhodnem soglasju delavca v primerih nujne setve in žetve, kotitve živine ali zaradi zdravljenja živine na kmetije in v ostalih primerih, ko kmetijsko delo zaradi narave dela ne more biti odloženo, je nočno delo dovoljeno. Če takšno delo posega v tedenski prosti čas zaposlenega delavca, mora biti ta čas ustrezno nadomeščen.

Posebno določbo za kmetijsko dejavnost srečamo tudi v poglavju o dogovorih razporeditve delovnega časa. Če ni drugače določeno s kolektivno pogodbo, se lahko delodajalec in delavec dogovorita, da se dnevni delovni čas podaljša za največ eno uro. Kljub temu povprečna tedenska delovna obveznost ne sme presegati 40 ur v obdobju ne daljšem od štirih mesecv. Tedenska obveznost ne sme presegati 45 ur. Na področju kmetijske dejavnosti pa se povprečje 40 ur meri v obdobju ne daljšem od treh mesecev.

Zakon o letnem dopustu (angl. Annual Holidays Act) ne določa ničesar, kar bi bilo izrecno vezano na kmete oziroma na kmetijsko dejavnost. Vendar kljub temu velja izpostaviti nekatera določila, ki so po naši presoji pomembna za urejanje delovnih razmerij na kmetiji. Finska delovna zakonodaja izhaja iz načela, da delodajalec določi, kdaj lahko delavec izrabi dopust, razen če se delodajalec in delavec ne dogovorita v skladu z 21. členom zakona o letnem dopustu. Izraba dopusta je vezana na obdobja, in sicer poletne in zimske počitnice (angl. summer and winter holiday). Zakon določa, da mora delavec izkoristiti 24 dni letnega dopusta v času poletnega obdobja. Preostali del počitnic (zimske počitnice) je treba razporediti do začetka naslednje turistične sezone. Poletne in zimske počitnice morajo biti odobrene kot neprekinjeno obdobje, razen če je treba zaradi narave dela razdeliti del počitnic, ki je daljši od 12 dni, na več delov. V primeru, če odobritev izrabe letnega dopusta v času poletnih počitnic predstavlja delodajalcu velike težave za izvedbo sezonskega dela, lahko poletne počitnice dodeli izven poletnega obdobja znotraj istega koledarskega leta.

Zakon o varnosti in zdravju pri delu (angl. Occupational Safety and Health Act) je namenjen tako zagotavljanju ustreznega delovnega okolja kakor tudi preprečevanju poškodb pri delu ter poklicnih bolezni. Velja za vse, ki imajo sklenjeno pogodbo o zaposlitvi, in za delovna razmerja v javnem sektorju. Za njegovo izvedbo skrbi ministrstvo za socialne zadeve in zdravje. Zakon ne določa nobenih posebnih določil za kmete, saj so podobno kot pri ostali zakonodaji, kmetje obravnavani kot ostali delodajalci in jih posledično zavezujejo enake obveznosti. Zakon nalaga delodajalcu (in s tem tudi kmetu) obveznost spremljanja tveganj na delovnem mestu, zagotavljanja ustreznih navodil in odgovorov na vprašanja o varnosti pri delu ter zagotavljanja varovalne opreme, ko je to potrebno. Delodajalec ima tudi obveznost, da organizira vse potrebno za varovanje zdravja pri delu za zaposlene. Kaj konkretno je dolžan storiti, je odvisno od delovnega mesta in delovnih zadolžitvev. Ministrstvo za socialne

zadeve in zdravje ima poseben Oddelek za varnost in zdravje pri delu, ki skrbi za izvajanje zakonodaje na tem področju.

Zakon o zdravstvenem varstvu pri delu (angl. Occupational Health Care Act) velja tudi za tiste, ki so zavarovani po Zakonu o pokojninskem zavarovanju kmetov (angl. Farmers Pension Act). Kajti podjetnika ali samozaposleno osebo obravnavajo enako kot osebo, ki jo urejata 3. in 13. poglavje Zakona o pokojninskem zavarovanju kmetov (angl. Farmers Pension Act).

Povezano s področjem zagotavljanja varnosti in zdravja pri delu velja omeniti še sledeče. V okviru finskega ministrstva za socialne zadeve in zdravje imajo posebno službo za pomoč kmetom (http://www.stm.fi/en/occupational_safety), v okviru centra za varstvo pri delu (<http://www.tyoturva.fi/en/>) pa podobno poseben kmetijski odbor za varnost (angl. Agricultural Safety Branch Committee). Poleg tega deluje tudi posebna uprava (angl. administration) za varnost in zdravje pri delu (<http://www.tyosuojelu.fi/fi/workingfinland/>), ki pa zagotavlja zgolj splošne informacije oziroma nič specifično vezano na kmete.

6.3 Socialna zavarovanja

V okviru analize socialnih zavarovanj predstavljamo pokojninsko in zdravstveno zavarovanje ter zavarovanje za primer brezposelnosti.

6.3.1 Pokojninsko zavarovanje

Pokojninsko zavarovanje je na Finskem obvezno in temelji na zaslužkih posameznika iz delovnega razmerja. V določenih primerih so posamezniki upravičeni tudi do državljanske pokojnine (med drugim tudi na podlagi bivanja) in pokojnine, ki zagotavlja posamezniku minimalno socialno varnost. Pomen prostovoljnega pokojninskega zavarovanja, ki ga je mogoče skleniti poleg obveznega, je majhen. Ena od značilnosti finskega pokojninskega sistema je, da imajo različne ponudnike pokojnin (angl. different pension providers). Finski center za pokojnine (angl. Finnish Centre for Pensions) deluje kot skupno zakonsko telo za sodelovanje na področju pokojnin, pridobljenih z delom. Nacionalno pokojninsko shemo upravlja pokojninski zavod (angl. Social Insurance Institution of Finland), katerega nadzoruje parlament. Prispevke za pokojnine plačujejo tako delavci kot delodajalci.

V skladu s finsko zakonodajo mora kmet kot delodajalec obvezno pokojninsko in nezgodno zavarovati zaposlenega, ki ni njegov družinski član. To področje je urejeno tako s splošnimi kot s specialnimi zakoni:

- *Zakon o pokojninskem zavarovanju* (angl. Employee Pensions Act, 2006),
- *Zakon o nezgodnem zavarovanju zaposlenih* (angl. the Employment Accidents Insurance Act, 1948),
- *Zakon o pokojninskem zavarovanju kmetov* (angl. Farmers' Pensions Act, 2006)³⁰ in
- *Zakon o poklicnem nezgodnem zavarovanju kmetov* (Farmers' Employment Accident Insurance Act, 1981).³¹

Zakon o pokojninskem zavarovanju zahteva, da delodajalec plačuje prispevke za socialna zavarovanja za zaposlene, ki niso družinski člani. Podobno Zakon o nezgodnem zavarovanju

---

³⁰ Za ta zakon ni uradnega prevoda v angleščino. Zakon obsega 155 členov.

³¹ Za ta zakon ni uradnega prevoda v angleščino.

zaposlenih določa obveznost delodajalca, zavaruje zaposlene za nesreče, ki se lahko zgodijo oziroma so povezane z delom.

Zakon o pokojninskem zavarovanju kmetov ureja pokojninsko zavarovanje na podlagi prihodkov, ki jih imajo kmetje kot podjetniki. Po 3. členu Zakona o pokojninskem zavarovanju kmetov se morajo obvezno zavarovati tisti, ki:

- živijo na Finskem, to so kmetje, lastniki gozdov,³² ribiči in gojitelji severnih jelenov,³³
- delajo kot neodvisni podjetniki,
- so stari med 18 in 67 let,
- so bili samozaposleni brez prekinitve najmanj štiri mesece po doseženi polnoletnosti in
- imajo prihodek po zakonu o pokojninskem zavarovanju kmetov najmanj 3.552,92 evrov letno.³⁴

Kmetje se morajo obvezno zavarovati najkasneje v roku šestih mesecev po pričetku opravljanja kmetijske dejavnosti (10. člen Zakona o pokojninskem zavarovanju kmetov). Če so prihodki po Zakonu o pokojninskem zavarovanju kmetov nižji od navedenega minimuma, zavarovanje ni obvezno, vendar se lahko zavarujejo prostovoljno (12.b člen Zakona o pokojninskem zavarovanju kmetov). V tem primeru veljajo enako vsa določila, kakor za tiste, ki so zavarovani obvezno.

Osnova za zavarovanje nosilca kmetijskega gospodarstva je dohodek po Zakonu o pokojninskem zavarovanju kmetov (člena 16 in 17). Ta dohodek predstavlja tudi osnovo za pokojnino, nadomestila in dodatke kot prispevek za zavarovanje. Dohodek iz kmetijstva in gozdarstva obsega površine, gojena zemljišča in gozdove ter s tem povezane dejavnosti kmetovanja, ki se po možnosti izvajajo na kmetiji. Dohodek iz kmetijstva se deli med zakoncema sorazmerno njenemu sodelovanju oziroma delu na kmetiji (člen 18).

Na podlagi 12a člena Zakona o pokojninskem zavarovanju kmetov je za izvajanje pokojninskega zavarovanja odgovoren zavod za socialno zavarovanje kmetov (angl. Farmers' Social Insurance Institution, MELA). Poleg zakonskega zavarovanja za pokojninsko in nezgodno zavarovanje se MELA ukvarja tudi z drugimi zadevami s področja socialne varnosti, socialnimi storitvami za kmete – podjetnike in s tistimi, ki dobijo nagrade ali štipendijo na Finskem (MELA 2012). Več kot 4 desetletja so stranke MELA kmetje, ribiči, gojitelji severnih jelenov in lastniki gozdov, ki živijo na Finskem. Prejemniki znanstvenih in umetniških nagrad ter štipendij pa so postali (porabniki institucije MELA v začetku leta 1990.

Državno financiranje pokojnin za kmete

Prispevek, ki ga plačuje kmet po Zakonu o pokojninskem zavarovanju kmetov, je odvisen od prihodkov od dela. Ker so dohodki iz kmetovanja relativno nižji od ostalih, kmetje skupno plačajo precej manj prispevkov za socialno varnost kot drugi podjetniki. V letu 2012 je bila povprečna stopnja prispevka po Zakonu o pokojninskem zavarovanju kmetov približno 11.8 % (Finnish Centre for Pensions 2012).

---

³² Lastnik gozdov se mora obvezno zavarovati, če ima v lasti najmanj pet hektarjev gozdov, kakor to opredeljuje Zakon o pokojninskem zavarovanju kmetov.

³³ Za ribiče in gojitelje severnih jelenov veljajo nekoliko drugačna pravila pokojninskega zavarovanja. Ker se v okviru projekta osredotočamo zgolj na kmeta, tega posebej ne analiziramo.

³⁴ Znesek velja za leto 2012; skladno z zakonodajo se znesek lahko spreminja.

Država financira večino pokojnin nosilcev kmetijskega gospodarstva, saj je bilo v letu 2012 dvakrat več prejemnikov pokojnin, kot je bilo plačnikov prispevkov, to je zaposlenih nosilcev kmetijskih dejavnosti. Njihov dohodek, ki predstavlja osnovo za prispevke, je tudi zelo nizek. V letu 2010 je bilo prispevkov po Zakonu o pokojninskem zavarovanju kmetov okrog 160 milijonov evrov. Vendar so bili skupni izdatki za pokojnine veliko večji, in sicer 764 milijonov evrov. V letu 2010 je država financirala 78 % vseh izdatkov za izplačilo prejemnikov pokojnin po Zakonu o pokojninskem zavarovanju kmetov.

Zakon o pokojninskem zavarovanju kmetov vsebuje natančna določila, kdaj in na kakšen način se lahko kmetje upokojijo. Kot upokojitvena starost zakon določa od 63 do 68 let (31 člen), odvisno od uveljavljanja določenih pravic (na primer otroka) oziroma tako imenovanih »bonusov«. Pod določenimi pogoji je finski kmetom omogočena tudi delna upokojitev (34. – 41. členi Zakona o pokojninskem zavarovanju kmetov). Kmet, ki preide iz zaposlitve za polni delovni čas v zaposlitev za krajši delovni čas, se lahko delno upokoji (Työeläke 2012). Kmet, zaposlen za polni delovni čas, ima pravico do delne upokojitve, če njegovi dohodki po Zakonu o pokojninskem zavarovanju kmetov dosega najmanj dvakratno višino minimalne plače po Zakonu o pokojninskem zavarovanju kmetov v 4 letih pred upokojitvijo (angl. stabilised earnings). Kmet je lahko upravičen do delne upokojitve, če zmanjša svojo delovno obremenitev tako, da se njegova plača prepolovi glede na njegove redne prihodke (angl. stabilised earnings).

Kmet, zaposlen za krajši delovni čas, se lahko tudi delno upokoji. V tem primeru ima dve možnosti. Lahko nadaljuje s kmetovanjem in preneha z delom ali samozaposlitvijo, oziroma nadaljuje s svojim rednim delom (ki ni kmetovanje), vendar ima v tem primeru določen delovni čas, in sicer od 16 do 28 ur tedensko.

Določila za kmete, ki jih izvaja zavod za socialna zavarovanja kmetov (angl. Farmers' Social Insurance Institution) zajemajo obvezno pokojninsko zavarovanje in obvezno nezgodno zavarovanje, pomoč za predčasno upokojitev, nadomestila za čas bolniške odsotnosti, »skupinsko zavarovanje« (angl. group life insurance)³⁵ in napotke za varnost in zdravje pri delu (Työeläke 2012b).

Prejemniki nepovratnih sredstev

Zavarovanje prejemnika nepovratnih sredstev pokojninskega zavarovanja se izvaja v skladu z Zakonom o pokojninskem zavarovanju kmetov od začetka leta 2009.

Prejemnik dotacije, ki živi na Finskem in je pridobil nepovratna sredstva za delo od Finske v letu 2009 ali pozneje, mora skleniti pokojninsko zavarovanje, če:

- so nepovratna sredstva namenjena za vsaj štiri mesece umetniškega ali znanstvenega dela na Finskem,
- nepovratna sredstva znašajo najmanj 1,184.31 evrov, kar na letni ravni pomeni 3,552.92 evrov (za leto 2012) in
- če je prejemnik nepovratnih sredstev star med 18 in 67 let in še ne prejema starostne pokojnine.

Obveznost zavarovanja velja tako za tiste, ki so prejeli nepovratna sredstva osebno ali kot del skupine. V zavarovanje pa niso vključena nepovratna sredstva v obliki štipendij za do- in

---

³⁵ Zavarovalna polica za preživela zakonca umrlega kmeta in mladoletnim otrokom do 22 leta, ki imajo posojilo za študij (angl. lump-sum payment) (Työeläke 2012a).

podiplomske študente (do magistrskega študija), ki krijejo njihove stroške, kot so, na primer, potni stroški.

Predčasna upokožitev kmetov kot posebna pokojnina³⁶

Pomoč za predčasno upokoževanje kmetov ni ugodnost pokojninskega sistema, ki temelji na zasluških, čeprav je določena na podlagi zaslužka zavarovane osebe v obstoječem pokojninskem sistemu, ki temelji na zasluških. Predčasna upokožitev kmetov je posebna oblika pomoči kmetom, ki je v celoti financirana iz javnih sredstev. Njen namen je omogočiti ustrezen časovni prehod generacije pred upokožitvijo po kriterijih starostne pokojnine. Predčasno upokoževanje kmetov temelji na Zakonu o pomoči za predčasno upokoževanje kmetov, ki velja do konca leta 2014. Pomoč za zgodnje upokoževanje kmetov je edina posebna oblika pokojnine v kmetijstvu. Do nje je upravičen kmet, ki opusti kmetovanje ali gozdarstvo ali reje s severnimi jeleni pred upokožitveno starostjo po kriterijih za starostno pokojnino.

Do pomoči v obliki predčasnega upokoževanja kmetov je upravičen lastnik kmetije in njegov/njen zakonec. V primeru smrti lastnika kmetije ima zakonec lastnika kmetije pravico do pomoči v obliki predčasne upokožitve, če ima zakonsko pravico do dedovanja kmetije. Zakonec lastnika kmetije, ki je opustil kmetovanje, je lahko upravičen do pomoči v obliki predčasne upokožitve poleg njenega oziroma njegovega zakonca za obdobje petih let preden doseže minimalno starost, vendar se plačilo začne, ko doseže to minimalno starost. Spodnja starostna meja za predčasno upokožitev kmetov je od 56 do 60 let, odvisno od oblike predčasne upokožitve. Spodnja starostna meja je odvisna od časa, ko se želi kmet predčasno upokožiti, in starosti osebe, ki opušta kmetovanje.

Pomoč kmetom v obliki predčasne upokožitve je določena podobno kot pokojnina v okviru nacionalnega sistema, saj temelji na prihodku. Pomoč v obliki zgodnjega upokoževanja kmetov je sestavljena iz osnovnega in dodatnega dela (dodatki). Če ima oseba, ki je opustila kmetovanje, otroke, stare manj kot 16 let, je upravičena za otroški dodatek (angl. child increase). Višina osnovnega dela pokojnine v primeru predčasne upokožitve je enaka višini invalidske pokojnine, ki jo kmetje prejmejo na podlagi svojih prihodkov po Zakonu o pokojninskem zavarovanju kmetov, če so postali invalidi v času, ko so opustili kmetovanje.

Dodatni del sega do nacionalne pokojnine, ki bi jo kmet prejel v času opustitve kmetije, če bi imel pravico do državne pokojnine zaradi invalidnosti (invalidska pokojnina). V letu 2010 je bila izhodiščna višina pomoči kmetov v obliki predčasne upokožitve v povprečju 969 evrov na mesec. Istega leta se je 600 zavarovanih kmetov odločilo za to posebno obliko upokožitve. Na koncu leta 2010 je bilo skupno število takih prejemnikov pokojnin 24.300. Vendar se skupno število takih prejemnikov zmanjšuje zaradi splošnega znižanja števila kmetov; največje število prejemnikov je bilo v začetku 90. let prejšnjega stoletja.

Zavarovanje družinskih članov

Zakonec kmeta je zavarovan kot kmet, četudi ni lastnik kmetije. Zakon o pokojninskem zavarovanju kmetov (4. člen) šteje starše kmeta, stare starše kmeta, brate, sestre, vnuke, otroke in zakonce kot družinske člane, če živijo na kmetiji ali v istem gospodinjstvu. Družinske člane na kmetiji kmet zavaruje v skladu s 26. členom Zakona o pokojninskem zavarovanju kmetov. Za družinske člane veljajo enaka pravila kot za nosilca kmetijske dejavnosti.

---

³⁶ Povzeto po Finnish Centre for Pensions (2012a).

6.3.2 Zdravstveno in nezgodno zavarovanje

Finska ima v primerjavi z ostalimi članicami Evropske unije zgledno urejeno področje zdravstvenega in nezgodnega zavarovanja za samozaposlene kmete. Posebej inovativna je ureditev nadomeščanja kmeta v primeru poškodbe, bolezni ali dopusta (Kotsioni in drugi 2007). Kmetje so namreč upravičeni do nadomestila dela oziroma delovne sile na svojih kmetijah, ko gredo na dopust. Stroške storitve krije MELA, in sicer največ 23 dni letno. V primeru bolezni ali nesposobnosti za delo lahko kmetje na podlagi zdravniškega potrdila zahtevajo nadomestno delovno silo za največ 300 dni letno. Stroške tudi v tem primeru krije MELA.³⁷

6.3.3 Zavarovanje za brezposelnost

Določila za zavarovanje za primer brezposelnosti, ki na Finskem veljajo za podjetnike, se uporabljajo tudi za kmete. To določa Zakon o zavarovanju za primer brezposelnosti (angl. Unemployment security act, 1984). V 1a členu zakona je navedeno, da se zavarujejo za primer brezposelnosti tudi kmetje, kakor so opredeljeni oziroma kakor imajo obveznost zavarovanja po Zakonu o pokojninskem zavarovanju kmetov. 5.a člen zakona določa, da so kmetijska podjetja po tem zakonu obravnavana enako kot ostala podjetja. Torej zanje in za zaposlene v kmetijskih podjetjih veljajo enaka pravila kot za ostale zaposlene v podjetjih.

Obveznost zavarovanja za primer brezposelnosti je tako določena za kmeta kot nosilca dejavnosti kakor tudi za njegove družinske člane. Po 1. členu Zakona o zavarovanju za primer brezposelnosti so to zakonec ali zunajzakonski partner, otroci, vnuki, starši in stari starši, ki živijo v skupnem gospodinjstvu. Zakon tudi določa, da zakonec ali zunajzakonski partner, ki zaradi ločitve ali razdora zveze ne živi v istem gospodinjstvu, ni družinski član.

Zavarovanci imajo po 2. členu zakona za zavarovanje za primer brezposelnosti pravico do dnevnega denarnega nadomestila za brezposelnost (angl. daily unemployment allowance), ki je izplačan bodisi v obliki osnovnega dnevnega nadomestila kot osnovna varnost (angl. basic daily allowance, basic security) bodisi kot dnevno nadomestilo na podlagi prehodnega zaslužka (angl. earnings - related daily allowance, income security). Slednje izplača brezposelnemu sklad, v katerega je vplačeval prispevke oziroma članarino, medtem kot osnovno nadomestilo izplača brezposelnemu KEELA, finska ustanova za socialna zavarovanja. Za pridobitev pravice do denarnega nadomestila morajo biti izpolnjeni določeni pogoji, kakor so navedeni v nadaljevanju. V vsakem primeru morajo posamezniki za pridobitev denarnega nadomestila za primer brezposelnosti izpolnjevati sledeče pogoje (4. člen):

- prijava na zavodu za zaposlovanje,
- iskanje zaposlitev za polni delovni čas,
- biti na razpolago za trg dela,
- nimajo zaposlitve ali niso vključeni v usposabljanje ter
- so izpolnjeni pogoji za preteklo zaposlitev.

---

³⁷ Med porodniškim dopustom in dopustom za nego in varstvo otroka so kmetje ravno tako upravičeni do nadomestne delovne sile. Ravno tako lahko koristijo to možnost, če sodelujejo v poklicnih dejavnosti za zdravje (occupational health activities), izobraževanju za odrasle, rehabilitacijskih programih in v primeru varstva otrok. Stroški teh storitev so delno kriti s strani države, delno pa s strani kmetov.

Dnevno nadomestilo za primer brezposlenosti pripada tistim, ki so se prijavili kot brezposelni iskalci zaposlitve, in sicer po 7 delovnih dnevih do največ 8 zaporednih koledarskih tednov (12. člen). Podobno kot pri nadomestilu za bolniško odsotnost finska zakonodaja tudi tukaj določa tako imenovano čakalno obdobje 7 dni, kar pomeni, da brezposelni iskalci zaposlitve prvih 7 dni niso upravičeni do dnevnega nadomestila za primer brezposlenosti. Do denarnega nadomestila so zavarovanci upravičeni največ 500 dni v času brezposelnosti. Izjema je določena za zavarovance, starejše od 60 let. Ti so upravičeni do prejemanja denarnega nadomestila do konca koledarskega meseca, v katerem se jim izteče 500 dan prejemanja denarnega nadomestila (26. člen).

Zakon o zavarovanju za primer brezposlenosti, podobno kot v Sloveniji, določa, kdaj je posameznik dolžan sprejeti ponujeno zaposlitev, obveznost usposabljanja in kakšne so posledice (večkratne) odklonitve tako ponujene zaposlitve kot usposabljanja.

Ker so kmetje v primeru tega socialnega zavarovanja izenačeni s podjetniki, imajo možnost se zavarovati za primer brezposelnosti z vplačevanjem prispevkov v enega od dveh skladov za brezposelnost, ki so na Finskem namenjeni za podjetnike. Na Finskem namreč obstaja 30 skladov za brezposelnost za zaposlene (angl. wage earners) in dva za podjetnike (kamor se v tem primeru uvršča tudi kmete). Vsi skladi pripadajo združenju finskih skladov za brezposelnost (ang. Federation of Unemployment Funds in Finland). Denimo, AYT – sklad za primer brezposelnosti za podjetnike in samo zaposlene (www.ayt.fi), navaja, da se lahko v sklad včlanijo polno zaposleni (angl. full time) podjetniki, ki imajo stalno bivališče na Finskem in katerih potrjen dohodek kot osnova za pridobitev starostne pokojnine ni nižji od 8.520 evrov letno oziroma 710 evrov na mesec (AYT 2012). Podjetniki in kmetje se sami odločijo, do katere višini bodo zavarovali svoj dohodek za primer brezposelnosti. Najnižji znesek zavarovanja je 5.800 evrov letno, najvišji pa ne sme presegati posameznikovega potrjenega dohodka kot osnove za obvezno pokojninsko zavarovanje. Članarina se obračuna od navedene osnove, in sicer 1,9 % od izbranega dohodka ter 1,45 %, če dohodek presega 25.000 evrov letno. Plačilo članarine se izvede v mesecu vstopa v sklad v enem, dveh ali štirih obrokih. Strošek članarine se šteje kot davčna olajšava pri odmeri dohodnine (AYT 2012a).

Osnovno denarno nadomestilo

Za prejemanje osnovnega denarnega nadomestila za primer brezposelnosti zakon določa dva pogoja, ki jih mora posameznik izpolnjevati:

- *trajanje zaposlitve*: 18 mesecev (1,5 leta) v zadnjih 4 letih
- *višina plače oziroma prejemka iz naslova opravljanja dejavnosti* mora biti za kmete po Zakonu o pokojninskem zavarovanju kmetov najmanj 400 evrov mesečno (za samozaposlene je znesek 710 evrov).

Višina dnevnega denarnega nadomestila znaša 31.36 evra na dan in je plačana 5 dni na teden. Povprečno brezposelne osebe mesečno prejmejo 674 evrov (Kela 2012c). Znesek se lahko poviša, če ima zavarovanec otroke do 18 leta, ki živijo v istem gospodinjstvu:

- 5,06 evra za enega otroka
- 7,43 evra za dva otroka in
- 9,58 za tri ali več otrok.

V višino dnevnega denarnega nadomestila vplivajo, če brezposelni prejema druge dohodke na podlagi, na primer podjemne pogodbe. Pri tem se izhaja iz temeljnega načela, da za vsak zaslužen evro se dnevno denarno nadomestilo zniža za pol evra oziroma 50 evrskih centov. Na višino dnevnega denarnega nadomestila pa nima vpliva dohodek iz lastnega kapitala ali dohodek zakonca oziroma zunajzakonskega partnerja (Kela 2012c).

Denarno nadomestilo na podlagi prehodnega zaslužka

Za prejetje dnevnega nadomestila na podlagi prehodnega zaslužka za primer brezposelnosti mora posameznik (AYT 2012b):

- biti član sklada za brezposelnost najmanj 18 mesecev in
- v enakem času opravljati svojo dejavnost kot glavno dejavnost tako, da je izpolnjen namen njegovega delovanja (to je podjetništvo ali kmetovanje); kar pomeni, da je njegov letni zaslužek najmanj 8.520 evrov letno.

Dokazati mora, da je popolnoma prenehal s svojo dejavnostjo ali da je bila njegova poslovna dejavnost prekinjena za več kot 4 mesece (AYT 2012b). Kot prenehanje dejavnosti AYT šteje prodajo, stečaj, prisilno poravnavo, prostovoljno odločitev o prenehanju poslovanja in podobno. Če je bilo podjetje ali kmetija prodano, je treba skladu predložiti potrdilo o prodaji, četudi pri tem lastnik ni imel dobička. V primeru prekinitve dejavnosti za več kot 4 mesece je posameznik upravičen do dnevnega denarnega nadomestila po preteku teh 4 mesecev. Pravila AYT določajo izjeme od tega 4-mesečnega čakalnega obdobja ter kaj in kako je treba vse predložiti AYT, da lahko pride do uveljavljanja te pravice.

Višina denarnega nadomestila za primer brezposelnosti sklada AYT je izračunana na podlagi zaslužkov, ki jih je kmet prejemal pred nastankom brezposelnosti. Po pravilih AYT znaša ta višina za zavarovan letni dohodek (AYT 2012b):

- do 39,513.60 evra: osnovno denarno nadomestilo (31,36 evra) + 45 % dnevnega nadomestila, ki presega osnovno denarno nadomestilo
- nad 39,513.60 evra: dodatnih 20 % dnevnega nadomestila, ki presega znesek, naveden v prejšnji alineji.

Za najnižji zavarovan znesek 8.520 evrov mora kmet plačevati letno članarino 51,68 evra, za dan brezposelnosti dnevno prejme 31,36 evra; če pa je zavarovan zaletni prihodek 40.000 evrov, plačuje letno članarino 582,30 evra, za dan brezposelnosti pa dnevno prejme 86,55 evra (AYT 2012b).

Znesek dnevnega denarnega nadomestila se poveša, če so v skupnem gospodinjstvu otroki, na enak način, kakor je naveden pri osnovnem denarnem nadomestilu. Na višino denarnega nadomestila ne vpliva dohodek zakonca oziroma zunajzakonskega partnerja.

Poleg izplačevanja nadomestila za primer brezposelnosti sklad AYT izvaja še številne druge dejavnosti, med drugim zagotavlja ustrezna usposabljanja za svoje člane z namenom čim hitreje ponovne vključitve na trg dela.

7. EMPIRIČNA RAZISKAVA: AKTUALNA PROBLEMATIKA DELOVNO- IN SOCIALNO PRAVNEGA POLOŽAJA SLOVENSKEGA KMETA V PRAKSI

dr. Valentina Franca, mag. Katarina Krapež

V okviru študije smo izvedli tudi empirično raziskavo, s katero smo želeli ugotoviti stališča kmetov in predstavnikov izbranih institucij o aktualni problematiki na področju izbranih vsebinskih sklopov delovnega- in socialnopravnega položaja slovenskega kmeta. V nadaljevanju predstavljamo metodologijo, rezultate in interpretacijo ter priporočila.

7.1 Metodologija

Zbiranje podatkov v okviru raziskave je potekalo prek delavnic, na katerih smo uporabili metodo anketiranja in fokusnih skupin. Raziskava je kvalitativna, saj je bil njen cilj pridobiti in analizirati mnenja ter stališča kmetov.

Z namenom zajetja različnih mnenj, tudi glede na geografske značilnosti in razlike v strukturi kmetijskih gospodarstev ter tipu kmetovanja (poljedelstvo, živinoreja in podobno) po Sloveniji, smo zasnovali izvedbo delavnic tako na centralni kot na regijski ravni. Organizirali smo štiri regijske delavnice, in sicer v Lescah, Gornji Radgoni, Novem mestu in Sežani. Na regijske delavnice so bili povabljeni kmetje iz posameznega območja in predstavniki ZZZS, ZPIZ, KGZS in ZGS iz posameznega regijskega območja. Med kmeti so bili ciljna skupina posamezniki, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo in so na različne načine (na primer kot zaposleni, kot člani kmetije in podobno) vključeni v socialna zavarovanja (zavarovanci). Kmeti so bili vabljeni prek KGZS, ki razpolaga s podatki o kmetih v Sloveniji. Vabili so jih na podlagi kriterijev velikosti in tipa kmetije. Osredotočili smo se na družinske kmetije, na katerih večino dela opravijo člani družine. Glede na podatke zbrane v Popisu kmetijstva 2010 je tovrstnih kmetij v Sloveniji največ (SURSTAT 2012). Na tej podlagi je KGZS povabila primeren vzorec kmetov za potrebe raziskave.

Po zaključenih regijskih delavnicah je bila organizirana še centralna delavnica v Ljubljani. Nanjo so bili povabljeni predstavniki kmetijskih organizacij oziroma aktivnejši zavarovanci (ki so dejavni tudi v raznih kmetijskih organizacijah), predstavniki iz osrednjih enot ZZZS in ZPIZ, predstavnik naročnika (Ministrstvo za kmetijstvo in okolje) in predstavnik KGZS. Namen centralne delavnice je bil predstaviti izsledke regijskih delavnic ter jih skupno pregledati in ovrednotiti z namenom oblikovanja zaključkov ter oblikovanja strategije na izbranih vsebinskih sklopih.

Pred začetkom delavnic smo sodelujočim kmetom razdelili krajše vprašalnike, v katerih smo jih spraševali zlasti po osnovnih podatkih o kmetijskem gospodarstvu, vključenosti sodelujočih na kmetijskem gospodarstvu v socialna zavarovanja ter osnovnih demografskih podatkih. Za anketiranje kot metodo zbiranja podatkov smo se odločili, ker navedeni podatki ne predstavljajo stališč ali mnenj, temveč osnovne faktografske podatke, ki jih na najlažji način zberemo z anketiranjem. Vprašalnik je sestavljen iz 13 (zaprtih in polodprtih) vprašanj (Priloga 1, stran 122). Rezultati ankete so analizirani s pomočjo opisne statistike in neparametričnih testov. Zaradi majhnosti vzorca predpostavka o normalni porazdelitvi odgovorov ne vzdrži. Posledično ne moremo uporabiti testov, ki za pravilno delovanje uporabljajo predpostavko o normalni porazdelitvi odgovorov. Tudi pri preverjanju povezav med dvema spremenljivkama (kontingenčne tabele) smo morali opustiti »tradicionalni« Pearsonov test, ker predpostavka, da je v vsaki rubriki najmanj 5 odgovorov ni bila izpolnjena. Posledično smo se zatekli k Fisherjevemu eksaktnemu testu, ki je veliko bolj robusten.

Na delavnici smo najprej predstavili odprta vprašanja na posameznem vsebinskem sklopu, nato pa smo na podlagi vnaprej pripravljenih polodprtih vprašanj (**Napaka! Vira sklicevanja ni bilo mogoče najti.** Priloga 2, stran 124) začeli razpravo. Razprava je bila vodena tako, da je vsak sodelujoči kmet predstavil svoje stališče in mnenje na vsa vprašanja. Sodelujoči predstavniki institucij so pri vsakem vsebinskem sklopu predstavili svoje praktične izkušnje in mnenja, ki so si jih izoblikovali pri delu s kmeti. Na ta način so predstavljeni tudi rezultati: najprej rezultati iz regijskih delavnic, nato pa zaključki skupaj z mnenji in stališči, pridobljeni na centralni delavnici.

Izvedba delavnic je potekala v obdobju od 26. marca 2012 do 19. aprila 2012. Regijske delavnice so v povprečju trajale 2 uri, centralna pa tri ure in pol. Ker je bilo sodelovanje v raziskavi anonimno, predstavljamo posamezne sodelujoče in podjetja s črkami od A do Y, sodelujoče posameznih institucij pa z njihovimi kraticami (na primer ZZZS1, ZZZS2 in podobno). Za vse sodelujoče je bila uporabljena moška slovnična oblika.

Vse delavnice so bile posnete. Na podlagi posnetkov so bili narejeni transkripti. Vprašanja na delavnicah so bila odprta, oblika vprašanj pa polstrukturirana. Podatki zbrani na delavnicah so primarne podatke, ki so bili analizirani s klasično metodo stalnega primerjanja (Glaser in Strauss 1967).³⁸ Najprej smo analizirali prepis delavnic in kodirali citate, ki so izhajali iz odgovorov na vprašanja, nato smo primerjali posamezne dele podatkov znotraj posamezne delavnice. Temu je sledila primerjava tem in konceptov z ostalimi delavnicami. To je storila posamezna raziskovalka, nato pa smo kodiranje in rezultate primerjali. Iz tega postopka je nastal nabor tem, ki induktivno izhajajo iz zbranih podatkov, ki določajo značilnosti izbranih vsebinskih sklopov delovno- in socialnopravnega položaja kmeta v Sloveniji.

7.1.1 Omejitve raziskave

Pri vzorčenju smo se osredotočili na manjše družinske kmetije, kar pomeni, da je mogoče rezultate posplošiti zgolj na podobne kmetije in ne na vse oblike kmetij. Za to bi bilo treba narediti obširnejšo raziskavo, v katero bi vključili ne samo večje število kmetov, ampak tudi kmete z večjih kmetij tako z vidika obdelovalne površine kakor z vidika oseb, ki pomagajo pri delu na kmetiji. Rezultate, pridobljene v raziskavi, je tako mogoče posplošiti in uporabiti zgolj pri kmetih, ki imajo enak oziroma podoben položaj, kot ga imajo sodelujoči kmeti v raziskavi. To se nanaša zlasti na velikost in naravne danosti kmetij ter njihove poslovne rezultate. Predvidevati je namreč mogoče, da bi dobili relativno drugačne rezultate, če bi raziskavo opravili pri kmetih, ki kmetujejo na drugih kmetijah (na primer večjih) in/ali imajo drugačne poslovne rezultate (bodisi veliko boljše bodisi veliko slabše).

Drugo omejitev raziskave predstavlja čas izvedbe delavnic. V času izvajanja raziskave so namreč v javnosti potekale razprave o skorajšnji uveljavitvi sprememb na področju obdavčitve kmetijske, gozdarske in dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, ki bodo vplivale na obseg obveznosti nekaterih kmetov. ZDoh-2 je uvedel dva možna sistema obdavčitve teh dejavnosti, in sicer glede na to, kaj se upošteva kot davčna osnova. Tradicionalno je bila na slovenskih kmetijah uveljavljena obdavčitev glede na katastrski dohodek (71. člen ZDoh-2), ki se je uporabljala na večini kmetij. Poleg tega je ZDoh-2 predvidel tudi možnost

---

³⁸ Kot metoda raziskovanja je bil izbran intervju zaradi boljše možnosti preverjanja dejanskega stanja v praksi. Z intervjujem namreč na relativno nestrukturiran in neposredni način pridobivamo informacije, njegov namen pa je predvsem odkrivanje prepričanij in mnenj intervjuvanca (Malthotra in Birks 2003). Poleg tega je tematika delovno- in socialnopravnega položaja kmeta v Sloveniji relativno neraziskana, kar pomeni, da je v osnovi bolj primerno kvalitativno raziskovanje, saj to lahko predstavlja temelj za poznejše, zlasti kvantitativne metode raziskovanja (Easterby Smith, Thorpe in Lowe 2002).

ugotavljanja davčne osnove na podlagi dejanskih prihodkov in odhodkov ali na podlagi dejanskih prihodkov in normiranih odhodkov. Sprememba ZDoh-2H (Uradni list RS, št. 106/10), ki je bila sprejeta konec leta 2010, uporabljati pa se začne s 1. 1. 2013, je naknadno uveljavila obveznost ugotavljanja davčne osnove za osnovno kmetijsko in gozdarsko dejavnost na podlagi dejanskih prihodkov in odhodkov ali na podlagi dejanskih prihodkov in normiranih odhodkov, če skupni dohodek članov kmečkega gospodinjstva iz osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti preseže 7.500 evrov ali če se člani kmečkega gospodinjstva za to prostovoljno odločijo (4. člen ZDoh-2H oziroma novi drugi odstavek 47. člena ZDoh-2). Posledično se uveljavlja obveznost vodenja knjigovodstva na kmetijah bodisi enostavnega bodisi dvostavnega. V ta namen se pripravlja tudi poenostavljen računovodski standard.

Poleg tega so v javnosti v času izvedbe delavnic potekale razprave o splošnih varčevalnih ukrepih in o spremembi socialnih zavarovanj, zlasti o krčenju oziroma zmanjševanju pravic iz naslova zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja v okviru Zakona za uravnoteženje javnih financ (ZUJF, Uradni list RS, št. 40/12). To je morda vplivalo na izražena mnenja pri vprašanih o morebitnih spremembah zakonodaje oziroma o socialnih zavarovanjih, denimo o možnostih uvedbe zavarovanja za primer brezposelnosti.

Pri delavnicah lahko prepodstavljamo, da so bila mnenja sodelujočih dejansko njihova osebna mnenja. Ker je šlo za skupinsko pridobivanje mnenj (več sodelujočih) je mogoče, da so bila nekatera izražena mnenja pod vplivom skupinske razprave in ne povsem lastna. Po drugi strani pa je lahko ravno skupna razprava spodbudila določena razmišljanja, ki sicer pri izvedbi samostojnih intervjujev, ne bi bila izražena.

7.1.2 Vzorec

Najprej predstavljamo demografske podatke sodelujočih kmetov, nato pa značilnosti kmetijskih gospodarstev, na katerih delajo, in vključenost drugih oseb, ki sodelujejo pri delu na kmetijskih gospodarstvih, v socialna zavarovanja.

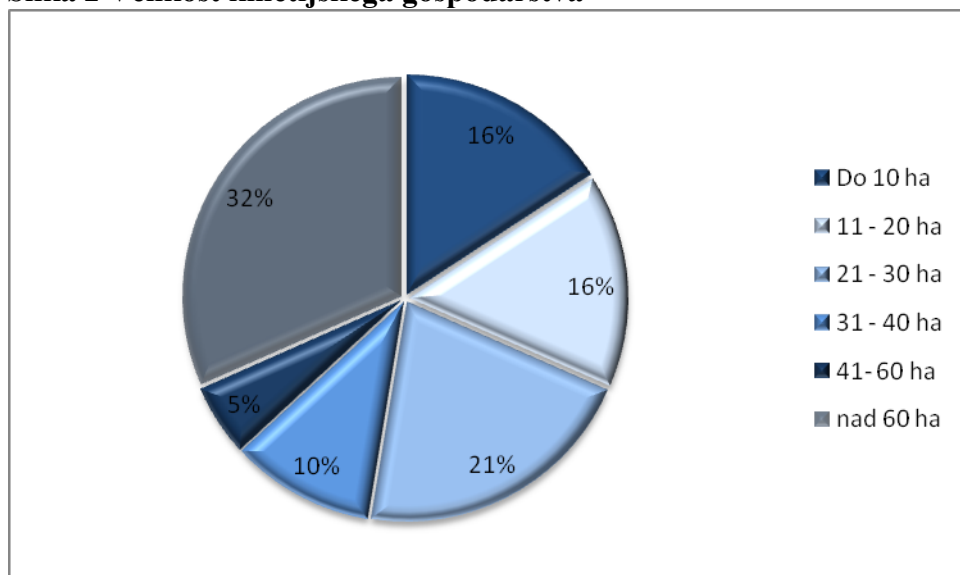
Kmetje

Skupno je na delavnicah sodelovalo 19 kmetov, od tega po 5 v Lescah in Novem mestu, 4 v Ljubljani, 3 v Sežani in 2 v Gornji Radgoni. Povprečna starost sodelujočih kmetov je bila 46 let, najmlajši je imel 21 let, najstarejši pa 72. Povprečno število let dela na kmetijskem gospodarstvu je 27 let, najmanj 4 leta, največ pa 57 let. Upoštevajoč starost sodelujočih kmetov in njihovo število let na kmetiji je mogoče izračunati, da so z delom na kmetijskem gospodarstvu začeli pri 19,5 letih; pri čemer so trije začeli delati na kmetijskem gospodarstvu pred svojimi 15 leti (5, 6, in 7 let). Sodelujoči kmetje so začeli delati na kmetijskem gospodarstvu najpozneje pri 35 letih (en kmet) oziroma 33 letih (dva kmeta). V vzorcu je bila večina moških 60 % (12); žensk pa 40 % (7).

Kmetijska gospodarstva

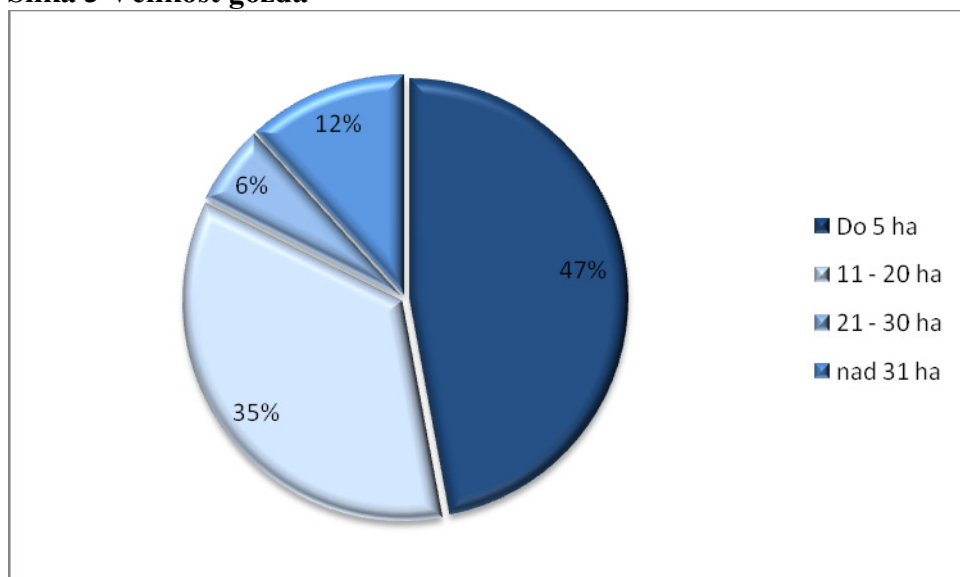
Povprečna velikost kmetijskega gospodarstva v vzorcu je 37,6 hektarja, pri čemer je največja 75 hektarjev, najmanjša pa 5 hektarjev. Slika 2 prikazuje, da je v vzorcu največ kmetijskih gospodarstev, ki so večja od 60 hektarjev.

Slika 2 Velikost kmetijskega gospodarstva

V povezavi z velikostjo kmetijskega gospodarstva nas je zanimalo, kolikšen delež kmetijskega gospodarstva predstavlja gozd, torej delež v hektarjih v razmerju do celotne velikosti kmetijskega gospodarstva v hektarjih. Na dveh kmetijskih gospodarstvih gozda nimajo, pri ostalih 17 pa imajo v povprečju 12,6 hektarjev gozda. Največ gozda, to je 60 hektarjev, ima sodelujoče kmetijsko gospodarstvo, ki je sicer veliko 75 hektarjev, najmanj pa dve kmetijski gospodarstvi (velikosti 5 oziroma 40 hektarjev) s po enim hektarjem gozda in njuno velikostjo 5 oziroma 40 hektarjev. Skoraj polovica sodelujočih kmetijskih gospodarstev ima do 5 hektarjev gozda, najmanj (6 %) pa od 21 do 30 hektarjev (Slika 3).

Slika 3 Velikost gozda

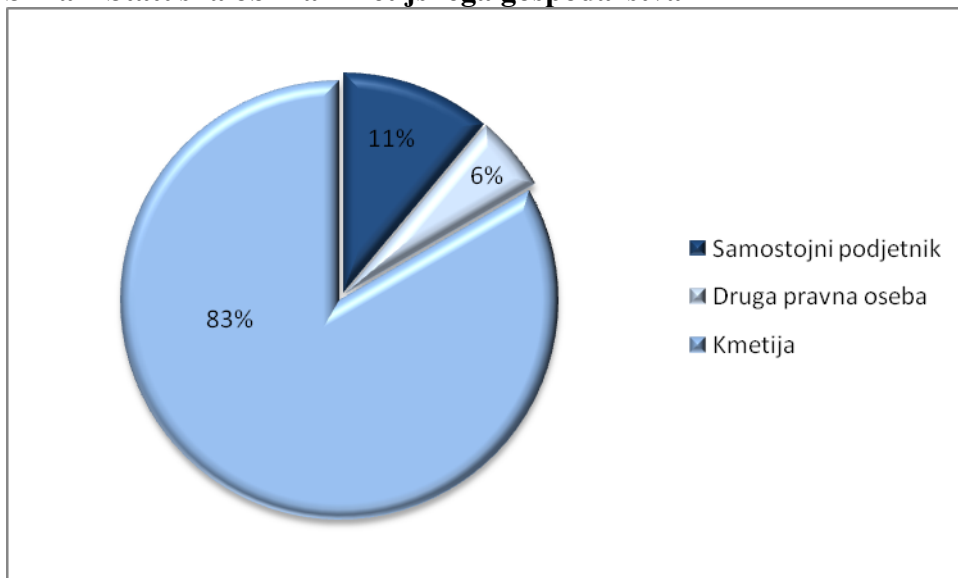

Več kot dve tretjini (68 %) sodelujočih kmetov navaja, da je njihovo kmetijsko gospodarstvo pretežno namenjeno prodaji na trgu. Ostali navajajo, da dejavnost opravljajo deloma za lastne potrebe, deloma za trg; nihče pa ne kmetuje izključno za lastne potrebe.

Večina sodelujočih kmetijskih gospodarstev (83 %) je statusno organizirana kot kmetija (Slika 4), manjšina kot samostojni podjetnik ali druga pravna oseba (na primer društvo).

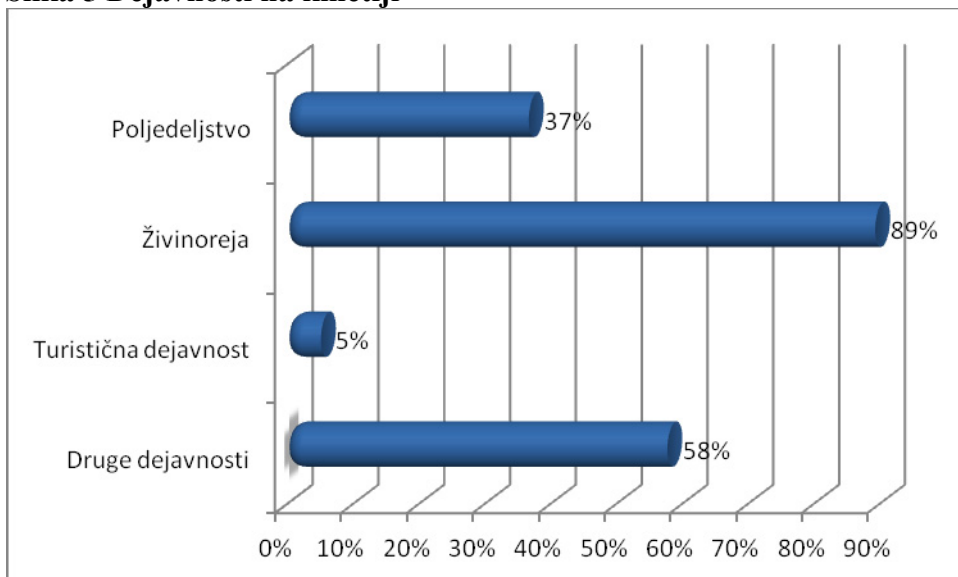
Nihče izmed sodelujočih ni organiziran kot gospodarska družba, na primer družba z omejeno odgovornostjo.

Slika 4 Statusna oblika kmetijskega gospodarstva

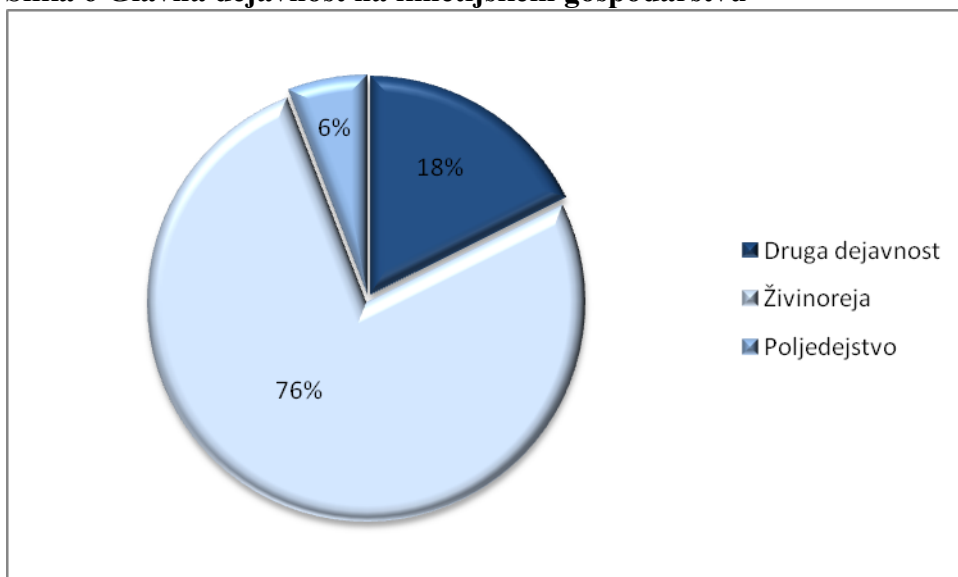
Skoraj vsa sodelujoča kmetijska gospodarstva se ukvarjajo z živinorejo, sledijo druge dejavnosti in poljedelstvo (Slika 5). Med drugimi dejavnostmi so po trije sodelujoči kmetje navedli vinogradništvo in vinarstvo, pridelavo mleka ter predelavo lesa in gozdarstvo. Dva sodelujoča kmeta sta navedla sončno elektrarno oziroma prodajo energije, eden pa storitve s kmetijstko in gozdarsko mehanizacijo. Turistično dejavnost opravlja samo en sodelujoči, in sicer nudi nastanitve oziroma prenočišča.

Slika 5 Dejavnosti na kmetiji

Kot glavno dejavnost na kmetiji je tri četrtine sodelujočih navedlo živinorejo, slaba petina pa drugo dejavnost (Slika 6).

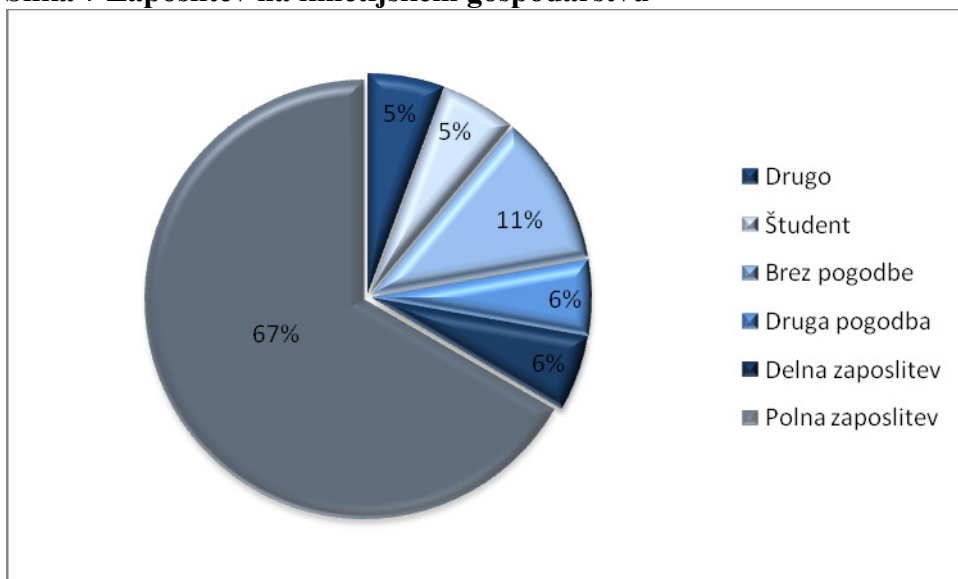
Slika 6 Glavna dejavnost na kmetijskem gospodarstvu

Sodelujoči v delovnem procesu na kmetijskem gospodarstvu

Tretji sklop vprašanj je zajemal vprašanja glede sodelujočih pri delovnem procesu na kmetijskem gospodarstvu. Najprej nas je zanimalo, ali je oseba, ki v imenu kmetijskega gospodarstva sklepa pogodbe in posluje na trgu, zaposlena na kmetijskem gospodarstvu. Kakor je razvidno iz Slika 7, dve tretjini sodelujočih kmetov navajata, da je takšna oseba na kmetiji polno zaposlena.

Slika 7 Zaposlitev na kmetijskem gospodarstvu

Na sodelujočih kmetijskih gospodarstvih skupno delajo povprečno 4 ljudi. To zajema tiste, ki redno delajo in tiste, ki delajo le občasno ali za nekaj ur. Najmanjše število, ki je bilo navedeno, je 2, največje pa 9. Kot največkrat navedena vrednost (modus) je za sodelujoče sodelovanje treh ljudi. Naslednje vprašanje je zajelo le ljudi, ki delajo na kmetiji cel delavnik vse delovne dni v tednu. Po navedbah sodelujočih sta v povprečju to dva človeka. Najmanjša vrednost, ki so jo sodelujoči navedli, je bila »pol človeka«; največja pa 4. Največkrat pa so navedli, da povprečno delata na kmetiji cel delovnik vse delovne dni v tednu dva človeka.

Na podlagi teh rezultatov je razumljiv tudi naslednji podatek, in sicer da v povprečju dva človeka opravljata na kmetijskem gospodarstvu izključno kmetijsko dejavnost; le dva sodelujoča v zvezi s tem nista navedla nobene vrednosti, zato bi lahko sklepali, da takih oseb na njihovi kmetiji ni. Slaba polovica sodelujočih je navedla vrednost pri vprašanju o tem, koliko je zaposlenih na kmetijskem gospodarstvu; tisti, ki so odgovorili, so navedli, da je v povprečju zaposlena le ena oseba. Nihče ni navedel, da je pri njih kakšna oseba, ki dela na kmetijskem gospodarstvu v okviru svoje samostojne dejavnosti, kot je na primer samostojni podjetnik posameznik. Tretjina sodelujočih kmetov je navedla, da na njihovem kmetijskem gospodarstvu delajo tudi osebe, ki so zaposlene pri drugem delodajalcu; v povprečju dve osebi. Dobra polovica pa je navedla, da so na kmetijskem gospodarstvu tudi osebe, ki so upokojene, in sicer v povprečju ena.

Za preverjanje povezanosti spremenljivk smo uporabili tudi Fisherjev in Pearsonov test. Zaradi majhnega vzorca smo upoštevali rezultate, pridobljene s Fisherjevim testom. Analiza je pokazala, da obstaja samo statistično značilna povezava med številom članov kmetijskega gospodarstva in tržno usmerjenostjo kmetijskega gospodarstva.³⁹ Sodelujoča kmetijska gospodarstva, ki so navedla, da dejavnost opravljajo deloma za lastne potrebe, deloma za trg (takih je bilo v vzorcu tretjina), imajo večje število članov kot izključno tržne kmetije. Med ostalimi spremenljivkami ni statistično značilnih povezav (Priloga 3 na strani 126).

7.2 Analiza delavnic

Delavnice so potekale po sklopih, ki so bili vsebinsko oblikovani v teoretičnem delu tega besedila. V prvem delu smo se osredotočili na položaj kmeta kot delodajalca, drugi del zajema vprašanja, povezana z odgovornostjo za varnost in zdravje pri delu na kmetijskem gospodarstvu, tretji del se osredotoča na socialna zavarovanja kmeta, zadnji, četrti del, pa na kmeta kot brezposelno osebo. Pri posameznem vsebinskem sklopu najprej predstavljamo podatke, pridobljene na regijskih delavnicah, v drugem delu pa to združujemo s podatki, pridobljenimi na centralni delavnici.

7.2.1 Kmet kot delodajalec

Po podatkih iz Popisa kmetijstva 2010 (SURSTAT 2012) je v letu 2010 v Sloveniji malo manj kot 60 % (59,69 %) družinskih kmetij kot pretežni namen kmetijske pridelave opredelilo pridelavo 'za lastno porabo', okrog 40 % (40,31 %) pa pridelavo 'za prodajo'. Ko smo sodelujočim kmetom na delavnicah predstavili ta podatek, so bili presenečeni. Niso bili prepričani, kaj točno je družinska kmetija, ki prideluje pretežno zase, na nek način samooskrbna kmetija, in kaj je tržna oziroma profesionalna kmetija, ki prideluje 'pretežno z namenom prodaje na trgu'. Sodelujoči kmetje G, H in R menijo, da je pravih samooskrbnih družinskih kmetij zelo malo, kajti »logično je, da to kar prideláš, imaš tudi zase, vendar to ne pomeni, da si samooskrbna kmetija.« Pri odgovoru na vprašanje so se pod 'pridelavo pretežno za lastne potrebe' zagotovo prepoznali tudi tisti, kjer sta eden ali dva zaposlena, imajo mehanizacijo, a pridelujejo za svoje potrebe in za potrebe sorodstva, meni sodelujoči kmet O. Podobnega mnenja je tudi sodelujoči predstavnik V KGZS, ki dvomi, da imamo samo okrog 40 % profesionalnih družinskih kmetij, to je takih, ki imajo tako imenovane tržne viške. Povedano z drugimi besedami, sodelujoči kmet R meni, da so to »kmetije, ki niso kmetije.« Sodelujoči predstavnik ZGS N meni, da je problem tudi v tem, da »neprofesionalni« kmetije predstavljajo neloyalno konkurenco, saj so pod nadzorom samo tisti, ki so profesionalni.

---

³⁹ V tem primeru je bila vrednost Fischerjeva testa manj kot 0.05.

Kakor izhaja iz analize vprašalnika (Slika 4), večina sodelujočih kmetov nastopa na trgu v organizacijski obliki kmetije. Ker to ni statusnopravno urejena oblika, se je drugo vprašanje iz tega sklopa nanašalo na to, ali jim taka ureditev ustreza oziroma ali so razmišljali o preoblikovanju v samostojnega podjetnika oziroma v gospodarsko družbo (na primer v d. o. o.). Vsi sodelujoči kmetje, ki nastopajo na trgu kot kmetija, so se strinjali, da jim ta oblika ustreza in da ne razmišljajo o preoblikovanju v samostojnega podjetnika ali v gospodarsko družbo. Kot argument za tako stališče so navajali, da bi jim to prineslo dodatne stroške in več administracije. Sodelujoči kmet D je svoje mnenje izrazil z mislijo, da *»kmetija je kmetija. Kmetija ni pravna oseba, preveč se ukvarjamo s papirji in premalo s tistim, za kar smo postavljeni na svet.«* Podobno razmišljata tudi sodelujoča kmeta G in H (*»če si kmet, imaš status kmeta«*), pri čemer je H navedel, da so bile včasih težave, na primer s pridobitvijo lizinga, sedaj pa teh težav ni več. Hkrati ugotavlja, da so lahko potrebe po drugačni statusni obliki posledica velikosti kmetijskega gospodarstva, torej kjer so tudi potrebe po zaposlovanju. Če bi se preoblikovali v samostojne podjetnike, bi se po mnenju sodelujočega kmeta R odprlo tudi vprašanje, kaj so osnovna sredstva: *»Kmetija ni osnovno sredstvo. Na koncu niti ni moja, ampak plačujem 'najemnino' državi v obliki katastrskega dohodka.«*

Sodelujoči predstavnik KGZS1 je razmišljanja kmetov dodatno potrdil. Po njegovih izkušnjah je za kmetijsko gospodarstvo tak način organizacije najenostavnejši, saj ni treba nobenih dodatnih papirjev ali knjigovodstva. Takoj ko bi se preoblikovali v, na primer statusno obliko samostojnega podjetnika, bi bilo tega več. To potrjujejo tudi izkušnja sodelujočega kmeta J, ki je najprej deloval kot samostojni podjetnik, nato pa je to statusno obliko opustil in sedaj deluje kot kmetija. Čeprav vodi knjigovodstvo, pravi, da je to zanj boljše in predvsem *»bolj umirjeno«*, saj ni pod mesečnim pritiskom obračunavanja plač.

Na vseh delavnicah je bilo zaznati nelagodje pred kakršnimi koli spremembami, zlasti če bi pomenile več administracije oziroma *»papirologije«*, kakor so se pogosto izražali sodelujoči kmetje. Najbolj izrazito je to mnenje ponazoril sodelujoči kmet L: *»Bojimo se vsakega nadaljnjega prehoda. Včasih smo bili kmetje gospodarji na svojih kmetijah, sedaj nismo več.«* Kot enega od primerov, kmetje, denimo A in L, navajajo subvencije. Te so jim prinesle več administrativnega dela in jih posledično pripeljale do tega, da se manj ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo, oziroma, kakor je navedel L: *»To ti vzame čas, ki si ga prej imel prostega«*. Nekateri sodelujoči kmetje so izrazili dvom v pripravljenost nadaljnjega ukvarjanja s kmetovanjem, če jim bo država (ali kakor so se oni večkrat izrazili *»tisti tam zgoraj«*) nalagala nove (administrativne) obveznosti. *»Enostavno bo pregorelo, če bo šlo tako naprej. Ta evidenca, tista evidenca – to je 4.000 evrov letno, kot bi rekel keks,«* je svoje nezadovoljstvo izrazil sodelujoči kmet M.

Ureditev v obliki kmetije se zdi sodelujočim kmetom ustrezna predvsem zato, ker imajo možnost registracije dopolnilne dejavnosti. To je s kmetijstvom oziroma gozdarstvom povezana dejavnost, ki omogoča kmetiji boljšo rabo njenih proizvodnih zmogljivosti ter delovne sile članov kmetije in zaposlenih na kmetiji (99. člen ZKme-1). Nosilec dopolnilne dejavnosti je lahko le član kmetije, ki se ukvarja s kmetijsko dejavnostjo (člen 100 ZKmet-1). Na kmetiji se lahko hkrati opravlja več vrst dopolnilnih dejavnosti, vendar je lahko za isto vrsto dopolnilne dejavnosti določen le en nosilec. ZKme-1 (2. odstavek 99. člena) določa najvišji možni letni dohodek iz dopolnilne dejavnosti (oziroma iz vseh registriranih dopolnilnih dejavnosti) na polnoletnega člana kmetije, ki ne sme preseči 1,5 povprečne letne plače zaposlenega v RS v preteklem letu; izjema so območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (2. odstavek 99. člena ZKme-1). Sodelujoči kmet O je ponazoril; *»Registracija dopolnilne dejavnosti na kmetiji pomeni, da se izogneš dodatni administraciji.«* Izrazil je tudi mnenje, da to ne predstavlja nelojalne konkurence samostojnim podjetnikom, kajti tukaj velja zgornja omejitev poslovanja, ne glede na število registriranih dejavnosti,

medtem ko te omejitve pri samostojnih podjetnikih ni. Da sodelujoči kmetje ocenjujejo možnost registracije dopolnilne dejavnosti na kmetiji kot ugodno, ponazarja tudi razmišljanje sodelujočega kmeta R: *»V prihodnosti bo treba odpreti kakšno dopolnilno dejavnost. Včasih se, po pravici povedano, ukvarjam s kakšnim 'fušem', kar pa bi moralo biti registrirano kot dopolnilna dejavnost«.*

V povezavi s s statusno (ne)urejenostjo kmetije se je večkrat, tudi v tem vsebinskem sklopu, še več pa v delu, kjer obravnavamo kmeta kot brezposelno osebo, pojavilo vprašanje, ali in kako je mogoče kmetijo »zapreti«. Zelo nazorno to opisuje sodelujoči kmet J: *»Podjetju gre slabo, lahko jutri zapre, nobenega nič ne boli, četudi so veliki minusi. Tudi kmetije prihajamo v velike minuse, a se trudimo ohranjati kmetijo kot celoto.«* Več o tem v točki 7.2.4.

Na vseh delavnicah se je oblikovalo enotno mnenje, da kmetija v današnjih razmerah v Sloveniji ne prenese ne klasičnega zaposlovanja tretjih oseb niti pravno urejenega sklepanja podjemnih pogodb s tretjimi osebami. Razlogov je več, kakor navajamo v nadaljevanju.

Sodelujoča kmeta D in J sta navedla problem zaupanja v osebo oziroma v kakovost dela osebe, ki pride delat na kmetijsko gospodarstvo. Kmetje so poleg tega izpostavili strah pred morebitnim (ne)poznavanjem dela na kmetijskem gospodarstvu, (ne)strokovnostjo ter (ne)natančnostjo te osebe. Dodatno je problem najti nekoga, ki bil pripravljen delati na kmetijskem gospodarstvu. Tako navaja večina sodelujočih, zlasti sodelujoči kmet J, ki situacijo ponazarja z besedami: *»Če hočeš koga dobrega dobiti, je, kot da bi šel igrat loto«.* Opozoril je tudi na posebnosti dela v kmetijstvu. Sodelovanje z nekom mora biti tako, da če dela trenutno na kmetijskem gospodarstvu ni, da *»ga lahko domov pošlješ«.* Torej bi težko govorili o ustaljenem, 8-urnem delovniku. Vsekakor se mora tak odnos, zlasti dolgoročnejši, izoblikovati na temelju zaupanja ali kakor je povedal sodelujoči kmet J: *»Beseda velja več kot kakršna koli pogodba. Če bi prišel do človeka s kakšno pogodbo, bi vse skupaj razdrlo.«* Poleg vzpostavitve zaupanja se kot problem kažejo delovnopравни problemi. Denimo, vprašanje odpravnine. Sodelujoči kmet J je povedal, da bi bil pripravljen zaposliti nekoga, vendar se boji morebitne odpravnine oziroma kakor je navedel: *»Dejansko je lahko problem, če ti nekdo pride za pol leta delat, nato ga imaš za vratom še dve leti«.* Podobno mnenje deli tudi sodelujoči predstavnik ZGS N, ki navaja, da kmetom ni mogoče *»naloziti še plačila odpravnine«.*

Posledice tega se kažejo kot povečan obseg dela na črno v celotni dejavnosti, kar je skladno z ugotovitvami Komisije Vlade RS za odkrivanje in preprečevanje dela in zaposlovanja na črno v letnih poročilih o dejavnostih in učinkih preprečevanja dela in zaposlovanja na črno (na primer Poročilo za prvo polovico leta 2011). Ko se pojavi potreba po dodatnem delavcu oziroma pomoči na družinski kmetiji, vsi sodelujoči kmetje to najprej rešujejo v (širšem) družinskem krogu, nato prijateljev in nazadnje, če ni druge rešitve, se začnejo zanimati za nekoga tretjega. Tak vzorec delovanja so navedli vsi sodelujoči kmetje. Kot obliko plačila navajajo plačilo *»v naravi«* ali *»na roko«.* Kakor je rekel sodelujoči kmet O: *»Za pomoč na kmetiji je prva veriga sorodstvo. Plačuje se v naturalijah, kar je ceneje od plačila v gotovini. To so relacije, ki v kmetijstvu delujejo.«*

Sodelujoča kmeta H in G navajata, da je v kmetijstvu zelo veliko tako imenovane medsosedske pomoči. 8. člen ZPDZC omejuje medsebojno sosedsko pomoč na opravljanje dela med sosedi, kadar med njimi obstaja določena bližina v smislu prebivanja. Sosedi v tem primeru ne sklenejo pogodbe in delo opravijo brez plačila. Vendar pa ne gre za medsosedsko pomoč, če delo opravi pravna oseba ali podjetnik, ki opravlja dejavnost, ki je neposredno vezana na opravljeno delo. Večina sodelujočih kmetov je povedala, da lahko vnaprej predvidijo, kdaj potrebujejo pomoč pri opravilih, zlasti ko gre za sezonsko delo. V takih

primerih se »zmeniš s sosedom, da pride pomagat, na koncu sezone pa si odpelje prašiča«, navajata sodelujoča kmeta H in G oziroma »mu daš nekaj vina«, kakor je v navadi pri sodelujočih kmetih R in S. Tudi drugi sodelujoči kmetje navajajo, da je veliko sosedske pomoči, pri čemer ponekod deluje to tudi brez plačila. »Gremo sosedu pomagat, a si tega ne obračunavamo. Pričakujemo, da bo to vrnil. Enako velja za strojne storitve. Pri nas je to brezplačna pomoč, nekje si pa to obračunavajo. To naredimo med prijatelji,« opisuje sodelujoči kmet K. Če pa brezplačne pomoči ni oziroma jo v tistem trenutku ni mogoče dobiti iz takšnih ali drugačnih razlogov, poskušajo poiskati nekoga, ki mu lahko plačajo »nekaj malega v gotovini«. Tako situacijo opisuje sodelujoči kmet L: »Ko rabim malo več ljudi, pride sestra, brat, svak – saj veste, kako je na kmetih. Pride sosedov fant, mu dam 20 evrov in je zelo vesel.«

Plačevanje v denarju, to je v gotovini, predstavlja za marsikaterega kmeta problem, opozarja sodelujoči kmet A. Kmeti so izpostavili tudi problem sklepanja pogodb v papirni obliki oziroma težave z »dodatnimi papirji«. Sodelujoči kmet B je povedal, da bi imeli še večji problem z najemanjem zunanjih sodelavcev, če bi se organiziral kot samostojni podjetnik. Če je kmetija organizirana kot družinska kmetija, je to lažje, kot če bi bil samostojni podjetnik oziroma kakor je opisal sodelujoči kmet B: »Če si organiziran kot samostojni podjetnik, moraš tudi z bratom skleniti pogodbo, da ti pomolze krave; če pa si organiziran kot družinska kmetija, ti tega ni treba.« Vendar se sodelujoči kmetje v splošnem zavedajo, da njihov pristop pri tem ni v skladu z veljavno zakonodajo, zato se poslužujejo različnih praks, kot je na primer »bianco« pogodba, kar je najbolj nazorno razložil sodelujoči kmet A: »Če pride inšpektor, za vsak slučaj narediš bianco podjemno pogodbo, v kateri je navedena neka nizka vrednost v evrih, dejansko pa ljudje delajo veliko več.« Delovanje kmetov pri tem strnjeno opiše tudi E, sodelujoči predstavnik KGZS. Po njegovih izkušnjah so se kmetje naučili, da je treba »določene stvari napisati in potem vreči v koš.« Navidezno sklenejo pogodbo in če inšpektor ne pride, tako pogodbo preprosto raztrgajo in plačajo na roko. »Če bi bile normalne dajatve, kmetje ne bi imeli dela na črno. Če pa je treba dati državi dve tretjini, da eno tretjino plačaš, tega ta panoga preprosto ne prenese,« še navaja. Takšno prakso posredno potrjuje tudi sodelujoči predstavnik ZZZS0, ki je povedal, da kmetje redko prijavljajo podjemne pogodbe; morda tisti, ki so večji in imajo večji dohodek, manjši pa ne oziroma zelo redko.

Ob tem se pojavi vprašanje, ali ni dela na kmetiji dovolj, da bi kmetje zaposlovali. Večinoma so se sodelujoči kmetje strinjali, da je dela dovolj, vendar ni dovolj denarja, da bi zmogli to plačevati. Sodelujoči kmet A je izpostavil, da bi lahko zaposlil družinskega člana, vendar ne zmore plačevati celotne minimalne plače. Navaja, da bi zmožel plačevati zgolj prispevke, celotne (minimalne) plače pa ne. P odobnega mnenja je sodelujoči kmet K.: »Če imaš nek stalen dotok denarja, na primer mleko, bi to še nekako šlo. Če pa si vezan na subvencije, ko ne veš, kdaj bo prišel denar, pa je to neizvedljivo«. Problem predstavlja že sklenitev podjemne pogodbe, kaj šele sklenitev pogodbe o zaposlitvi.

Edini primer, kjer smo se na delavnicah srečali z zaposlitvijo na kmetiji, je bila kmetija sodelujočega kmeta Š. Na svoji kmetiji zaposluje dva delavca kot fizična oseba, saj druge rešitve zakonodaja ne omogoča. Ker kmetija ni statusnopravno urejena, kmet ne more zaposliti delavca v okviru kmetije kot samostojne pravne osebe, pač pa ga lahko zaposli le kot fizična oseba. Zaposlitev tudi ni mogoča v okviru dopolnilne dejavnosti na kmetiji, saj v primeru dopolnilne dejavnosti ne gre za samostojno statusnopravno obliko, vendar je ta vezana na kmetijo in člana kmetijskega gospodarstva, ki že opravlja osnovno kmetijsko dejavnost, torej na fizično osebo. Sodelujoči kmet Š je še povedal, da je to rešitev našel skupaj z računovodjo po posvetovanju z ZZZS. Če odmislimo nekaj začetnih izzivov, z zadevo nima posebnih težav.

Pri urejanju administrativnih zadev, ali kakor so rekli sodelujoči kmetje »*papirologije*«, se pojavljajo različne prakse. Nekateri to urejajo sami, drugi pa si priskrbijo zunanjo pomoč. Pri tistih, ki to urejajo sami, je najpogosteje nosilec kmetije tisti, ki skrbi za poravnavo obveznosti, na primer plačilo računov. To je enostavneje v primeru, ko so kmetje vključeni v socialna zavarovanja kot »kmečki zavarovanci«, torej na osnovi 16. (obvezno) ali 34. člena (prostovoljno) ZPIZ-1, saj zanje kot fizične osebe, opravlja dodatne storitve DURS. V zvezi s socialnimi zavarovanji kmetje na primer prejmejo položnice z izračunom prispevkov, ki jih (ni jasno le) plačajo. Administrativne zadeve, na primer plačevanje računov, ureja nosilec kmetije ali »*tisti, ki ima takrat denar*«. Vsi sodelujoči so povedali, da se članom kmetije »*ne izplačuje plače*«, kajti običajno niti ni kaj deliti. Drugače pa je pri tistih, ki imajo nekoliko večji obseg poslovanja. V teh situacijah je pogosteje, da si za urejevanje administrativnih in davčno – finančnih zadev najamejo zunanjo pomoč. To so lahko računovodske storitve na trgu ali storitve, ki jih ponujajo zadruga. Prednosti tega navaja sodelujoči kmet H: »*S tem, ko mi to na zadrugi urejajo, sem prost skrbi in imam še nekoga tretjega, ki jamči za svoje delo.*« To je potrdil tudi sodelujoči predstavnik zadruga E. V njihovem sistemu imajo člani zadruga popuste, kar pomeni, da so za kmete cenejši kot računovodje na trgu. Svojim članom nudijo davčno in finančno pomoč, ne pa tudi pravne. Sicer je pri urejanju davčno - finančnih zadev sodelujoči kmet K opozoril na posebnosti dela na kmetijskem gospodarstvu: »*Proizvodnja na kmetiji ni isto kot trgovina. To je proces, ki traja leto ali dve.*« Poleg tega je bilo večkrat povedano, da se kmetije med sabo razlikujejo in da kmete pestijo različni problemi, zato je velikokrat težko najti skupni imenovalec.

V okviru prvega vsebinskega sklopa se je odprlo tudi vprašanje vloge strojnih krožkov v sodobnem kmetijstvu. V splošnem sodelujoči kmetje navajajo, da so strojni krožki premalo izkoriščeni. Sodelujoči kmet A pravi, da *bi lahko namesto dopolnilne dejavnosti imeli storitve prek strojnega krožka, kar bi bilo lažje, kot da sami to izvajajo*. Tisti, ki se tega poslužujejo, so zadovoljni in strojni krožek opisujejo kot zelo ugodno rešitev. Sodelujoči kmet L to preprosto opiše: »*Ko imamo špice, koristimo strojni krožek. Takrat dobimo prevoz, pošljejo fakture, sem davčni zavezanec in plačam.*« Nekateri sodelujoči (na primer sodelujoči kmetje G in H, ter sodelujoči predstavnik ZGS I) menijo, da so se kmetijske spodbude preveč osredotočile na mehanizacijo, zato so storitve strojnih krožkov manj potrebne, kot bi bile sicer. Hkrati dodajajo, da so jim strokovnjaki na zadnjih izobraževanjih o razpisih že svetovali, da naj mehanizacije ne kupujejo, če je ne potrebujejo.

Na centralni delavnici smo se najprej osredotočili na statusni problem kmetije, ki se najprej kaže v problemu opredelitve delodajalca na kmetiji. Kakor je pojasnil sodelujoči predstavnik ZPIZ se v praksi pojavlja problem, da kmetija ni statusno opredeljena, posledično pa ni opredeljena funkcija zastopnika kmetije: »*Kot delodajalec na kmetiji lahko nastopa samo kot fizična oseba. Ne more pa nastopiti kot zastopnik kmetije, ki zaposluje v imenu kmetije.*« V praksi je iz tega vidika manj pomembna vsebina pogodbe o zaposlitvi, ki se sklepa na kmetiji, bolj je pomembno, kdo to pogodbo sklene. Glavna razlika se namreč pojavi, če se sklene pogodba o zaposlitvi med fizično osebo, na primer nosilcem kmetije, in delavcem ali če se delo opravlja v okviru dopolnilne dejavnosti. Kakor sta pojasnila sodelujoča predstavnika ZPIZ in ZZZS5, so storitve, ki jih kmetom nudi DURS različne. Za fizične osebe je obseg teh storitev večji, kot če gre za dopolnilne dejavnosti. Pri slednjem se kmetija izenači s poslovnimi subjekti, kar pomeni, da kmeta doletijo iste obveznosti kot na primer samostojne podjetnike, pojasni sodelujoči predstavnik ZPIZ. Z vidika prijav v socialna zavarovanja pa so te razlike neopazne. Po navedbah sodelujočega predstavnika ZZZS5 »*pri 'vhodu' v socialna zavarovanja ne prepoznamo, ali je delodajalec fizična oseba ali je to v okviru dopolnilne dejavnosti. Ta trenutek sta oba zavarovana na enak način*«. Ker so situacije v praksi lahko zelo različne, se pojavlja več razlag, kaj je mogoče oziroma kaj je dopustno in kaj ni. To je bilo splošno mnenje, ki so ga izrazili vsi sodelujoči na centralni delavnici. Zato je potreba po

zakonski opredelitvi statusnega položaja kmetije in s tem delodajalca nujna. Kajti sedaj se pojavljajo situacije, ko so na kmetiji prisotni lastnik kmetije, ki je upokojen, nosilec kmetije, ki je aktiven, in družinski član, ki je nosilec dopolnilne dejavnosti. »Kdo od tega lahko zaposli delavca in s kakšnim obsegom dela,« se sprašuje sodelujoči predstavnik ZPIZ. Kajti sedanja neurejena situacija spravlja v pravno negotovost tudi delavca, saj je zanj v primeru neizplačila plače ter drugih finančnih obveznosti delodajalca odgovorna fizična oseba, ki ga je zaposlila. Če bisklenil pogodbo o zaposlitvi nosilec kmetije, ki ni lastnik, tak delodajalec odgovarja s svojim osebnim premoženjem, ki pa ne vključuje stvarnega in drugega premoženja, ki je vključeno v kmetijo. Povedano z drugimi besedami: delavec v takem primeru nima pravne varnosti, saj lahko nima od česa terjati neizplačila obveznosti. Delavcu je torej treba zagotoviti pravno varnost, če mu kmetija preneha plačevati, kar mu je dolžna. Sodelujoči predstavnik ZPIZ je izpostavil problem relativne preprostosti zaposlovanja na kmetiji v primeru, ko zaposluje fizična oseba: »Pri zaposlovanju delodajalcev kot fizičnih oseb na kmetiji, se nikjer ne preverja, ali je taka oseba sposobna poravnati svoje obveznosti. Nimamo namreč nobenih kriterijev, niti ni nobenega preverjanja.« To velja zlasti v primeru, ko nosilec kmetije ni njen lastnik in lahko jamči kvečjemu s tistim, kar ima na svojem bančnem računu. Na delovnopravnem področju bi to lahko rešili z izjemami pri zaposlovanju v kmetijski dejavnosti. Na primer tako, da bi v ZDR dodali poglavje z naslovom Posebnosti delovnih razmerij na kmetijskem gospodarstvu oziroma v kmetijstvu. Kakor navaja sodelujoči predstavnik KGZS Y, kmetijstvo potrebuje prožnejši trg dela, zlasti v obliki sezonskih del. »Morda bi lahko razmišljali o oblikovanju posebne agencije, ki bi delovala podobno kot kadrovske agencije, a ne s primarnim ciljem pridobivanja dobička,« še dodaja.

Pri obravnavanju statusne (ne)urejenosti kmetij je treba opozoriti na različna mnenja, ki so se izoblikovala na regijskih in na centralni delavnici. Iz podatkov, pridobljenih na regijskih delavnicah, ne izhaja, da kmetje občutijo opisano statusno neurejenost kot problem. Nekateri ugotovijo, da je to lahko problem, ko se srečajo z neko situacijo, ki ni preprosto rešljiva ravno zaradi neurejenega statusa kmetije, na primer zaposlitev delavca. Na drugi strani pa je večinsko stališče sodelujočih na centralni delavnici, da je trenutni statusni položaj kmetije problem in da ga je treba urediti. Kmetiji je potrebno dati organizacijskopравни status, da se bo lahko obravnavala kot celota, jo pravno opredeliti in, odvisno od poslovanja na trgu, poskušati približati poslovnim subjektom. Vendar je treba pri tem upoštevati značilnosti oziroma posebnosti kmetije in kmetijske dejavnosti. Popolno izenačenje položaja kmetije s samostojnim podjetnikom po mnenju sodelujočih na centralni delavnici ni ne mogoče ne smiselno. Treba je najti rešitev, ki bi omogočala zagotovitev ustrezne pravne varnosti, preprostost pri urejanju socialnih zavarovanj in smiselnost statusnega vidika. Preučiti je treba, ali bi bilo smiselno razlikovati kmetije med sabo. Sodelujoči kmet Z, aktivni predstavnik v Zvezi slovenske podeželske mladine (ZSPM), navaja, da so v zadnjih desetih letih nekatere kmetije postale še manjše, druge pa so se povečale, zato »če jih bomo obravnavali enotno, jih dali v 'isti koš', potem jih bo v pol leta propadlo 10 do 20 %.« Kakor je opozoril sodelujoči predstavnik ZPIZ, bi bilo treba v skladu z morebitnimi statusnimi spremembami sočasno urediti tudi obračunavanje prispevkov (fiksni stroški), obračunavanje dobička in drugih davčnih dajatev. Kajti nadaljnji problem, ki se pojavi pri opredelitvi kmeta kot delodajalca, je *sposobnost plačevanja prispevkov*. Sodelujoči kmet Z nazorno pove, da je sposobnost rednega poravnavanja socialnih prispevkov na slovenskih družinskih kmetijah zelo različna.

Različna so tudi stališča glede zunanje pomoči v zvezi z administracijo na kmetijskih gospodarstvih, zlasti v obliki računovodskega servisa oziroma računovodje. Iz regijskih delavnic namreč izhaja, da sodelujoči kmetje obravnavajo računovodje in njihove storitve kot dodaten strošek, ki je v nekaterih primerih nujen (zlasti kjer je večji prihodek in/ali zaposlitev tretjega), vendar se kljub temu včasih sprašujejo o njegovi smiselnosti. Na centralni delavnici se je izoblikovalo večinsko stališče, da je na splošno pomoč zunanega računovodje za

kmetijo koristna in smiselna, saj jim ta lahko poda odgovore, do katerih sami ne pridejo oziroma pridejo bistveno težje. Sodelujoči predstavnik ZPIZ to ponazori s problemom tako imenovanih »predimenzionirah« osnovnih sredstev na kmetiji: »Dokler kmetje ne vodijo knjig, toliko časa se ne izkazuje amortizacija in ne vedo, da imajo preveč opreme, kar jih preveč stane in s čimer imajo izgube. To bi jih lahko vodilo k obuditvi strojnih skupnosti ali drugih ustanov, ki jih imajo druge države, in ki dobro delujejo.« Da bi bili korak bližje uveljavitvi takega načina razmišljanja v praksi, bi morali po mnenju sodelujočega kmeta X, pritegniti več mladih v kmetovanje in usmeriti aktivnosti v izboljšanje ugleda kmetijstva. Slednjemu se je pridružil tudi sodelujoči kmet Z, ki navaja, da je razširjenost percepcije o manjvrednosti kmeta kot poklica v Sloveniji zelo razširjena.

7.2.2 Varnost in zdravje pri delu na kmetijskih gospodarstvih

V okviru vsebinskega sklopa varnosti in zdravja pri delu na kmetijskih gospodarstvih smo se na delavnicah osredotočili zlasti na pravno urejenost tega področja na družinski kmetiji, vprašanje morebitnih poškodb članov kmetije in tretjih oseb, bolezni ter odškodninske odgovornosti.

Vsi sodelujoči kmetje so povedali, da so pravno formalno izpolnili zahteve s področja varnosti in zdravja na kmetijskem gospodarstvu oziroma, kakor so se večkrat izrazili, »uredili smo vse potrebne papirje«. To zajema zlasti izjavo o varnosti z oceno tveganja in ukrepe, ki so predvideni na tej osnovi, po potrebi pa tudi izpit iz varstva pri delu (in določitev strokovnih delavcev za varnost pri delu). Sodelujoči kmet Š, ki edini zaposluje druge delavce, je povedal, da so ti opravili tudi zahtevani zdravniški pregled v skladu s 36. členom ZVZD-1, ki določa obveznost delodajalca, da zagotovi zdravstvene preglede delavcev, Zaslugo za to, da je to področje na kmetijskih gospodarstvih formalno dobro urejeno, sodelujoči kmetje pripisujejo različnim izobraževalnim aktivnostim, ki so potekale v zadnjih letih. Svetovanja, izobraževanja in usposabljanja, na katerih so bili prisotni sodelujoči kmetje, sta organizirala KGZS in ZGS. Več sodelujočih kmetov je navedlo, da jim je znano, da so v namen izobraževanj in svetovanj institucije pred leti dobile sredstva v obliki subvencij. Kmetjska gospodarstva menijo, da so jih učinkovito izrabila. Enako so pritrdili sodelujoči iz KGZS in ZGS. Pri tem pa so izjave o varnosti pripravili s pomočjo zasebnih podjetij (tako so povedali sodelujoči kmetje B, D, G, R in S), ponekod pa je to storila KGZS.

Ozaveščenost o varnem in zdravem delu na kmetijskem gospodarstvu je torej po mnenju sodelujočih kmetov boljša kot je bila, k čemur so po njihovem mnenju pripomogle tudi zakonsko predpisane obveznosti, zlasti priprava izjave o varnosti z oceno tveganja. Koristni so tudi letni nadzori, saj kmetje vsaj takrat poskrbijo za določene stvari, na primer pospravijo, preverijo, kje je omarica s prvo pomočjo, zavarujejo kakšno luknjo in podobno, opisuje sodelujoči kmet G. Podobno meni tudi sodelujoči kmet H, ki navaja, da je »cel postopek« obleči zaščitno obleko in da običajno nima volje za to, vendar si sam pri sebi reče: »Bom to naredil za svojo varnost.« Sodelujoči kmet K priturjuje, da se je to področje na kmetijskih gospodarstvih v zadnjih letih kar uredilo, vendar hkrati opozarja, da se v kmetijstvu ne da izogniti nevarnemu delu, predvsem zaradi uporabe razne mehanizacije, kot so motorna žaga, škropilnica in podobno, ter da je to dodaten strošek, ki obremenjuje kmetijsko gospodarstvo. Kljub temu je viden napredek, saj prej niso imeli niti zaščitnih oblek, sedaj pa jih uporabljajo.

Postavlja se torej vprašanje, zakaj kljub formalni urejenosti tega področja na kmetijskih gospodarstvih prihaja do poškodb pri delu. Po mnenju sodelujočega kmeta H imata na to velik vpliv dva dejavnika, to sta starostna struktura in velikost kmetijskih gospodarstev, ki se kaže pri profesionalnosti. Kajti po njegovem mnenju se manj nezgod zgodi na profesionalnih kmetijskih gospodarstvih kakor na 'ljubitelskih', kjer je po njegovem prepričanju

ozaveščenost manjša. Poleg tega sodelujoči kmet R navaja, da se kakšna manjša poškodba zgodi prej zaradi hitrosti in nerodnosti kot pa zaradi neurejenosti: *»Nesreče se včasih preprosto zgodijo, ne glede na to, kako imaš stvari urejene; na stopnicah ti lahko zdrsne, ali si seznanjem s tem, da ti lahko zdrsne ali ne.«*

Poseben problem predstavlja delo v gozdu. Sodelujoči predstavnik ZGS I je povedal, da so sami na področju svetovanja zelo veliko naredili, vendar je nesreč v gozdu še vedno preveč. Kot morebitne razloge, zakaj do nesreč prihaja, navaja, da je delo v gozdu eno najnevarnejših opravil, ki se opravljajo v okviru kmetijskih gospodarstev. Poleg tega *»človeka ne moreš prisiliti, da bi uporabil zaščitna sredstva in da bi se posluževal varnostih tehnik podiranja«* oziroma gre preprosto za to, da posameniki *»precenijo tako svoje psihofizične sposobnosti kot celotno situacijo.«* Povedano z drugimi besedami: *»preveč lahkomišno se spravijo k delu.«* To podpre tudi sodelujoči kmet G, ki opisuje razmišljanje nekaterih kmetov v slogu: *»že 20, 30 let tako podiram, zakaj bi sedaj spreminjal? Običajno se celo smejejo tistim, ki si opremo nabavijo in jo uporabljajo.«* Čeprav je ozaveščenost različna, vsaj po navajanju kmeta I, nekateri gozdarji pristopijo do drugih in jih opozorijo na neustreznost njihovega dela.

Polovica sodelujočih kmetov je povedala, da so se pri delu na kmetijskem gospodarstvu poškodovali (sodelujoči kmetje B, D, G, H, J, K, M in R), od teh jih je večina izkoristila tudi možnost bolniškega staleža. (B, D, G, H, M in R). Nikoli se niso poškodovali trije kmetje (A, Č in Š).

Vsi sodelujoči kmetje priznavajo, da običajne bolniške odsotnosti v kmetijstvu ni. Zato niso redke situacije, ko bolni ali poškodovani kmetje delajo. Svoje izkušnje so opisali sodelujoči kmetje M, ki je bil 4 mesece na bolniški (*»Katastrofa bi bila, če ne bi delal, proizvodnja bi se ustavila, z bolniškim nadomestilom pa ne bi mogel preživeti«*), G, ki je povedal, da se je poleg njega poškodoval tudi član družine (*»Težko si privoščiš bolniško, če nimaš koga za delo.«*) in H, ki je bil uradno na bolniškem staležu, a je vseeno delal, čeprav se je zavedal, da ga lahko doleti inšpekcijski nadzor. Glavni razlog za opisane situacije je v tem, da mora biti delo opravljeno, ne glede na poškodbo oziroma bolezen. Poleg tega, kakor navajajo sodelujoči kmetje, se bolniška odsotnost *»finančno ne spleča«*. Čeprav tovrstnih izkušenj sama nimata, sta mnenje delila tudi sodelujoča kmeta A in Č. Edini sodelujoči kmet, ki zaposluje druge delavce, Š, še ni imel izkušenj z bolniško odsotnostjo, vendar se zaveda, da, če gredo njegovi zaposleni na bolniško, bo moral *»nekaj plačevati, a ne vem točno koliko«*.

Nekateri sodelujoči kmetje sploh niso bili pri zdravniku oziroma v primeru poškodbe ali bolezni ne gredo k zdravniku. Sodelujoči kmet K je imel poškodbo, vendar kljub zavarovanju ni izkoristil pravic iz tega naslova, ampak je vseeno delal. Zaveda se namreč, da četudi imajo kmetje zavarovanja, je to drugačna socialna varnost, kot jo imajo tisti, ki so redno zaposleni. Situacijo nazorno opisuje tudi sodelujoči kmet L: *»Prvih 30 dni ti tako ali tako ne pripada nič. Saj ti na pamet ne pride, da ne bi delal in šel na bolniško. Se že nekako vlečeš.«* Vendar se nekateri zavedajo dolgoročne škodljivosti takšnega ravnanja. Tako se sodelujoči kmet J sprašuje, ali in kdaj se bodo pri posameznikih pojavile poklicne bolezni. To podkrepi s svojim opažanjem, da se danes vsi bojijo izkoristiti bolniški stalež, strah jih je tudi obiska zdravniku, da ne bi »odkril« kakšne (poklicne) bolezni in da ne bi mogel kasneje delati, kajti posledice so lahko zelo resne.

Prijava nezgode pri delu na kmetijskem gospodarstvu, ki jo zahteva 41. člen ZVZD-1, ni tako enostavna zadeva, pove sodelujoči kmet D, ki je bil že velikokrat na bolniškem staležu. Ob tem opisuje, da je kmet drugače obravnavan kot redno zaposlen. Opozarja, da je, če si zaposlen in se poškoduješ, več možnosti. Delodajalec mora med drugim zaposlenemu, ki ne more več opravljati dela na istem delovnem mestu, najti drugo, primernejše delovno mesto.

Tega na kmetiji ni. *»Zdravnik mi je napisal, da lahko dvignem največ 7 kilogramov, invalidska komisija pa, da sem sposoben delati na svojem delovnem mestu. A tega ni. Dvignem, kolikor je pač treba. Če takrat zaboli, potem dve uri pač ne delam.«* Pri prijavi nezgode pri delu, to je v okviru dejavnosti kmetije, ko je kmet nezmožen za delo več kot tri delovne dni, je treba poklicati inšpektorja za delo (prvi odstavek 41. člena ZVZD-1). Tega se zelo dobro zaveda večina sodelujočih kmetov, kar je najboj nazorno opisal sodelujoči kmet B: *»S tem, ko si zavarovan, veš, da če se zgodi nesreča pri delu, moraš poklicati inšpektorja za delo. Če pa se to naredi v prostem času, tega ni treba.«* Kot navaja B, če bi poklical inšpektorja, bi vprašal, kako je bil posameznik v času nezgode obut oziroma ali je bil v škornjih. Če se je nezgoda zgodila pred hišo, pa ta podatek ni pomemben. Svoje razmišljanje podkrepi z dejstvom, da je popolnoma vseeno, ali je bolniško nadomestilo 80 ali 100 %, saj ga do 30 dni krije kmet.

Kmetje se zavedajo, kakšne so razlike, če gre za poškodbo pri delu ali izven. Sodelujoči kmet J razloži, da če bi šel k zdravniku, zaradi poškodbe svojega sina, bi lahko imel več težav, *»kot bi njega (sina) bolelo«*. Ali kot navaja sodelujoči kmet L: *»Če se poškoduješ pri sosedu na kmetiji, greš domov in rečeš, da se ti je to zgodilo doma. Zaenkrat to še gre. Ko pa bo prišel trenutek, ko bo ta želel odškodnino, takrat bo katastrofa«*. Enako opisuje sodelujoči kmet H: *»Mi doma padamo po stopnicah. Poznam veliko primerov, ko rečejo, da so padli drugje, kot dejansko so,«* ali še bolj nazorno: *»Če se zgodi nesreča, hitro pretehtaš situacijo: ali si uporabil zaščitno opremo oziroma ali je vse v redu.«* Sodelujoči kmetje enostavno presodijo, ali se *»bolj spleča«* prijaviti kot nezgodo na delu (da niso kaznovani s strani inšpektorja) ali ne. *»Zdravniku sem povedal, da sem se poškodoval zunaj. Ker če bi rekel, da sem se v hlevu, bi moral poklicati inšpektorja za delo. Zunaj se lahko poškodujem, v hlevu pa ne,«* sklene sodelujoči kmet B.

Posebno vprašanje, ki se je deloma odprlo že pri prvem vsebinskem sklopu, je sodelovanje tretjih oseb na kmetijskem gospodarstvu in njihove morebitne poškodbe. Nekateri sodelujoči kmetje (G, H, J, K, L, O) se zavedajo, kakšne so lahko posledice morebitne poškodbe tretje osebe na kmetijskem gospodarstvu, nekateri ne (Š), nekateri pa delno (R in S). V primeru sodelujočega kmeta D se je tretja oseba celo poškodovala, *»a na srečo ni zahtevala ničesar.«* Zato nekateri sodelujoči kmetje izvajajo določene aktivnosti, da bi svojo odgovornost zmanjšali. Sodelujoči kmet R pove, da tretjim osebam, ki pridejo pomagat na trgatve, razdeli *»papirčke za podpisati, da vedo, da se s škarjami lahko urežeš.«* Prepričan je, da se s tem dejanjem izogne odškodninski odgovornosti in da za morebitno poškodbo odgovarja poškodovani sam. To ni povsem skladno z zakonodajo. Kmet mora, v skladu s 56. členom ZVZD-1, oceniti tveganje, ki nastane pri opravljanju posameznega dela na kmetiji. Če ugotovi, da obstaja nevarnost za nezgode, mora zagotoviti ustrezna sredstva za delo in zaščitno opremo (57. člen ZVZD-1), na primer primerne škarje in rokavice. Nekateri sodelujoči kmetje se zavedajo, kaj bi lahko za kmetijsko gospodarstvo pomenila morebitna nezgoda pri delu. Sodelujoča kmeta G in K, navajata, da če bi se nosilec kmetije poškodoval, bi kmetija delovala *»na nujnem«* ali bi lahko prišlo celo do vprašanja obstoja kmetije. Ravno tako navajata primere, ko se je nekdo na kmetiji poškodoval in zahteval odškodnino, čeprav kmet ni bil pri tem nič kriv. V takih primerih ga *»ne moreš nagnati in reči, da naj pove, da se je to doma zgodilo.«* Zato so na kmetiji sodelujočega kmeta S ubrali prakso, da dela s stroji ne prepuščajo zunanjim sodelavcem, ampak jim dodelijo le enostavnejša dela.

Tako sodelujoči predstavnik ZGS N kot sodelujoči kmet O priznavata, da se kmetje tega še vedno premalo zavedajo. Slednji navaja, da kmetje niso ozaveščeni, da je delodajalec odgovoren za vse in da je to na zakonodajni ravni jasno opredeljeno, se pa zakonodaja tudi spreminja. Opozarja na novi ZVZD-1, ki je začel veljati 3. 12. 2011 (Uradni list RS, št. 43/11), v skladu s katerim ni več obveznosti usposabljanja za varnost in zdravje pri delu za

tako imenovane kmečke zavarovance, torej kmete, ki so v skladu s predpisi o pokojninskem in invalidskem zavarovanju zavarovani kot kmetje in ne zaposlujejo delavcev ter v delovni proces ne vključujejo drugih oseb, razen družinskih članov na kmetijah, v skladu s predpisi o kmetijstvu (2. odstavek 55. člena ZVZD-1). To bo po njegovem mnenju negativno vplivalo na delo na kmetiji. Ta obveznost ostaja za tiste kmete, ki zaposlujejo (38. člen ZVZD-1). V skladu z novim ZVZD-1 namreč kmetijska gospodarstva, glede obveznosti zagotavljanja varnosti pri delu, sodijo v tri različne skupine: kmetijska gospodarstva, ki so delodajalci in imajo zaposlene; samozaposleni oziroma »kmečki zavarovanci« in ostali, ki se s kmetovanjem ukvarjajo v prostem času (polkmeti; teh ZVZD-1 ne ureja). Več o tem v točki 2.3.1.

Zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu na kmetijskem gospodarstvu predstavlja strošek za kmetijo. Sodelujoči predstavnik podjetja Vinakras, ki se je udeležil delavnice v Sežani, je pojasnil, da panoga težko prenese take stroške, ko je treba vse sodelujoče ljudi (sezonske delavce) opremiti za 3 ali 4 tedne oziroma za obdobje trgatve. Na začetku trgatve organizirajo izobraževanje, na koncu katerega delavci podpišejo, da so seznanjeni z vsemi nevarnostmi ter da so zdravi in sposobni za delo. Na ta način sodelujoče podučijo, da morajo priti na trgatve primerno obuti in oblečeni, saj s stroškovnega vidika ne morejo vsem sezonskim delavcem zagotoviti ustrezne opreme. Sodelujočim kmetom priprava izjave o varnosti ne predstavlja velikega finančnega bremena, večje težave bi imeli, če bi prišlo do poškodbe. Zato ne preseneča, da je na vprašanje, ali imajo sklenjeno splošno zavarovanje civilne odgovornosti, pritrdilno odgovorila večina kmetov (A, B, D, G, H, K, L, M, S), negativno pa samo trije (J, R, Š), ostali pa niso vedeli oziroma niso bili prepričani, ali to imajo sklenjeno ali ne.

Ker so bili na delavnicah prisotni predstavniki ZZZS, smo tudi njih vprašali za mnenje in izkušnje glede uveljavljanja pravic iz naslova zdravstvenega zavarovanja. Vseh pet predstavnikov (ZZZS0, ZZZS1, ZZZS2, ZZZS3 in ZZZS4) je bilo enotnega mnenja, da kmetje ne koristijo veliko bolniškega staleža. Strinjajo se, da sta glavna razloga naslednja: zaradi količine dela si kmetje tega ne morejo privoščiti in ker bi morali prvih 30 dni bolniškega staleža kriti na lastne stroške. Tudi po njihovem mnenju sta razloga predvsem v tem, da si tega zaradi količine dela ne morejo privoščiti, in ker gre prvih 30 dni bolniškega nadomestila na njihove stroške. »Kmetje, ki so prostovoljno zavarovani, praktično niso na bolniški. Redko kdo je na bolniškem staležu več kot 30 dni,« navaja sodelujoč predstavnik ZZZS4. Če pa že so na bolniškem staležu, je to bolj posledica bolezni kot pa poškodbe, opisuje svoje izkušnje ZZZS3. Vendar pa se kmetje obračajo na ZZZS po nasvete v primerih, ko se zgodi nesreča. Največ tovrstnih izkušenj ima sodelujoči predstavnik ZZZS0: »Velikokrat se zgodi, da pred prijavo nezgode kmetje pokličejo in se pozanimajo, kako prijaviti nezgodo glede na to, kaj se jim bolj splača.« Sodelujoči predstavnik ZZZS0 v takih situacijah pove, kakšne so razlike v enem in drugem primeru, odločitev pa prepusti kmetu; razume pa njihov položaj, zlasti ko gre za manjše dužinske kmetije, ki morajo vsako stvar narediti z »malo premisleka«. Pa tudi sicer so do kmetov bolj tolerantni, na primer, četudi zamudijo tridnevni rok za prijavo nezgode, jo vseeno upoštevajo.

Sodelujoči predstavnik KGZS T se strinja s sodelujočimi kmeti in sodelujočimi predstavniki ZZZS, da si kmetje ne morejo privoščiti bolniške: »Če je treba kravo pomolsti, ne bo nobena krava vprašala, ali ima kmet vročino«. Opozarja tudi na morebitne poškodbe obiskovalcev na kmetijskih gospodarstvih, ko gre za stike živali s človekom, posebej z otroci. Opisal je primer, ko je obiskovalec kmetije dobil odškodnino, ker ga je pes oblajal. S podobno izkušnjo se je srečal tudi sodelujoči kmet Š, ko je vinjenega obiskovalca ugriznil pes, vendar do tožbe in odškodnine ni prišlo.

V okviru *centralne* delavnice je bila potrjena dobra praksa izobraževanj in usposabljanj na področju varnosti in zdravja pri delu. Ob tem je sodelujoči predstavnik KGZS Y povedal, da bodo podobne aktivnosti pripravili zaradi nove zakonodaje, to je ZVZD-1, v obliki učnih gradiv in izobraževanj kmetov. Veliko pozornosti je bilo namenjeno tudi zavarovanju civilne odgovornosti na kmetijskih gospodarstvih. Sodelujoči kmet Z je povedal, da zavarovalnice nimajo velikega interesa zavarovati civilno odgovornost na kmetijskih gospodarstvih. Enake izkušnje deli tudi sodelujoči kmet X. Ob tem je sodelujoči predstavnik ZPIZ izpostavil še eno situacijo, in sicer ko ZPIZ v primerih nezgode pri delu uveljavlja regresni zahtevek do delodajalca in je ugotovljena odgovornost delodajalca (272. člen ZPIZ-1). Regresni zahtevek se nanaša na nastale stroške ZPIZ in celotne zneske pokojnine oziroma druge dajatve, ki jih izplačuje ZPIZ. Delodajalec se trenutno za te vrste odgovornosti ne more zavarovati. Med razpravo se je izoblikoval predlog, da bi bilo smiselno razmisliti o sistemski vzpostavitvi in ureditvi ustreznega zavarovanja za delodajalce, posledično tudi za kmete, za tovrstne primere. Sodelujoči predstavnik ZPIZ še dodaja: *»Zavarovanje odgovornosti bi bil resda za kmetijo dodaten strošek, zato je treba to narediti sistemsko in stroškovno smiselno.«*

7.2.3 Socialna zavarovanja kmeta

V vsebinskem sklopu socialnih zavarovanj nas je zanimala vključenost sodelujočih kmetov v socialna zavarovanja, ali in s kakšnimi težavami se pri tem soočajo ter kakšno je nasploh njihovo mnenje o sistemu socialne varnosti. Sodelujoči kmetje in predstavniki institucij pogosto (laično) uporabljajo izraz »kmečko« zavarovanje, s čimer je mišljeno pokojninsko in invalidsko zavarovanje kmetov na osnovi obvezne vključitve (16. člen ZPIZ-1) ali prostovoljne vključitve (34. člen ZPIZ-1). Ker so v razpravi pogosto uporabili ta termin, ga tako navajamo tudi v analizi podatkov.

Vsi sodelujoči kmetje so vključeni v socialna zavarovanja, vendar na različne načine oziroma na različnih podlagah. Da so v pokojninsko in invalidsko zavarovanje vključeni prostovoljno, so navedli 4 sodelujoči kmeti (A, B, C in G). Glavni razlog za vključitev na prostovoljni podlagi je nedoseganje cenusa oziroma višine katastrskega dohodka. Sodelujoči kmet A je ob tem povedal, da si želi biti obvezno vključen v socialna zavarovanja na podlagi katastrskega dohodka, ker je mesečno 60 do 70 evrov razlike in ker prostovoljno zavarovanje v širšem obsegu ni enako obveznemu. Sodelujoča predstavnika KGZS in ZZS0 sta izrazila začudenje nad tem, saj je navadno želja kmetov obratna, torej da iščejo načine, da niso obvezno zavarovani. Vendar če dosegajo določen katastrski dohodek, nimajo izbire, saj to predstavlja podlago za obvezno vključitev v socialna zavarovanja. V vzorcu so obvezno zavarovani 4 sodelujoči kmetje (H, L, K, L), sodelujoči kmet Č pa je vključen v socialna zavarovanja na podlagi pogodbe o zaposlitvi. Ostali pa niso vedeli, na kakšen način so zavarovani, vedeli so le, da zavarovanja imajo. Sodelujoči kmet M je povedal le, da je *»kmečko zavarovan«*.

Pri socialnih zavarovanjih, zlasti pokojninskem in invalidskem zavarovanju, je pereča problematika ne vključitve žensk na družinskih kmetijah. Pri tem je nazorna izkušnja sodelujočega kmeta G, mlajše ženske na kmetiji, ki pove, da si je morala socialno zavarovanje praktično doma izboriti: *»Seveda je to strošek, ampak če delam doma, si moram to urediti. Čutim neko odgovornost do sebe, da si to uredim za starost.«* Podobno izkušnjo, sicer ne svojo, a od drugih, navaja sodelujoči kmet K, da se velikokrat srečuje z ljudmi, kjer imajo nesporazume v družini v slogu *»jaz sem manj vreden kot drug družinski član«*, ker ni zavarovan. Ravno tako je sodelujoči kmet L povedal, da velikokrat vidi po vasi *»stare tete, ki niso nič plačevale in sedaj tudi nič ne dobivajo.«* Po izkušnjah sodelujočih kmetov G in H to ni zgolj problem žena, ampak je nezavarovanih tudi precej moških. Takšne situacije so

predvsem posledica nedoseganja cenzusov oziroma družinske kmetije nimajo toliko prihodkov, kar pomeni, da ostanejo osebe nezavarovane, se strinjata sodelujoči predstavniki ZZZS3 in sodelujoči predstavniki KGZS T. Če jih v tem primeru vključijo v zavarovanje, je to praviloma le zdravstveno zavarovanje za družinskega člana (brez pokojninskega in invalidskega zavarovanja ali pa v kombinaciji z zavarovanjem za ožji obseg pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja). Da je to v praksi res problem, so pritrdili tudi ostali sodelujoči predstavniki ZZZS. Sodelujoči predstavnik ZZZS0 je povedal, da glede na svoje izkušnje to bolj problematika starejše generacije, saj se pri mlajših to praktično ne dogaja. Enako mnenje ima sodelujoči kmet D. Z vidika zdravstvenega zavarovanja pa po navedbah vseh sodelujočih predstavnikov ZZZS0 tega problema praktično ni. Zdravstveno so zavarovani praktično vsi; da so morali nekoga zavarovati z odločbo, ki jo izda ZPIZ, po uradni dolžnosti, je bila samo izkušnja ZZZS0, ostali se s tem niso srečali. Če pa naletijo na primer, ko nekdo ni zavarovan, *»ga pokličejo, ugotovijo okoliščine in če ni nobene druge podlage, ga zavarujejo kot osebo, ki ni zavarovana iz drugih naslovov«*, pojasni sodelujoči predstavnik ZZZS1. ZZZS0 dodaja, da če bi v postopku ugotovili, da ima nekdo ustrezno visok katastrski dohodek in je nezavarovan, bi ga odstopili ZPIZ, ki bi mu izdal odločbo. Po njegovem mnenju se temu skorajda ne da izogniti. Sodelujoči predstavnik ZGS N je o stanju (ne)zavarovanih oseb na družinskih kmetijah dodatno pojasnil, da se po njegovih izkušnjah ob pregledovanju vlog za razne subvencije pogosto zahteva, da so kmetje (obvezno) pokojninsko in invalidsko zavarovani. *»Nato naletimo na kmete, ki tega nimajo, ampak so samo zdravstveno zavarovani, zlasti ženske,«* še dodaja.

Pri sklepanju zavarovanj (podobno kot pri izrabi pravic iz naslova zdravstvenega zavarovanja) so kmetje *»preračunljivi«*. Takšne izkušnje opisuje tudi sodelujoči predstavnik ZZZS2: *»Načeloma si kmetje plačujejo najnižji možni prispevek.«* Vendar pa se to spreminja glede na življenjske okoliščine. Na primer, ko ima kmet nosečno ženo, zanjo plačuje višje prispevke, *»višji razred«*, kot bi sicer, saj predvideva, da bo žena prejela višja nadomestila vso leto. Ko pa to obdobje mine, se žena ponovno zavaruje za minimalni obseg pravic.

Pri sklepanju socialnih zavarovanj se je velikokrat odprlo vprašanje zaposlitev tretjih oseb. Večina sodelujočih kmetov ni vedela, ali in kako so zavarovane tretje osebe, ki pridejo delat oziroma pomagat na kmetijski gospodarstvo. Sodelujoči kmet Č je tako situacijo ponazoril z besedami: *»Res ne vem, če in kako zavarujemo fanta, ki nam pride občasno pomagat.«* Ravno tako ni bila jasna razlika, kako je z zavarovanji, če se na kmetijskem gospodarstvu nekoga zaposli na podlagi pogodbe o zaposlitvi, ali če se sklene podjemno pogodbo oziroma če nekdo dela prek študentske napotnice. Zato so predstavniki sodelujočih institucij, najpogosteje so to bili predstavniki ZZZS, sodelujočim kmetom pojasnili, da če želijo zaposliti tretjo osebo na podlagi pogodbe o zaposlitvi, morajo plačevati minimalno plačo in s tem vse prispevke za socialna zavarovanja, prevoz na delo, malico in regres. Ravno tako je bilo večkrat pojasnjeno, da lahko tako osebo zaposlijo oni sami, kot fizične osebe, ne morejo pa zaposliti v imenu in na račun kmetije. Tretjo osebo lahko zaposlijo na primer kot kmečkega pomočnika ali hišno pomočnico, ne morejo pa tega storiti kot kmetija, ker ta v skladu z zakonodajo ne more biti delodajalec, saj ni statusno urejena. Ob tem se pojavi problem, ker stroška zaposlitve ni mogoče uveljavljati kot stroška v okviru morebitne dopolnine dejavnosti na kmetiji. Predstavnik ZPIZ, ki je sodeloval tudi na centralni delavnici, je naknadno pojasnil, da se je DURS večkrat zavzela za rešitev, v skladu s katero bi delavca na kmetiji zaposlila ena od oseb, ki so zavezanke za davek iz kmetijske dejavnosti in da naj bi se ti zaposleni šteli za osebe v delovnem razmerju pri osebi, ki opravlja dejavnost. S tem bi bil rešen problem davčno priznanih odhodkov (stroškov). Pri tem pride do težave, da so lahko zavezanci za davek samo lastniki (uporabniki) kmetijskih zemljišč, ki jim je pripisan katasterski dohodek (ali dohodek na panj oziroma dohodek od pridelave vina), registrirani nosilec kmetijske dejavnosti po ZKme-1 pa na davčnem področju nima nobenega pomena.

Pri obravnavi socialnih zavarovanj in vključitve kmetov v le-ta je eno temeljnih vprašanj, kolikšno breme predstavljajo prispevki, ki jih plačujejo, za kmetijo kot celoto. Nekateri sodelujoči kmetje (A, B, D) so povedali, da predstavljajo prispevki za njihovo kmetijo precejšen strošek, ki ga sicer zmorejo, vendar ne vsak mesec enostavno. Sodelujoča kmeta B in D sta povedala, da znaša višina prispevko najmanj polovico prihodkov oziroma do 60 %.

Drugi sodelujoči (Č, H, K, S, Š, R) so navedli, da prispevki ne predstavljajo velikega stroška za kmetijo. Sodelujoči kmet K je povedal, da prispevki niso velik strošek, odkar je postavil kmetijo na *»trdna tla«*. Vendar, če opazuje kmete okrog sebe, vidi, da je to za marsikoga velik strošek in *»da se ne morejo zavarovati, ker nimajo dohodka«*. Opozoril je tudi, da je veliko takih kmetov, ki imajo majhno kmetijo, s samo eno glavo živine, in celotna kmetija živi od ene nizke pokojnine v višini 170 evrov. Takšne situacije je z drugimi besedami ponazoril tudi sodelujoči predstavnik ZZZS2, ko je navedel, da je bilo stanje na takih kmetijah boljše, ko je bil nekdo zaposlen in je imel zavarovanje. *»Ko pa ostane brez službe in je lastnik kmetije, pa nima nič prihodkov od kmetije, resnično nastane problem 'kako plačati',«* še doda. Hkrati opozarja na resen problem načina plačevanja prispevkov, zlasti za kmetije, ki med letom ne zmorejo plačevati prispevkov, saj potrebujejo denar za delo in redno poslovanje na kmetiji: *»Na začetku leta ali čez leto ne plačajo nič, ker nimajo. Na koncu leta plačajo, ker imajo. Problem je, če se nekdo v vmesnem času poškoduje, za prvo poškodbo kritje je, za zdravljenje pa ni. Sicer dobi nazaj, ko plača, ampak to ni isto«*. ZZVZZ namreč v 78.a členu določa, da če kmetje pravočasno ne poravnajo prispevkov za zdravstveno zavarovanje, se v tem času njihove pravice do zdravstvenih storitev in denarnih dajatev iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja zadržijo, in sicer tako za njih kot za njihove družinske člane. Do takrat lahko uveljavljajo na račun obveznega zdravstvenega zavarovanja le nujno zdravljenje. Izjeme, pri katerih se storitve in dajatve ne zadržijo, so otroci zavarovanca. Sodelujoči kmet K je v zvezi s tem še pojasnil, da ko pride denar, taki kmetje plačajo vse za nazaj, torej ne gre za to, da ne želijo plačati, ampak preprosto med letom teh sredstev nimajo. Sodelujoča kmeta L in K sta pritrdila, da so te situacije resnične in da ne gre za to, da kmet ne bi želel plačati, ampak da enostavno takrat nima denarja, zato pa vse poravna, ko denar dobi. Zato je sodelujoči predstavnik ZZZS2 predlagal spremembo zakonodaje v tem delu, zlasti ker gre za manjše zneske in ker bi s tem kmetom bistveno olajšali poslovanje v trenutkih, ko na kmetiji primanjkuje denarja.

Ostali sodelujoči kmetje so pojasnili, da jemljejo višino prispevkov kot dano dejstvo in se s tem ne obremenjujejo preveč, na primer sodelujoči kmet L pravi: *»To je strošek, ki ga moramo plačati.«* Vendar, kakor je sklenil sodelujoči kmet R: *»ko bodo prispevki šli čez dobiček in bomo delali izgubo, je bolje, da kmetijo zapremo«*. Na oceno, kakšno breme predstavljajo prispevki, vpliva tudi dejstvo, ki ga je navedla večina sodelujočih kmetov, da si plače ne obračuna ne nosilec kmetije ne ostali člani.

Sodelujoči predstavnik ZZZ2 je v razpravi o višini prispevkov, izrazil dvom o smiselnosti plačevanja prispevkov, če kmet s tem ogroža ekonomsko-socialno stanje kmetije. V primeru, da kmet plačuje minimalne prispevke so namreč tudi nadomestila in ostali prejemki nizki: *»Kajti če si nekdo ne more plačevati prispevkov od minimalne plače, naj si jih ne plačuje. To je prenzka socialna varnost.«* Taki primeri sodijo že v sistem socialnih pomoči.

Po navedbah večine sodelujočih se kmetje v splošnem pozanimajo, katero zavarovanje skleniti in za kakšno višino zavarovalne osnove. Tako sodelujoči predstavnik ZZZS2 pove, da vsakemu kmetu pojasni, kaj se mu bolj izplača. Vendar po njegovih izkušnjah ni vedno tako, v praksi je namreč zelo odvisno od referenta. Če ta ni zainteresiran ali če ne pozna tega področja tako dobro, ker je v enoti, kjer dela, malo kmetij, potem bo kmet težko dobil pravo

informacijo. Zase pravi: *»Sam zelo dobro poznam to področje in kmeta. Zato mu povem, kaj se mu izplača. Razen za tiste, ki presegajo katastrski dohodek, tam pa ne more sam odločati.«*

ZZZS0 pojasni, da sedaj ni več problemov glede izrabe pravic, saj so osnove jasne. Po njegovih izkušnjah kmetje zelo veliko sprašujejo, kako se zavarovati, pri čemer gledajo preveč zgolj na sebe in premalo na kmetijo kot celoto. Opozarja, da je treba obravnavati kmetijo kot celoto, ko se sprejemajo odločitve glede zavarovanj. Torej ne samo višine katastrskega dohodka, ampak tudi dopolnilno zavarovanje, ali je samostojni podjetnik in podobno. Preveriti je treba, ali bo posazmeznik pri višini katastrskega oziroma drugega dohodka dosegel cenzus iz 16. člena ZPIZ-1, kako je z otroci in podobno. Na ugovor sodelujočega kmeta D, da se s tem ukvarjaš na začetku, potem pa ne več, je sodelujoči predstavnik ZZZS0 odvrnil, da je to napačno razmišljanje, saj otroci odrastejo, pa tudi življenjske situacije in zakonodaja se spreminjajo. To je treba torej sproti spremljati. Hkrati pa sodelujoči kmet O opozarja, da se ne sme gledati na kmetijo zgolj kot na poslovni oziroma komercialni subjekt, ampak tudi z vidika človeških virov in socialnega vidika: *»Na podeželju se vzgaja kakovostne mlade ljudi, ki se v življenju znajo soočati s problemi in ne bežijo v neke omamne skrajnosti.«*

Pri izrabi pravic se sodelujoči kmetje velikokrat vprašajo, kaj jim bo plačevanje prispevkov prineslo, zlasti pri pokojninskem zavarovanju. O morebitnih razlogih za neodločenost pri sklepanju socialnih zavarovanj sodelujoča kmeta G in H razmišljata, da je to verjetno posledica različnih dejavnikov, zlasti nezavedanja, finančnih (ne)zmožnosti ter tudi strahu, ker se zakonodaja na tem področju hitro spreminja. Večina sodelujočih kmetov razmišlja v slogu, kakor ga je opisal sodelujoči kmet L: *»O pokojnini sploh ne razmišljamo, saj ne pričakujemo, da bomo lahko živeli od penzije.«* Z drugimi besedami enako situacijo opiše sodelujoči predstavnik ZZZS2: *»S kmeti smo delali izračune, kaj se jim dejansko izplača. Ugotovili smo, da bi bilo bolje, da nisi kmečko zavarovan, ampak da ti dajo otroci tistih 200 evrov pokojnine, ki bi jo prejemal, če si plačeval minimalne prispevke. Seveda je vprašanje, ali bi ti otroci to dali ali ne. Ekonomsko pa se to ne splača.«* Opozoril je tudi na problem izdajanja odločb s strani ZPIZ »za nazaj«, ko torej ugotovijo, da bi moral biti posamezen kmet zavarovan na drugi podlagi in plačevati več, kot dejansko je. To je lahko za marsikoga (pre)velik zalogaj. Po drugih strani, po njegovih izkušnjah, takih problemov na področju zdravstvenega zavarovanja ni. Sodelujoči kmetje so sicer večkrat pritrdili, da bi – če bi bilo mogoče – izstopili iz pokojninskega zavarovanja, česar pa ne morejo storiti, če se morajo zaradi višine katastrskega dohodka obvezno zavarovati.

Posledica nizkega zaupanja v prejemanje pokojnin iz državnega socialnega zavarovanja je sklepanje pokojninskih zavarovanj pri zasebnih zavarovalnicah. Denimo, sodelujoča kmeta K in R sta zase povedala, da imata še druga, komercialna zavarovanja. Tako ima sodelujoči kmet K še pet zavarovalnih polic zraven državne, tudi v tujini, kajti *»če bom čakal samo na zavod, bo žalost.«* Veliko jih razmišlja, kakor navaja sodelujoči kmet R, da *»če se bodo še dvakrat dvignila leta, ne bomo šli nikoli v penzijo.«* Po opazovanju sodelujočih kmetov G in H imajo predvsem mlajši sklenjena zavarovanja pri zasebnih zavarovalnicah, kajti v okviru državnih zavarovanj se odločijo zgolj za zdravstveno, ne pa tudi za pokojninsko zavarovanje. Razmišljanje mlajše generacije ponazarja sodelujoči kmet H: *»Pri mladih je zavedanje za pokojninsko zavarovanje manjše, ker se jim to zdi oddaljeno. Trenutno jih zanima bolj razvoj, pa tudi dejansko ne vedo, če bodo imeli kaj od teh zavarovanj čez toliko let. Zato plačujejo minimalni prispevek, zraven pa še zasebno zavarovanje.«*

Glede morebitnih manipulacij pri sklepanju in izrabi pravic iz socialnih zavarovanj je večina sodelujočih kmetov in sodelujočih predstavnikov institucij povedala, da so te pogoste pri obveznem pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Kmetje »na papirju« porazdelijo

katastrski dohodek med dediče, otroke, itd. Manj manipulacij pa je pri izrabi pravic iz zdravstvenega zavarovanja. Na primer, da bi kmet želel pridobiti od zdravnika potrdilo, da je zdravstveno nesposoben za delo in tako, bil upravičen do socialne pomoči. Denimo, dobivati socialno pomoč. Tako sodelujoči predstavnik ZZZS1 navaja, da se lahko zgodi, da zdravnik napiše, da nisi zdravstveno sposoben za delo, kar pomeni, da ne moreš biti zdravstveno zavarovan kot kmet. Da je tega v praksi malo, pritrjuje tudi sodelujoči predstavnik ZZZS2, ki dodaja, da je morda kakšen tak primer pri kmetih, ki so blizu upokojitve.

Pri zavarovanju za starševsko varstvo so nekateri sodelujoči kmetje povedali (na primer H in K), da so na kmetiji ženske koristile pravice iz tega naslova na podlagi zavarovanja, ki so ga sklenili v času dela na kmetiji. Drugi, na primer žena sodelujočega kmeta G, so te pravice izrabili v času, ko so še bili zaposleni pri drugem delodajalcu, zato izkušeni s tem nimajo. Pokazalo se je tudi nepoznavanje tega področja, na primer na kmetiji sodelujočega kmeta S še niso koristili starševskega varstva, kmet S pa ni vedel, ali je za to zavarovan. Skozi razpravo se je izkazalo, da plačuje tudi za to prispevek in da je posledično zavarovan.

Večina sodelujočih kmetov je povedala, da imajo enoten problem na tem področju, in to je pomanjkanje informacij. To se je izkazalo tudi med delavnicami, ko so sodelujoči kmetje nekatere zadeve razčistili med sabo in skupaj s sodelujočimi predstavniki institucij. Slednji so kmetom večkrat pojasnjevali osnovne zadeve o socialnih zavarovanjih (zlasti kaj je mogoče in kaj ni mogoče) ter njihove konkretne primere. V krajih, kjer so medsebojna poznanstva večja, so sodelujoči predstavniki institucij za vsakega sodelujočega kmeta natančno vedeli, kako in za kakšno višino zavarovalne osnove so zavarovani. Skozi delavnice se je izkazalo, da je velik problem tudi zakonodaja, ki se hitro spreminja, čemur kmetje ne morejo slediti. To so potrdili tudi predstavniki sodelujočih institucij.

V primeru pomanjkanja informacij se sodelujoči kmetje največkrat obrnejo na svojo računovodjo, če jo imajo, neposredno na pristojno institucijo in ter na KGZS. Vsi sodelujoči predstavniki KGZS povedo, da vprašanja s strani kmetov rešujejo s pomočjo zavodov, v primeru, da ne dobijo odgovora, pa se obrnejo na ministrstvo. Velikokrat pa sploh ne pridejo do pravega vira informacij. Pri tem sodelujoči predstavnik KGZS T dodaja: *»Kmet želi opravljati svoje delo, ne želi se ukvarjati z zakonodajo, on je kmet, da bo kmetoval. Če bi ga veselilo delo z zakonodajo in s papirji, bi šel za pravnika.«* Nekateri pa imajo drugačno mnenje. Denimo, sodelujoči kmet G meni, da je informacij dovolj in da je večji problem, ker si *»kmetje informacij ne znajo poiskati«*. V zvezi s tem sodelujoči kmet H pogreša večjo aktivnost ZPIZ, saj ne ve, kolikšno pokojnino naj pričakuje na osnovi prispevkov, ki jih plačuje *»plačuješ, pa ne veš, kaj si plačuješ. Še elektro ti pove, koliko ur si porabil, tukaj pa nič.«*

V razpravi o socialnih zavarovanjih so se na regijskih delavnicah obravnavale tudi druge teme, zlasti prehod kmetijskega gospodarstva na mlajšo generacijo in problemi, ki se pojavljajo v zvezi s tem. Sodelujoči predstavnik KGZS T je povedal, da se življenjska doba daljša, na slovenskih kmetijskih gospodarstvih pa je prostora za zaslužek kvečjemu za eno generacijo, zato se sprašuje: *»Če nosilci kmetij predajo kmetijo svojim vnukom, se sprašujem, kam bo šla srednja generacija. Kmetijo je treba predati nekemu, ko je sredi 20. let, ko imaš še voljo nadaljevati. Pri 40. letih se mi zdi prepozno.«* Zato je po njegovem mnenju treba postaviti dolgoročne temelje kmetom, dati kmetijam nek status in omogočiti družinskim članom, da so zaposleni. Podobno razmišlja tudi večina sodelujočih kmetov. Ob tej razpravi se je odprlo tudi vprašanje ohranitve sistema subvencij za mlade kmete, to je prevzemnike, in posledično rente za nosilce, ki kmetijo predajo. Po mnenju sodelujočega kmeta O je treba imeti tak sistem, da bodo mladi lahko kmetijo ustrezno prevzeli in hkrati dali starejšim neko rento ter jim omogočili sodelovanje pri razvoju kmetije. S tem se je večina sodelujočih

strinjala. Posebej učinkovit se jim je zdel sistem, ko so mladi na določenih razpisih pridobljena sredstva porabili za izplačilo dedičev. S sočasnim ukrepom zgodnjega upokojevanja starejše generacije pa je to *»ogromno pomenilo za podeželje in za boljše ohranjanje kmetij,«* poudarja sodelujoči predstavnik ZGS I. Zgodnje upokojevanje je bilo tudi po mnenju sodelujočega predstavnika ZZS2 pozitivno, druga področja zakonodaje, ki ureja kmetijstvo, pa v zadnjih 30 letih niso prinesla koristnih novosti. Ključno je, da je treba kmetijo predati, kajti *»če kmetije ne predaš, ta kmetija ne bo živel.«* Zato je po njegovem mnenju ustrezno, da kmete država socialno podpira, saj se bodo v nasprotnem primeru kmetije težko obdržale.

To je nedvomno povezano s splošnim vrednotenjem kmeta in kmetovanja. Vsi sodelujoči na delavnicah so izrazili skrb nad nizkim vrednotenjem tega poklica v javnosti, zlasti pri mlajši generaciji. Kakor je povedal sodelujoči kmet R: *»Naša generacija je zrasla v prepričanju, da kmetijstvo nekaj pomeni in da mi nekaj veljamo. Danes kmetijstvo ne velja nič ... Naši otroci vedo, kateri poklici so pomembni in kateri veljajo in si želijo v te poklice, ne v kmetijstvo. Še v navadne, tehnične poklice, ne gre nihče.«* Zato so večkrat izrazili mnenje, da bi bilo treba na nacionalni ravni sprejeti in izvajati določene aktivnosti v smeri izboljševanja ugleda kmeta in kmetovanja.

Odrplo se je tudi vprašanje kmetov, ki so ostali nezavarovani, ker nimajo več državnih pokojnin. O tem na delavnicah nismo podrobno razpravljali, saj to ni bilo zajeto v namenu in ciljnih raziskave.

Na *centralni* delavnici se je v zvezi s socialnimi zavarovanji odrplo več vprašanj in problemov. Podobno kot sodelujoči kmetje na regijskih delavnicah so se tudi sodelujoči na centralni delavnici strinjali, da je pogost problem pomanjkanje informacij oziroma položaj, kar kmetu preprečuje, da bi uredil svoj položaj. Sodelujoči kmet Ž pove, da so bile informacije težko dostopne, predvsem pa ga je motilo, da jih različni uradni različno tolmačijo. *»Vsaka druga stvar je malo drugače, nekje smo dobili informacijo, da nekaj ni mogoče, potem smo še malo pobrskali in videli, da možnosti so«*; *»za nas kmete je to tako razdrobljeno, pa ta zakonodaja, tista zakonodaja, da si že čisto zmešan od tega«*. To je po mnenju sodelujočih predstavnikov ZZS in ZPIZ posledica več dejavnikov. Eden je zagotovo hitro spreminjajoča se zakonodaja, ki lahko predstavlja težavo že pri izvajanju in urejanju zavarovanj za zaposlene, kaj šele za kmete. Drugi razlog je v načinu podajanja informacij kmetom. Velikokrat se namreč zgodi, da se kmetom razloži *»preveč strokovno«*, kar vodi do nerazumevanja. Poleg tega je vidna razlika med manjšimi kraji oziroma med območji, kjer je več kmetij in kmetovanja, in tistimi kraji, kjer tega ni. Kajti več kmetov in kmetij pomeni večjo fluktuacijo informacij, več znanja in tudi povezanosti med ZZS in ZPIZ. *»Ker k referentu zavoda pristopi kmet na tri leta, je logična posledica, da referenti to področje manj obvladajo,«* pojasni sodelujoči predstavnik ZZS. Težko bi torej rekli, da se kmetje branijo znanja, prej sodelujoči predstavniki menijo, da težko dostopajo do njega.

V praksi se več vprašanj in problemov pojavi pri pokojninskem in invalidskem zavarovanju kot pri zdravstvenem. Kakor je pojasnil sodelujoči predstavnik ZPIZ, je zdravstveno zavarovanje drugače obravnavano, saj je sistem izrazito splošno naravnano in omogoča vključitev širokega kroga oseb, kar pomeni, da ima vsak možnost biti obvezno zdravstveno zavarovan po nekem statusu oziroma podlagi. Sodelujoči predstavnik ZPIZ dodaja: *»Če tega nima, mu je to treba najti in ga ustrezno pozvati, da pride in si to uredi.«* Pri pokojninskem in invalidskem zavarovanju pa se po njegovih izkušnjah ne poziva sistematično, saj se na ZPIZ ukvarjajo s posameznikom šele takrat, ko si sam pride urediti zavarovanje.

Informacijo z regijskih delavnic, da sodelujoči kmetje ne zaupajo državnemu pokojninskemu zavarovanju, da pričakujejo nizke ali pa sploh nič pokojnin ter da imajo sklenjena pokojninska zavarovanja pri zasebnih zavarovalnicah, so sodelujoči na centralni delavnici pripisali pomanjkanju informacij o prvem pokojninskem stebru. Tako sodelujoči predstavnik ZPIZ meni, da je to vprašanje poznavanja razmer in sistemov, in se sprašuje, ali *»so si kmetje dejansko izračunali, koliko bodo dobili iz teh zasebnih skladov oziroma kakšne bodo njihove pokojnine čez 40 let.«* Ravno tako navaja, da je neobveščенost glede prvega stebra zelo velika in da je zato logična posledica prepričanje kmetov, da bodo pokojnine majhne, zato si tudi plačujejo najnižje možne prispevke. Poleg tega opozarja, da je v Sloveniji družbeni konsenz takšen, da obravnava pokojnino kot strošek in da je vsaka solidarnost nepravilna.

V zvezi s plačevanjem oziroma zagotavljanjem socialnih zavarovanj se je odprlo tudi vprašanje medgeneracijskih razlik in pogleda mladih na delovanje kmetij ter kmetovanja nasploh. Na podlagi svojih izkušenj je sodelujoči kmet Z povedal, da je dogovor o preužitku med mlajšo in starejšo generacijo nujen, kajti če si starejša generacija ne zagotovi svojih prihodkov v tem obdobju, je to strošek otrok oziroma vnukov. Sodelujoči kmet X, sicer tudi aktiven ZSPM, navaja, da po njegovi oceni mladi *»veliko več gledajo na to, da imajo urejena socialna zavarovanja.«* Glede delovanja kmetijskih gospodarstev pa meni, da jih je približno polovica pripravljena slediti tradiciji dela v kmetijstvu, polovica pa jih ni pripravljena slediti tradiciji, če ne bo vzdržnosti. To ponazori s svojim razmišljanjem: *»Če z dosedanjimi šestimi glavami živine in nekaj zelenjave, ne bi preživel, bi se prestrukturiral. S pol hektarjev jagod lahko bistveno bolje živiš.«* Pogledali bi torej tudi za drugimi poslovnimi priložnostmi, pripravljeni so se izobraziti ter pridobiti ustrezno znanje.

Ob tem pa je pomembno, da mlajša generacija prevzame družinsko kmetijo dovolj zgodaj, da lahko zagotovi razvoj, pri čemer pa je po mnenju večine sodelujočih na centralni delavnici potrebno *skupno sodelovanje* na kmetiji. Tako sodelovanje se ne nanaša zgolj na samo delo na kmetiji, temveč tudi na zagotovitev ustreznega socialnega položaja vsem, ki na kmetiji na kakršen koli način sodelujejo. Da bi to dosegli, je treba obravnavati kmetijo kot celoto in ne, kot se sedaj dogaja, vsakega posameznega člana posebej. V primeru, da pride kmet po informacije na pristojne institucije, ga obravnavajo posamično. Posledično lahko zanj najdejo ustrezno rešitev, ki ni nujno primerna za kmetijo kot celoto. Glede na trenutno situacijo pa sodelujoči predstavnik ZZZS pove, da zavodi niso pooblaščen za to, da povedo, kaj se kmetu najbolj splača. Dolžni so mu povedati, kaj pomeni širši in ožji obseg zavarovanja, gre torej za dolžnost pojasnila, odločiti se mora kmet sam. Za primerjavo: v primeru samostojnega podjetnika te možnosti ni, samostojni podjetnik se ne more odločiti, ali bi se ali se ne bi zavaroval; po zakonu se je dolžan zavarovati. *»Kmet pa lahko še izbira, zato je posledično toliko preračunljivosti,«* pove sodelujoči predstavnik ZZZS. Po drugi strani pa sodelujoči predstavnik ZPIZ navaja, da je včasih dobro, da država določi obveznost vključitve (oziroma samodejno vključitev) v zavarovanje. Tak primer je zavarovanje za starševsko varstvo, za katero je kmet zavarovan samodejno, če se prostovoljno vključi v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, pri čemer je k temu dodano tudi zdravstveno zavarovanje.

Sodelujoči predstavnik ZPIZ je izpostavil tudi problem preverjanja zdravstvene sposobnosti za delo na kmetiji. Ob prvem vstopu v pokojninsko in invalidsko zavarovanje je treba preveriti, ali je posameznik sposoben delati na kmetiji, in sicer z zdravniškim pregledom. ZPIZ-1 namreč v 16. členu kot enega izmed pogojev za vključitev v zavarovanje zahteva zdravstveno sposobnost za opravljanje kmetijske dejavnosti, ki jo ugotavlja služba medicine dela. Po izkušnjah sodelujočega predstavnika ZPIZ v naši zakonodaji ni nikjer navedena upravičenost zavarovanca – kmeta, da bi to opravil na stroške zavarovalnice ali nosilca kmetije. Zato na ZPIZ predpostavljajo, da je ob spremembi statusa (na primer iz redne zaposlitve v delo na kmetiji) sposobnost podana in je ne ponovno preverjajo.

Izpostaviti je treba tudi položaj žensk na družinskih kmetijah, zlasti problematiko njihove ne vključenosti v socialna zavarovanja. Da je to problem, se je izkazalo že na regijskih delavnicah, podobnega mnenja so bili tudi sodelujoči na centralni delavnici. Denimo, po mnenju sodelujočega kmeta Ž, sicer aktivne predstavnice v Zvezi kmetov Slovenije (ZKS), so ženske v težkem položaju, ker predstavljajo stroški njihovega zavarovanja obremenitve za kmetijo. Svoje izkušnje opisuje: *»Precej malo žensk je zavarovanih, ker enostavno zmanjka denarja. Ponavadi se odpovedmo denarju za ženske, za nosilca kmetije, ki je običajno moški, se še najde, ampak že to je težko. Malo žensk pa ima to urejeno.«* Kajti po njenih izkušnjah ženske razmišljajo bolj o sedanjosti kot o prihodnosti, saj *»če danes ne moreš preživeti, ne moreš razmišljati, kaj bo jutri.«* Posledica tega je, da je strošek preživljanja ženske, ko ne more več delati na kmetiji, odgovornost tistega, ki kmetijo prevzame.

Posebno vprašanje, o katerem se je razpravljalo na centralni delavnici, je delo otrok na kmetiji. Slovenska zakonodaja, natančneje ZDR, delo otrok do 15. leta prepoveduje. To določajo tudi mednarodne konvencije in drugi pravni akti. V letu 2011 je ameriška vlada v Poročilu o stanju človekovih pravic (Country Reports on Human Rights Practices for 2011) opozorila, da Slovenija sicer spoštuje prepoved zaposlovanja do 15. leta starosti, vendar se kljub temu pojavljajo primeri, da otroci, mlajši od 15. leta, delajo na kmetijah v času žetve oziroma v času večje količine opravil. Sodelujoči na delavnici so večinoma pritrdili, da je lahko to problem oziroma da je zelo odvisno od vzgoje. Sodelujoči kmet X navaja, da je na to že večkrat opozoril in da je treba otroka vzgajati za delo na kmetiji, vendar *»v mejah normale«*. Eden od načinov je morda predstaviti delo na kmetiji otroku kot igro, ne pa kot prisilo, razlaga sodelujoči kmet Z.

7.2.4 Kmet kot brezposelna oseba

Zadnji vsebinski sklop, ki smo ga obravnavali na delavnicah, je bil položaj kmeta kot brezposelne osebe. Na vseh regijskih delavnicah se je izkazalo, da je položaj kmeta kot brezposelne osebe za sodelujoče težko razumljiv in nepredstavljen. Večina sodelujočih kmetov je izrazila mnenje, da se jim zdi tak položaj nemogoč oziroma ne razumejo, kako lahko do tega pride. Tako sodelujoči kmet A navaja, da kmet ne opusti dejavnosti in da o tem ne razmišlja, saj je to del tradicije. Dopušča pa možnost, da lahko pride do takšne situacije v primeru razveze zakonske zveze moža in žene, ki sta delala na kmetiji. Najbolj nazorno razmišljanje večine sodelujočih kmetov ponazarja sodelujoči kmet D: *»Ne znamo si predstavljati tega problema.«* Podrobneje je svoje misli strnil sodelujoči kmet R, ki je povedal, da kmetje ne razmišljajo v tej smeri: *»Kajti če se enkrat odločiš, da bo kmetoval, kmetuješ in če slučajno ugotoviš, da ti kmetijstvo ne gre in da ti prinaša izgubo, se ponavadi greš zaposlit, ker od neke stvari moraš živeti.«* Podobnega mnenja so tudi sodelujoči predstavniki institucij. Sodelujoči predstavnik KGZS T meni, da kmet tega v Sloveniji ne bi naredil, ker je preveč tradicionalnega kmetijstva: *»Tisti iz Ljubljane in tisti, ki vodijo kmetijsko politiko to vidijo drugače, kot kmetje tukaj.«*

Vprašanje, ali je lahko kmet brezposeln se tako večini zdi neumestno; prepričani so, da to ne more biti. Sodelujoča kmeta B in D posebej izpostavljata, da včasih nimaš dovolj prihodkov za delovanje družinske kmetije in preživljanje vseh na kmetiji. V takih primerih bi lahko bila rešitev nadomestilo, vendar je vprašanje, kako bi država to določila in vrednotila premoženje, izraža svoje pomisleke sodelujoči kmet B. Hkrati se skupaj s sodelujočim kmetom D sprašuje, kako bi država vršila nadzor, če bi se na primer prijavil kot brezposelna oseba, prejemal nadomestilo in še naprej živel ter delal na kmetiji.

Zatem se je takoj izpostavilo vprašanje sodelujočih kmetov, kaj pomeni oziroma kdaj lahko rečemo, da se »kmetija zapre«. Kakor je ponazoril sodelujoči kmet R: *»Kaj moraš narediti, da zapreš kmetijo? Prodati? In če prodaš in nimaš več kmetije, kako se upošteva kupnina, ki si jo prejel za kmetijo?«* Hkrati se je izpostavilo vprašanje, ali kmet sploh lahko opusti kmetovanje, kajti po naši zakonodaji velja dolžnost obdelovanja kmetije. Zakon o kmetijskih zemljiščih (ZKZ, Uradni list RS, št. od 59/96 do 58/12) določa dolžnost lastnika, zakupnika ali drugega uporabnika kmetijskega zemljišča obdelovati kmetijsko zemljišče kot dober gospodar, kar med drugim pomeni aktivno preprečevanje zaraščanja teh zemljišč (člen 7 in ostali členi ZKZ).

Sodelujoče je zanimalo tudi, ali je lahko nekdo obravnavan kot brezposeln kmet, če je lastnik kmetije. Ob tem se je sodelujoči kmet O naslonil na veljavno socialno zakonodajo, po kateri se lastništvo nepremičnin upošteva pri določenih socialnih transferih. Hkrati pa meni, da če kmet pride v situacijo, da je brezposeln na kmetiji, se nikoli več *»ne bo pobral«*, ne bo se vrnil nazaj, kajti *»kmetija je eno telo, ki se ga kot mozaik počasi izgrajuje, ko se to sesuje, ga nikoli več ne zloži nazaj«*. Podobno razmišlja tudi sodelujoči kmet K, ki se zaveda možnosti, da se nekdo ušteje pri investicijah in prijavi osebni stečaj na kmetiji, vendar *»četudi vse prodaš, ti ostane prostor in kaj boš počel na pogorišču?«*

Ob vprašanju, ali bi bila kmetom zanimiva možnost sklenitve zavarovanja za primer brezposelnosti, je bilo večini treba najprej pojasniti, kakšna je sedanja zakonska ureditev. Nekateri namreč niso vedeli, da sedaj te možnosti ni oziroma da (razen v primeru sklenjene pogodbe o zaposlitvi) jim nadomestilo za čas brezposelnost na ZRSZZ ne pripada. Nekateri sodelujoči kmetje so izrazili načelno naklonjenost sklenitvi takšnega zavarovanja, saj, kakor je navedel sodelujoči kmet Š, v kmetijstvu ni nobene garancije in *»če bo šlo tako naprej, je takšno zavarovanje, kot nek izhod v sili, smiselno.«*

Ob tem pa se je takoj izpostavil splošen dvom, kako bo to urejeno. Denimo sodelujoči kmet K je izrazil zaskrbljenost, da če bodo to urejali, bo to zelo administrativno oziroma bo zgolj *»formalno zakonsko urejeno«*. Podobno meni sodelujoči kmet L, ki tudi dvomi, da bi to pri nas kdaj zaživel: *»Tisti, ki dela, ne bo o tem razmišljal, tisti pa, ki že sedaj nima dela, pa tako ali tako nima za plačevanje prispevkov.«* Če pa bi se država odločila za takšno zavarovanje, so sodelujoči kmetje enotnega mnenja, da je prostovoljna oblika edina možna. Kakor se je izrazil sodelujoči kmet H: *»Možnost bi lahko bila, če je za druga zavarovanja, ne vem, zakaj ne bi bila še za to.«* Enakega mnenja je tudi sodelujoči kmet G, ki nadalje razmišlja, da se mora posameznik odločiti in prevzeti tveganje in odgovornost, če do tega pride: *»Iluzorno je razmišljati, da se to ne more zgoditi. Lahko se zgodi, da se z mladimi skregajo ali da se ločijo.«* Nekateri sodelujoči kmetje, na primer A, B in D, pa kljub prostovoljni možnosti v tem ne prepoznajo večje socialne varnosti. Sodelujoči kmet B pove, da bi to pravico kvečjemu izkoristil dve leti pred upokojitvijo. Meni, da je odvisno od posameznika, kako razume *»zaprtje kmetije«* in prenizke dohodke, da se mu kmetovanje *»več ne spleča«*

Ob tem je bilo veliko vprašanj glede višine prispevka, ki bi ga za takšno zavarovanje določili. Izražena je bila večinska skrb, da bi bil ta prispevek tako nizek, da bi izgledalo, da je posameznik zavarovan, dejansko pa *»ne bi dobil niti 100 evrov oziroma od tega ne bi mogel preživeti«*. Zato bi morala biti po mnenju sodelujočih kmetov višina prispevka taka, da bi lahko v primeru nastanka brezposelnosti od tega lahko živeli, ter da ne bi bili stroški večji od koristi. Ob tem so predstavniki sodelujočih institucij, zlasti ZZS, navedli, da strošek tega zavarovanja ni velik.

Vsi sodelujoči kmetje so bili enotni, da jim morebitno novo iskanje zaposlitve oziroma dela ne bi predstavljajo problema.

Podali so naslednja mnenja:

- sodelujoči kmet A: *»ni problem dobiti dela, sicer ne takega, ki bi ustrezal naši izobrazbi, to je zamujeno, a brez dela ne bi ostali,«*
- sodelujoči kmet B: *»delat znamo, preživeli bi, vendar kmet ne proda živali in gre na borzo. Če si kmet, si kmet.«*
- sodelujoči kmet G: *»s tema dvema rokama sem prišel na kmetijo in s tem lahko odidem. Z delom in ambicijami lahko marsikje uspeš. Pomoči, ki so nujne in potrebne, so smiselne, vendar se vse začne pri sebi; ne čakajmo države, da nam bo kaj dala. Ne bojim se poiskati druge odločitve, vprašanje je samo tisti čas vmes,«*
- sodelujoči kmet R: *»kmetje obvladamo veliko poklicev, zato se za nas vedno dobi delo oziroma če si želiš delo, ga vedno dobiš,«*
- sodelujoči kmet Š: *»če človek zna delati, ga ne sme biti strah.«*

Glede na izhodiščno razmišljanje sodelujočih kmetov o nepredstavljenosti položaja kmeta kot brezposelne osebe sodelujoči kmetje niso vedeli pojasniti, kakšne storitve bi potrebovali od ZRSZZ v primeru nastanka brezposelnosti. Tako sodelujoči kmet G pove, da ni nikoli razmišljal, kaj bi rabil, če bi jutri odšel. Meni, da je možnosti na kmetiji ogromno in če imaš idejo, lahko tako na kmetiji kot izven nje veliko narediš. Ob tem sodelujoči kmet H dodaja, da je vedno mogoče prestrukturiranje kmetij na podlagi raznih razpisov, veliko prostora pa oba sodelujočega kmeta G in H vidita v raznih dopolnilnih dejavnostih, kot so turizem, sončne elektrarne in podobno.

Na *centralni* delavnici so se sodelujoči strinjali, da bi bilo treba, če bi se odločili uvesti zavarovanje za primer brezposelnosti, urediti še veliko drugih stvari, zlasti kar glede statusa kmetije. Ravno tako so izrazili večinsko mnenje, da bi bilo treba o tem dobro obvestiti kmete, saj, kakor se je izkazalo na regijskih delavnicah, kmetje to področje slabo poznajo. Denimo, sodelujoči predstavnik ZZZS, je povedal, da kmetje ne vedo, da nadomestilo za čas brezposelnosti ni vezano na višino plačila prispevka in da je to zelo nizko, 0,2 % od zavarovalne osnove, kot skupni prispevek zavarovancev (0,14 %) in delodajalcev (0,6 %), v skladu s 14. členom ZPSV. Treba bi bilo določiti tudi, kdaj je do takšnega nadomestila upravičen. Kajti *»tudi samostojni podjetnik ali redno zaposlen ni vedno upravičen do tega nadomestila, na primer, ko gre za prostovoljno prenehanje dejavnosti ali prostovoljno odpoved,«* še dodaja sodelujoči predstavnik ZZZS. Na previdnost pri uvedbi dodatnega socialnega zavarovanja je opozoril tudi sodelujoči predstavnik ZPIZ, zlasti z vidika dodatnega plačevanja za to zavarovanje: *»Treba bi bilo dati vse stroške skupaj in pregledati, kako velika mora biti ta kmetija, da to prenese.«* Dodaja, da bi bilo morda smiselno preveriti, ali bi lahko država iz proračuna (so)financirala delež teh zavarovanj oziroma vsaj zagotovila neke aktivnosti na tem področju.

8. UGOTOVITVE IN PRIPOROČILA

dr. Valentina Franca, mag. Katarina Krapež, dr. Darja Senčur Peček, dr. Elizabeta Zirnstein, dr. Rado Bohinc, dr. Matjaž Nahtigal

Delovno- in socialnopravni položaj kmeta v sodobnem času ima pred seboj vrsto različnih izzivov, ki se kažejo tako na normativni kakor tudi na praktični ravni. Na podlagi analize mednarodnih pravnih virov, domače zakonodaje, pravne ureditve izbranih tujih držav in izvedene empirične raziskave med slovenskimi kmeti smo oblikovali ugotovitve in priporočila, kakor jih podajamo v nadaljevanju. Pri tem smo, kakor skozi celotno besedilo, izhajali iz uvodoma opredeljenih vsebinskih sklopov.

Neurejen statusnopravni položaj kmetije

Pri vprašanju ureditve položaja kmeta kot delodajalca je nujno treba predhodno urediti statusnopravni položaj kmetijskega gospodarstva, ki je organizirano kot kmetija. Problemi, ki izvirajo iz statusne neurejenosti kmetije, se kažejo na številnih področjih, med drugim tudi na delovno- in socialnopravnem. Na področju delovnega prava na primer ni jasno opredeljeno, kdo je na kmetiji pooblaščen za sklepanje pogodb, zato v praksi prihaja do različnih interpretacij, kar nenazadnje vodi do manjše pravne varnosti zlasti tretjih oseb. Tako pogodbo o zaposlitvi zaradi statusne neurejenosti sklepa fizična oseba, torej kmet kot posameznik (pri čemer se njegov položaj ne razlikuje od vsake druge fizične osebe, ki zaposluje) in ne kmet v imenu kmetije (podobno kot velja na primer za poslovodjo v d. o. o.). Nadalje ni jasno, katera fizična oseba lahko v imenu kmetije sklene pogodbo o zaposlitvi. To postane problematično v situacijah, ko nosilec kmetije ni lastnik ali ko so na kmetiji prisotne tri osebe v različnih vlogah: nosilec kmetije, ki vodi osnovno kmetijsko ali gozdarsko dejavnost, nosilec dopolnilne dejavnosti in lastnik stvarnega premoženja (nepremičnin, strojev in podobno), ki so nujni za delovanje kmetije. Odgovor na vprašanje, kdo in v kakšnem obsegu (s katerim premoženjem) odgovarja za obveznosti kmetije do delavca, je odvisen od tega, katera fizična oseba je delavca zaposlila. To je lahko na primer lastnik zemljišča, nosilec kmetijskega gospodarstva ali morda nosilec dodatne dejavnosti na kmetiji ali kdo drug. Taka ureditev je lahko problematična v primerih, ko delavca zaposli fizična oseba, ki je brez premoženja (premoženje, s pomočjo katerega deluje kmetija, pa je osebno premoženje katere druge od navedenih oseb). Na socialnopravnem področju se pojavljajo problemi pri vključevanju kmetov v socialna zavarovanja, zlasti če kmet kot fizična oseba zaposli delavce na kmetiji. Kmetje posledic statusne neurejenosti kmetije na zakonodajni ravni v praksi redko ali jih sploh ne zaznavajo. V empiričnem delu raziskave se je pokazalo, da so, zaradi dolgotrajne neurejenosti tega vprašanja, posamezni izvajalci pravic (ZPIZ, ZZZS in ostali) glede reševanja teh situacij izoblikovali različna stališča. Primere, ki so de lege lata neurejeni, rešujejo sproti, ponekod (zlasti v območnih enotah, kjer je število kmečkih zavarovancev večje) pa so se izoblikovale neke vrste stalne prakse, na osnovi katerih se ti primeri rešujejo na isti način. To je problematično s stališča zagotavljanja pravne varnosti, saj se lahko tovrstne stalne prakse pri izvajalcih v različnih krajih razlikujejo. Posledično so izvajalci izpostavili potrebo po bistveno jasnejši ureditvi, ki naj bo razumljiva in enostavna za izvedbo v praksi.

De lege ferenda bi bilo treba urediti statusnopravni položaj kmetijskega gospodarstva-kmetije. Glede izhodišč za statusno oblikovanje kmetije, bi se lahko zgledovali po avstrijski, nemški ali italijanski ureditvi. V Avstriji in Nemčiji ima večina družinskih kmetij pravno obliko samostojnega podjetja (nem. Einzelunternehmen). Samostojna podjetja niso pravne osebe, ampak gre za podjetje ene same, fizične osebe – podjetnika. Kmetje (kmetijski podjetniki) v njih samostojno (ali skupaj z zakoncem), na svoj račun in odgovornost vodijo kmetijsko oziroma gozdno gospodarstvo. Delo na teh gospodarstvih v prevladujočem obsegu opravljajo člani gospodinjstva, če obstaja potreba po zaposlitvi tretjih oseb, pa pogodbe sklepa kmetijski

podjetnik (nosilec samostojnega podjetja). V Italiji med kmetijskimi gospodarstvi prevladujejo družinska podjetja, ki niso posebna statusnopravna oblika, pač pa obveznostno razmerje, v katerem imajo člani družine določene pravice (pravico do sodelovanja pri vodenju družinskega podjetja, pravico do dela dobička, pravico do vzdrževanja ipd). Delo v teh podjetjih (družinskih kmetijah) pretežno opravljajo člani družine. Posebnost italijanske ureditve je status profesionalnega kmetijskega podjetnika (IAP). IAP je oseba, ki ima ustrezna znanja in kompetence na področju kmetijstva in ki posveča kmetijskim dejavnostim najmanj polovico svojega delovnega časa (predvsem vodenje in koordiniranje dela na kmetiji) in ki iz tega naslova pridobi vsaj polovico svojih prihodkov iz naslova dela (neke vrste »profesionalni kmet«). Status IAP prinaša davčne ugodnosti in ugodnosti pri najemanju kreditov. Status IAP lahko pridobijo tudi pravne osebe ali družbeniki gospodarskih družb (kadar je kmetijska dejavnost obenem tudi izključna dejavnost teh pravnih oseb oziroma gospodarskih družb). Avstrijska, nemška in italijanska ureditev so izpostavljene le kot primer dobre prakse. Kakršen koli prenos tujih rešitev v domačo zakonodajo mora namreč upoštevati posebnosti strukture kmetijskih gospodarstev v Sloveniji, s poudarkom na družinskih kmetijah.

Nejasnosti pri zaposlovanju na kmetiji

Temeljni problem zaposlovanja na kmetiji izhaja iz statusne (ne)urejenosti kmetije. To se kaže že v tem, da v zakonodaji ni opredeljena oseba, ki ima na kmetiji pristojnost in pooblastila za podpis pogodbe o zaposlitvi. Trenutno se zaposlitve na kmetijskem gospodarstvu, ki je organizirano kot kmetija, sklepa tako, da je delodajalec fizična oseba (v praksi so to nosilci kmetijske dejavnosti, dopolnilne dejavnosti ali lastnik kmetije). To povzroča vrsto problemov, med drugim tudi davčnih, saj se stroški take zaposlitve ne morejo uvrstiti med stroške kmetije. Posledično se mora kmet, če želi stroške dela prikazati kot stroške kmetije, preoblikovati v samostojnega podjetnika ali drugo pravno osebo.

V okviru delovnega razmerja, ki ga sklene delavec s kmetom kot fizično osebo (v tem primeru delodajalcem), se pojavijo nejasnosti pri vprašanju, kakšno je *pravno varstvo* tako zaposlenega delavca. Če pride do neizplačila plače, drugih prejemkov iz delovnega razmerja, morebitnih odškodnin in podobno, za to odgovarja fizična oseba, ki je delavca zaposlila. Ta oseba odgovarja s svojim osebnim premoženjem, pri čemer ni nujno, da je ta oseba lastnica premoženja, s pomočjo katerega deluje kmetija.

Trenutna ureditev zaposlovanja na kmetiji odvrča kmete od zaposlovanja tudi zaradi *neupoštevanja posebnosti dela na kmetiji*. V veljavni delovnopravni zakonodaji za kmete ne veljajo nobene posebnosti ureditve delovnih razmerij, čeprav te izhajajo že iz same narave dela. Tak primer, denimo, je delovni čas delavca na kmetiji, ki mora biti v praksi izrazito prožen, sicer kmetija ne more ustrezno poslovati. Posebnosti glede ureditve delovnega časa na kmetiji so uveljavljene v vseh zakonodajah, ki so bile vključene v primerjalnopravno analizo. Smiselno bi bilo razmisliti o možnosti oblikovanja posebnega poglavja v ZDR (ali v drugem, specialnem zakonu, kot ga poznajo v Avstriji, ali morebiti v kolektivni pogodbi za kmetijsko dejavnost), ki bi se nanašalo na delo v kmetijstvu. Pri tem bi bilo treba izhajati iz posebnosti dela na kmetijskem gospodarstvu in iz drugih značilnosti panoge, ki se nanašajo na: proizvodni proces, povečano potrebo po sezonskem delu, zmanjšano plačilno sposobnost, zmanjšano možnost opravljanja kompleksnejših administrativnih del, povečano potrebo po prožnosti v delovnem razmerju ter pri odpuščanju ipd. Smiselno bi bilo slediti evropskemu trendu uveljavljanja izjem za manjša podjetja oziroma manjše delodajalce (slovenski ZDR jih v tretjem odstavku 5. člena opredeljuje kot delodajalce, ki imajo 10 ali manj zaposlenih), kamor lahko uvrstimo tudi družinske kmetije, ki smo jih obravnavali v tem besedilu. Gre zlasti za poenostavitve na področju delovnih razmerij, ki jih v določeni meri že sedaj vsebuje slovenski ZDR - na primer sklepanje pogodbe za določen čas brez navedbe razloga, določanje

krajših odpovednih rokov, izjema od obveznosti sprejema akta o sistemizaciji, izjema od obveznosti ponudbe nove zaposlitve delavcu, ki mu delodajalec odpove pogodbo o zaposlitvi iz poslovnega razloga ali razloga nesposobnosti in podobno. Ključno je, da spremembe delovne zakonodaje težijo k poenostavitvi in preglednejši ureditvi.

Delo na črno v kmetijstvu kot socialno-ekonomski korektiv

Tako iz statističnih podatkov kakor tudi iz raziskave izhaja, da je na slovenskih kmetijskih gospodarstvih, zlasti na družinskih kmetijah, veliko dela na črno, kar pomeni pravno neurejene odnose pri vključevanju tretjih oseb (izven kroga članov gospodinjstva na kmetiji) v delovni proces. Delo na črno ni problem zgolj z davčnega vidika, ampak tudi z delovno- in socialnopravnega, kar se kaže zlasti pri nastanku morebitnih poškodb pri delu. Kmetje se zavedajo, da je treba te odnose urejati s pogodbami, torej pravno ustrezno. Na to kaže praksa podpisovanja tako imenovanih *bianco* obligacijskopravnih pogodb (zlasti podjemne), ki se pozneje, če ni bilo inšpekcijskega nadzora, uničijo. Kmetje so izpostavili, da je najbolj pereča visoka obdavčitev dela na osnovi teh pogodb, zlasti podjemnih. Kljub temu so izrazili željo po urejenih odnosih z nadzornimi institucijami, zlasti z inšpekcijskimi organi. Poudarili so, da želijo biti poštene in ravnati zakonito vendar jim je zaradi obsežnih administrativnih in visokih finančnih obremenitev to skorajda onemogočeno. V kmetijstvu je namreč plačilo »na roko« že od nekdaj prisotno in zelo razširjeno – tako zelo, da je postalo samoumevno del sistema in, kar je za kmete zaskrbljujoče, tudi *edini vzdržni ekonomski model poslovanja na kmetiji*. Za kmete je, poleg visoke obdavčitve, problematičen tudi proces sklepanja pogodb. Pogosto nimajo ustreznih znanj ali jim to predstavlja pretirano administracijo ali pa poslovanje »s papirji« vnese v sicer ustaljene poslovne odnose nezaupanje. Morda bi bilo smiselno poskrbeti za vzorce pogodb v kmetijstvu, ki bi jih kmetje lahko dobili na spletni strani ministrstva, Zavoda RS za zaposlovanje in podobno.

Na sistemski ravni bi bilo treba razmisliti v smeri *znižanja obdavčitve* za sezonsko ali drugo občasno delo na kmetijskih gospodarstvih in *bistveni poenostavitvi administrativnih obveznosti kmetov v zvezi s takim delom*. Posledice trenutne ureditve se namreč v praksi kažejo v tem, da kmetje na družinskih kmetijah ne širijo svoje dejavnosti, ker omejujejo delovni vložek v skladu s tem, kolikor lahko na kmetiji delajo nosilec in člani kmetije. Taka praksa posredno omejuje razvoj kmetije in, na širši ravni, kmetijstva kot panoge. Kot primer dobre prakse je mogoče navesti v nemškem in avstrijskem pravu urejeno neznatno zaposlitev (ki se pojavlja v dveh oblikah, ena od njiju je tudi kratkotrajna zaposlitev), za katero je značilno, da gre za delovno razmerje z dosti nižjo obremenitvijo z davki in socialnimi prispevki. Podobno situacijo imamo v Italiji, kjer je občasno delo oproščeno plačevanja vseh prispevkov, omejeno pa je na določene kategorije oseb (načeloma so to osebe, ki imajo pravico do socialnih transferjev ter osebe, ki s tem delom ne zaslužijo več kot 7.000 evrov).

Odsotnost ustreznega modela za prevzem kmetije

Čeprav se v okviru tega besedila nismo posebej osredotočili na vprašanje prevzema (zlasti družinske) kmetije, se je to tako v teoriji kot v praksi izkazalo za zelo aktualno in ureditve potrebno vprašanje. Tudi tuje ureditve, denimo finska, se ukvarjajo s tem vprašanjem in oblikujejo različne rešitve, kot je predčasna upokojitev kmetov kot posebna pokojnina (več o tem v točki **Napaka! Vira sklicevanja ni bilo mogoče najti.**). Prisotno je zavedanje, da je treba omogočiti ustrezen prevzem kmetije, pri čemer je najpomembnejše, da se kmetija *ohrani in ekonomsko razvija*. Empirična raziskava je pokazala, da se starejši nosilci kmetij zavedajo problematičnosti prenosa kmetije na mlajšo generacijo, pri čemer izpostavljajo, da je najprimernejša oblika prenosa med starimi starši in vnuki. Prevzemnik, ki je sin ali hči, torej srednja generacija, je namreč ob upokojitvi staršev pogosto že prestar za prevzem, zlasti v smislu, da ni ustrezno motiviran. V letih, ko bi lahko uvedel potrebne spremembe na kmetiji, se je namreč moral podrediti in vlogo nosilca kmetije prepustiti staršem. Zato opozarjajo na

potrebo po dovolj zgodnjem prevzemu kmetije in posledično po zgodnjem upokojevanju starejših nosilcev. Država sicer v namen vzpodbujanja učinkovitega prevzema kmetije letno razpisuje subvencije, potrebna pa bi bila tudi *ustrezna zakonodajna ureditev modela prevzema kmetije*, tudi če ta ni obvezno (kogentno) predpisan, pač pa podan primeroma, torej kot model, ki ga lahko kmeti po potrebi poljubno uporabijo. Pri tem se znova izpostavi problematika statusne neurejenosti kmetije. Pomembno je, da so sistemske rešitve naravnane tako, da bodo starejše generacije kmetov motivirane za predajo kmetije (kar zajema zlasti zagotovitev njihove socialne varnosti) ter mlajše za prevzem. Tukaj lahko država odigra izjemno pomembno vlogo, zlasti z oblikovanjem različnih rešitev, ki to spodbujajo oziroma nasploh omogočajo.

Pri prevzemu se pojavlja tudi problem *ohranitve mlajše generacije na kmetiji*. Prepričanost med starejšimi kmeti, da je zemljo treba obdelovati in da kmet kmetije »ne zapusti«, je med mladimi zamenjala želja po izobraževanju in uveljavljanju v poklicih, ki so v javnosti višje cenjeni ali znani kot »bolj dobičkonosni«. Kmetje so opozorili na pomanjkanje osveščanja o pomembnosti njihovega poklica in na izrazito negativno javno podobo kmeta in kmetovanja. To po njihovem mnenju bistveno prispeva k prepričanju mladih, da na kmetiji nimajo prihodnosti. Kljub temu so predstavniki mlajših kmetov v raziskavi opozorili, da je ta pogled pogosto napačen oziroma izkrivljen. Prenova poslovnega modela na kmetiji lahko namreč bistveno izboljša ekonomsko-socialno stanje kmetije in ustrezno motivira mladega prevzemnika za nadaljnji razvoj. Pri tem je bistveno, da je mlademu kmetu na voljo *ustrezna strokovna pomoč* oziroma svetovanje. Raziskava je tudi pokazala, da bi bilo treba razviti poslovni model za kmetije, ki nimajo oziroma ne uspejo zagotoviti ustreznega prevzemnika.

Nadaljevanje programov izobraževanja in usposabljanja za varno delo na kmetijskih gospodarstvih

V preteklih letih je bilo na področju zagotavljanja varnosti na kmetijskih gospodarstvih izvedenih veliko aktivnosti, kar je potrdila tudi raziskava. Med drugim je bila pred kratkim tudi spremenjena in v nekaterih delih poenostavljena zakonodaja. Kmetje so poudarili, da se je posledično varnost pri delu na kmetijskih gospodarstvih povečala. Izpostavili so bistveno boljšo osveščenost glede uporabe zaščitnih oblek in drugih preventivnih ukrepov. Iz raziskave izhaja, da bi bilo treba aktivno nadaljevati z izobraževanjem in usposabljanjem za varno delo na kmetijskih gospodarstvih. Ne zgolj zaradi zakonodajnih sprememb, ampak tudi zato, ker se spreminja samo delo v kmetijstvu in gozdarstvu tako z vidika vključenosti novih oseb (mlajša generacija, zunanji sodelavci) kakor z vidika mehanizacije. Razmisliti bi kazalo v smeri aktivnega vključevanja različnih institucij v te aktivnosti in usklajevanja njihovega dela. Kot primer je mogoče navesti nemško ureditev, kjer se z izobraževanjem kmetov ukvarjajo kmetijske poklicne zadruge in avstrijsko ureditev, kjer je to v pristojnosti zavoda za socialno zavarovanje kmetov (v obeh primerih gre za instituciji, ki sta nosilca nezgodnega zavarovanja kmetov). Enako velja za Italijo, v kateri ima to funkcijo Nacionalni urad za socialno varstvo (INPS). Kot dobro prakso je treba izpostaviti finsko ureditev, kjer je bil oblikovan poseben sklad, namenjen ozaveščanju o varnosti pri delu na kmetijskih gospodarstvih. Omeniti velja tudi dobro prakso v Italiji, ki je leta 2009 sprejela poseben akcijski načrt za povečano varnost in zdravje v kmetijstvu, ki vključuje številne akcije, obveščanja, izobraževanja in promocije, ki jih izvajajo kmetijske zbornice (vsaka za svojo regijo, pa tudi za več regij skupaj oziroma na nacionalni ravni). Redno izhaja tudi posebna brošura o varnosti in zdravju v kmetijstvu.

Nizka osveščenost kmetov glede možnih posledic poškodbe na kmetijskem gospodarstvu

Čeprav se kmetje zavedajo nevarnosti nastanka poškodb na kmetijskem gospodarstvu, je še vedno prisotna *relativna nizka osveščenost glede možnih posledic*, ki lahko nastanejo zaradi morebitne poškodbe pri kmetovanju, zlasti če se to zgodi zunanjim sodelavcem. Čeprav ta tematika ni bila neposredni predmet preučevanja tega besedila, se je med raziskavo izkazalo,

da bi bilo smiselno pregledati stanje in različne možnosti zavarovanja odškodninske odgovornosti za tovrstne poškodbe na kmetijskem gospodarstvu pri zasebnih zavarovalnicah. Na tej osnovi bi bilo treba presoditi o smiselnosti osveščanja kmetov o pozitivnih učinkih takšnega zavarovanja. Pri tem izpostavljamo, da imajo nekatere tuje ureditve, na primer finska, oblikovan poseben sistem zavarovanja za poškodbe na kmetijskem gospodarstvu, kjer je plačevanje prispevka obvezno. V Italiji se kmetje v enem koraku, preko spletnega portala CommUnica in enotnega obrazca, vključijo v splošni sistem socialnih zavarovanj, ki vključuje tudi nezgodno zavarovanje.

Potreba po celostni obravnavi ekonomsko-socialnih vprašanj družinske kmetije

Pri vseh obravnavanih in analiziranih vsebinskih sklopih, zlasti pri socialnih vprašanjih, se kaže potreba po *obravnavanju družinske kmetije kot celote*, torej kot enotnega poslovnega subjekta. Statusnopravna neurejenost namreč sili kmete k posamični obravnavi vprašanj socialno-ekonomskega statusa oseb, ki delajo na kmetiji. Posledično se kmetje pogosto odločijo (celo na podlagi različnih nasvetov državnih institucij, zasebnih zavarovalnic in drugih komercialnih svetovalcev) za neko rešitev, na primer sklenitev pokojninskega zavarovanja, ki je ustrezna za posameznika, običajno nosilca kmetije, ne pa nujno tudi za kmetijo kot celoto. Rešitev, ki je najprimernejša za celotno kmetijo, namreč upošteva socialne in druge vidike vseh članov kmetije.

Celostna obravnava socialnih zavarovanj na kmetiji zajema tudi urejanje problematike nezavarovanih članov kmetije. To so pogosto ženske na kmetiji in mladi člani kmetije. Pokojninsko in invalidsko nezavarovane ženske na kmetiji postanejo problem, ko ne morejo več opravljati dela. Takrat postanejo strošek kmetije, saj jih mora preživljati nosilec kmetije ali mladi prevzemnik. V raziskavi so kmetje poudarili, da na ta način de facto starejši nosilec kmetije, v primeru, da ženska v aktivni dobi ni bila zavarovana, prenese breme stroškov njenega preživljanja v starosti na mlajšo generacijo. Ta namreč ob prevzemu kmetije nima druge možnosti kot preživljati člana kmetije, ki nima dohodkov. Če bi kmetijo obravnavali celostno, bi lahko vnaprej presodili, če in v kolikšnem obsegu, je tak prenos stroškov v prihodnost neizogiben.

Temeljno vodilo pri urejanju ekonomsko-socialnih zadev na kmetiji bi torej moralo biti *vzdržnost kmetije kot celote* in ne zgolj posameznika na kmetiji. V posamičnem primeru kmetije je treba oblikovati tak »socialni kolač«, ki bo zajemal socialne vidike vseh družinskih članov, upoštevajoč njihov položaj (upokojenci, nosilci, člani, otroci, mlajši brez družine in podobno). Z vidika države bi bilo smiselno razmisliti o oblikovanju *centralne svetovalne točke*, kjer bi lahko kmet dobil nasvete ter možne rešitve glede socialno-ekonomskih vprašanj kmetije kot celote. Pri tem bi bilo treba upoštevati različne dejavnike, ki vplivajo na delovanje kmetije: finančni položaj, razvojni potencial, možnosti pridobitve subvencij in njihovega vpliva na razvoj kmetije, celoten pregled socialnih zavarovanj in njihove pričakovane učinke in podobno. Za uspeh take celostne storitve za kmeta je bistveno, da so *informacije podane na kmetu razumljiv način*. Tudi sicer bi bilo treba poskrbeti, da bi bile informacije kmetom dostopnejše. V ta namen bi institucije lahko bolje izrabile internet, pripravile preproste zgibanke, brošure in podobno. Pomembna ni torej zgolj vsebina, ki se jo želi podati kmetom, temveč je treba izbrati tudi ustrezen medij sporočanja. To je tak, da je kmetom blizu in je lahko uporabljiv.

Nizka stopnja osveščenosti kmetov glede socialnih zavarovanj

Pogoj za obstoj in dolgoročno vzdržnost družinske kmetije je ureditev socialnih zavarovanj vseh članov kmetijskega gospodarstva. Iz raziskave izhaja, da kmetje pogosto *ne vedo oziroma ne razumejo, kaj sklenitev določenega zavarovanja pomeni*, zlasti kakšne pravice jim pripadajo v primeru nastanka socialnega primera. Institucije, ki so izvajalke državnega

sistema zavarovanj, namreč *niso dolžne* kmetu svetovati glede ustrezne vključitve v zavarovanja, hkrati pa se kaže tudi pomanjkanje drugih virov informacij, na primer s strani nevladnih in stanovskih organizacij. Kot primer dobre prakse osveščanja je mogoče navesti spletno strani nemškega Socialnega zavarovanja kmetov (LSV) in avstrijskega Zavoda za socialno zavarovanje kmetov (SVB), kjer je mogoče najti razumljive informacije in dobiti odgovore na mnoga vprašanja, povezana s socialnim zavarovanjem kmetov.

Po drugi strani je raziskava pokazala, da predstavniki institucij ustrezno informirajo kmete. Vendar to ni praksa povsod, zato so lahko kmeti na različnih enotah in izpostavah institucij bistveno različno obravnavani, zlasti glede obsega obveščanja in svetovanja. Predstavniki institucij so v raziskavi izpostavili tudi dejstvo, da imajo v praksi uslužbenci, ki delajo na območjih, kjer je veliko kmetov, več znanja in lahko učinkoviteje in pravilneje usmerjajo kmeta. Opozorili so tudi na problematično prakso, in sicer da kmetje informacije o socialnih zavarovanjih iščejo zlasti pri vključitvi v zavarovanja, pozneje pa ne. Po njihovem mnenju bi bilo to smiselno narediti pogosteje, zlasti takrat, ko se spremenijo okoliščine, ki vplivajo na status kmeta v okviru zavarovanj. Predstavniki mlajših kmetov so poudarili, da iščejo informacije tudi na internetu, vendar so tam prav tako skope. Kot dobro prakso bi lahko izpostavili primer Italije, ki vse informacije glede socialnih zavarovanj nudi prek spletnih strani Nacionalnega urada za socialno varstvo (INPS), kjer je mogoče najti razumljive informacije in dobiti odgovore na mnoga vprašanja, povezana s socialnim zavarovanjem kmetov. Prav tako velja izpostaviti enostavno vključitev v sistem socialnih zavarovanj, ki se opravi naenkrat oziroma hkrati, to je z vpisom v sistem INPS. Kmet se tako v enem samem koraku vključi v splošni sistem socialnih zavarovanj, ki vključuje vsa obvezna socialna zavarovanja.

Zaradi slabe obveščenosti o pravicah, ki izhajajo iz socialnih zavarovanj, in zaradi splošnega nezaupanja v to, da bo socialni sistem v prihodnosti zmogel breme izpolnjevanja pridobljenih pravic, se kmetje pogosto odločajo za tržna socialna zavarovanja. V raziskavi se je izkazalo, da je pri tem prisotna tudi preračunljivost, saj so kmetje, ki so vključeni v več tržnih zavarovanj, v obveznih javnih zavarovanjih ali nezavarovani ali zavarovani za ožji obseg pravic, kot predvideva zakonodaja.

Nizka osveščenost o pomenu ureditve pokojninskega zavarovanja vseh, ki delajo na kmetiji

Slaba osveščenost o pravicah, ki izhajajo iz zavarovanja, omenjena v prejšnjem odstavku tega besedila, se nanaša zlasti na pokojninska zavarovanja za kmete. Ti so načeloma, če presegajo cenzus glede katasterskega in drugih dohodkov in so zdravstveno sposobni, vključeni v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje ex lege. V raziskavi se je izpostavilo, da kmetje pogosto prerazporejajo dohodke tako, da se ali izognejo obvezni vključitvi v zavarovanje ali zmanjšajo zavarovalno osnovo, od katere plačujejo prispevke. Kmetje so v raziskavi za tako ravnanje navajali dva razloga. Prvi, pogostejši, je ta, da si ne morejo privoščiti visokih stroškov socialnih zavarovanj. Drugi pa je ta, da plačevanje visokih prispevkov enostavno ni smiselno, saj jim ne omogoča ustrezno visoke oziroma primerljive pokojnine, zato raje plačujejo nizke prispevke za javna zavarovanja, zraven pa se zavarujejo še tržno. Predstavniki institucij so v raziskavi glede tega pripomnili, da se kmetje pogosto ne zavedajo prednosti, ki jih prinaša javni sistem, hkrati pa precenjujejo donosnost tržnih zavarovanj. Kmetje so pripomnili, da bi ta problem lahko deloma rešili s transparentnim obveščanjem o višini vloženi sredstev (plačanih prispevkov) in pričakovani višini pokojnine ter o drugih pravicah, ki izhajajo iz zavarovanja. Vprašanje pa je, ali bi v sedanjem sistemu (podobno kot ostali zavarovanci) do teh odgovorov dejansko lahko prišli.

Glede problematike ne vključenosti v pokojninsko in invalidsko zavarovanje sta bili med raziskavo identificirani dve ranljivi skupini na družinskih kmetijah, in sicer mladi in ženske.

Za zavarovanje le-teh na kmetijah pogosto ni dovolj sredstev ali pa se jih ne zavaruje iz prepričanja, da je strošek njihovega zavarovanja nepotreben ali nujen. Smiselno bi bilo razmisliti o sistemskem ozaveščanju teh dveh skupin o potrebnosti in prednostih zavarovanja. Navesti pa kaže tudi primer dobre prakse v Nemčiji in Avstriji, kjer so posebej zavarovali pravni položaj kmetic (zakoncev kmetijskega podjetnika) z njihovo obvezno vključitvijo v zavarovanje in pravico do lastne pokojnine ter jim za obdobje pred agrarno socialno reformo pri izračunu pokojnine upoštevali obdobje iz časa zakonske zveze, v katerem je kmet - podjetnik plačeval prispevke.

Bolniška odsotnost kot socialno-ekonomsko tveganje za povprečno družinsko kmetijo

Čeprav tako Slovenija kot ostale izbrane države poskrbijo za ustrezno zdravstveno zavarovanje (večinoma je obvezno), se pogosto kažejo težave pri koriščenju pravic iz tega naslova. Narava dela na kmetiji je namreč taka, da ne dopušča (veliko) bolniške odsotnosti, saj mora biti delo opravljeno. Hkrati slovenski sistem obveznega zdravstvenega zavarovanja breme stroška bolniške odsotnosti v prvih 30-ih dneh prelaga na delodajalca, torej na kmeta. Posledično se na kmetijah pogosto dogaja, da kmeti delajo, kljub temu, da so bolni oziroma poškodovani, kar lahko dolgoročno vodi v poklicne bolezni in druga degenerativna obolenja. Zato bi kazalo razmišljati v smeri *večjega ozaveščanja med kmeti glede (dolgoročne) skrbi za njihovo zdravje*. Sistemsko pa bi bilo smiselno preučiti možnosti in dobre prakse tujih držav v zvezi z *omogočanjem pomoči kmetijam v času, ko kmet oziroma člani kmetije niso sposobni za delo*. Iz raziskave namreč izhaja, da to predstavlja veliko socialno-ekonomsko tveganje za male družinske kmetije. Kot primer dobre prakse je mogoče navesti ureditev v Nemčiji in Avstriji, kjer se za čas, ko kmet zaradi bolezni ni zmožen za delo (v Avstriji je to obdobje od dveh tednov do šestih mesecev) zagotovi bodisi osebo za pomoč na kmetiji bodisi sredstva za plačilo takšne osebe.

Razmislek o uvedbi prostovoljnega zavarovanja kmeta za primer brezposelnosti

Različne življenjske situacije in hitre spremembe v okolju ter v strukturi kmetijskih gospodarstev odpirajo vprašanje, ali bi bilo smiselno urediti zavarovanje za primer brezposelnosti za nosilce in člane kmetij. Sedaj so na kmetiji za brezposelnost zavarovani zgolj tisti, ki imajo sklenjeno pogodbo o zaposlitvi, ostali te možnosti v Sloveniji nimajo. Primerjalna ureditev je pokazala, da imajo tudi druge države podobne rešitve z izjemo Finske, ki kmetom nudi dve obliki takšnega zavarovanja (osnovno in na podlagi dohodkov prek skladov). Raziskava je pokazala, da bi bilo smiselno razmisliti o uvedbi prostovoljne možnosti tega zavarovanja. Prostovoljno vključitev v zavarovanje za primer brezposelnosti pozna na primer Italija. Predhodno bi bilo treba nujno urediti določena statusna vprašanja, na primer, kdaj se šteje, da se je kmetovanje na kmetiji prenehalo in kdaj lahko osebe, ki so delale na kmetiji, preidejo v stanje brezposelnosti.

Med raziskavo se je pokazalo tudi, da kmetje, kljub slabemu ekonomsko-socialnemu stanju na kmetiji, *prednostno razmišljajo v smeri ohranitve kmetije* in ne o opustitvi dejavnosti. Zato bi bilo bolj smiselno razmišljati v smeri uvedbe ustreznih sistemov pomoči kmetom, ki so se znašli v prelomni situaciji, zlasti v obliki obveščanj, svetovanj in storitev za prestrukturiranje kmetije, iskanje dodatnih sredstev in podobno, kot pa v smeri uvedbe (prostovoljnega) zavarovanja za primer brezposelnosti. Kot je bilo že navedeno, bi lahko centralna informacijska točka za kmete ponudila tudi take storitve.

Način uvajanja sprememb in obveščanja

Pri uvajanju kakršnih koli sprememb, ki vplivajo na delovni in/ali socialni položaj kmeta je treba ravnati z izjemno skrbnostjo. Raziskava je pokazala, da so kmeti v splošnem nezaupljivi in v naprej negativno naravnani glede kakršnih koli sprememb. To se je pokazalo tudi za primere, ko se uveljavljajo novosti, ki so, z vidika zakonodajalca ali posamezne institucije, za

kmeta olajšava ali poenostavitev oziroma prenehanje obveznosti. Izbrati je treba ustrezen medij obveščanja o spremembah. Informacije morajo biti podane na način, ki bo kmetom razumljiv. Med kmeti je namreč prisotno prepričanje, da se predpisi (pre)hitro spreminjajo, da so nerazumljivi in da v splošnem zmanjšujejo njihove pravice oziroma poslabšujejo njihov položaj.

LITERATURA, PRAVNI VIRI IN DRUGI VIRI

Literatura

- Alpa, G. in V. Zeno-Zencovich. 2007. *Italian private law*. Oxon, New York: Routledge Cavendish.
- Biagi, M. in Tiraboschi, M. 2007. *Istituzioni di diritto del lavoro*. Milano: Giuffrè editore.
- Birol, E., M. Smale in A. Gyovai. 2006. Using a Choice Experiment to estimate Farmers' Valuation of Agrobiodiversity on Hungarian Small Farms. *Environmental and Resource Economics* 34 (4): 439 – 469.
- Chaplin, A., S. Davidova in M. Gorton. 2004. Agricultural adjustment and the diversification of farm households and corporate farms in Central Europe. *Journal of Rural Studies* 20 (1): 61 – 77.
- Easterby-Smith, M., R. Thorpe in A. Lowe. 2005. *Raziskovanje v Managementu*. Koper: Fakulteta za management.
- Glaser, B. G. in A. L. Strauss. 1967. *The discovery of grounded theory*. Chicago: Aldine.
- Gorton, M., M. C. Hubbard in L. J. Hubbard. 2009. The Folly of European Union Policy Transfer: Why the Common Agricultural Policy (CAP) Does Not Fit Central and Eastern Europe. *Regional Studies* 43 (10): 1305 – 1317.
- Hill, B. 1993. The 'myth' of the family farm: defining the family farm and assessing the importance in the European Community. *Journal of Rural Studies* 9 (4): 359 – 370.
- Hubbard, C. 2009. *Small Farms in the EU: How Small is Small?* Prispevek na konferenci 111th EAAE-IAAE Seminar "Small Farms: Decline or Persistence", Univerza v Kentu, Velika Britanija.
[Http://www.kent.ac.uk/economics/documents/research/ceas/2009/Contributed%20papers/093.pdf](http://www.kent.ac.uk/economics/documents/research/ceas/2009/Contributed%20papers/093.pdf) (2. 2. 2012).
- Kostov, P. in J. Lingard. 2002. Subsistence farming in transitional economies: lessons from Bulgaria. *Journal of Rural Studies* 18: 83 – 94.
- Kotsioni, I., C. Chatzis, E. Chronopoulou in A. Linos. 2007. Social and occupational health protection for self-employed farmers in the European Union. *Journal of Public Health* 15: 315 – 321.
- Malhotra, K. N. in F. D. Birks. 2003. *Marketing research*. Edinburg: Prentice Hall.
- Mehl, P. 2005. Soziale Sicherung der Landwirte in Österreich – Modell für eine Reform des agrarsozialen Sicherungssystems in Deutschland? *Arbeitsberichte des Bereichs Agrarökonomie*, 3/2005. [Http://literatur.vti.bund.de/digbib_extern/bitv/zi038627.pdf](http://literatur.vti.bund.de/digbib_extern/bitv/zi038627.pdf) (30. 8. 2012).
- Pavčnik, M. 2011. *Teorija prava: prispevek k razumevanju prava*. GV Založba, Ljubljana.

Rocchina, Staiano. 2011. *Tutela della salute e della sicurezza nei luoghi di lavoro*. Dogana: Maggioli Editore.

Sarris, A. h., T. Doucha in E. Mathijs. 1999. Agricultural restructuring in Central and Eastern Europe: implications for competitiveness and rural development. *European Review of Agricultural Economics* 26 (3): 305 – 331.

Schaub G., U. Koch, R. Linck R in H. Vogelsang H. 2009. *Arbeitsrechts – Handbuch*. München: Verlag C. H. Beck.

Pravni viri

Slovenija

Obligacijski zakonik (OZ). *Uradni list RS*, št. od 83/01 do 40/07.

Odredba o določitvi najnižjega dohodka kmečkega gospodarstva, ki je podlaga za vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. *Uradni list RS*, št. 11/03.

Zakon o delovnih razmerjih (ZDR). *Uradni list RS*, št. 42/02, 103/07.

Zakon o dohodnini (Zdoh-2). *Uradni list RS*, št. od 117/06 do 30/12.

Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). *Uradni list RS*, št. od 42/06 do 57/12.

Zakon o kmetijskih zemljiščih (ZKZ). *Uradni list RS*, št. od 59/96 do 58/12.

Zakon o kmetijstvu (ZKme-1). *Uradni list RS*, št. 45/08, 57/12.

Zakona o matični evidenci zavarovancev in uživalcev pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (ZMEPIZ). *Uradni list RS*, št. od 80/00 do 25/11.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1). *Uradni list RS*, št. od 106/99 do 105/11.

Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (ZPDZC). *Uradni list RS*, št. od 36/00 do 57/12..

Zakon o prispevkih za socialno varnost (ZPSV). *Uradni list RS*, št. od 5/96 do 97/01.

Zakon o prostovoljstvu (ZProst). *Uradni list RS*, št. 10/11, 16/11.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini (ZDoh-2H). *Uradni list RS*, št. 106/10.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ-K). *Uradni list RS*, št. 76/08.

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSVDP). *Uradni list RS*, št. od 97/01 do 10/08.

Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF). *Uradni list RS*, št. 40/12.

Zakon o urejanju trga dela (ZUTD). *Uradni list RS*, št. 80/10.

Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS). *Uradni list RS*, št. 62/10, 40/11.

Zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1). *Uradni list RS*, št. 43/11.

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ). *Uradni list RS*, št. od 9/92 do 87/11.

Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja. *Uradni list RS*, št. od 79/94 do 49/12.

Pravilnik o varovanju zdravja pri delu otrok, mladostnikov in mladih oseb. *Uradni list RS*, št. 82/3.

Uredba o ukrepih 1., 3. in 4. osi Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007–2013 v letih 2011–2013. *Uradni list RS*, št. 28/11, 37/11, 103/11.

Avstrija

Zakon o kmetijskem delu (nem. *Landarbeitsgesetz, LAG*). 1984.

[Http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008554&ShowPrintPreview=True](http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008554&ShowPrintPreview=True) (4. 6. 2012).

Zakon o socialnem zavarovanju kmetov (nem. *Bauern-Sozialversicherungsgesetz, BSVG*). 1978.

[Http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008431&ShowPrintPreview=True](http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008431&ShowPrintPreview=True) (4. 6. 2012).

Izvedbeni zakon o delu v kmetijstvu dežele Štajerske (nem. *Steiermärkische Landarbeitsordnung*). 2001.

[Http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=LrStmk&Dokumentnummer=LRST_6040_003](http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=LrStmk&Dokumentnummer=LRST_6040_003) (4. 6. 2012).

Zakon o zavarovanju za primer brezposelnosti (nem. *Arbeitslosenversicherungsgesetz, AIVG*). 1982.

[Http://www.bmask.gv.at/cms/site/attachments/4/8/0/CH2125/CMS1249982654823/alvg-1-2012.pdf](http://www.bmask.gv.at/cms/site/attachments/4/8/0/CH2125/CMS1249982654823/alvg-1-2012.pdf) (4. 6. 2012).

Zakon o preskrbi sodelavcev v obratih in samostojno delujočih (nem. *Betriebliches Mitarbeiter- und Selbständigenvorsorgegesetz, BMSVG*). 2002.

[Http://www.bmask.gv.at/cms/site/attachments/4/3/0/CH2148/CMS1232296978112/betriebliche_mitarbeiter-_und_selbstaendigenvorsorgegesetz.pdf](http://www.bmask.gv.at/cms/site/attachments/4/3/0/CH2148/CMS1232296978112/betriebliche_mitarbeiter-_und_selbstaendigenvorsorgegesetz.pdf) (4. 6. 2012).

Splošni zakon o socialnem zavarovanju (nem. *Allgemeines Sozialversicherungsgesetz, ASVG*). 2000.

[Http://www.jusline.at/Allgemeines_Sozialversicherungsgesetz_%28ASVG%29.html](http://www.jusline.at/Allgemeines_Sozialversicherungsgesetz_%28ASVG%29.html) (presledek?) (4. 6. 2012).

Splošni pokojninski zakon (nem. Allgemeines Pensionsgesetz, APG). 2004.
[Http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20003831](http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20003831) (4. 6. 2012).

Zvezni zakon o dodatku za pomoč in postrežbo (nem. Bundespflegegeldgesetz, BPGG). 1993.
[Http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008859](http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008859) (4. 6. 2012).

Italija

Civilni zakonik (ital. Codice civile, CC). 1942.
[Http://www.jus.unitn.it/cardozo/obiter_dictum/codciv/Codciv.htm](http://www.jus.unitn.it/cardozo/obiter_dictum/codciv/Codciv.htm) (1. 6. 2012).

Zakon z dne 9. januarja 1963, št. 9. Dvig minimalnih ukrepov pri upokojevanju in sprememba pravil glede varovanja neposrednih obdelovalcev kmetij, kolonov in splovinarjev (ital. Legge 9 gennaio 1963, n. 9. Elevazione dei trattamenti minimi di pensione e riordinamento delle norme in materia di previdenza dei coltivatori diretti e dei coloni e mezzadri). 1963.
[Http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1963-01-31&atto.codiceRedazionale=063U0009&currentPage=1](http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1963-01-31&atto.codiceRedazionale=063U0009&currentPage=1) (1. 6. 2012).

Zakonski dekret z dne 21. aprila 2011, št. 67. Zgodnejše upokojevanje za zaposlene v posebej napornih in težkih poklicih, na podlagi 1. člena Zakona z dne 4. novembra 2010, št. 183 (ital. Decreto legislativo 21 aprile 2011, n. 67. Accesso anticipato al pensionamento per gli addetti alle lavorazioni particolarmente faticose e pesanti, a norma dell'articolo 1 della legge 4 novembre 2010, n. 183). 2011.
[Http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2011-05-11&atto.codiceRedazionale=011G0111&currentPage=1](http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2011-05-11&atto.codiceRedazionale=011G0111&currentPage=1) (1. 6. 2012).

Dekret predsednika republike z dne 30. junija 1965, št. 1124. Enotno besedilo določb za obvezno zavarovanje v primeru nesreč pri delu in poklicnih boleznih (ital. Decreto del Presidente della Repubblica 30 giugno 1965, n. 1124. Testo unico delle disposizioni per l'assicurazione obbligatoria contro gli infortuni sul lavoro e le malattie professionali). 1965.
[Http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1965-10-13&atto.codiceRedazionale=065U1124&currentPage=1](http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1965-10-13&atto.codiceRedazionale=065U1124&currentPage=1) (1. 6. 2012).

Zakon z dne 17. oktobra 1967, št. 977. Pravna ureditev dela otrok in mladostnikov (ital. Legge 17 ottobre 1967, n. 977. Tutela del lavoro dei bambini e degli adolescenti). 1967.
[Http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1967-11-06&atto.codiceRedazionale=067U0977&currentPage=1](http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1967-11-06&atto.codiceRedazionale=067U0977&currentPage=1) (1. 6. 2012).

Zakonski dekret z dne 9. aprila 1946, št. 212. Spremembe obveznih določb glede zdravstvenega varstva za delavce v kmetijstvu (ital. Decreto legislativo luogotenenziale 9 aprile 1946. N. 212. Modificazione delle vigenti disposizioni sulla assicurazione di malattia per i lavoratori in agricoltura). 1946.
[Http://www.normattiva.it/do/ricerca/semplice/0](http://www.normattiva.it/do/ricerca/semplice/0) (1. 6. 2012).

Zakon z dne 2. avgusta 1990, št. 233. Reforma pokojninske obravnave avtonomnih delavcev (ital. Legge 2 agosto 1990, n. 233. Riforma dei trattamenti pensionistici dei lavoratori autonomi). 1990.
[Http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1990-08-13&atto.codiceRedazionale=090G0273&currentPage=1](http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1990-08-13&atto.codiceRedazionale=090G0273&currentPage=1) (1. 6. 2012).

Zakon z dne 26. oktobra 1957, št. 1047. Razširitev zavarovanj za primer invalidnosti in starostnih zavarovanj na neposredne obdelovalce kmetij, spolovinarje in kolone (ital. Legge 26 ottobre 1957, št. 1047. Estensione dell'assicurazione per invalidita' e vecchiaia ai coltivatori diretti, mezzadri e coloni). 1957.

[Http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1957-11-11&atto.codiceRedazionale=057U1047&currentPage=1](http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1957-11-11&atto.codiceRedazionale=057U1047&currentPage=1) (1. 6. 2012).

Zakonski dekret z dne 9. aprila 2008, št. 81. Uresničitev 1. člena Zakona z dne 3. avgusta 2007, št. 123, o varovanju zdravja in varnosti pri delu (ital. Decreto legislativo 9 aprile 2008, n. 81. Attuazione dell'articolo 1 della legge 3 agosto 2007, n. 123, in materia di tutela della salute e della sicurezza nei luoghi di lavoro). 2008.

[Http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2008-04-30&atto.codiceRedazionale=008G0104&currentPage=1](http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2008-04-30&atto.codiceRedazionale=008G0104&currentPage=1) (1. 6. 2012).

Zakonski dekret z dne 29. marca 2004, št. 99. Določbe o subjektih in dejavnosti, podjetniški celovitosti in administrativnih poenostavitvah v kmetijstvu, po določbi 1. člena, 2. odstavka, alinej d), f), g), l), ee) Zakona z dne 7. marca 2003, št. 38 (ital. Decreto legislativo 29 marzo 2004, n. 99. Disposizioni in materia di soggetti e attivita', integrita' aziendale e semplificazione amministrativa in agricoltura, a norma dell'articolo 1, comma 2, lettere d), f), g), l), ee), della legge 7 marzo 2003, n. 38). 2004.

<http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2004-04-22&atto.codiceRedazionale=004G0131&currentPage=1> (1. 6. 2012).

Zakon z dne 2. aprila 2007, št. 40. Konverzija v zakon, s spremembami, zakonskega dekreta z dne 31. Januarja 2007, št. 7, o nujnih ukrepih za varstvo potrošnikov, promocijo konkurence, razvoj ekonomskih aktivnosti in nastanek novih podjetij (ital. Legge 2 aprile 2007, n. 40. Conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 31 gennaio 2007, n. 7, recante misure urgenti per la tutela dei consumatori, la promozione della concorrenza, lo sviluppo di attivita' economiche e la nascita di nuove imprese). 2007.

[Http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2007-04-02&atto.codiceRedazionale=007G0055&currentPage=1](http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2007-04-02&atto.codiceRedazionale=007G0055&currentPage=1) (1. 6. 2012).

Zakonski dekret z dne 21. aprila 2011, št. 67. Zgodnejše upokojevanje za zaposlene v posebej napornih in težkih poklicih, na podlagi 1. člena Zakona z dne 4 novembra 2010, št. 183 (ital. Decreto legislativo 21 aprile 2011, n. 67. Accesso anticipato al pensionamento per gli addetti alle lavorazioni particolarmente faticose e pesanti, a norma dell'articolo 1 della legge 4 novembre 2010, n. 183). 2011.

[Http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2011-05-11&atto.codiceRedazionale=011G0111&currentPage=1](http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2011-05-11&atto.codiceRedazionale=011G0111&currentPage=1) (1. 6. 2012).

*Nemčija*⁴⁰

Civilni zakonik (nem. Bürgerliches Gesetzbuch, BGB). 1896.

[Http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/](http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/) (4. 6. 2012).

Zakon o krajšem delovnem času in določenem času (nem. Teilzeit- und Befristungsgesetz TzBfG). 2000.

[Http://www.gesetze-im-internet.de/tzbfG/](http://www.gesetze-im-internet.de/tzbfG/) (4. 6. 2012).

---

⁴⁰ Vsi zakoni so dostopni na spletni strani Ministrstva za pravosodje (nem. Bundesministerium für Justiz). 2012. *Gesetze im Internet*. [Http://www.gesetze-im-internet.de/index.html](http://www.gesetze-im-internet.de/index.html) (4. 6. 2012).

Zakon o delovnem času (nem. Arbeitszeitgesetz, ArbZG). 1994.
[Http://www.gesetze-im-internet.de/arbzgf/](http://www.gesetze-im-internet.de/arbzgf/) (4. 6. 2012).

Zakon o varstvu pred odpovedjo (nem. Kündigungsschutzgesetz, KschG). 1951.
[Http://www.gesetze-im-internet.de/kschg/](http://www.gesetze-im-internet.de/kschg/) (4. 6. 2012).

Zakon o varstvu mater (nem. Mutterschutzgesetz, MuschG). 1952.
[Http://www.gesetze-im-internet.de/muschg/](http://www.gesetze-im-internet.de/muschg/) (4. 6. 2012).

Zvezni zakon o letnem dopustu (nem. Bundesurlaubsgesetz, BUrlG). 1963.
[Http://www.gesetze-im-internet.de/burlg/](http://www.gesetze-im-internet.de/burlg/) (4. 6. 2012).

Zakon o kolektivnih pogodbah (nem. Tarifvertragsgesetz, TVG). 1949.
[Http://www.gesetze-im-internet.de/tvg/](http://www.gesetze-im-internet.de/tvg/) (4. 6. 2012).

Zakon o izvajanju ukrepov varstva pri delu za izboljšanje varnosti in zaščite zdravja zaposlenih pri delu ali Zakon o varstvu pri delu (nem. Das Gesetz über die Durchführung von Maßnahmen des Arbeitsschutzes zur Verbesserung der Sicherheit und des Gesundheitsschutzes der Beschäftigten bei der Arbeit - Arbeitsschutzgesetz, ArbSchG). 1996.
[Http://www.gesetze-im-internet.de/arbschg/](http://www.gesetze-im-internet.de/arbschg/) (4. 6. 2012).

Zakon o obratnih zdravnikih, varnostnih inženirjih in drugih strokovnjakih za varnost pri delu ali Zakon o varnosti pri delu (nem. Gesetz über Betriebsärzte, Sicherheitsingenieure und andere Fachkräfte für Arbeitssicherheit - nem. Arbeitssicherheitgesetz, ASiG). 1996.
[Http://www.gesetze-im-internet.de/arbschg/](http://www.gesetze-im-internet.de/arbschg/) (4. 6. 2012).

Socialni zakonik (nem. Sozialgesetzbuch, SGB). 2004.
[Http://www.sozialgesetzbuch.de/gesetze/index.php](http://www.sozialgesetzbuch.de/gesetze/index.php) (4. 6. 2012).

Drugi zakon o zdravstvenem zavarovanju kmetov (nem. Zweites Gesetz über die Krankenversicherung der Landwirte, KVLG). 1972.
[Http://www.gesetze-im-internet.de/kvlg/](http://www.gesetze-im-internet.de/kvlg/) (4. 6. 2012).

Zakon o zavarovanju kmetov za starost (nem. Gesetz über die Alterssicherung der Landwirte, ALG). 2007.
[Http://www.gesetze-im-internet.de/algiv_2008/](http://www.gesetze-im-internet.de/algiv_2008/) (4. 6. 2012).

Zakon o novi ureditvi organizacije socialnega zavarovanja kmetov (nem. Gesetz zur Neuordnung der Organisation der Landwirtschaftlichen Sozialversicherung (LSV-NOG). 2007. [Http://www.gesetze-im-internet.de/einstufh_grv/](http://www.gesetze-im-internet.de/einstufh_grv/) (4. 6. 2012).

Zakon za izboljšanje možnosti vključitve na trg dela (nem. Gesetz zur Verbesserung der Eingliederungschancen am Arbeitsmarkt). 2011.
<http://www.buzer.de/gesetz/10027/index.htm> (4. 6. 2012).

Finska

Zakon o delovnih razmerjih (angl. Employment Contracts Act).
[Http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2001/en20010055.pdf](http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2001/en20010055.pdf) (20. 11. 2011).

Zakon o kolektivnih pogodbah (angl. Collective Agreements Act).

[Http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1946/en19460436.pdf](http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1946/en19460436.pdf) (20. 11. 2011).

Zakon o delovnem času (angl. Working Hours Act).

[Http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1996/en19960605.pdf](http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1996/en19960605.pdf) (20. 11. 2011).

Zakon o letnem dopustu (angl. Annual Holidays Act).

[Http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2005/en20050162.pdf](http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2005/en20050162.pdf) (20. 11. 2011).

Zakon o varnosti in zdravju pri delu (angl. Occupational Safety and Health Act).

[Http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2002/en20020738.pdf](http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2002/en20020738.pdf) (20. 11. 2011).

Zakon o zdravstvenem varstvu pri delu (angl. Occupational Health Care Act).

[Http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2001/en20011383.pdf](http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2001/en20011383.pdf) (20. 11. 2011).

Zakon o pokojninskem zavarovanju (angl. Employee Pensions Act). 2006.

[Http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2006/en20060395.pdf](http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2006/en20060395.pdf) (31. 5. 2012).

Zakon o pokojninskem zavarovanju kmetov (angl. Farmers' Pension Act). 2006.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061272> (31. 5. 2012).

Zakon o poklicnem nezgodnem zavarovanju kmetov (angl. Farmers' Employment Accident Insurance Act). 1981.

[Http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1981/19811026?search\[type\]=pika&search\[pika\]=maatalousyritt%C3%A4jien%20tapaturmavakuutuslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1981/19811026?search[type]=pika&search[pika]=maatalousyritt%C3%A4jien%20tapaturmavakuutuslaki) (31. 5. 2012).

Zakon o nezgodnem zavarovanju zaposlenih (angl. the Employment Accidents Insurance Act). 1948. [Http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1948/en19480608.pdf](http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1948/en19480608.pdf) (31. 5. 2012).

Zakon o nezgodnem zavarovanju kmetov (angl. Farmers' Employment Accident Insurance). 1981.

[Http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1981/19811026?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=maatalousyritt%C3%A4jien%20tapaturmavakuutuslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1981/19811026?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=maatalousyritt%C3%A4jien%20tapaturmavakuutuslaki) (6. 6. 2012).

Drugi viri

Avstrijski servis za trg dela (nem. Arbeitsmarktservice Österreich). 2012. *Startseite*.

[Http://www.ams.at/index.html](http://www.ams.at/index.html) (4.6.2012).

AYT. 2012. *Who can join the AYT fund?*

[Http://www.ayt.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=68&Itemid=113&lang=en](http://www.ayt.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=68&Itemid=113&lang=en) (7. 6. 2012).

AYT. 2012a. *Membership fee of the AYT fund*.

[Http://www.ayt.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=69&Itemid=114&lang=en](http://www.ayt.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=69&Itemid=114&lang=en) (7. 6. 2012).

AYT. 2012b. *Entrepreneur's guide to unemployment benefit 2012*.

[Http://www.ayt.fi/images/stories/AYT_opas_englanti_2012.pdf](http://www.ayt.fi/images/stories/AYT_opas_englanti_2012.pdf) (7. 6. 2012).

CEFPAS. 2012. *Piano Nazionale di Prevenzione in Agricoltura e Selvicoltura 2009/2011 – PINAS*. [Http://www.cefpas.it/Corsi_1_2012/Salute_Pubblica/scheda_Modulo_Agricoltura.asp](http://www.cefpas.it/Corsi_1_2012/Salute_Pubblica/scheda_Modulo_Agricoltura.asp) (25. 5. 2012).

Davčna uprava RS. *Minimalna in zajamčena plača*.

[Http://www.durs.gov.si/si/aktualno/minimalna_in_zajamcena_placa/minimalna_placa_po_mesecih/](http://www.durs.gov.si/si/aktualno/minimalna_in_zajamcena_placa/minimalna_placa_po_mesecih/) (25. 6. 2012).

Dirittoitaliano. 2011. *Iscrizione elenchi agricoli: diritto alle prestazioni non nasce dall'iscrizione, ma direttamente dalla legge*.

[Http://www.dirittoitaliano.com/giurisprudenza/provvedimento.php?Iscrizione-elenchi-agricoli-diritto-alle-prestazioni-non-nasce-dall-iscrizione-ma-direttamente-dalla-legge-2](http://www.dirittoitaliano.com/giurisprudenza/provvedimento.php?Iscrizione-elenchi-agricoli-diritto-alle-prestazioni-non-nasce-dall-iscrizione-ma-direttamente-dalla-legge-2) (24. 2. 2012).

Državni zbor Republike Slovenije. 2011. Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo.si hrano za jutri« (ReSURSKŽ). *Uradni list RS*, št. 25/11.

Eurostat. 2008. *Farm structure in Finland*.

[Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Farm_structure_in_Finland#Further_Eurostat_information](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Farm_structure_in_Finland#Further_Eurostat_information) (7. 2. 2012).

Eurostat. 2012. *Database on Agriculture*.

[Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/data/main_tables](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/data/main_tables) (10. 3. 2012).

Eurostat. 2012. *Farm structure in Italy*.

[Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Farm_structure_in_Italy](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Farm_structure_in_Italy) (25. 5. 2012).

Federation of accident insurance institutions. 2012. *Obligation to take out an insurance*.

[Http://www.tvl.fi/www/page/tvl_www_2099](http://www.tvl.fi/www/page/tvl_www_2099) (1. 6. 2012).

Federation of accident insurance institutions. 2012a. *Farmers*.

[Http://www.tvl.fi/www/page/tvl_www_2123](http://www.tvl.fi/www/page/tvl_www_2123) (6. 6. 2012).

Finnish Centre for Pensions. 2012. *The State Funds a Large Share of Farmer's Pensions*.

[Http://www.etk.fi/en/service/farmers_and_grant_recipients/1433/farmers_and_grant_recipients](http://www.etk.fi/en/service/farmers_and_grant_recipients/1433/farmers_and_grant_recipients) (22. 2. 2012).

Finnish Centre for Pensions. 2012a. *The Farmers' Early Retirement Aid is a Special Pension*.

[Http://www.etk.fi/en/service/farmers%27_early_retirement_aid/1443/farmers%27_early_retirement_aid](http://www.etk.fi/en/service/farmers%27_early_retirement_aid/1443/farmers%27_early_retirement_aid) (22. 2. 2012).

Finsko ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo. 2011. *Farming and food in Finland*.

[Http://www.mmm.fi/attachments/.../Maatalous_ENG.pdf](http://www.mmm.fi/attachments/.../Maatalous_ENG.pdf) (15. 11. 2011).

Gut versichert, Soziale Sicherheit in Österreich. 2012.

[Http://www.sozialversicherung.at/mediaDB/831857_Gut_versichert.pdf](http://www.sozialversicherung.at/mediaDB/831857_Gut_versichert.pdf) (29. 8. 2012).

Informacijski center delodajalskih zdruag (nem. Arbeitgeberzusammenschlüsse Infocentrum).

2012. *AGZ Infocentrum*. [Http://arbeitgeberzusammenschluesse.de/](http://arbeitgeberzusammenschluesse.de/) (4. 6. 2012).

Inštitut za pravno varstvo in pravno pomoč delavcem. 2012. *Ammortizzatori sociali: idennita di disoccupazione agricola*.

[Http://www.italuil.it/jsps/216/Attivita/241/Ammortizzatori_sociali/507/Indennita_di_disoccupazione_agricola.jsp](http://www.italuil.it/jsps/216/Attivita/241/Ammortizzatori_sociali/507/Indennita_di_disoccupazione_agricola.jsp) (3. 5. 2012).

Italijanski nacionalni urad za statistiko ISTAT. 2012. *6° Censimento Generale dell'Agricoltura*. [Http://www.istat.it/it/](http://www.istat.it/it/) (20. 4. 2012).

Italijanski nacionalni urad za statistiko ISTAT 2011. Classificazione delle forme giuridiche delle unita legali. [Http://www.istat.it/it/files/2011/01/classromergiuuridiche.pdf](http://www.istat.it/it/files/2011/01/classromergiuuridiche.pdf). (1. 6. 2012).

Kela. 2012. *Kela - The Social Insurance Institution of Finland*. [Http://www.kela.fi/in/internet/english.nsf](http://www.kela.fi/in/internet/english.nsf) (15. 2. 2012).

Kela. 2012a. *Payments*. [Http://www.kela.fi/in/internet/english.nsf/NET/240708154928HS?OpenDocument](http://www.kela.fi/in/internet/english.nsf/NET/240708154928HS?OpenDocument) (15. 2. 2012).

Kela. 2012b. *Self-employed persons*. [Http://www.kela.fi/in/internet/english.nsf/NET/200808150122HS?OpenDocument](http://www.kela.fi/in/internet/english.nsf/NET/200808150122HS?OpenDocument) (15. 2. 2012).

Kela. 2012c. *Basic Unemployment Allowance*. [Http://www.kela.fi/in/internet/english.nsf/NET/020702133036EH?OpenDocument](http://www.kela.fi/in/internet/english.nsf/NET/020702133036EH?OpenDocument) (7. 6. 2012).

Kmetijska in gozdna poklicna zadruga, pokojninska, zdravstvena in oskrbna blagajna dežele Frankovske in Gornje Bavarske (nem. Land- und forstwirtschaftliche Berufsgenossenschaft, Alterskasse, Krankenkasse, Pflegekasse Franken und Oberbayern). 2012. *Unfallverhütung Vorschriften*. [Http://www.lsv.de/fob/04praevention/praev01/praev016/praev0164/index.html](http://www.lsv.de/fob/04praevention/praev01/praev016/praev0164/index.html) (4. 6. 2012).

Krovna zveza kmetijskih socialnih zavarovanj (nem. Spitzenverband der landwirtschaftlichen Sozialversicherung). 2012. *Mitgliedschaft/Beitrag*. [Http://www.lsv.de/spv/12_mitgliedschaft_beitrag/index.html](http://www.lsv.de/spv/12_mitgliedschaft_beitrag/index.html) (4. 6. 2012).

Krovna zveza kmetijskih socialnih zavarovanj (nem. Spitzenverband der landwirtschaftlichen Sozialversicherung). 2012. *Landwirtschaftliche Krankeversicherung*, 1/2012. [Http://www.lsv.de/lsv_all_neu/presse/broschueren/allgemein/krankenkasse/grundsatz.pdf](http://www.lsv.de/lsv_all_neu/presse/broschueren/allgemein/krankenkasse/grundsatz.pdf) (29. 8. 2012).

Krovna zveza kmetijskih socialnih zavarovanj (nem. Spitzenverband der landwirtschaftlichen Sozialversicherung). 2012. *Landwirtschaftliche Unfallversicherung*, 6/2011. [Http://www.lsv.de/lsv_all_neu/presse/broschueren/allgemein/berufsgenossenschaft/blbpdf17_d.pdf](http://www.lsv.de/lsv_all_neu/presse/broschueren/allgemein/berufsgenossenschaft/blbpdf17_d.pdf) (29. 8. 2012).

Krovna zveza kmetijskih socialnih zavarovanj (nem. Spitzenverband der landwirtschaftlichen Sozialversicherung). 2012. *Alterssicherung der Landwirte*, 1/2012. [Http://www.lsv.de/lsv_all_neu/presse/broschueren/allgemein/alterskasse/001_ak.pdf](http://www.lsv.de/lsv_all_neu/presse/broschueren/allgemein/alterskasse/001_ak.pdf) (29. 8. 2012).

Krovna zveza nemškega obveznega nezgodnega zavarovanja (nem. Spitzenverband Deutsche Gesetzliche Unfallversicherung). 2012. *DGUV Vorschrift 2*. [Http://www.dguv.de/inhalt/praevention/vorschr_regeln/dguv_vorschrift_2/index.jsp](http://www.dguv.de/inhalt/praevention/vorschr_regeln/dguv_vorschrift_2/index.jsp) (4. 6. 2012).

Mela. 2012. *Mela – Farmers' Social Insurance Institution*.
<http://www.mela.fi/526/Insured-wellbeing> (15. 1. 2012).

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje. *Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013*. [Http://www.mko.gov.si](http://www.mko.gov.si) (14. 6. 2012).

Nacionalni urad za socialno varstvo INPS. 2012. *Prestazioni a sostegno reddito*.
<Http://www.inps.it/portale/default.aspx> (9. 3. 2012).

Nacionalni urad za socialno varstvo INPS. 2012a. *A quali attivita agricole si applica il lavoro occasionale di tipo accesorio*.
Http://www.inps.it/docallegati/mig/doc/poa/pdf/Schema_ambito_agricolo_mar_11.pdf (7. 3. 2012).

Nemška kmečka zveza (nem. Deutscher Bauernverband). 2011. *Situationsbericht 2011/2012*.
<Http://www.situations-bericht.de/index.asp?seite=3> (4. 6. 2012).

Palombo, Laura, Carlo Russo in Massimo Sabbatini. 2007. La definizione di azienda agricola in vista del Censimento del 2010. V *Agriregioni Europa* 3 (8).
Http://agiregionieuropa.univpm.it/dettart.php?id_articolo=210 (9. 3. 2012).

Proietti, Domenico. 2011. *Lavori usuranti, un percorso lungo vent'anni*.
[Http://www.italuil.it/UserFiles/file/vademecum-lavoriusuranti\[1\].pdf](Http://www.italuil.it/UserFiles/file/vademecum-lavoriusuranti[1].pdf) (25. 5. 2012).

Soziale Sicherheit in Landwirtschaft, 1/2012, LSV-Neuordnungsgesetz.
Http://www.lsv.de/spv/14_aktuelles_presse/05_fachliteratur/05_sdl/Archiv/sdl-2012-1.pdf
(29. 8. 2012).

Landwirtschaftliche Sozialversicherungß Niederbayern/Oberpfalz in Schwaben, *Sklep o določitvi najmanjšega obsega površin v skladu s 5. odstavkom 1. člena Zakona o starostnem zavarovanju kmetov (nem. Beschluss über die Festsetzung der Mindestgrößen gemäß §1 Absatz 5 ALG i. V. m. § 84 Absatz 5 ALG)*.
Http://www.lsv.de/nos/03mitbe/02lak/01mg1/01pkrs/01bu/mind_nos.html (29. 8. 2012).

Statistični urad RS. 2012. *Kmetijstvo in ribištvo*. <Http://www.stat.si> (26. 6. 2012).

Työeläke.fi. 2012. *For full-time and part-time farmers*.
<Http://www.tyoelake.fi/Page.aspx?Section=39396&Item=11906>
(15. 2. 2012).

Työeläke.fi. 2012a. *Group life insurance*.
<Http://www.tyoelake.fi/Vocabulary.aspx?Item=11742> (15. 2. 2012).

Työeläke.fi. 2012b. *YEL offers protection for the self-employed person and his or her family members*.
<Http://www.tyoelake.fi/Page.aspx?Section=44142> (15. 2. 2012).

U. S. Department of State. *Poročilu o stanju človekovih pravic (ang. Country Reports on Human Rights Practices for 2011: Slovenia)*.
Http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?dynamic_load_id=186405
(14. 6. 2012).

Virta, Jarno. 2012. *Elektronska komunikacija z avtorico z dne 29. 2. 2012.*

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. 2012. *Letno poročilo 2011.* [Http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/ZPIZ+INTERNET/ZPIZ/PrvaStran/Publikacije/Letnap/Letnapo\(30.8.2012\).](http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/ZPIZ+INTERNET/ZPIZ/PrvaStran/Publikacije/Letnap/Letnapo(30.8.2012))

Zavod za socialno zavarovanje kmetov (Sozialversicherungsanstalt der Bauern). 2010. *Farmers Social Security in Austria – an Overview.* [Http://www.svb.at/portal27/portal/svbportal/channel_content/cmsWindow?action=2&p_menuid=8964&p_tabid=5](http://www.svb.at/portal27/portal/svbportal/channel_content/cmsWindow?action=2&p_menuid=8964&p_tabid=5) (4. 6. 2012).

Zvezno ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo, okolje in vodno gospodarstvo, (nem. Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft). 2011. *Grüner Bericht 2011.* [Http://www.lebensministerium.at/publikationen/land/gruener_bericht/gruener_bericht_2011.html](http://www.lebensministerium.at/publikationen/land/gruener_bericht/gruener_bericht_2011.html) (4. 6. 2012).

Zvezno ministrstvo za delo, socialne zadeve in zaščito potrošnikov (nem. Bundesministerium für Arbeit, Soziales und Konsumentenschutz). 2012. *Startseite.* [Http://www.bmask.gv.at/site/](http://www.bmask.gv.at/site/) (4. 6. 2012).

Zvezni urad za delo (nem. Bundesagentur für Arbeit). 2012. *Startseite.* [Http://www.arbeitsagentur.de/nn_27908/Navigation/Startseite/Startseite.html](http://www.arbeitsagentur.de/nn_27908/Navigation/Startseite/Startseite.html) (4. 6. 2012)

Zvezno ministrstvo za prehrano, kmetijstvo in zaščito potrošnikov (nem. Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz). 2012. *Soziale Sicherheit in der Landwirtschaft.* [Http://www.bmelv.de/SharedDocs/Downloads/Broschueren/SozialeSicherheitLandwirtschaft.pdf?__blob=publicationFile](http://www.bmelv.de/SharedDocs/Downloads/Broschueren/SozialeSicherheitLandwirtschaft.pdf?__blob=publicationFile) (4. 6. 2012).

Zvezno ministrstvo za prehrano, kmetijstvo in zaščito potrošnikov (nem. Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz). 2012. *Statistisches Jahrbuch über Ernährung, Landwirtschaft und Forsten 2011.* [Http://www.bmelv-statistik.de/de/statistisches-jahrbuch/kap-c-landwirtschaft/](http://www.bmelv-statistik.de/de/statistisches-jahrbuch/kap-c-landwirtschaft/) (29. 8. 2012).

Zvezno ministrstvo za delo in socialo (nem. Bundesministerium für Arbeit und Soziales). 2012. *Startseite.* [Http://www.bmas.de/DE/Startseite/start.html](http://www.bmas.de/DE/Startseite/start.html) (4. 6. 2012).

PRILOGE

Priloga 1 Vprašalnik za sodelujoče kmete

Splošno o kmetiji

Kako velika je vaša kmetija (v ha)? _____.

Koliko zemlje obdelujete (v ha)? Če gre za gozd, prosim označite, koliko je gozda. _____.

Je vaša kmetija pridobitno (tržno) usmerjena?

- Da, kmetijska dejavnost je (pretežno, v večjem delu) namenjena prodaji na trgu.
- Dejavnost opravljamo deloma za lastne potrebe, deloma za trg.
- Ne, kmetujemo za lastne potrebe.

Kakšen je pravni status vaše kmetije? Kmetija nastopa na trgu kot:

- samostojni podjetnik posameznik,
- gospodarska družba (na primer d. o. o.),
- druga pravna oseba (npr. društvo),
- le kot kmetija, ki nima pravnega statusa.

S katerimi dejavnostmi se ukvarjate na vaši kmetiji (možnih je več odgovorov)? Ukvarjamo se s:

- poljedelstvom,
- živinorejo,
- turistično dejavnostjo:
  - o gostinstvom (priprava hrane/streženje pijače),
  - o nudenjem nastanitve (prenočišč),
  - o organizacijo športa/rekreacije, wellness storitve in storitve za prosti čas,
  - o prodaja končnih izdelkov, ki so pridelani in obdelani na kmetiji ter pripravljani za trg (sugo sadje, vložena zelenjava, med ipd.);
- drugo: kaj? _____.

Katera je glavna dejavnost na kmetiji? Navedite eno dejavnost iz seznama zgoraj (zapišite le črko)!

_____

Sodelujoči pri kmetijski dejavnosti

Je oseba, ki v imenu kmetije sklepa pogodbe in posluje na trgu, zaposlena na kmetiji?

- Da, polno zaposlena.
- Da, delno zaposlena.
- Ne, dela na podlagi druge pogodbe.
- Ne, dela brez pogodbe.
- Ne, je upokojena.
- Ne, je študent.
- Ne, drugo: _____.

Koliko ljudi dela na vaši kmetiji (vštejte vse ljudi, tudi tiste, ki delajo le občasno ali le za nekaj ur)? _____ ljudi.

Koliko ljudi povprečno dela na vaši kmetiji cel delavnik vse delovne dni v tednu (seštejte ure vseh ljudi – 1 človek = 8 ur dela, 2 človeka = 16 ur dela ipd.)? _____ ljudi.

Koliko ljudi na vaši kmetiji:

- Opravlja izključno (samo) kmetijsko dejavnost? _____ ljudi.
- Je zaposlenih na kmetiji? _____ ljudi.
- Opravlja drugo samostojno dejavnost (npr. kot samostojni podjetniki posamezniki)? _____ ljudi.
- Je zaposlenih pri drugem delodajalcu, zraven pa dela na kmetiji (v prostem času)? _____ ljudi.
- Je upokojenih? _____ ljudi.

Demografija

Spol: M Ž

Starost: ____ let

Število let dela na kmetiji: _____ let

Priloga 2 Vprašanja za delavnice

1. Kmet kot delodajalec

- delo na kmetiji

Koliko ljudi (če izvzamemo družinske člane) dela na kmetiji brez kakršnekoli pravne podlage (brez pogodbe)?

- sklepanje pogodb

Kdo sklepa pogodbe (o zaposlitvi, o delu ipd.) v imenu kmetije (če kmetija nima statusa, torej ni s. p. ali pravna oseba)?

- Podvprašanje: Se sploh kaže potreba po sklepanju pogodb?

Na primer, da se obseg dela na vaši kmetiji poveča za toliko, da morate pripeljati novega človeka za pomoč. Kako bi to izvedli v praksi? Bi ga zaposlili? Bi z njim sklenili pogodbo? Če ne, kako drugače?

Kakšni so še problemi pri vzpostavljanju pravnih odnosov z ljudmi, ki opravljajo dejavnost na kmetiji?

- statusna vprašanja

Bi bilo za kmetijo ekonomsko vzdržno, če bi jo preoblikovali v s. p. ali gospodarsko družbo ali drugo pravno osebo?

Večina slovenskih družinskih kmetij se opredeljuje za deloma ali v celoti samooskrbne. Kaj to pomeni, da pridelujejo (pretežno) za »lastno uporabo«? Se ničesar ne proda? Če da, kam in kako?

2. Odgovornost za varnost in zdravje pri delu na kmetiji

Kako je poskrbljeno na vaši kmetiji za varnost in zdravje ljudi, ki na njej delajo?

Kdo se ukvarja/skrbi, da sta zagotovljena varnost in zdravje pri delu?

Kako ste uredili potrebno dokumentacijo (izjavo o varnosti ipd.)?

Kakšni problemi se pojavljajo pri izvajanju teh ukrepov v praksi?

Ste zavarovani za škodne dogodke na kmetiji (zavarovanje splošne civilne odgovornosti)?

3. Socialna zavarovanja kmeta

So ljudje, ki opravljajo izključno kmetijsko dejavnost na vaši kmetiji, vključeni v pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi opravljanja te dejavnosti?

So v ZPIZ vključeni obvezno ali prostovoljno?

Če so vključeni prostovoljno, za kakšen obseg pravic so zdravstveno zavarovani? Ožji ali širši? Zakaj?

Ali kateri od delavcev na kmetiji ni vključen v PIZ ali zdravstveno zavarovanje?

Kolikšen delež stroškov kmetije predstavljajo prispevki za socialna zavarovanja?

Kakšne obremenitve predstavljajo za kmetijo plačila prispevkov?

4. Kmet kot brezposelna oseba

Bi bilo smiselno kmete vključiti v zavarovanje za primer zaposelnosti in jim s tem omogočiti prejemanje nadomestila in druge pravice iz zavarovanja?

Kakšne storitve na področju svetovanja o možnostih zaposlitve bi potreboval brezposelni kmet? Kdo bi te storitve lahko opravljal?

Priloga 3 Statistične povezave med spremenljivkami

1) Povezava med številom članov kmetije in usmerjenostjo kmetije

Usmerjenost kmetije * Kategorija št. članov Crosstabulation

Count		Kategorija št. članov		Total
		Do 5	Več kot 5	
Usmerjenost kmetije	Poslovni	13	1	14
	Samooskrbni	2	3	5
Total		15	4	19

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	6,193 ^a	1	,013	,037	,037	
Continuity Correction ^b	3,421	1	,064			
Likelihood Ratio	5,622	1	,018	,037	,037	
Fisher's Exact Test				,037	,037	
Linear-by-Linear Association	5,867 ^c	1	,015	,037	,037	,036
N of Valid Cases	19					

a. 3 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,05.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is 2,422.

2) Povezava med usmerjenostjo kmetije in številom članov

Usmerjenost kmetije * Vključenost v zavarovanje Crosstabulation

Count		Vključenost v zavarovanje			Total
		da, vključeni vsi so vključeni obvezno	da, vključeni vsi so vključeni prostovoljno	ne, niso vključeni	
Usmerjenost kmetije	Poslovni	5	2	0	7
	Samooskrbni	2	0	1	3
Total		7	2	1	10

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
--	-------	----	-----------------------	----------------------	----------------------	-------------------

Pearson Chi-Square	3,197 ^a	2	,202	,300		
Likelihood Ratio	3,842	2	,146	,233		
Fisher's Exact Test	2,595			1,000		
Linear-by-Linear Association	1,134 ^b	1	,287	,592	,300	,175
N of Valid Cases	10					

a. 6 cells (100,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,30.

b. The standardized statistic is 1,065.

Ni povezave med vključenostjo v zavarovanje ter usmerjenostjo kmetije (Fisherjev exact test>0.05).

3) Povezava med usmerjenostjo kmetije in številom članov

Crosstab

Count

		Št. ljudi izključno kmetijsko dejavnost				Total
		,5	1,0	2,0	3,0	
Usmerjenost kmetije	Poslovni	1	3	5	4	13
	Samooskrbni	0	3	1	0	4
Total		1	6	6	4	17

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	4,032 ^a	3	,258	,175		
Likelihood Ratio	4,826	3	,185	,071		
Fisher's Exact Test	3,470			1,000		
Linear-by-Linear Association	2,149 ^b	1	,143	,163	,103	,050
McNemar-Bowker Test	.	.	. ^c			
N of Valid Cases	17					

a. 8 cells (100,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,24.

b. The standardized statistic is -1,466.

c. Computed only for a PxP table, where P must be greater than 1.

4) Povezava med glavno dejavnostjo kmetije in vključenostjo v socialna zavarovanja

Glavna dejavnost kmetije 1 * Vključenost v zavarovanje Crosstabulation

Count

	Vključenost v zavarovanje	Total

		da, vključeni vsi so vključeni obvezno	da, vključeni vsi so vključeni prostovoljno	ne, niso vključeni	
Glavna dejavnost kmetije 1	Poljedelstvo	1	0	0	1
	Živinoreja	4	1	0	5
	Prenočišča	2	0	1	3
Total		7	1	1	9

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	2,914 ^a	4	,572	,319		
Likelihood Ratio	3,484	4	,480	,389		
Fisher's Exact Test	4,056			1,000		
Linear-by-Linear Association	1,358 ^b	1	,244	,361	,292	,208
McNemar-Bowker Test	6,000	2	,050			
N of Valid Cases	9					

a. 9 cells (100,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,11.

b. The standardized statistic is 1,166.